”SUURET KIITOKSET ARVIOSTA, JO OLI AIKAKIN!”

Kirjallisuusblogit kritiikin ympäristöinä
ja perinteisten kritiikki-instituutioiden kanssaeläjinä

Laura Kuivalahti
Maisterintutkielma
Kulttuuriympäristön tutkimuksen maisteriohjelma,
nykykulttuurin tutkimus
Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2019

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	**Laitos** Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Tekijä Laura Kuivalahti	
Työn nimi ”Suuret kiitokset arviosta, jo oli aikakin!” – Kirjallisuusblogit kritiikin ympäristöinä ja perinteisten kritiikki-instituutioiden kanssaeläjinä	
Oppiaine Nykykulttuurin tutkimus	**Työn laji** Maisterintutkielma
Aika Toukokuu 2019	**Sivumäärä** 129 sivua

Tiivistelmä

Kirjallisuuskritiikin sanotaan olevan monella tapaa kriisissä. Perinteisissä kritiikin ympäristöissä eli sanomalehdissä kritiikkien tila vähenee, mutta lehtien rinnalle on 2000-luvulla kehittynyt vaihtoehtoisia kritiikin ympäristöjä, kuten kirjablogit. Sosiaalisen median kanavissa nostetaan keskiöön lukukokemus, ja internetin avulla kuka tahansa voi alkaa kriitikoksi.

Tässä tutkielmassa selvitetään, millaisen ympäristön kirjablogit tarjoavat kirjallisuuskritiikeille ja miten blogiarviot eroavat sanomalehtikritiikistä. Aineisto on kerätty viidestä suuresta, suomenkielisestä kirjablogista. Vuoden 2016 aikana niissä julkaistiin 448 yksittäistä arviota. Tätä aineistoa verrataan Helsingin Sanomissa vuonna 2016 arvioitujen 328 kirjan perustietoihin.

Kirjablogien arvioissa painottuvat viihde ja kertomakirjallisuus. Lasten- ja nuortenkirjat, sarjakuvat sekä runot, esseet ja näytelmät ovat blogiaineistossa harvoin esillä. Helsingin Sanomissa arvioidaan useammin tietokirjoja kuin blogeissa. Molemmissa ympäristöissä painottuu kotimaisuus, mutta Helsingin Sanomat näyttää kattavan laajemmin eri kustantamoja. Blogeissa valtaosa arvioista (55 %) käsittelee naiskirjailijoiden kirjoja, kun taas Helsingin Sanomissa ne ovat aliedustettuja (35 %).

Kirjablogit luovat kommenttiosionsa ansiosta keskustelua kirjoista, mikä lisää arvioiden innostavaa vaikutusta. Blogeissa voidaan myös käsitellä kirjoja, jotka ovat sanomalehdille esimerkiksi liian viihteellisiä. Toisinaan tietty teos arvioidaan vain kirjablogissa.

Blogit eivät ole sanomalehtien haastajia, vaan ne monipuolistavat kritiikin kenttää tarjoten helposti lähestyttäviä, ilmaisia ja parhaimmillaan kokeilevia kirjallisuussisältöjä.

Asiasanat Blogit, kirjallisuuskritiikki, kulttuurijournalismi, kulttuuriympäristö, sosiaalinen media, sisällönanalyysi

Säilytyspaikka Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto (JYX)

Muita tietoja

SISÄLLYS

1 JOHDANTO 5

2 AJASSA MUUTTUVA KIRJALLISUUSKRITIIKKI 8

2.1 Monitahoinen taidekritiikki 8

2.1.1 Kritiikin kolme osa-aluetta 12

2.2 Taidekritiikin historia 13

2.3 Mutta miten käy kirjallisuuskritiikin? 15

2.3.1 Kirjallisuuskritiikki ja journalismi 19

2.4 Kirjallisuuskritiikin kriisi 23

2.5 Kirjallisuuskritiikin tutkimus 27

2.6 Laadukas kritiikki haastaa ja innostaa 29

3 KIRJALLISUUSBLOGIT 30

3.1 Blogosfäärin kehitys 30

3.1.1 Blogit yhteisöjen luojina 33

3.2 Kirjallisuusblogien monet muodot 35

3.3 Kirjallisuusblogit kritiikkien tarjoajina 38

3.4 Muut kirjallisuuskritiikin ympäristöt sosiaalisessa mediassa 43

4 TUTKIMUSMENETELMÄ JA AINEISTO 45

4.1 Tutkimuskysymykset 45

4.2 Kritiikin sisältöjen analysointi 46

4.3 Kirjallisuusblogit tutkimuskohteena 47

4.4 Helsingin Sanomien kirjallisuuskritiikit 50

5 KOHDEANALYYSI HELSINGIN SANOMIEN JA BLOGIEN ARVIOISTA 52

5.1 Kielialueet/maat 52

5.2 Kustantamot 55

5.3 Lajit 58
5.4 Kirjailijat 63
5.5 Muut tiedotuskanavat 66
5.6 Myös blogeissa suositaan kirjauutuuksia 69
5.7 Kirjallisuusblogit kritiikkikentän täydentäjinä 71
6 KIRJALLISUUSBLOGIT KRITIIKIN YMPÄRISTÖINÄ 73
6.1 Rajattomasti tilaa ja aikaa 73
6.2 Uutuuksia ja vanhempaa tuotantoa 76
6.3 Omakohtaisia kokemuksia 79
6.4 Keskustelua kommenttiosiossa 83
6.5 Kritiikin laaja verkko 88
6.6 Blogihaasteet monipuolistavat lukutottumuksia 90
6.7 Kuvien voima nostaa kirjan kirjailijan edelle 92
6.8 Vapaus kokeilla 94
6.9 Mainokset sysäävät blogimaailman kohti kaupallisuutta 96
6.10 Entä kritiikin kolme ulottuvuutta? 98
6.11 Harrastelijakriitikoita vai mukavia kirjavinkkareita? 100
7 LOPUKSI 103
7.1 Tutkimuksen arviointi 106
7.2 Jatkotutkimusaiheita 107
LÄHTEET 108

1 JOHDANTO

> ”*Jos kritiikin pelko on suurta, voi lohduttautua sillä, että suurin osa Suomessa julkaistavista kirjoista jää arvostelematta. Kritiikin sijaan voit siis saada sen yleisemmän kohtelun eli kuoliaaksi vaikenemisen.”*
> (Hänninen & Hänninen 2012, 168.)

Vuonna 2016 Suomessa julkaistiin 9 884 teosta (Kansalliskirjasto 2017), mutta suinkaan kaikki eivät päätyneet kirjallisuuskriitikoiden tarkkailevan katseen alle. Kun markkinoille ilmestyy tuhansia uutuuksia vuodessa, on kilpailu huomiosta kovaa. Kustantamot nostavat kauden kärkikirjoja esille, kirjakaupat antavat parhaat myyntipaikat muutamille teoksille ja kirjallisuuskriitikot kirjoittavat niistä niteistä, jotka katsotaan kritiikin arvoisiksi.

Heikkilän (2012a, 11, 15, 52) mukaan taidekritiikin areenojen ja kirjoittajien määrät ovat viime vuosikymmeninä kasvaneet valtavasti. Kritiikin määrän kasvamista selittänee osaltaan taidekentän laajentuminen ja rikastuminen, mutta myös kritiikkien julkaisualustoilla on kehityssuuntaan suuri vaikutus. Päivä-, ammatti- ja sanomalehtien kritiikkien lisäksi esimerkiksi ilmaisjakelulehdet julkaisevat suppeita arvioita. Myös sähköiset mediat televisiosta radioon ja internetiin tarjoavat julkaisualustan taidekritiikeille. Yhden näistä suhteellisen uusista kritiikin alustoista luovat blogimuotoiset verkkosivut. Samaan aikaan journalistinen kirjallisuuskritiikki joutuu taistelemaan jatkuvasti enemmän huomiosta ja palstatilasta. Kritiikit lyhenevät ja siirtyvät syrjään journalistisempien sisältöjen tieltä.

Blogit ovat viime vuosina ansainneet arvostusta taidekritiikin kentällä. Esimerkiksi Suomen arvostelijan liiton (2015) jäsenkriteereissä blogit on mainittu esimerkkinä verkkojulkaisusta, jossa jäseneksi pyrkivä on voinut julkaista kritiikkejään. Kaikki eivät suhtaudu silti blogeihin kovin suopeasti. Kulttuuriosastojen joutuessa taloudellisesti entistä ahtaammalle, ovat ilmaiseksi tarjottavat, harrastukseksi kirjoitetut kritiikit nähty uhkaksi koko kritiikki-instituutiolle (ks. luku 3.3). Perinteisten kritiikki-instituutioiden ja niiden tarjontaa täydentävien blogien suhde on tämän tutkielman polttopisteessä. Tarkemmin sanottuna tutkielma tarkastelee suosittujen, suomenkielisten kirjallisuusblogien arvioiden suhdetta sanomalehden – tässä tapauksessa Helsingin Sanomat – kirjallisuuskritiikkeihin. Aineisto koostuu viiden suositun, suomenkielisen kirjallisuusblogin arvioista, joita peilataan Helsingin Sanomissa vuonna 2016 arvioitujen kirjojen perustietoihin.

Sanomalehdet ja blogit ovat kritiikkien julkaisualustoina jo perusluonteeltaan hyvin erilaisia. Blogit edustavat digitaalista viestintää, joka on limittynyt yhteen digitaalisen kommunikaation kanssa. Blogien yleisö ei tyydy vain lukemaan kritiikkejä, vaan lukijoilla on mahdollisuus osallistua aihetta käsittelevään keskusteluun kommenttiosiossa yhdessä bloggaajan ja muun yleisön kanssa. (Helavuo, Johansson & Tanskanen 2014, 12–13.) Tutkijat ovatkin pohtineet, voiko tekstilaji siirtyä mediasta toiseen samanlaisena. Ovatko sanomalehtien ja blogien kirjallisuuskritiikit pohjimmiltaan samanlaisia, vai muuttaako medianvaihdos jotain niiden syvemmässä olemuksessa? (Giltrow & Stein 2009, 9.)

Perinteisiin taidekritiikin julkaisualustoihin verrattuna kirjallisuusblogeilla on monia etuja. Sanomalehdessä kritiikkejä julkaistaan yleensä kulttuurisivuilla, ja tila on ilmeisistä syistä tarkkaan rajattu. Blogeissa paperin reuna ei tule vastaan, vaan bloggaaja voi kirjoittaa yhdestä teoksesta niin laajan kritiikin kuin haluaa ja arvioida niin monta kirjaa kuin vain jaksaa. Kirjallisuusblogien kritiikkitarjonta voi olla myös varsin monipuolista, jos bloggaaja niin haluaa. Lehtien kritiikkivalintoja ohjaavat monet käytännöt, ja niiden vuoksi esimerkiksi lasten- ja nuortenkirjojen sanotaan saavan suhteessa vähemmän palstatilaa. Esimerkiksi kirjailija Timo Parvela (2017) ja lastenkirjainstituutin toiminnanjohtaja Kaisa Laaksonen (Haaso 2017a) ovat toivoneet kriitikoilta lisää huomiota lasten- ja nuortenkirjoille. ”Tilannehan on se, että yhdestä romaanista saan enemmän kritiikkejä kuin olen saanut lanu-kirjoistani yhteensä”, twiittaa yli kymmenen lasten- ja nuortenkirjaa julkaissut kirjailija Juha-Pekka Koskinen (Koskinen 2017). Kirjailija Salla Simukka puolestaan korostaa, että lasten- ja nuortenkirjoja tulisi arvostaa ja tehdä näkyviksi nykyistä enemmän, sillä jopa aikuisten on tällä hetkellä vaikea saada tietoa uusista nuortenkirjoista (Koppinen 2017). Myös pienten kustantamojen kirjojen on vaikeaa saada palstatilaa (Mehr, 2017). Kirjallisuusblogeilla on mahdollisuus rikastuttaa kritiikkikenttää ja nostaa esille kirjoja, jotka jäävät perinteisten kritiikki-instituutioiden areenojen ulkopuolelle. Kirjallisuusblogit voidaan nähdä myös ratkaisuna kritiikin moraaliseen ongelmaa, jona on pidetty ”kriitikon elitististä asemaa kirjallisuuden portinvartijana” (Soikkeli 2007, 143). Näitä rooleja puretaan, kun valta kirjojen arvottamisesta jakautuu yhä useammalle ihmiselle. Elitismi karisee kritiikin ympäriltä, kun kuka tahansa voi perustaa oman kirjablogin.

Jo vuosia on puhuttu taidekritiikin kriisistä. Ilmiönä se on hyvin moniulotteinen, useaan suuntaan vellova. Karo Hämäläinen (2009) on tiivistänyt kritiikin kriisin näin: ”Kulttuurisivuilla kritiikit antavat tilaa henkilöjutuille, ajankohtaisille viihdetarjonnan puffeille ja numeroihin pohjautuville ’kulttuuriuutisille’”. Hänen mukaansa kulttuuri on lehtien erikoissivuilla sivuroolissa julkkishaastattelujen ja festareiden oluttuopin hintatasoa kartoittavien uutistentapaisten vallatessa palstatilaa. Kirjallisuuden kannalta hänen mielestään olisi hedelmällisempää analy-

soida kirjan rakennetta, sisältöä sekä suhdetta muuhun kirjallisuuteen kuin raportoida sen menestyksestä kirjallisuuskilpailuissa tai myyntitilastoissa. Hämäläinen (2009) kirjoittaa: ”Taidearvostelu on se muoto, jossa kulttuurisivuilla puhutaan kulttuurin substanssista. Taiteen kovaa ydintä eivät ole eurot, kappalemäärät eivätkä rankingsijoitukset.” Voisiko mediatalojen talousmalleista riippumattomista kirjallisuusblogeista olla pelastusrenkaaksi kriisissä räpiköivälle kirjallisuuskritiikille?

Kotimaisia kirjablogeja ja etenkin niiden sisältöjä on tutkittu suhteellisen vähän, vaikka ne ovat olleet osa kirjallisuuden kenttää jo vuosituhannen alusta saakka (Jalkanen & Pudas 2013, 10). Koska viralliset instituutiot kustantamoista lähtien ovat kuitenkin hyväksyneet kirjablogit merkittäväksi osaksi kirjallisuuskenttää, on tärkeä selvittää niiden suhdetta muihin kentän toimijoihin myös tutkimuksen kautta. Koska kirjablogeissa korostuu usein juuri lukuinto ja kirjojen tuottama nautinto, on syytä pohdiskella myös blogien mahdollisuuksia lukutaidon (Sulkunen & Malin 2014) ja kirjaharrastuksen elvyttäjinä. Tämän tutkielman tarkoitus on selvittää, millaisen kritiikin ympäristön suomenkieliset kirjablogit tarjoavat. Tutkimuskysymykset on muotoiltu seuraaviksi: 1. Miten kirjallisuusblogeissa arvioitavat kirjat poikkeavat Helsingin Sanomien valinnoista? 2. Mitä ulottuvuuksia kirjallisuusblogit ympäristöinä tarjoavat kirjallisuuskritiikeille sanomalehtiin verrattuna? Tutkimuskysymyksiä ja apukysymyksiä tarkastellaan yksityiskohtaisemmin luvussa 4.1.

2 AJASSA MUUTTUVA KIRJALLISUUSKRITIIKKI

Tässä luvussa paneudutaan tutkielman kannalta tärkeimpään termiin eli kirjallisuuskritiikkiin. Termin määrittely ei ole aivan yksinkertaista, mutta luvussa 2.1 esitellään tutkielman kannalta sopivin määritelmä taidekritiikille sekä sen alalajille kirjallisuuskritiikille. Luku 2.2 käsittelee taidekritiikin historiaa, ja luku 2.3 puolestaan keskittyy kirjallisuuskritiikkiin. Alaluvussa 2.3.1 pureudutaan kritiikin ja journalismin suhteeseen. Luku on tärkeä, sillä tutkielmassa tullaan vertailemaan blogien ja Helsingin Sanomien julkaisemia kirjallisuuskritiikkejä. Luku 2.4 paneutuu kirjallisuuskritiikin kriisiin, joka on muun muassa mediatalojen taloudellisten säästöjen seurausta. Luku 2.5 luotaa kirjallisuuskritiikin aiempaa tutkimusta sekä Suomessa että maailmalla. Lopuksi luvussa 2.6 kertaan vielä tutkielmassa käytetyt kriteerit laadukkaalle kirjallisuuskritiikille.

2.1 Monitahoinen taidekritiikki

> *”Kritiikin ulottuvuuksia osoittaa käsitteen ’kritiikki’ kantasana, kreikan kielen verbi* krinō *(κρίνω). Kreikassa tämä sana merkitsee ’erottaa (asioita toisistaan)’, ’tutkia’, ’valita’, ’päättää’, 'tuomita’ ja ’arvostella’. Verbi viittaa siis oikean erottamiseen väärästä, valitsemiseen ja päätösten tekoon.”*
> (Heikkilä 2012a, 11.)

> *”Arvostelu yleensä on katsottava hyvin tarkaksi ja herkäksi yleisen kulttuuritason kuvastimeksi.”*
> Volter Kilpi (1916, 210.)

Monien muiden termien tapaan myös kritiikki pakenee määrittelyä eikä sille ole yhtä universaalia määritelmää. Tämä saattaa johtua siitä, että kritiikki ylittää oppiainerajoja ja on ilmiönä monitahoinen. Kritiikkiä voidaan julkaista hyvin erilaissa kanavissa ja sen kirjoittajien taustat ovat moninaiset, samoin yleisöt ja päämäärät. Kun mitä tahansa taidemuotoa voidaan arvioida, on täysin mahdotonta edes yrittää luoda yleispäteviä metodeja tai sääntöjä, jotka yhdistäisivät kaiken taidekritiikin. Lähtökohtaisesti kritiikkiä voidaan tarkastella kahdesta näkökulmasta: joko se nähdään kirjoittamisen tapana tai historiallisena käytäntönä. Ensimmäinen tarkastelutapa korostaa kritiikin luonnetta arvottavana tekstilajina, jolloin kirjoittajan omat mielipiteet korostuvat. Tätä ei voida pitää aukottomana määritelmänä, sillä osa taidekritiikeiksi luokitelluista teksteistä on pohjimmiltaan enemmän informoivaa kuin arvioivaa. Toisaalta taas taidekritiikki voidaan nähdä käytäntönä, jolla on vuosisatoja kestäneet perinteet, jotka ovat jatkuneet

nykypäivään asti. (Heikkilä 2012a, 12, 26–27; Elkins 1996, 517–519.) Tällöin painottuvat ”taiteen teoriat, historiankirjoitus ja taiteen tuottaminen ja sen erilaiset käytännöt” (Heikkilä 2012a, 12). Näistä kahdesta näkökulmasta ensin mainittu on yleisemmin käytössä, ja myös tämä tutkielma nojaa siihen.

Heikkilän (2012a, 44–46) mukaan taidekritiikki voidaan jakaa myös neljään lajiin sen tarkoituksien mukaan. Normatiivinen kritiikki käsittelee teoksen tuottamista, ateljeekritiikki kirjoitetaan puolestaan teoksen ollessa vasta valmistumassa. Nämä kritiikin lajit ovat äärimmäisen harvinaisia päivälehdissä, eivätkä ne ole tämän tutkimuksen kannalta olennaisia, sillä niitä ei esiinny juuri kirjablogeissakaan. Kolmatta kritiikin lajia edustavat tekstit, joissa käsitellään vasta valmistuneita teoksia. Nämä päivälehdistä tutut kritiikit ovat usein yleisön ensimmäisiä kosketuksia teoksen kuvaukseen, tulkintaan ja arvottamiseen. Neljäs kritiikin laji puolestaan ”soveltuu jo asemansa vakiinnuttaneisiin, tunnettuihin teoksiin, mutta niin, että kritiikki vaikuttaa näiden vastaanottoon” (Heikkilä 2012a, 45). Tämä vieraannuttava kritiikki hyödyntää teoksen julkaisun jälkeen saatuja lisätietoja esimerkiksi taiteilijan elämästä ja historiallisesta tilanteesta tai käsittelee jo julkaistuja kritiikkejä. Jo aiemmin julkaistuista teoksista kirjoittaessa kriitikot osallistuvat myös teoksen legitimointiin eli he ovat nostamassa sitä kulttimaineeseen ja kirjallisuuden kaanoniin. Kun tarpeeksi moni kriitikko arvostelee tietyn teoksen, saattaa se nousta uudelleen ajankohtaiseksi ja tärkeäksi. (Heikkilä 2012a, 29, 46.) ”Oikeanlainen yleisö, jolla on arvostelukykyä ja vaikutusvaltaa, hyväksyy teoksen tai taiteilijan tunnustetun taiteen tai tekijöiden joukkoon” (Heikkilä 2012a, 29). Näiden kritiikin lajien lisäksi on olemassa myös muita arviotyylejä ja kategorioita (Heikkilä 2012a, 46–51), mutta ne eivät ole keskeisiä tämän tutkielman tutkimuskysymysten kannalta.

Laajimmillaan kritiikin voidaan ajatella olevan ”taiteen käsitteellistämistä eli sanallisten merkitysten antamista taiteelle” (Heikkilä 2012a, 12). Teorioiden selvittäessä taideteosten rakennetta pyrkii kritiikki puolestaan avaamaan teosten vaikutusta niiden kokijoihin. Kriitikot kirjoittavat teoksista sen, mitä taide ei itse kykene sanomaan. (Heikkilä 2012a, 30; Frye 1957, 4–5.) Tai kuten kirjallisuuskriitikko Juhani Karila (2012) sen muotoilee: ”Taide näyttää usein niin merkilliseltä, että tarvitsemme jonkun viereen sanomaan, että et ole hullu, vaikka tuosta pidät”. Kritiikin tehtäväksi on määritelty myös esteettisen kommunikaation lisääminen ja kiinnostavien teosten nostaminen lukijoiden tietoisuuteen myös kaupallisesti huonommin menestyvien lajien parista (Varpio 1980, 6; Berger 1998, 8). Myös Barrettin (2000, 6) mielestä kriitikon tulisi pyrkiä saamaan mahdollisimman suuri yleisö pohdiskelemaan taidetta. Lisäksi kriittinen suhtautuminen taiteeseen auttaa koko taidekenttää kehittymään, ja saattavatpa kriitikot nostaa aiemmin tuntemattomia taiteilijoita yleisön tietoisuuteen (Heikkilä 2012a, 31, 54). ”Parhaassa tapauk-

sessa kriitikko toimii eräänlaisena esteettisenä opastajana ja esittelee yleisölle myös vaativia, vain vähän tunnettuja tai vaikeatajuisia taideteoksia" (Heikkilä 2012a, 31). Hämäläinen (2009) kuitenkin muistuttaa, ettei niin sanotun pöhinän synnyttämisestä saa tulla kulttuurijournalismin itseisarvo, sillä se vie usein yleisön huomion pois taiteesta sen ulkopuolisiin ilmiöihin. Szántó (2002, 24) luettelee edellä mainittujen lisäksi kritiikin tehtäviksi lukijoiden sivistämisen, hyvin kirjoittamisen, kritiikin lukijoiden houkuttelemisen katsomaan ja ostamaan taidetta, taiteilijoiden motivoimisen luomisprosessiin, viihdyttämisen sekä taiteen sijoittamisen historialliseen, kulttuuriseen ja poliittiseen kontekstiin. Myös Berger (1998, 11) luettelee kritiikille samanlaisia tavoitteita. Kritiikkiä voidaan pitää jopa itsessään taidemuotona (Oates 1998, 40).

Käsitykset kriitikon roolista ja hyvän kriitikon määritelmistä ovat siis hyvin moninaiset ja joskus jopa ristiriitaiset. *Jotkut taas väittävät* -antologiassa on aukeaman vierekkäisillä sivuilla kaksi täysin toisistaan poikkeavaa näkemystä hyvästä kritiikistä. Juhani Karila (2017) kaipaa kriitikolta yleisöään parempaa ammattitaitoa, ja hänestä lukijat voi jopa hukuttaa korkealentoiseen ammattitermistöön. Tiiamari Pennanen (2017) puolestaan pitää kriitikkoa asiakaspalvelijana, jonka maku ei saa ylikehittyä yleisön tavoittamattomiin. Liiallista elitistisyyttä tulisi hänen mielestään vältellä ja antaa samalla tilaa populaarikulttuurille. Ihosen (1999) mukaan kritiikin tulisi olla "ensisijaisesti rationaalista ja harkittua toimintaa ja vain toissijaisesti luovaa ja taiteellista toimintaa". Kritiikki on luonteeltaan subjektiivista, mutta kriitikon tulisi myös tavoitella tiettyä objektiivisuutta ammattitaitonsa avulla. Kuvailu, tulkinta ja arvio ovat läsnä kritiikeissä, mutta teos pitäisi myös pystyä asettamaan mielekkääseen kontekstiin vertaamalla joitain sen piirteitä muihin teoksiin. Kriitikon pitää olla avoin taidemaailman uusille kokeiluille, mutta muistaa aina kritiikkejä kirjoittaessaan lukijakuntansa. Huolellisesti laaditut kritiikit eivät arvostele taiteilijaa vaan hänen teostaan loogisesti ja selkeästi ammatillista jargonia vältellen. Barthesin (1967, 121) mukaan kritiikin ei tulisi tavoitella teoksen salaisia merkityksiä tai perimmäisiä totuuksia, vaan kriitikon tehtävä on sovittaa oman aikakautensa ja kirjailijan kieli yhteen.

Jo kritiikki sanana paljastaa kyseiseen tekstilajiin liittyvät vallan ja valikoimisen teemat. Kriitikolla on oikeus tuomita teos hyväksi tai huonoksi, mutta valta on läsnä kriitikon työssä myös muilla tavoin. Kriitikko ei kirjoita kaikista julkaistuista teoksista, vaan jo arviointivalinnoillaan hän hallitsee teosten ja tekijöiden saamaa julkisuutta. (Charlesworth 2006, 79; Heikkilä 2012a, 11–12.) Kirjallisuuden kohdalla teoksen jättäminen kritiikin ulkopuolelle tarkoittaa samalla kirjan sulkemista "merkittävän kirjallisuuden ulkopuolelle" (Huotari 1980, 17). Samalla tavalla kriitikot käyttävät valtaa sulkemalla suurimman osan omakustannekirjoista ulos taiteen käsitteen piiristä, sillä erään määritelmän mukaan taideyhteisö voi antaa työlle taideteoksen statuk-

sen institutionaalisissa puitteissa (esim. Sederholm 2000, 152–154; Dickie 2009, 84–88). Omakustannekirjat ovat kustantamojen ulkopuolella jo valmiiksi vailla tunnustusta, jota ei juuri kriitikoiltakaan heru (Ihonen 2000; 1999).

Vaikka taidekritiikin määritelmät vaihtelevat, on varsin yleistä määritellä kritiikki sen kolmen ulottuvuuden kautta. Ne ovat kuvailu, tulkinta ja arvottaminen (esim. Huotari 1980, Heikkilä 2012a, 39–44; ks. 2.1.1.) Kaikki määritelmät eivät kuitenkaan pidä arvottamista kritiikin kannalta välttämättömänä (Lyas 1992, 350). Toisaalta kritiikki voidaan ymmärtää myös kolmea ulottuvuutta laajempana kokonaisuutena. Kritiikki voi tässä laajemmassa merkityksessä tarkoittaa ”taideteosten vertailua, erittelyä, kommentointia, sääntöjen antamista, teorioiden luomista, tulkintaa ja arvottamista” (Zaine 1988, 29 Heikkilä 2012a, 26 mukaan). Tässä tutkielmassa tukeudutaan silti kritiikin kolmijakoon, sillä se istuu parhaiten sanomalehtien ja blogien kirjallisuuskritiikkien analysointiin. Arvottamisen ulottuvuus erottaa selvimmin kritiikit muista kirjallisuutta käsittelevistä teksteistä. Voidaan jopa sanoa, että sitä tarvitaan, jotta taidemaailman jatkuvat muutokset tulisivat yleisönkin tietoisuuteen (ks. Heikkilä 2012a, 29–30, 42). Näitä kolmea ulottuvuutta käsitellään tarkemmin luvussa 2.1.1.

Kritiikin laadukkuudelle voidaan antaa sen rakenteen lisäksi myös muita kriteerejä. Elkinsin (2006, 10–12) mielestä laadukkaalla nykykritiikillä on kolme ominaisuutta: kunnianhimoinen arvioiminen, kritiikin olemuksen reflektoiminen sekä taidehistorialliseen diskurssiin osallistuminen. Intohimoisessa kritiikissä näkyy Elkinsin (2006, 10–12) mukaan kriitikon tietämys, ei vain yksittäisistä teoksista, vaan taiteesta, kritiikistä ja näiden historiasta kokonaisuudessaan. Kriitikoiden tulisi hänen mielestään peilata enemmän toistensa töitä kirjoituksissaan, mutta antaa huomiota myös taidehistorian ammattilaisille. Näin kritiikki linkittyisi myös muihin taiteen työkenttiin eikä kelluisi yksinäisenä saarekkeena. (Ks. myös Heikkilä 2012a, 28; Berger 1998, 8.) T. S. Eliot (1965, 69 Heikkilä 2012b, 247 mukaan) puolestaan tiivisti, että kritiikki on ”mielipiteiden lausumista taideteoksista ja teosten esittelyä kirjoitettujen sanojen avulla”. Kritiikin päämääränä tulee aina olla ”teosten tarkastelu ja yleisön maun kehittäminen” (Eliot 1965, 69 Heikkilä 2012b, 247 mukaan). Kaikki tämä pitäisi pystyä taltioimaan kiinnostavaan muotoon (Haapala 1990, 89).

Heikkilä (2012a, 32) toteaa, että laadukkaan kritiikin on perusteleva arvottamista: ”Perustelujen ohessa kriitikot etsivät usein yhteiskunnallisia, kulttuurisidonnaisia, historiallisia tai psykologisia merkityksiä taideteosten aistittavan pinnan alta.” Kriitikon tulee havainnoida teosta ja tehdä siitä tulkintoja, joihin hän arvionsa perustaa. Arvottamisen itsessään voi Heikkilän mukaan nähdä jopa kritiikin ensisijaisena päämääränä. Parhaimmillaan kritiikki on kuin uusi teos, jossa

kriitikko tarjoilee taiteeseen mahdollisimman paljon tuoreita näkökulmia, joita hyödyntämällä yleisö ymmärtää teoksia ja taidetta paremmin. (Heikkilä 2012a, 32, 42; Heikkilä 2012b, 249.)

2.1.1 Kritiikin kolme osa-aluetta

Taidekritiikin ensimmäinen ja kaikista objektiivisin osa-alue on kuvaus. Kriitikon on yleensä hyvä lähteä liikkeelle teoksen sanallistamisesta, jotta lukija pystyy hahmottamaan, millaisesta taiteesta on kyse. Kirjallisuuskritiikin tapauksessa on yleensä tapana avata tarinan juonta ja keskeisimpiä hahmoja. Tähän kritiikin ulottuvuuteen kuuluu myös teoksen luokittelu ja kontekstualisointi. Kriitikko esittelee lukijalle taidelajin, johon teos kuuluu ja mahdollisesti avaa teoksen syntyhetken kontekstia. Myös työssä toistuvia symboleja – esimerkiksi sanoja tai lauseita – voi selventää lukijalle. Kuvailussa kriitikko joutuu tekemään jatkuvasti valintoja. Mitkä yksityiskohdat ja tiedonmuruset ovat hänen mielestään kritiikin kannalta merkityksellisiä ja mitkä hän jättää suosiolla kritiikin ulkopuolelle? (Heikkilä 2012a, 40–41.)

Kriitikon on toivottavaa esittää teoksesta tulkintoja, sillä usein hyvää taidetta voi ymmärtää monella tavalla. Kriitikko pyrkii ymmärtämään objektia ja tarjoamaan siihen tuoreita, jopa yllättäviä näkökulmia ja yhteyksiä muihin teemoihin. Ansioituneessa arviossa kriitikko voi esittää monia erilaisia tulkintoja teoksen yksityiskohdista. Työ on luovaa ja vaatii kekseliäisyyttä, sillä toisinaan kriitikoiden odotetaan löytävän merkityksiä sellaisistakin kohdista, joihin taiteilija ei ole ainakaan tietoisesti sellaisia koodannut. Joidenkin mielestä tällainen luominen ei ole kriitikon tehtävä, vaan hänen pitäisi pyrkiä tavoittamaan taiteilijan omat ajatukset aiheesta. Tässä työssä auttavat taustatiedot teoksesta ja sen tekijästä, mutta ne eivät ole välttämättömiä menestyksekkään kritiikin kirjoittamiseksi. Tulkintojensa pohjalta kriitikko pystyy myös nostamaan teoksen kannalta keskeiset asiat kritiikkinsä kuvailuosioon. Taiteilijoiden valintoja esittelemällä myös teoksen arvo paljastuu. (Heikkilä 2012a, 41–42; Goldman 1995, 5–6; Haapala 1990, 88–89.)

Kritiikin kolmas osa-alue eli arvottaminen perustuu kuvailulle ja tulkinnalle, joiden varaan kriitikko rakentaa havaintokokemuksensa. Jo arvosteltavien teosten valitseminen on arvottamista, sillä sekä negatiivinen että positiivinen kritiikki tuo huomiota taiteilijalle ja hänen työlleen. On kuitenkin syytä myös muistaa, että kirjojen tapauksessa jo kustantamot ovat tehneet arvottamista valitessaan julkaistavat kirjat. Voidaankin siis pohtia, pitäisikö kriitikoiden huomioida paremmin myös perinteisen taideinstituution koneiston ulkopuolelta ponnistavat teokset, esimerkiksi omakustannekirjat. Tutkiessaan teosta, kriitikko perustaa arvottamisen makuunsa,

jonka ajatellaan kehittyneen sosiaalisen ympäristön, koulutuksen ja tottumusten seurauksena. Kriitikon tulee pystyä perustelemaan tekemänsä päätelmät teoksen esteettisyydestä tai onnistumisesta. (Heikkilä 2012a, 42–44.)

Sanomalehtikritiikissä kuvailu on korostuneessa osassa ja tulkinnat saavat usein väistyä jopa kokonaan vähäisen palstatilan vuoksi. Arvottaminen on yleensä läsnä, joskus jopa visuaalisesti tähtien muodossa. Kritiikin kolme ulottuvuutta ovat kuitenkin painotettu usein hyvin epätasaisesti. (Kuivalahti, 2013.)

2.2 Taidekritiikin historia

> *"I taught myself art criticism by reading it in art magazines; this was in the 1980s so it meant I didn't understand most of what I read. I thought art criticism was either trying to kill itself or trying to kill art."*
> (Saltz 2006, 21.)

Kritiikillä on vuosisatoja vanhat perinteet, mutta on haastavaa määritellä tarkasti sen historian alkupistettä. Esteettisen teorian kannalta tarkasteltuna voidaan huomata, että jo antiikin filosofit ovat keskustelleet taiteesta ja pohtineet sen arvoa. Nykymuotoisen taidekritiikin syntyminen voidaan ajoittaa kuitenkin renessanssiin tai 1700-luvulle. (Heikkilä 2012a, 16–18.) Tutkielmassa keskitytään tähän kehityskaareen, sillä se on tutkimuksen kannalta oleellisempi kuin kritiikin varhaiset muodot.

Renessanssin aikana 1300–1600-luvuilla ihailtiin antiikkia, ja taidetta alettiin tehdä myös muihin kuin uskonnollisiin tarkoituksiin. Uudet humanistiset tieteet kehittyivät, ja nykymuotoisen taidekritiikin voidaan katsoa syntyneen, sillä taideteoksia alettiin tarkastella yhä yksityiskohtaisemmin teksteissä niitä kuvaillen ja arvottaen. Ensimmäisenä taidehistorioitsijana ja taidekritiikin edistäjänä pidetään Giorgio Vasaria (1511–1574), joka ei kuuluisimmassa teoksessaan *Taiteilijaelämänkertoja Giottosta Michelangeloon* vain tyytynyt taiteilijoiden elämän kuvaamiseen vaan esitti arvioita myös näiden töistä. Vasari korosti silmän harjoittamista taiteen tutkimiseen sekä tekniikoiden tuntemusta hyvän arvioinnin tekemisessä. Vielä 1600-luvulla kritiikki kulki yhdessä taidehistorian kanssa, omille poluilleen ne lähtivät vasta 1700-luvulla. (Heikkilä 2012a, 18–20.)

Vuonna 1735 estetiikka erottui omaksi tieteenalakseen, ja kauneutta alettiin ajatella subjektiivisena. Valistuksen ajan kuuluisin kriitikko oli Denis Diderot (1718–1784). Diderot kirjoitti

kritiikkejä, jotka muistuttivat luonteeltaan paljon nykyarvioita. Hän esitti yksittäisistä teoksista perusteltuja arvioita, eikä tyytynyt pelkkään kuvailemiseen. Vaikka hän myönsi, että hänen arvionsa eivät välttämättä olleet oikeita, uskoi hän lukijoiden oppivan niistä jotain. 1700-luvun loppupuolella kritiikki oli jakautunut kahteen osaan: romantiikan peruja olleeseen tunteiden kautta taiteen kokemiseen sekä valistuksesta ponnistaneeseen taiteen arvottamiseen ennalta määrättyjen kriteerien perusteella. 1800-luvun modernismin aikaan taidekriitikot kuten Charles Baudelaire (1821–1867) ja Oscar Wilde (1854–1900) antoivat kauneudelle yhä moninaisempia määritelmiä ja olivat kiinnostuneita myös rumuudesta ja groteskiudesta. (Heikkilä 2012a, 20–24.) Baudelairen mukaan hyvä kritiikki oli ”intohimoista, poliittista ja puolueellista” (Baudelaire 1976, 418 Heikkilä 2012a, 24 mukaan).

1900-luvulle tultaessa ajatukset kritiikistä hajautuivat. Vuosisadan merkittävin taidekriitikko oli formalisti Clement Greenberg (1909–1994), jolle teoksen muoto oli sisältöjä ja merkityksiä tärkeämpi. Vuosisadan aikana esitettiin myös ajatus siitä, että kritiikin ei tulisi arvottaa teoksia, vaan teosta voi ymmärtää täysin vasta kun mielikuvituksen avulla eläytyy taiteilijan luomistyössään läpikäymiin prosesseihin. Etenkin 1950- ja 1960-luvuilla suosiossa oli myös kritiikin filosofia eli metakritiikki. Kritiikkiä pidettiin tuolloin filosofisen estetiikan tärkeimpänä osa-alueena, ja kriitikoiden käyttämiä perustermejä sekä argumentteja pyrittiin hahmottamaan. (Heikkilä 2012a, 24–25.)

Taidekritiikki on jatkuvan muutoksen kourissa. 1900-luvun alkupuolella taidekriitikot arvostelivat taideteoksia osana laajempaa, historiallista kokonaisuutta. Etenkin yhdysvaltalaiset kriitikot olivat vuosisadan alkupuolella kärkkäitä ja poleemisia, he saattoivat esimerkiksi tyrmätä modernin taiteen täysin yksittäistä taiteilijaa lukuun ottamatta. Vuosisadan lopulla kriitikot pysyivät tiukemmin kulloisenkin taidetapauksen raamien sisäpuolella. (Elkins 2006, 6–7.)

Elkins (2006, 7) väittääkin, että nykykriitikot eivät ole yhtä kunnianhimoisia kuin kollegansa aiemmissa sukupolvissa. Tutkijan mielestä kriitikot ovat luopuneet teosten tarkastelemisesta osana taidekentän kokonaisuutta ja keskittyvät yksittäisiin teoksiin kuin eristyksessä oleviin saarekkeisiin. Monet kriitikot jopa välttelevät voimakkaiden mielipiteiden esiintuomista suosien ohimeneviä ajatuksia. Muutokseen on varmasti vaikuttanut ajatus arvioinnin subjektiivisuudesta. Ei ole olemassa universaalia totuutta siitä mikä on hyvä taideteos, vaan arviot perustuvat kriitikoiden henkilökohtaisiin mieltymyksiin ja tietoihin. Totuutena esitetyllä murskaarviolla saattaa olla jopa tuhoisat seuraukset. Suurimmissa lehdissä julkaistut negatiiviset kritiikit saattavat estää esimerkiksi taiteilijan pääsyn arvostettuihin näyttelyihin jopa maailmanlaajuisesti (McEvilley 2006, 14; Brenson 1998, 105.) Klassinen suomalainen esimerkki

kirjallisuuskriitikon kovasanaisuudesta on professori August Ahlqvistin murska-arviot Aleksis Kiven tuotannosta 1860- ja 1870-luvuilla. Ahlqvistin kritiikkien sanotaan vaikuttaneen siihen, että *Seitsemän veljeksen* julkaisua siirrettiin myöhemmäksi. Tämä puolestaan saattoi vaikuttaa Kiven terveydentilan heikkenemiseen ja kirjailijan kuolemaan nuorella iällä. (Korhonen 2012, 58; Eskelinen 2016, 74–77.) Kriitikot ovat suomineet kirjailijoita kovin sanoin myös viime vuosikymmenten aikana. Esimerkiksi Laila Hietamies on joutunut taistelemaan oman jaksamisensa ja mielenterveytensä kanssa ilkeämielistenkin kritiikkien ristitulessa (Saure 1998, 188–194, 220–201). Missään tapauksessa tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kriitikoiden täytyisi alkaa arvioida taidetta korostetun hellästi taiteilijoiden mielenterveyden suojelemiseksi (Ihonen 1999), esimerkkitapaukset vain näyttävät konkreettisesti kriitikoilla olevan vallan. Kirjailija saattaa myös ottaa oppia kriitikoiden näkemyksistä. Esimerkiksi kirjailija Riikka Pulkkinen kertoo nykyään välttelevänsä kirjan nimen turhaa toistamista tekstissään *Raja*-teoksestaan saamansa – omastakin mielestään aiheellisen – kritiikin johdosta (Vaarala 2018). Kriitikko voi olla kirjailijalle siis ulkopuolinen silmäpari, joka ei ole sokeutunut teoksen mahdollisille heikoille puolille.

Szántón (2002, 27, 30–31) mukaan yhdysvaltalaisten kriitikkojen mielestä taiteen arvioiminen on kriitikon tehtävistä merkityksettömin. Vain 27 prosenttia kriitikoista pitää erityisen tärkeänä henkilökohtaisen mielipiteensä esittämistä. Kritiikin tärkeimpinä tehtävinä ajatellaan tarkan selityksen antamista teoksesta tai näyttelystä sekä historiallisen ja muun taustatiedon tarjoamista arvioitavasta kohteesta. Lähes kaksi kolmesta kriitikosta sanoo kirjoittavansa lähinnä positiivisia arvioita. Negatiiviset kritiikit ovat harvinaisimpia pienissä julkaisuissa sekä vanhempien kriitikoiden parissa. Saltzin (2006, 22–23) mielestä kriitikoiden ei kuitenkaan pitäisi piilotella omia negatiivisiakaan mielipiteitään. Taidetta kokiessaan kriitikot arvostelevat sitä aina, ja on vain taiteen kunnioittamista tuoda nuo ajatukset näkyville. Muutaman negatiivisen sanan kriittisyys arvion lopussa ei riitä, eikä näennäinen neutraalius tee kritiikistä objektiivista; subjektiivisuus on inhimillistä. Universaalin näkemyksen tavoittelun sijaan kriitikon tulisi eritellä esimerkiksi teosten vaikuttavuutta tai syitä artistin mahdollisen menestyksen takana. Myös monet muut kirjoittajat ja tutkijat arvostavat avointa ja kriittistä taidekritiikkiä (esim. Rubinstein 2006, 31; Heikkilä 2012a, 42).

2.3 Mutta miten käy kirjallisuuskritiikin?

Kirjallisuuskritiikki eroaa yhdellä merkittävällä tavalla muista taidekritiikin lajeista. Siinä missä esimerkiksi kuvataidekritiikki pyrkii sanallistamaan visuaalista taidetta, on kirjallisuu-

dessa ja taidekritiikissä käytössään sama viestintäväline, teksti. Arvioitavasta teoksesta on mahdollista ottaa suoria lainauksia, eikä teoksen sanallistaminen ainakaan teoriassa ole yhtä hankalaa kuin vaikkapa abstraktin maalauksen. Kirjallisuuskritiikissä on myös toinen erityislaatuinen piirre, kääntäjän työn arviointi, tosin päivälehtikritiikissä käännösjälkeä ei yleensä kovin tarkasti analysoida. (Korhonen 2012, 79–81.)

Kolmisensataa vuotta ennen ajanlaskun alkua ilmestyneen Aristoteleen *Runousopin* katsotaan olevan kirjallisuuskritiikin perusteos. Myös keskiajalla ja renessanssin aikaan keskusteltiin hyvän runouden kriteereistä, mutta varsinaisesti nykymuotoinen kirjallisuuskritiikki alkoi kehittyä vasta 1600–1700-luvuilla. (Ks. luku 2.2.) Termiä *critique littéraire* käytettiin tiettävästi ensimmäistä kertaa vuonna 1687, ja nykymerkitykseltään se tarkoittaa ”tekstin kirjallisten ansioiden arviointia”. Ajatukset kriitikoiden mausta ja esteettisyyden havainnoinnista muuttuivat vuosisatojen aikana peritystä ominaisuudesta akateemisesti opituksi. (Korhonen 2012, 59–60.)

Kriitikon rooli alkoi T. S. lliotin sanoin korostua, ”kun runous lakkaa olemasta koko kansan mielenilmaus” (Krogerus 1988, 15). Suomessa tuo kehitys näkyi kritiikkien määrän kasvamisena 1800-luvun realismin aikaan, sillä kirjallisuus alkoi peilata erinäisiä ristiriitoja. Kriitikkoja ei nähty vain uusien teosten mainostajina ja hyvien kirjojen nostajina, vaan itsenäisyydestä haaveilleessa Suomessa kriitikot olivat kielen ja kulttuurin laadunvalvojia. Kieli ja kulttuuri olivat osoitus itsenäisestä kansasta, joten huonot kirjailijat haluttiin kitkeä pois kuin rikkaruohot. Tästä esimerkkinä ovat August Ahlqvistin kritiikit Aleksis Kiven tuotannosta (ks. 2.2). 1900-luvun alussa monet suomalaiset kirjailijat toimivat myös kriitikoina. Esimerkkeinä voidaan mainita Eino Leino ja Juhani Aho. 1900-luvun puoliväliin asti kirjallisuuskriitikot nähtiin asiantuntijoina, jotka ikään kuin koulivat yleisöä kirjallisuutta varten. Kirjallisuuskriitikot ovat muokanneet kirjallisuuskäsitystä – esimerkiksi Virginia Woolf ja Albert Camus – tai nostaneet lupaavia kirjoittajia kritiikeillään suuren yleisön tietoisuuteen kuten Kai Laitisen kritiikki Helsingin Sanomissa vuonna 1956 teki Eeva-Liisa Mannerille. Viime vuosikymmeniltä on kuitenkin hankalaa, ellei lähes mahdotonta, nostaa yksittäisiä, vaikutusvaltaisimpia kirjallisuuskriitikoita ylitse muiden. Viime aikoina ajatus kirjallisuuskriitikoiden roolista on muuttunut, eikä kriitikoilta vaadita enää yhtä vankkaa ammattitaitoa tai tietämystä. 1900-luvulle tultaessa alettiin ymmärtää makujen moninaisuutta, ja viimeistään vuonna 1968 julistettiin, että jokainen ihminen saattoi olla kriitikko ja luoda omat arvionsa taiteesta. Tämä ajattelutapa on vahvistunut entisestään internetin yleistyttyä, sillä kuka tahansa voi perustaa esimerkiksi blogin kirjoittamiensa kirjallisuuskritiikkien julkaisualustaksi. Keskustelu kirjallisuudesta on arkipäiväistynyt, television Runoraadissakin kritiikkiä ovat antaneet runouden ammattilaisten lisäksi monenlaiset viihteen ammattilaiset. (Korhonen 2012, 58–64; Krogerus 1988, 15.) Samaan aikaan kritii-

kin muutoksen rinnalla myös itse kirjallisuus on saanut uusia haastajia kamppailussa ihmisten vapaa-ajasta (Makkonen 2004, 11).

Muutos kriitikon asemassa ja näille asetetuissa vaatimuksissa näkyy myös siinä, että kirjallisuuskritiikki on helposti ensimmäinen tehtävä, joka lehden toimitukseen harjoitteluun saapuvalle annetaan. Ollessani Hämeen Sanomissa tutustumassa työelämään yhdeksäsluokkalaisena, tehtävänäni oli kirjoittaa arvio nuortenkirjasta. Minulla katsottiin olevan kykyjä ennemmin kritiikin kirjoittamiseen kuin vaikkapa yksinkertaisen, lyhyen uutisen tuottamiseen tiedotteen pohjalta. Helsingin Sanomien Lasten uutiset -sivuilla julkaistaan säännöllisesti esimerkiksi yläkouluikäisten harjoittelijoiden tuottamia kirja-arvioita. Valinta on osoitus ajattelutavasta, jonka mukaan kirjaimellisesti lapsikin osaa tuottaa julkaisukelpoista kirjallisuuskritiikkiä.

Kulttuurisivujen viihteellistyminen on vienyt palstatilaa kirjallisuuskritiikeiltä, joiden pituutta on jouduttu jatkuvasti lyhentämään. Myös uusien taidemuotojen lisääntyminen kulttuurisivuilla on haukannut elintilaa kirjallisuuskritiikiltä. Kun kritiikkien tulee olla helposti luettavia, vaarana ovat liiallinen yksinkertaistaminen ja pinnalliset tulkinnat. Tämä on karsinut lehtien avustajalistoilta monet akateemiset kirjallisuuden asiantuntijat, jotka usein itsekin haluavat keskittyä tieteellisten meriittien keräämiseen. Akateeminen tieto on siis joutunut väistymään ainakin osittain viihteellistymisen tieltä sanomalehtien sivuilla. (Korhonen 2012, 62–63.) Kotiliesi pyysi jopa lukijoitaan toimittamaan lehdelle lyhyitä kirja-arvioita (Karila 2014). Toisaalta taidekentän medioituminen on johtanut uusien kirjallisuudenlajien sekä niiden kritiikkien syntymiseen. Esimerkiksi pelkäksi viihteeksi aiemmin mielletyt scifi ja dekkarit ovat 2000-luvulla käypää materiaalia myös päivälehtikritiikkien pohjaksi. Lajihybridit ja julkaistujen teosten kasvanut määrä johtavat siihen, että yksikään kriitikko ei voi enää kartoittaa koko suomalaista kirjallisuuskenttää ja arvioida uusista teoksista kiinnostavimpia. Erikoistuminen tiettyyn genreen on suosittua, ellei jopa pakollista. (Kantokorpi 2013, 194.) Kriitikot toimivat tavallaan entistä enemmän julkisuuden portinvartijoina, sillä yhä suurempi osa teoksista ei saa huomiota perinteisissä medioissa (Niemi 2000, 103).

2000-luvulla internet on muodostanut haastajan ja kilpailijan perinteisille päivälehtien kritiikeille sekä alan erikoislehdille. Verkkojulkaisuissa kritiikit voivat olla miten pitkiä tahansa, eikä niiden lukumäärää ole rajoitettu. Toisaalta verkossa yleisöt pirstaloituvat ja yksittäisen arvion saama huomio on pienempi kuin vaikkapa päivälehdessä. Myös itse kirjallisuuskenttä on muutoksessa. Suurten kustantamojen rinnalle on ilmestynyt lukuisia pieniä kilpailijoita, jotka uskaltavat rohkeasti tarttua taloudelliselta kannalta epävarmoihin teoksiin. Runouden avant-

garde on pitkälti siirtynyt internetiin, ja pääasiassa perinteisiä, painettuja kirjoja arvioiva päivälehdistö on tässä suhteessa jälkijunassa kritiikkiensä suhteen. (Korhonen 2012, 81–83; Kantokorpi 2013, 198–199.)

Kaikki kirjallisuuden genret eivät silti edelleenkään ole samalla tavoin edustettuina päivälehtien kirjallisuuskritiikeissä. Lehtikioskien viihdepokkarit, eroottiset novellit sekä verkossa julkaistavat fiktiiviset blogit, tarinat ja runot jäävät usein virallisen arviokentän ulkopuolelle, vaikka esimerkiksi fanifiktiota kirjoittavien verkkoyhteisössä palautetta annetaan usein sisäisesti (Schaffner 2010, 613–614; Kokkonen 2012; Benigni & Virman 2011, 125–136). Muutosta arviointikriteereissä tapahtuu silti hiljalleen, sillä esimerkiksi lasten- ja nuortenkirjat sekä fantasiakirjallisuus ovat saaneet jalansijaa päivälehtien kritiikeissä, tosin merkkimääräisesti tarkasteltuna hyvin niukasti, samoin kuten runous ja novellit. Lasten- ja nuortenkirjojen vähäinen arviointi johtunee siitä, että ne eivät tunnu nauttivan samanlaisesta yleisestä arvostuksesta kuin aikuisille suunnattu kirjallisuus, minkä lisäksi niihin on toisinaan hankalaa soveltaa yleisiä kirjallisuuskritiikin arviointikriteerejä. Tietokirjoista useimmin arvioidaan elämäkertoja sekä historiallisia teoksia harrastekirjojen jäädessä pääosin syrjään. Tietokirjakritiikkejä kirjoittavat yleensä alaan vihkiytyneet tukijat tai asiantuntijat, sillä opusten esteettisten arvojen rinnalla arvotetaan myös tiedon paikkansapitävyyttä. (Korhonen 2012, 66–67; Kantokorpi 2013, 194–199; Soikkeli 2007, 144–145; Hunt 1992, 1–4.) Päivälehtikritiikit ovat sidoksissa pitkälti kustantamoiden julkaisuaikatauluihin, lähes kaikki arvioitavat kirjat ovat suoraan painosta tulleita. Vain harvoissa julkaisuissa annetaan tilaa huomiotta jääneille, mutta sitä ansaitseville, vanhoille kirjoille. (Koestenbaum 1998, 94.)

Kriitikko arvioi teosta suhteessa sen tyylilajin asettamiin odotuksiin. Sen lisäksi, että kriitikko vertaa kirjaa muihin uusiin julkaisuihin, peilaa hän sitä myös kirjallisuuden kaanoniin sekä kirjailijan aiempiin teoksiin. Perinteen ja kaanonin tuntemus ei saa kuitenkaan muodostua kriitikolle taakaksi tai läpipääsemättömäksi muuriksi. Uusia esteettisiä muotoja kokeileva teos on helppo tyrmätä, jos sitä vertaa klassikkokirjoihin, vaikka kirjailija olisi kokeilussaan menestynyt kiitettävästi. Kirjallisuuskriitikoilta ei edellytetä mitään koulutusta (ks. luku 2.3.1), mutta akateemisesta taustasta ja kirjallisuudentutkimuksen tuntemuksesta on hyötyä kritiikin kirjoittamisessa. Kirjallisuusteorioiden ja -historian tarjoamat viitekehykset auttavat kriitikkoa löytämään teoksista merkityksellisiä ja kiinnostavia näkökulmia. Myös tekstien analysoinnissa ja lähiluvussa harjaannutaan opintojen aikana. Toisaalta suomalaisessa kirjallisuuskeskustelussa sekä kriitikoiden että kirjailijoiden akateemisuutta on myös vierastettu. Kirjallisuuskritiikkiä kirjoittaessa onkin pidettävä ensisijaisesti mielessä kritiikin lukijakunta. Päivälehtien kritiikkien tulee olla kansantajuisia, vaikka kirjallisuusteoreettiset ajatukset jylläisivätkin niiden taus-

talla. (Korhonen 2012, 67, 73–74, 78; Ihonen 1999; Berger 1998, 5–6; Goldman 1995, 7.) Jokinen (1997, 103–104) osoittaa, että ammattikriitikko ja tavallinen lukija odottavat kirjoilta eri asioita, joten heidän arvionsa teoksista vaihtelevat paljon. Tavalliset lukijat asettavat esimerkiksi elävän ja kansantajuisen kielen, todenmukaisuuden tunnun sekä lämminhenkisen kertomuksen hyvän kirjan kriteereiksi. Kriitikoiden mielestä tärkeää puolestaan on ”monipuolisuus ja luokittelemattomuus, kielen uudistaminen ja todellisuuden koetteleminen, älyllisyys ja vaativuus sekä aihepiirien laaja-alaisuus” (Jokinen 1997, 104). Koska tavallisten lukijoiden ja kriitikoiden odotukset ovat niin erilaisia, muodostuu heille myös erilaiset käsitykset kirjan ansioista. Kriitikot odottavat kirjoilta lämminhenkisen tunnelmoinnin sijaan ennemmin vaikkapa kriittistä otetta yhteiskuntaan. (Jokinen 1997, 104.)

Ansiokkaassa kritiikissä kriitikon tulisi huomioida kirjan suhdetta nykymaailmaan ja sen tapahtumiin. Kriitikko voi osoittaa lukijoille kirjailijan näkemyksiä ajankohtaisista ilmiöistä sekä eritellä aihetta käsitteleviä diskursseja. Oman kirjoitustyylin säilyttäminen on tärkeää, vaikka journalistisessa työssä median käytännöt asettavatkin kirjoittamiselle tiettyjä reunaehtoja aina kritiikin pituudesta alkaen. (Korhonen 2012, 68.)

2.3.1 Kirjallisuuskritiikki ja journalismi

> *”[O]nhan kulttuurijournalismin keskeinen pyrkimys välittää taide-elämästä mahdollisimman kattava ja edustava kuva mahdollisimman moniäänisesti.”*
> (Jaakkola 2013, 31.)

Journalistinen taidekritiikki on taidekritiikin muodoista lähinnä tavallisten ihmisten elämää. Etenkin valtakunnallisissa julkaisuissa esiintyvän journalistisen taidekritiikin voidaan sanoa jopa määrittelevän, mitä kansa taiteesta ajattelee. Suurelle yleisölle kritiikit saattavat olla yksiä harvoista kosketuspinnoista taidemaailmaan. (Brenson 1998, 103–105, 113.) Medioilla on myös mahdollisuus vaikuttaa siihen, mistä teoksista yleisöllä ylipäänsä on mielipide (Kunelius 2003, 142–143). Sen vuoksi taidekritiikin – tässä tapauksessa rajatummin kirjallisuuskritiikin – sekä journalismin välistä suhdetta ja sen kehitystä on syytä tarkastella.

Suomessa kulttuurijournalismia on harjoitettu lehdistön alkuvaiheista asti, ja kirjallisuuskritiikkiäkin on julkaistu 1800-luvun alkupuolelta lähtien. Aluksi kulttuurijournalismia ei eroteltu omille sivuilleen, vaan se oli muiden sisältöjen joukossa. Åbo Tidning julkaisi kirja-arvion tapaisen artikkelin jo vuonna 1800, ja vuonna 1820 perustettu Turun Wiikko-Sanomat julkaisi sivuillaan kirjallisuuskritiikin tapaisia tekstejä. Myös musiikkia, kuvataidetta sekä teatteria

arvioitiin lehdissä 1800-luvulla. Nämä neljä taidelajia ovatkin kritiikin peruskivet, muut arviot yleistyivät mediassa vasta myöhemmin. 1800-luvulla kriitikot olivat ruotsinkielisiä yleisoppineita, ja usein kriitikkoina toimivat kirjailijat. Kirjallisuuskritiikkejä julkaistiinkin enemmän ruotsin- kuin suomenkielisissä lehdissä, sillä ruotsinkielinen kirjallisuus oli yleisempää kuin suomenkielinen. Kaunokirjallisuutta arvioitiin 1800-luvun suomalaisissa sanomalehdissä vain harvoin. Kirja-arvioita saattoi olla jopa hankala erottaa kustantajien kirjamainoksista, ja vielä monet kritiikit oli käännetty ulkomaisista lehdistä. Kirja-arvosteluja oli aluksi lehdissä harvakseltaan, mutta niiden määrä kasvoi tasaisesti, vaikka 1850-luvun sensuuri laski kritiikkienkin määrää väliaikaisesti. Suomenkieliselle kritiikille 1840-luku on merkityksellinen, sillä Kanava ja Suometar -lehdet perustettiin. Ruotsinkielisen kritiikin suhteen tärkein tekijä oli Litteraturblad. Myös maaseudun lehdet alkoivat julkaista kritiikkejä. 1800-luvun jälkipuoliskolla kriitikot olivat yliopistomiehiä ja aikakauslehdet tärkeimpiä kritiikin julkaisukanavia. 1890-luvulla toimittajat ja kirjailijat alkoivat tehtailla kritiikkejä ja sanomalehtien rooli niiden julkaisussa korostui. Suomenkielinen kirjallisuus sekä kritiikki vahvistuivat, ja 1900-luvulla suomenkielisiä kirjallisuuskritiikkejä julkaistiin jo enemmän kuin ruotsinkielisiä. (Hurri 1993, 51; Tihinen 2012, 119–120; Juntunen 1982, 92, 115; Niemi 2000, 101–102; Eskelinen 2016, 40, 48.)

Itsenäisyyden aikana 1920- ja 1930-luvuilla ”merkittävimmät kriitikot olivat liberaaleja tulenkantajia, konservatiivisia professoreja sekä sosialistisen Kiilan jäseniä” (Juntunen 1982, 93). Kritiikkien määrä kasvoi tasaisesti. Vuonna 1930 julkaistussa lehdessä oli keskimäärin yksi kirjallisuuskritiikki, vuoteen 1980 mennessä tuo määrä nousi jo kahteen. 1950-luvulla liberaalit kriitikot tuottivat kritiikkejä uuteen Parnasso-lehteen. Kritiikkejä kirjoittivat taiteiden asiantuntijat muiden töidensä ohella, kulttuuriin erikoistuneita toimittajia alkoi olla yleisemmin suomalaisessa mediassa vasta 1950-luvulla. Kahtena seuraavana vuosikymmenenä toimittajien rooli kriitikoina kasvoi, ja arviot alkoivat muuttua yhä journalistisemmiksi. Kulttuuriosastoille on silti edelleen tyypillistä, että sisältöjä – etenkin kritiikkejä – tilataan toimituksen ulkopuolisilta avustajilta. 1980-luvulla tarkka jako korkeakulttuurin ja viihteellisemmiksi miellettyjen taiteenalojen välillä purettiin, ja uudet teknologiat alkoivat muokata journalismia ja siinä sivussa taidekritiikkiä. 1990-luvun lama ajoi puolestaan kulttuuritoimitukset ja kriitikot ahtaalle. Kritiikkejä vähennettiin ja viihteellisten sisältöjen määrää lisättiin mediatalojen tavoitellessa suurempia lukijakuntia. Arvioitavien taidelajien kenttää laajennettiin, ja kritiikeissä alettiin painottaa uutiskriteerejä (ks. Kunelius 2003, 190–192) esimerkiksi julkaisemalla kirjallisuuskritiikkejä jo heti tärkeänä pidetyn kirjan ilmestymispäivänä. Kritiikit lyhenivät ja niiden teksti muuttui tiiviimmäksi kriitikoiden tavoitellessa nokkelaa kirjoitustapaa. Samalla kritiikit pinnal-

listuivat kaikkien kolmen kritiikin osa-alueen heikentyessä. Valtakunnalliset mediat alkoivat myös jättää maakuntien taiteen arvioimisen paikallislehtien tehtäväksi. Näitä kehityssuuntia voidaan kutsua journalisoitumiseksi tai tabloidisoitumiseksi. 1990-luvulla ilmassa leijuivat synkät ajatukset kuten ”kritiikin alasajo” ja ”kritiikin lopettaminen tarpeettomana, koska sillä ei ole uutisarvoa”. Päivälehtikritiikissä kotimainen kirjallisuus kahmi eniten palstatilaa. (Hurri 1993, 51–52; Tuominen 2010, 24, 26–27; Juntunen 1982, 93, 115; Ihonen 2000; Kantokorpi 2013, 194, 198.) 2000-luvulla journalismin vienti verkkoon ja klikkauksien laskeminen on johtanut siihen, että esimerkiksi Uusi Suomi -verkkolehti on luopunut lähes kokonaan kulttuurisisällöistä, mukaan lukien taidekritiikistä (Holmberg 2014a, 105).

Taiteilijat alkoivat 1990-luvulla kommentoida saamiaan kritiikkejä entistä hanakammin (Ihonen 1999; Kantokorpi 2013, 198–199). Jos hyvän taidekritiikin kriteeriksi asetetaan taidekeskustelun synnyttäminen (ks. luku 2.1), voi kriitikoiden nähdä onnistuneen työssään tässä mielessä kiristyneistä resursseista huolimatta. Toisaalta taas vaikka sosiaalinen media tarjoaa mahdollisuuden laajaan keskusteluun, saattavat osapuolet päätyä omiin poteroihinsa. Tästä voidaan mainita esimerkkinä Arttu Seppäsen (2019) kirjoittama kritiikki Maria Matinmikon *Kolkka*-runoromaanista. Kirjailija jakoi arvion omalla Facebook-sivullaan (Matinmikko 2019a), minkä jälkeen Seppänen vastasi häntä kohtaan esitettyihin syytöksiin omalla suljetulla Facebook-sivullaan. Matinmikko jatkoi aiheen käsittelyä vielä omalla sivullaan (Matinmikko 2019b). Keskustelua on siis syntynyt, mutta se on toisaalta mielipiteet jaetaan usein vain oman kuplan kesken, eivätkä ajatukset pääse jalostumaan yhteisessä keskustelussa.

Kulttuurisivujen journalistista käännöstä voidaan myös kritisoida, sillä esimerkiksi Vehkoon (2011, 207–208) mielestä sanomalehtien pitäisi hylätä uutiset ja ”tarjota hyviä tarinoita, kaunista kieltä ja ajattelun aihetta”, mihin nopeat, sähköiset mediat eivät kykene. Journalistisen kielen ja kansantajuisen, laajalle yleisölle suunnatun puheen on myös pelätty murentavan itse kritiikkiä. ”Ymmärrän silti sen kritiikin, että journalistinen taidepuhe latistaa taiteen tulkintaa. Taide ei aina pääse itseisarvoisesti esille journalistisemmassa tekstissä”, pohtii kriitikko Mervi Kantokorpi. (Toijonen 2018.)

Helsingin Sanomien kulttuuritoimitus perustettiin elokuussa 1965, ja sen painotus oli vahvasti kirjallisuudessa. Lehdessä oli kuitenkin käsitelty kulttuuriaiheita oman vinjetin alla jo 1800-luvun lopulta asti, ja lehden palveluksessa oli ollut taiteisiin erikoistuneita toimittajia. Kulttuurisivujen kasvu alkoi Helsingin Sanomissa selvästi 1980-luvulla, ja suurimmillaan osasto oli 1990-luvun lopussa niin palstamillimetreiltään kuin toimittajamäärältäänkin. Sen jälkeen kulttuurin osuutta sanomalehdessä alkoi nakertaa sivujen vähentyminen, mikä vaikutti etenkin kri-

tiikkien pituuteen. (Hellman & Jaakkola 2009, 30–31, 33; Kantokorpi 2013, 197; Tarkka 1994, 24–26.) Vuonna 2011 Helsingin Sanomien kirjasisällöissä ulkomaalaista kirjailijoista eniten esillä olivat yhdysvaltalaiset, mikä seurailee lehden painotusta kohti Yhdysvaltoja ja Iso-Britanniaa käännöskirjallisuuden suhteen. Kotimaisista kirjailijoista artikkeleihin nostettiin jo valmiiksi tuttuja kirjailijoita että lehden oman kirjallisuuspalkinnon mukaisia suomalaisia esikoiskirjailijoita. Dekkarit, lyriikka sekä lasten- ja nuortenkirjat olivat tarkasteluajanjaksolla varsin ohuesti esillä. (Ruohonen 2018b, 183–184.)

Elkins (2006, 4) arvioi, että väkilukuun suhteutettuna taidekritiikkiä julkaistaan maailman sanomalehdissä vähemmän kuin sata vuotta sitten. Heartneyn (2006, 102) mukaan Time ja Newsweek eivät kymmenisen vuotta sitten suosineet enää vakituisia kriitikkoja työntekijöinään, vaikka lehtien leivissä oli aiemmin ollut arvostettuja, korkean profiilin kriitikoita. Tämä on nurinkurista, sillä samaan aikaan esimerkiksi kirjoja julkaistaan enemmän kuin koskaan, eli yhä pienempi osa uusista teoksista arvioidaan (Steiner 2010, 481–482).

Kulttuurijournalismi ja taidekritiikki eivät ole täysin rinnastettavissa uutisjournalismiin. Uutistoimittajien tapaan kulttuuritoimittajat toimivat vallan vahtikoirina sekä tiedon aktiivisina kerääjinä ja välittäjinä. Myös kulttuurijournalismissa ajankohtaisuus ja eettisyys ovat tärkeitä. Uutisjournalismista poiketen kulttuurijournalismi ei kuitenkaan aina ole riippumatonta, sillä usein kriitikot toimivat taidekentällä muissakin kuin journalistin tai kriitikon roolissa. Lisäksi arvioiden objektiivisuus on kyseenalaista, sillä kritiikin luonteeseen kuuluvat subjektiiviset mielipiteet. (Hellman & Jaakkola 2009, 27; Kunelius 2003, 23–25; Heikkilä 2014.) Toisaalta uutissivuilla julkaistavat kolumnitkin ovat usein varsin subjektiivisia, joten rajanveto tässä asiassa on vaikeaa.

Kulttuuritoimittajien ammatti-identiteettiin kuuluu oman alansa asiantuntijuus sekä sen puolesta puhuminen. Kriitikoita voi jopa kutsua ”kulttuurisiksi välikäsiksi”, joiden työmaa on journalismin ja taiteen välimaastossa. (Hellman & Jaakkola 2009, 27–28; Bourdieu 1993, 96.) Kritiikin ainutlaatuinen sijainti näiden kahden kentän rajapinnassa näkyy esimerkiksi siinä, että Taiteen edistämiskeskus (2016) jakaa apurahoja nimenomaan taidekriitikoille. Voidaan jopa ajatella, että yksi journalistisen taidekritiikin tehtävistä on ohjata lukijoita esitellyn taiteen pariin (Elkins 2006, 3). Toisaalta tämän tehtävän ei saa ajaa journalistia kirjoittamaan mainoksenkaltaisia tekstejä (Charlesworth 2006, 78). Joka tapauksessa taidekriitikoiden paikka taidekentällä on nykyään hankalasti määriteltävä. Vielä 1900-luvun viimeisillä vuosikymmenillä taidekriitikoiden ajateltiin antavan ammattitaitonsa ja tietämyksensä avulla objektiivisen näkemyksen taiteen hyvyydestä. Nykyään ajatus objektiivisesta totuudesta on kyseenalaistettu ja

kriitikoiden auktoriteettiasemaa horjutettu. Kun kuka tahansa voi ryhtyä internetissä kriitikoksi, herää kysymys, mikä on taidekriitikoiden rooli ja kenen puolesta he kirjoittavat. (Heikkilä 2012a, 14–15.)

Kriitikon työhön ei ole varsinaisia koulutusvaatimuksia, mutta usein taideopinnot toimivat johdattajina kriitikon uralle luoden samalla asiantuntijuutta. Taidekritiikillä ei myöskään ole vakiintuneita käytäntöjä tai malleja, jotka kriitikon tulisi osata. Akateemisessa maailmassa taidekritiikki on väliinputoaja jossain taidehistorian ja luovan kirjoittamisen rajamaastossa. Ammattimaisena kriitikkona toimimista vaikeuttaa myös matala palkkiotaso. (Elkins 2006, 5–6; Saltz 2006, 21; Korhonen 2012, 73; Heikkilä 2012b, 228; Varis 2012; Soikkeli 2007, 147; Rossi 2014.) On jopa kärjistäen puhuttu kriitikoiden ammattikunnan näivettyvän kokonaan, ja tiedusteltu, ”kuolevatko he nälkään vai sukupuuttoon”. (Varis 2012.) Todennäköisempää on kuitenkin se, että kriitikot tekevät arvioiden ohessa muuta työtä, esimerkiksi kulttuurijournalismin muita tekstilajeja (Salusjärvi 2012b; Szántó 2002). Kriitikot joutuvat istumaan useammilla palleilla, mikä saattaa puolestaan vaarantaa kritiikin laadun. Jos kriitikko on aktiivinen toimija kaupungin taidepiireissä, voiko hän kirjoittaa riippumattomana arvostelijana? (Heartney 2006, 102–103; Szántó 2002.) Nykyaikana kritiikin liian vahva yhteys taidekenttään nähdään jopa negatiivisena asiana ja kritiikki vanhanaikaisena juttutyyppinä. Journalistiseen objektiivisuuteen tottunut yleisö saattaa olla hämillään, jos kriitikko alkaa päämäärätietoisesti edistää teksteissään kirjallisuuden asiaa. (Kantokorpi 2013, 200.)

2.4 Kirjallisuuskritiikin kriisi

> *"While critics have never had much real decision-making power, these days even their opinions seem hardly to matter."*
> (Rubenstein 2006, 31.)

> *"Uuteen konseptiin näyttää sisältyvän vahvasti ajatus, ettei kritiikki itsessään ole lukijoita houkutteleva juttutyyppi."*
> (Kantokorpi 2013, 195.)

Elkinsin (2006, 1–3) mukaan taidekritiikkiä vaivaa globaali kriisi, vaikka sitä julkaistaan määrällisesti enemmän kuin koskaan aikaisemmin. Heikkilä (2012b, 229) arvioi kriisin eli kritiikin arvonalenemisen jatkuneen ainakin yli parikymmentä vuotta. Taidekritiikki kukoistaa, jos katsotaan puhtaasti sen määrää, mutta kritiikin kuolemasta kertoo se, kuinka harva ottaa sen tosissaan ja miten vähän se on vaikutuksissa lähialojensa kuten taidehistorian ja estetiikan kanssa.

Valtava määrä taidekritiikkiä ohitetaan keskittymättä siihen sen tarkemmin. Tiedot kritiikin lukijoista tai heidän oletuksistaan ovat olemattomat. (Elkins 2006, 1–3; Heikkilä 2012a, 14.)

Yksi kriisin syy onkin kritiikin hajaantuminen. Taidekritiikkiä voi kirjoittaa käytännössä kuka vain, mistä vain ja miten vain. Kritiikin määrä ja julkaisukanavat ovat lisääntyneet niin hurjaa vauhtia, että on vaikea enää edes aukottomasti erottaa mikä on kritiikkiä. Kritiikin asema erityislaatuisena kirjoittamisen tapana on horjunut. Kritiikin kiistattomia auktoriteetteja on yhä vähemmän, kun kuka tahansa voi julkaista arvioita. (Heikkilä 2012a, 12–13; Heikkilä 2012b, 229; Heartney 2006, 101; Korhonen 2012, 65.) Toisaalta taas Berger (1998, 6) on kyseenalaistanut dominoivien kriitikoiden tarpeellisuuden, sillä myös kulttuuri ja sen yleisöt ovat pirstaloituneet. Kritiikkien vaikutusten on ajateltu muuttuneen Suomessa 1990-luvun puolivälistä alkaen. Sitä ennen kriitikot ovat tuottaneet uusia tapoja ajatella taidetta, kun taas nykyään kriitikot yleensä kertovat mielipiteensä siitä, mikä on hyvää taidetta. Etenkään suuret museot, biennaalit ja galleriat eivät enää edes tarvitse kriitikoita saadakseen oman työnsä kansalaisten näkyville, vaan he käyttävät omia, suoria mainostuskanaviaan. (Heikkilä 2012a, 13; Siegel 2006, 43; Heartney 2006, 101; Berger 1998, 4–5.) Rubinstein (2006, 31–32) väittää jopa, että globaalissa mittakaavassa tämä riistää kriitikoilta sitä valtaa, joka heillä on joskus ollut ja että kriitikoiden taloudellinen merkitys on pienentynyt ainakin maailmalla. Toisaalta taas on hyvä muistaa, että yleisön mieltymykset lähtevät aina alhaaltapäin, ja kriitikoilla on häviävän pieni mahdollisuus niihin vaikuttamiseen, he vain voivat antaa huomiota toisille teoksille enemmän kuin toisille. Kriitikot siis ennemmin kerryttävät kulttuurista pääomaa kirjailijoille ja muovaavat käsitystä siitä, millaista kirjallisuutta kulloisellakin hetkellä arvostetaan. (Heikkilä 2012a, 14–15; Korhonen 2012, 65–66.)

Kriitikoilla voi ajatella olevan paljon niin kutsuttua agenda setting -valtaa. Keskeisintä ei siis ole se, mitä jostain kirjasta pitäisi ajatella, vaan kriitikot määrittelevät mistä kirjoista yleisöllä on ylipäätään tietoa ja mielipiteitä. (Kunelius 2003, 142–143.) Kritiikin arvovalta perustuu sen julkaisevan foorumin vaikuttavuuteen ja kokoon. Johtoaseman itselleen saavuttaneen sanomalehden kritiikit ovat vaikutusvaltaisempia kuin pienten lehtien julkaisemat arviot. (Niemi 2000, 102.) Esimerkiksi Pentti Holappa (1998) kritisoi Helsingin Sanomien kirjallisuuskriitikoita, jotka esittivät omia, negatiivisia mielipiteitään suomalaisesta kirjallisuudesta yleisinä totuuksina. Sanomalehtikonsernien säästäessä sisällöntuotannosta yksittäisten kriitikoiden valta kasvaa, sillä samoja arvioita julkaistaan yhä useammissa lehdissä. Kritiikkien moniäänisyyden vähentyminen johtaa yksipuolisempaan kuvaan kirjallisesta kentästä. (Holappa 1998; Hänninen & Hänninen 2012, 168.)

On varsin nurinkurista, että juuri nyt, kun taidekritiikin kirjoittamiseen tarvittaisiin entistä enemmän laajaa ymmärrystä ja tietämystä, kirjoittavat kritiikkejä yhä enemmän taiteenlajeihin varsin kevyesti perehtyneet arvioijat. Ihanteellinen nykyaikainen kritiikki on vaikeampaa kirjoittaa, ”sillä kriitikon tulisi työssään ottaa huomioon niin yhteiskunnalliset, ideologiset kuin historiallisetkin seikat sen sijaan, että hän voisi keskittyä pelkästään teosten esteettiseen muotoon”. (Heikkilä 2012b, 243.) Toisaalta nykykritiikissä huomio saattaa kiinnittyä jopa liikaa aikalaispuheeseen. Arvottaminen keskittyy pääosin kirjan sisältöihin ja sen kommunikointiin ajan ilmiöiden ja teemojen kanssa kirjallisten viitekehysten jäädessä taka-alalle. (Kantokorpi 2013, 195–196.)

On myös sanottu, että nykykriitikot eivät enää arvioi teoksia kriittisesti osana laajempaa kokonaisuutta, vaan ottavat taideinstituutioiden heille tarjoamat teokset käytäntöä kyseenalaistamatta. Kritiikin kolmesta ulottuvuudesta kuvailu on ottanut yliotteen arvioinnista. Tämän ”kaunokirjallisen” muutoksen vuoksi jotkut puhuvat jopa ennemmin taidekirjoittamisesta (*art writing*) kuin taidekritiikistä (*art criticism*). Tekstit siis muistuttavat ennemmin mainoksia kuin kriittisiä arvioita. Kriitikot myös yleensä päätyvät vahvistamaan vallalla olevia asetelmia, sillä he kirjoittavat usein taiteilijoista, jotka ovat lunastaneet jo paikkansa taidemaailmassa. (Charlesworth 2006, 78; Princenthal 2006, 85–86; Heikkilä 2012b, 227, 249.) Toisaalta Princenthalin (2006, 86) mielestä kritiikki ei välttämättä ole kriitikon tärkein tehtävä, etenkään jos se tukahduttaa hedelmällisen keskustelun. Hänen mielestään hyvä kritiikki tarjoaa lukijalle ainekset tehdä omia päätelmiä.

Siegel (2006, 46) esittää, että niin kutsuttu taidekritiikin kriisi heijastelee ennemminkin koko taidemaailman muutosta. 1800-luvulta lähtien taiteen ystävät ajattelivat, että kriitikot osoittavat heille, mikä on taiteessa tärkeää. Erityisen tärkeä kriitikoiden rooli oli uusien taidesuuntausten syntyessä, sillä ne eivät saaneet välttämättä ainakaan välittömästi arvostusta yhteiskunnalta. Siegel (2006, 46) rohkenee jopa väittää, että nyt kun yhteiskunta ei ole enää taidetta vastaan, on kriitikoiden merkitys vähentynyt. Ihmiset eivät odota kriitikoiden enää kertovan heille millaisesta taidetta heidän pitää arvostaa. Tämä – yhdistettynä kuraattoreiden kasvavaan vaikutusvaltaan – näyttäytyy taidekritiikin kriisinä. Charlesworth (2006, 76–77) huomauttaakin, että siinä missä 1970-luvulla kiisteltiin siitä, mikä teoria on paras kriitikoiden käyttöön, on kritiikin kriisissä nykyään enemmän kyse kriitikon suhteesta tekstiin ja teokseen. Estetiikka on siis noussut kriisin keskiöön. Toisaalta taas voidaan ajatella, että koko yhteiskunta on muuttunut. Ennen vallinnut ajatus kritiikistä viattomana tiedonantajana taiteesta ja sen estetiikasta on kyseenalaistettu yleisöjen ja talousmekanismien muuttuessa. Taloudellinen menestys näyttää nykypäivänä olevan yhtäläisyysmerkin toisella puolella taiteelliselle arvostukselle. (Heikkilä 2012b, 229–

230.) Jeff Koons totesikin jo 1980-luvulla seminaarissa, että ”talous on nykypäivän kriitikko” (Heikkilä 2012b, 230).

”Mediamarkkinoilla kriitikosta on tullut terapeutti, markkinoija tai viihdetaiteilija” (Niemi 2000, 104). Kulttuurijournalismin viihteellistyminen ja taiteilijoiden henkilökohtaisten asioiden nouseminen itse taideteosten edelle on yksi kritiikin kriisin ulottuvuus. Kritiikkien henkilöityminen on seurausta journalismin murroksesta ja kriisistä: levikkien pienentyessä lukijoita tavoitellaan uusin keinoin, minkä on yleensä nähty heikentävän asiajournalismin laatua. (Heikkilä 2012a, 13; Väliverronen 2011, 13; Hellman & Jaakkola 2009, 24; Heartney 2006, 102; Korhonen 2012, 68; Ihonen 2000, Kantokorpi 2013, 194–195; Vehkoo 2011, 12–48.) Toisaalta kulttuurisivujen on nähty lähestyvän enemmän uutisjournalismia ja päivälehtikritiikin tila on romahtanut sekä sisällöltään että määrältään. Ainakin Helsingin Sanomissa uutisten määrän kasvaminen kulttuurisivuilla heijastuu suoraan kritiikkien määrän laskuun. Kirjallisuuskritiikki on kärsinyt etenkin tiukoista merkkimääristä. Lyhimmillään kriitikoiden tuotokset eivät ole edes kritiikkejä vaan suppeita kirjaesittelyjä tai useita teoksia käsitteleviä nippukritiikkejä (ks. Holmberg 2014b). Myös kritiikkien saama huomio on vuosikymmenten aikana vähentynyt, ja 2000-luvulle tultaessa kritiikki saa enää harvoin aloittaa lehden kulttuuriosastoa. Kritiikki menettää purevuuttaan, ja se suosii enemmän viihteellisiä taidemuotoja. Tietyt kirjallisuuden lajit, kuten runous, ovat joutuneet väistymään päivälehtikritiikissä 2000-luvun aikana. Myös kulttuurisivujen määrä vähenee, mikä puolestaan karsii kritiikkien määrää. Voidaankin puhua journalistisesta käänteestä, joka on siirtänyt kulttuurisivujen fokuksen taidekeskeisestä linjasta kohti journalistista paradigmaa. Asiantuntijakulttuuri ei ole kokonaan kadonnut, mutta nykyään on tapana mennä uutinen tai henkilö edellä. Uutismaisuuden korostaminen on vähentänyt myös kulttuurisivujen elitististä leimaa, minkä on ajateltu palvelevan myös laajempia yleisöjä. (Hellman & Jaakkola 2009, 24–25, 34–35, 38; Heikkilä 2012a, 14; Korhonen 2012, 62–63; Kantokorpi 2013, 195–199; Gillieron & Kilgarriff 2007, 176–177; Holmberg 2014a, 107.) Ihonen (2000) luettelee journalistisen käänteen huonoja puolia. Hänen mukaansa nykykritiikki antaa yleisölle satunnaisen ja hataran kuvan taidekentästä, ja lukijoita palvellessaan kriitikko saattaa musertaa taiteilijan turhan räväkällä kritiikillä. Hän jopa kysyy ”onko taiteella enää sanottavaa, ainakaan mediassa” (Ihonen 2000). Kun mediatalot vielä vähentävät kirjallisuuskritiikin kannalta keskeisiä avustajaresursseja, ovat monet kriitikot siirtyneet kirjoittamaan internetiin (Kantokorpi 2013, 198). Esimerkiksi kriitikko Otso Kantokorpi täydensi lehtiin kirjoittamiaan kritiikkejä julkaisemalla blogissaan ajatuksia, jotka eivät lehtien palstoille syystä tai toisesta sopineet (Kantokorpi 2010, 37).

Kritiikin viihteellistyminen ja henkilöityminen on aiheuttanut myös sen, että etenkin päivä- ja aikakauslehtien kritiikkejä on parjattu liian yksinkertaistaviksi. Tämä on täysin vastakohtaista niille syytöksille, joita taidekriitikot ovat joutuneet aikaisemmin kohtaamaan. Kritiikkiä on perinteisesti pidetty liian vaikeaselkoisena ja alan erityissanastoa vilisevinä. (Heikkilä 2012a, 32.) Tähän ilmiöön viittaa myös Saltzin (2006, 21) sitaatti luvun 2.2 alussa.

Taidekritiikin kriisin luonteesta ei ole siis yksimielistä tulkintaa. Varmaa on kuitenkin se, että muutamien viime vuosikymmenten aikana taidekritiikki on ollut muutosten kourissa. Kuten Elkins (2006) toteaa, muutos ei aina tarkoita negatiivista asiaa, vaan ehkä ennemmin pientä sekasortoisuutta. ”Kriisin luonne ei kuitenkaan ole itsestään selvä, sillä niin yleisön, kriitikoiden kuin kritiikin teoreetikoidenkin käsitykset kritiikin tavoitteista ja merkityksistä vaihtelevat huomattavasti”, toteaa Heikkiläkin (2012b, 230). Taide- ja kirjallisuuskritiikin kriisi on siis monitahoinen ilmiö. Kritiikin määrän kasvaessa arviot ja arvioijat saavat vähemmän huomiota, ja yleisesti kritiikin ammattimaisuuden ajatellaan kärsineen sekä kritiikin kolmen ulottuvuuden haalistuneen. Tämä näkyy etenkin siinä, että kritiikeissä ei enää tulkita teosta kovin laajasti, vaan käytettävä tila käytetään yhä useammin pelkästään teoksen kuvailuun ja lyhyeen arviointiin. Median murros puolestaan kurittaa journalistista kritiikkiä henkilöitymisen ja viihteellistymisen kustannuksella.

2.5 Kirjallisuuskritiikin tutkimus

Elkins (2006, 2–3) huomauttaa, että akateemisessa tutkimuksessa monet taidekritiikin ilmentymät jäävät marginaaliin. Esimerkiksi taidehistorian tutkijat eivät kiinnitä juuri lainkaan huomiota sanoma- tai aikakauslehdissä julkaistuihin kritiikkeihin. ”Kritiikkiä on pidetty sekundaarina ilmiönä, kirjallisuuden rinnalla toisarvoisena, täydentävänä”, toteaa Krogerus (1988, 13). Kirjallisuushistorian näkökulmasta katsottuna on perinteisesti ajateltu, että kritiikit eivät esitä totuutta, vaan ne edustavat ennemminkin hetkellisiä ajatuksia. Kritiikit ovat siitä huolimatta kelvanneet perinteisesti aineistoksi kirjallisuuden tai kirjailijan vastaanottoon liittyviin tutkimuksiin. (Krogerus 1988, 13.)

Kirjallisuuskriitikko työskentelee lukijan, kirjailijan ja kirjallisuuden tutkijan muodostamassa kolmiossa. Kriitikko palvelee kirjallisuudesta kiinnostuneita lukijoita luoden samalla asenteita ja arvoja myös kirjailijoille. (Varpio, 1980, 5–6.) Toisaalta kirjailijoiden suhde kriitikkoon voi olla penseäkin. Kuten Tšehov on Varpion (1980, 6) mukaan todennut: ”kriitikot ovat kuin paarmoja, jotka häiritsevät kyntöhevosta”. Kirjallisuudentutkijoihin verrattuna kriitikoita pidettiin

pitkään ”päiväntutkijoina”, jotka perehtyvät teoksiin pintapuolisesti saavuttamatta kuitenkaan koskaan ”lopullista kirjallisuustotuutta”. (Varpio, 1980, 5.)

Kirjallisuuskritiikin analysointiin on tarjolla useita malleja. Huotari, Hurskainen ja Varpio (1979, 8) esittelevät lyhyesti analysointimallit Pekka Tarkalta vuodelta 1966 ja Yrjö Varpiolta vuodelta 1973, mutta kyseiset mallit tarkastelevat kritiikkejä varsin yleisellä tasolla tarjoamatta mahdollisuutta yksityiskohtaisempaan analyysiin. (Huotari 1980, 19–21.) Ruotsalaisen Rolf Yrlidin malli puolestaan ”perustuu jakoon kritiikin kirjallisen ja ei-kirjallisen aineksen välillä, joista arvostelussa annetaan informaatiota tai joita analysoidaan” (Huotari 1980, 19), mutta tämä malli on saanut paljon kritiikkiä eikä ole sinällään Huotarin (1980, 19) mielestä käyttökelpoinen. Tässä tutkielmassa kirjallisuuskritiikkejä analysoidaan Huotarin (1980) sekä Huotarin, Hurskaisen ja Varpion (1979) mallien mukaisesti. Analyysimallit esitellään tarkemmin luvussa 4.2.

Kirjallisuuskritiikin kohteita voidaan analysoida monesta eri näkökulmasta. Huotari (1980, 17–18) esittää kohdeanalyysin pohjaksi viittä kategoriaa: kielialueet/maat, kustantajat, lajit, kirjailijat ja muut tiedotuskanavat. Näitä kategorioita sovelletaan kohdeanalyysissa Helsingin Sanomien ja kirjallisuusblogien julkaisemia kritiikkejä vertailtaessa luvussa 5.

Myös suomalaisia kirjallisuusblogeja on tutkittu jonkin verran viime vuosina kritiikin näkökulmasta. Autio (2015) tutki kolmen hyvin erityylisen kirjan vastaanottoa sanoma- ja kulttuurilehdissä sekä blogeissa. Autio tuli siihen tulokseen, että sanomalehdet keskittyvät uusien teosten nopeaan arviointiin kulttuurilehtien ja blogien kommentoidessa muita arvioita ja osallistuessa keskusteluun. Blogeissa viitataan tiuhaan muiden kirjoittamiin kritiikkeihin, ja saatetaan nousta puolustamaan marginaaligenren teosta. Bloggaajien arviot ovat Aution mukaan myös henkilökohtaisempia eivätkä niin vahvasti tyylilajin kahlitsemia kuin lehtien arvostelut. Puoskari (2012) puolestaan tarkastelee yhden kirjan vastaanottoa kirjaharrastajien blogeissa. Jotkut pro gradu -tutkielmat ovat keskittyneet vertailemaan tiettyjen teosten kritiikkejä kirjablogeissa sekä perinteisissä kritiikkikanavissa (esim. Katajala 2015).

Tämän tutkimuksen lähtökohdat eroavat näistä tutkimuksista siten, että sen puitteissa pyritään tekemään laajaa kartoitusta suomalaisten kirjallisuusblogien kritiikeistä.

2.6 Laadukas kritiikki haastaa ja innostaa

Kuten olemme saaneet huomata, kirjallisuuskritiikille on monia määritelmiä ja lukemattomia odotuksia. Kirjallisuuteen perehtymällä olen luonut kriteeristön, jonka avulla tarkastelen kirjallisuuskritiikkiä tässä tutkielmassa. Kirjallisuuskritiikillä on luokitteluni kautta viisi tehtävää tai ominaisuutta.

1. Kritiikin kolme osa-aluetta. Laadukkaassa kirjallisuuskritiikissä ovat mukana teoksen kuvailu, tulkinta sekä arvottaminen. Tulkinnalla voidaan tarkoittaa esimerkiksi teoksen sijoittamista historialliseen, kulttuuriseen ja poliittiseen kontekstiin. Osa-alueiden painotus voi vaihdella.

2. Taiteen käsitteellistäminen. Hyvä kriitikko käsittelee kirjaa niin, että teoksen ymmärtäminen on kritiikin lukijalle sujuvaa. Tavallaan tätä voidaan pitää myös lukijan sivistämisenä.

3. Kirjojen kanonisointi. Kriitikot nostavat valitsemiaan kirjoja lukijoiden tarkasteltavaksi. Ihannetapauksessa kriitikko voisi tuoda esille myös vanhoja, unohduksiin jääneitä teoksia, jotka ovat jostain syystä jälleen ajankohtaisia tai muuten ansioituneita. Kun kirja nostetaan tarpeeksi usein esille etenkin klassikkoroolissa, se saattaa jossain vaiheessa päästä osaksi kirjallisuuden kaanonia.

4. Taidekentän ja lukijoiden innostaminen. Kriitikko voi teksteillään houkutella yleisöään taiteen ääreen sitä kuluttamaan. Toisaalta kriitikko myös innostaa taiteilijoita luomisprosessiin ja auttaa taidekenttää näin kehittymään. Tätä tekee myös esteettisen kommunikaation lisääminen ja taiteen pohdiskelu, jotka ovat osa kritiikin perusluonnetta.

5. Viihdyttäminen. Sanomalehtien kirjallisuuskritiikit eivät ole akateemista tutkimusta, vaan niiden tehtävä on olla myös viihdyttäviä ja tuottaa yleisölleen lukemisen iloa. Hyvin kirjoitettu kritiikki onnistuu myös paremmin innostamisen tehtävässä.

3 KIRJALLISUUSBLOGIT

Tässä luvussa perehdytään tarkemmin kirjallisuusblogeihin ja niiden erityispiirteisiin. Aluksi luodataan pintapuolisesti blogosfäärin eli blogimaailman yleistä historiaa (luku 3.1), sillä ymmärtääkseen kirjallisuusblogeja on ensin tiedettävä näiden verkkojulkaisujen luonteenomaisia piirteitä sekä niiden kykyä luoda yhteisöllisyyttä (luku 3.1.1). Seuraavaksi syvennytään tarkemmin kirjallisuusblogeihin (luku 3.2), minkä jälkeen perehdytään vielä yksityiskohtaisesti kritiikkejä tarjoaviin blogeihin (luku 3.3). Jälkimmäiset ovat tutkielman kannalta merkittävimpiä, mutta myös muunlaisia kirjallisuuteen liittyviä sisältöjä tarjoavia blogeja on hyvä sivuta julkaisukentän yleisen tuntemuksen lisäämiseksi. Lopuksi sivutaan vielä lyhyesti muita sosiaalisen median kanavia, jotka toimivat kirjallisuuskritiikin ympäristöinä (luku 3.4).

3.1 Blogosfäärin kehitys

Tällä hetkellä elämme niin sanotun uuden internetin eli web 2.0:n aikaa, vaikka myös web 3.0:sta puhutaan jo (ks. esim. Barassi & Treré 2012). Web 2.0:n ”ytimessä on luovuus, leikkisyys, sosiaalinen verkostoituminen ja virtuaalinen yhteisöllisyys” (Koskinen 2014, 129). Sisältöjä luovat käyttäjät joko yksin tai yhdessä, ja sosiaalinen media tekee käyttäjistä aktiivisia osallistujia korostamalla tunteita sekä henkilökohtaisuutta. Näin sisällöntuotannon voidaan sanoa demokratisoituvan. Vaikka useimmat itsenäiset sisällöntuottajat eivät saa työstään rahaa, ovat sosiaalisen median ilmiöt jo tärkeä osa taloutta. Sisällöntuottajien käyttämät alustat ovat markkinavetoisia, ja harrastuspohjalta alkanut sisällöntuotanto saattaa hyödyttää taloudellisesti sekä sen tuottajaa että ulkopuolisia tahoja. Verkkolokit eli blogit ovat yksi tämän aikakauden ilmentymistä. Blogit ovat verkkosivustoja, joiden päivitykset näkyvät käänteisessä aikajärjestyksessä eli uusin ensimmäisenä. Kronologisuuden lisäksi genren tyypillisiä piirteitä ovat ajankohtaisuus ja säännönmukainen päivittäminen. Blogit ovat kirjoittajilleen usein itseilmaisun paikkoja, monia niistä voi verrata jopa perinteisiin päiväkirjoihin, tosin luonteeltaan blogit ovat julkisia. Kirjoituksillaan bloggaaja luo samalla kuvaa itsestään käyttäessään persoonaansa ja ajatuksiaan tekstien perustana. Ensimmäisen blogin katsotaan syntyneen vuonna 1996, mutta Jorn Bargerin kehittämä termi blogi (*weblog*) otettiin käyttöön vasta seuraavana vuonna. Toisaalta jo vuonna 1992 Tim Berners-Lee luetteloi mielenkiintoisia sivustoja niin sanottu filtteriblogiin, joita oli 1990-luvun alussa muitakin. (Koskinen 2014, 129–132; Herring, Scheidt, Wright & Bonus 2005, 142, 163; Seppänen & Väliverronen 2012, 14–16, 25–26, 36–37; Noppari & Hautakangas 2012, 12–14; Turtiainen 2009, 223–224; Alasilta 2009, 20, 23, 26, 58;

Kilpi 2006, 3, 11; Aitamurto, Heikka, Kilpinen & Posio 2011, 12–13, 158.) Elokuussa 1999 pieni yhdysvaltalaisyhtiö avasi Blogger-blogialustan, jonka Google osti neljä vuotta myöhemmin (Kilpi 2006, 11–12). Suomessa ensimmäiset blogipalvelut aloittivat toimintansa 2000-luvun taitteessa (Turtiainen 2009, 223). Koskinen (2014, 130) tiivistää blogien luonteen seuraavasti: ”Blogi on siis interaktiivisempi ja dynaamisempi kuin perinteinen kotisivu, mutta se on silti sosiaalisen median kentässä melko kirjoittajakeskeinen genre”.

Blogit ovat 2010-luvun loppupuolelle tultaessa vakiinnuttaneet paikkansa osana viestintää ja verkkoympäristöä. Blogit toivat tavallisten ihmisten ulottuville helpon ja nopean julkaisualustan, joka mahdollistaa myös kommunikoinnin yleisön kanssa. Blogit ovat joustavia, ja niiden avulla voidaan reagoida tehokkaasti yllättäviinkin tilanteisiin, kuten vuoden 2004 Aasian tsunamin yhteydessä huomattiin. Amatöörien sukellus.fi-sivusto pystyi tarjoamaan ajankohtaista tietoa turmapaikalta paremmin kuin perinteiset mediat. Yhdysvalloissa vaihtoehtomedioiksi kutsutut blogit alkoivat puolestaan jakaa uutisia etenkin World Trade Center -iskujen jälkeen ja Yhdysvaltain hyökätessä Irakiin vuonna 2003. Blogit eivät ole siis pelkästään uusi viestintäkanava, vaan ne haastavat käsityksemme perinteisestä journalismista. Blogit voivat tarjota kilpailevaa sisältöä ammattimaisen journalismin rinnalla, ja niiden kautta perinteisiä mediataloja voi kritisoida nopeasti ja helposti. Internetaikana yleisö ei ole enää passiivinen tiedon vastaanottaja, vaan kuka tahansa voi jakaa omia näkemyksiään laajalle seuraajakunnalle. Alussa blogit olivat pääsääntöisesti niin sanotusti suodatinblogeja, eli bloggaaja julkaisi sivustollaan listaa linkeistä, joita piti hyödyllisinä ja jakamisen arvoisina. Pian mukaan alkoivat tulla myös henkilökohtaiset, päiväkirjamaiset blogit sekä uutisaiheita käsittelevät sivustot. Myös yritykset ja yhteisöt perustivat omia blogejaan, ja nykyään ne ovat suosittua sisältöä mediatalojen verkkosivuilla. (Heinonen & Domingo 2011, 68–69, 74–76, 83; Salusjärvi 2012a, 1; Herring, Scheidt, Wright & Bonus 2005, 142; Koskinen 2014, 129–131; Noppari & Hautakangas 2012, 12–14.) Viihteelliset ja henkilökohtaiset sisällöt näyttävät kiilanneen kuitenkin nopeasti blogeissa vakavampien aiheiden edelle (Mäkinen 2008).

Perinteisiin journalistisiin sisältöihin verrattuna blogitekstit nostavat tyylin ja genren viimeistellyn tekstin edelle. Virtuoosimaiset kirjoittajat ovat lähtökohtaisesti suosittuja, he pelailevat tekstillä yleisönsä kanssa improvisoiden ja saattavat viljellä puhekielisyyttä. Asiateksti saa väistyä luovan ja leikittelevän kirjoittamisen tieltä. (Niemi-Pynttäri 2008, 131–132.) Blogien ja perinteisen median keskeisin ero on se, että internet mahdollistaa kaksisuuntaisen viestinnän, eikä blogeja seurata passiivisesti kuten perinteisiä medioita yleensä. Useimmiten jokaisen blogitekstin yhteydessä on kommentointiosio, joka toimii samalla keskusteluareenana. Kommentointikäytännöt vaihtelevat, ja joissain blogeissa kommenttien jättäminen on jopa

mahdotonta. Blogosfääri on myös luonteeltaan verkostomainen: lukija voi siirtyä linkkien kautta artikkelista ja sivustolta toiselle. Koska jokaisella blogikirjoituksella on oma verkko-osoitteensa, on niihin helppo viitata samoja teemoja käsiteltäessä. Tätä piirrettä ei tulisi kuitenkaan korostaa liikaa, sillä blogin määrittelemisen kannalta se ei ole välttämätön tunnusmerkki. (Heinonen & Domingo 2011, 70, 73; Helavuo, Johansson & Tanskanen 2014, 22; Koskinen 2014, 130; Noppari & Hautakangas 2012, 13–14.) Blogin kirjoittajalla ei yleensä ole mahdollisuutta tietää, ketkä hänen sivustoaan lukevat. Tutkimusten mukaan bloggaajat ovat mielestään vastuussa teksteistään, mutta he eivät ole huolissaan niiden olemassaolosta internetissä. (Viégas 2005.)

Blogien määrä on kasvanut rajusti etenkin 2000-luvulla. Kaksi vuotta ensimmäisen blogin perustamisen jälkeen vuonna 1998 blogeja oli yhteensä noin parikymmentä. Blogien yleistyminen alkoi 2000-luvun alussa, kun helppoja ja ilmaisia blogiohjelmia julkaistiin tavallisten ihmisten ulottuville. Vuonna 2004 blogeja arvioitiin olevan globaalisti yli 2,1 miljoonaa, joista 66 prosenttia päivittyi aktiivisesti. Sosiaalisen median asiantuntija Harto Pönkä (2014) kartoitti Suomessa Blogilista.fi-palveluun kirjattuja blogeja vuosina 2005–2014. Suhteessa eniten blogeja perustettiin vuonna 2006, sillä silloin palvelun blogimäärä kaksinkertaistui. Lukumäärältään (5744) eniten uusia blogeja palveluun rekisteröitiin vuoden 2010 ensimmäisellä puolikkaalla. Kasvu on kuitenkin ollut koko ajan varsin tasaista, joskin vuodesta 2013 lähtien se alkoi hiljentyä. Blogilista.fi-palvelussa eivät ole kuitenkaan kaikki suomalaiset blogit, eivätkä kaikki tilastoidut sivut päivity aktiivisesti. Suomessa 100 000 blogin rajan arvioitiin ylittyneen vuonna 2005, mutta aktiivisten blogien määrää on todella hankala arvioida, sillä monet blogit hiljenevät pian perustamisen jälkeen. (Heinonen & Domingo 2011, 74–76; Herring, Scheidt, Wright & Bonus 2005, 142; Lintulahti 2005.) Keväällä 2015 Blogilista.fi-palvelussa oli yli 56 000 blogia, mutta tuoreempaa vertailulukua ei ole saatavissa, sillä sivusto lopetti toimintansa 1. kesäkuuta vuonna 2015 (Korhonen 2015).

Blogien suosion on katsottu viime aikoina hiipuneen Suomessa, mutta vuonna 2017 edelleen 42 prosenttia suomalaisista oli kolmen kuukauden aikana lukenut blogia ja kaksi prosenttia kirjoittanut omaa blogiaan. Aktiivisimpia blogien lukijoita ovat 25–34-vuotiaat (66 %), 35–44-vuotiaat (57 %) ja 16–24-vuotiaat (50 %). (Suomen virallinen tilasto 2017.)

3.1.1 Blogit yhteisöjen luojina

Joukkoviestimillä on voima luoda ihmisten välille kuvitteellisia yhteisöjä yli ajan ja paikan asettamien rajoitteiden. Ne nostavat esille yhteisiä puheenaiheita ja näin ollen myös luovat tunnetta yhteenkuuluvuudesta. Mediat jopa määrittelevät identiteettiämme ja saavat kokemaan mehenkeä. (Kunelius 2003, 184–186.) Myös blogeilla voidaan ajatella olevan tällaista valtaa ainakin jossain määrin. Blogit ovat luonteeltaan yhteisöllisiä viestintäkanavia. Kaikkien blogien muodostamaa suurta kenttää kutsutaan blogosfääriksi. Tämän massiivisen, joka suuntaan levittäytyneen olion ääriviivoja on kuitenkin lähes mahdotonta löytää, niin paljon blogeja maailmassa on. (Kilpi 2006, 17.)

Perinteiset joukkoviestimet ovat osa yhteiskuntaa ”rakentamalla, toistamalla ja ylläpitämällä yhteistä symbolista todellisuutta” houkutellen samalla ihmisiä jaettujen merkitysten ääreen (Seppänen & Väliverronen 2012, 16–17). Samalla tavalla toimivat myös blogit kuvitteellisen yhteisöllisyyden luomisessa. Sosiaalisen median palveluissa sisällöntuotanto ja kommunikointi kietoutuvat yhteen. Näin lukemisen ja kirjoittamisen kautta syntyy verkostoja ja jopa tiiviitä yhteisöjä, vaikka kaikki yhteisön jäsenet eivät ole edes tavanneet toisiaan. (Seppänen & Väliverronen 2012, 36, 114–116; Rehberg Sedo 2011, 5.) Noppari ja Hautakangas (2012, 58) muotoilevat blogien ja niiden lukijoiden suhteen näin: ”Blogit synnyttävät yleisön, mutta vasta yleisö synnyttää blogin”. Yhteisöstä on helppo poistua käytännössä vain lopettamalla blogin kirjoittamisen ja/tai blogien lukemisen, joten blogien kirjoittajat ja kommentoijat seuraavat yhteisössä omia, hyviksi havaitsemiaan toimintamalleja (Arpo 2005, 291–292).

Kommentointi on blogimaailman verkostoitumisen ja yhteisöllisyyden perusta. Jokaista julkaistua artikkelia voi yleensä kommentoida erikseen, ja suurin osa bloggaajista myös vastaa kommentteihin. Kommentit viestittävät bloggaajalle, että hänen tekstejään luetaan, mutta samalla se antaa lukijoille tasavertaisen mahdollisuuden aiheen kommentointiin. Kommenteissa lukijat saattavat jakaa lisätietoa aiheesta, vahvistaa bloggaajan havaintoja ja antaa jopa ideoita tulevia julkaisuja varten. Keskustelu linkittyy myös helposti toisten blogien kirjoituksiin. (Heinonen & Domingo 2011, 71; Alasilta 2009, 27; Gillieron ja Kilgarriff 2007, 125; Kilpi 2006, 17; Aitamurto 2010, 31.) Kommentoijien laajan taustan ansiosta blogien kommenttikentissä keskustelulle ja siitä seuraavalle ajatustyölle saa laajemman kaikukopan kuin kasvokkain tapahtuvassa keskustelussa yleensä (Wolfe 2014, 52). Blogosfääri on luonteeltaan verkostoitunut, ja siinä liikkuvien bloggaajien roolit vaihtuvat liukuvasti. Yhdessä hetkessä bloggaaja on sisällöntuottaja, pian taas muiden kirjoittamien tekstien kuluttaja ja kommentoija. Keskustelu lukijoiden kanssa sekä vertaistuki ovat monille bloggaajille tärkeä syy sisällöntuotantoon.

Suhde lukijan ja kirjoittajan välillä elää jatkuvasti, sillä blogin muuttuminen lukijan mielestä väärään suuntaan voi katkaista lukusuhteen kokonaan. Lukijat ovat tässä suhteessa aktiivisia ja osallistuvia, eivät vain passiivisia seuraajia. (Noppari & Hautakangas 2012, 58–59, 62–63; Aitamurto, Heikka, Kilpinen & Posio 2011, 158.) Tämä tekee kirjoittajan äänestä haavoittuvaisen, sillä hän ei ole suojassa norsunluutornissaan vaan kommentointimahdollisuuden avulla lukijat voivat kritisoida ja kyseenalaistaa hänen tekstejään (Jacobs 2006, 34).

Jalkasen ja Putaan (2013, 32–33, 41, 95–98) mukaan suomalaiset kirjabloggaajat tuntevat vahvaa yhteisöllisyyttä. Blogien linkkipalkeissa suositellaan toisten blogeja, ja bloggaajat ovat yhdessä järjestäneet tempauksia kuten Blogistanian Finlandia sekä erinäisiä lukuhaasteita ja -maratoneja. Blogimaailmassa kommentointi on omiaan luomaan vahvaa yhteisöllisyyden tunnetta, sillä kommenttien kautta käydään syvällekin meneviä keskusteluja ja luodaan jopa uusia kontakteja sekä ystävyyssuhteita. Parhaimmassa tapauksessa alkuperäisen kirjoituksen ajatukset kypsyvät ja monipuolistuvat blogin kommenttiosiossa. Sosiaalinen media ja blogien kasvava määrä ovat myös tehneet säröjä suomalaisen kirjallisuusblogiskenen yhteisöllisyyteen. Ihmismassan kasvaessa kaikkien kanssa ei voi luoda enää samalla tavalla kontakteja kuin aiemmin. Muut harrastukset voivat puolestaan viedä aikaa kommentoinnilta ja kommentteihin vastaamiselta, mikä tyrehdyttää keskustelua.

Vlieghe, Muls ja Rutten (2016, 29–34) toteavat, että kirjallisuuteen keskittyvien sosiaalisen median palveluiden käyttäjillä on neljä syytä kirjallisuuskeskusteluun verkossa: lukukokemusten jakaminen, muiden innokkaiden harrastajien kohtaaminen, identiteetin luominen sekä osallistumisen tunnustaminen ja kannustaminen. Intohimoinen suhtautuminen kirjoihin ja tämän tunteen jakaminen muiden kanssa on siis tärkeä syy kirjallisuuskeskusteluun osallistumisessa (Vlieghe, Muls & Rutten 2016, 35; Murray 2015, 324–325; Fuller & Rehberg Sedo 2013, 19, 211). Kirjakeskustelu saattaa myös tarjota osallistujalle tärkeää informaatiota, jota hän voi käyttää esimerkiksi urallaan etenemiseen. Keskustelu saattaa myös elvyttää hiipunutta lukuharrastusta. (Rehberg Sedo 2011b, 119.)

3.2 Kirjallisuusblogien monet muodot

> *”Kun haluan kirjalliseen lusikkaan, luen blogeja.”*
> (Karila 2017.)

Kirjallisuusblogeissa kaksi jopa vastakkaisina pidettyä ilmiötä sulautuu yhteen: perinteiset kirjat ja teknologisesti nykyaikaiset blogit (Steiner 2010, 473). Kasvattaessaan suosiotaan blogit ovat antaneet kirjallisuuden ystäville mahdollisuuden muuttaa perinteisesti varsin yksinäiseksi mielletty lukuharrastus ainakin joltain osin yhteisölliseksi toiminnaksi (Gillieron & Kilgarriff 2007, 10).

Maailman vanhimman kirjallisuusblogin määritteleminen on hankalaa, ellei peräti mahdotonta. Yksi vanhimmista, edelleen päivittyvistä on kuitenkin ruotsalainen Dagens bok (2016), joka perustettiin lokakuussa 2000. Se toimii pitkälti samalla idealla kuin vuonna 2002 aloittanut Kirjavinkit-sivusto (2016). Ruotsissa kirjallisuuteen keskittyneet blogit olivat valtavirtaa jo vuonna 2005, ja neljä vuotta myöhemmin niitä arvioitiin olevan 150–250 (Steiner 2010, 477). Suomalaisia verkkolukupiirejä on toiminut myös 2000-luvun alusta asti. Verkkolukupiirit olivatkin Suomessa varhainen kirjallisuusblogistanian kehitysaste, sillä varsinaiset kirjallisuusblogit syntyivät ja yleistyivät vasta hiukan myöhemmin. (Jalkanen & Pudas 2013, 24–25; Ahola 2013, 150–153.)

Jalkanen ja Pudas (2013, 10–12, 20) arvioivat, että Suomessa ensimmäiset kirjablogit syntyivät 2000-luvun alussa, ja nykyään niitä on satoja. Blogien paikka kirjallisuuskeskustelun kentällä on jatkuvassa muutoksessa. Vanhoja blogeja lopetetaan ja uusia luodaan, eikä kirjoittajien suhde kirjoihinkaan ole muuttumaton. Kirjamarkkinat ja kirjallisuuskritiikki muokkaavat jatkuvasti blogosfääriä ja toisinpäin. Vaikka kirjablogit ovat genrenä monille vieras, annetaan niille arvoa blogien lukuharrastukseen kannustavasta luonteesta. Myös kustantamot ovat huomanneet kirjablogien taloudellisen mahdollisuudet (esim. Haaso 2017b). Toisaalta taas kirjabloggaajat ovat joutuneet kärsimään myös ennakkoluuloista ja syytöksistä amatöörimäisyydestä, kuten Stevens (2007) ironisessa artikkelissaan toteaa. Blogin pitäminen on kuitenkin omistautumista vaativa harrastus, ja suurin osa yhden kirjoittajan kirjallisuusblogeista jää varsin lyhytikäisiksi (Steiner 2010, 478).

”Kirjablogi on blogi, jonka pääpaino on kirjoissa ja kirjallisuudessa”, määrittelevät Jalkanen ja Pudas (2013, 12). Joskus kirjallisuusblogit on kuitenkin vaikea erottaa kirjallisuuteen keskittyneistä verkkolehdistä. Steinerin (2010, 478) mukaan nämä kaksi sivustotyyppiä voi erottaa sillä, että blogiin ei päivitetä useita kirjoituksia samaan aikaan, tekstit ovat lyhyempiä ja editoimat-

tomia ja niistä välittyy tietty läheisyyden ja vilpittömyyden tunne. Suurin osa Jalkasen ja Putaan (2013, 12–13) tutkimista blogeista oli kirjoittajan lukuharrastusta käsitteleviä, lukupäiväkirjamuotoisia sivustoja. Suurin osa kirjablogeista on perustettu puhtaasti kiinnostuksesta aihetta kohtaan vailla taloudellisia motiiveja (Gillieron & Kilgarriff 2007, 16). Kirjallisuusblogien kategoriaan kuuluvat myös kirjailijoiden ja kirjastojen blogit, kirjallisuuskenttää yleisemmin käsittelevät julkaisut, kirjailijan ammatista unelmoivien kirjoittajablogit sekä nettilukupiirit. Uusia kirjallisuusblogien muotoja kehittyy myös jatkuvasti lisää. (Jalkanen & Pudas 2013, 12–13, 30.) Tämän tutkimuksen kannalta keskeisimpiä ovat juuri lukupäiväkirjamaiset blogit, joissa käsitellään kirjoja omissa teksteissään. Pelkkä luettujen kirjojen luetteleminen tai juonten tiivis kuvaus ei kuitenkaan riitä, vaan julkaistujen tekstien täytyy myös esittää perusteltua ja pohdiskelevaa kritiikkiä ja tulkintaa kirjoista.

Kustantamoille blogi voi olla tapa markkinoida kirjailijaa tai kirjaa. Sivusto voi herättää lukijan kiinnostuksen teosta kohtaan jo ennen sen julkaisua. (Steiner 2010, 475; Jalkanen & Pudas 2013, 23–24; Haaso 2017b.) Jos verrataan blogeja ja perinteisiä medioita mainostuskanavina, liittyy ensin mainittuihin tiettyä vilpittömyyttä ja aitoutta, joka puree etenkin kulutuskriittisiin nuoriin aikuisiin. Bloggaajan vertaisarvio saatetaan nähdä jopa arvokkaampana kuin perinteisessä mediassa julkaistu arvio. (Noppari & Hautakangas 2012, 100–101; Kontturi 2014.) Jalkanen ja Pudas (2013, 23–24) tarjoavat esimerkkinä tällaisesta mainoskampanjasta Ernest Clinen *Ready Player One* -kirjan mainostamiseen perustettua blogia. Gummeruksen kustantaman teoksen esittelemisen lisäksi blogi luotasi 1980-luvun populaarikulttuuria. Kirjan visuaalista ilmettä mukailleen blogin päivittäminen lopetettiin kuitenkin kirjan ilmestymisen jälkeen. Tuija Lehtisen (2006a) Topelius-palkittu *www.liisanblogi.net*-niminen nuortenkirja puolestaan kertoo lukioikäisen tytön blogista (Otava, 2016). Kirjan lisäksi Lehtinen päivitti myös blogia (Lehtinen, 2006b), joka on tosin vuosikymmen kirjan julkaisun jälkeen jo suljettu. Kustantamojen ja kirjailijoiden lisäksi ammattimaisia kirjablogeja julkaisevat muun muassa kirjakaupat, sanomalehdet, aikakauslehdet sekä yksittäiset journalistit. Myös esimerkiksi kirjaston työntekijät voivat pitää suosittuja kirjallisuusblogeja, jotka ovat ammattimaisia, mutta eivät tavoittele taloudellista hyötyä. (Steiner 479–480.)

Blogikentässä kirjallisuusblogit ovat vain yksi pieni alaosasto: niitä ei esimerkiksi mainita vuonna 2014 julkaistun, suomalaisen blogioppaan yleisimmissä blogikategorioissa (Toikkanen & Kananen 2014, 15). Suomalaisten kirjablogien määrää on haastavaa arvioida, sillä kirjablogikenttä on laaja ja moneen suuntaan kurottava. Osa bloggaajista kirjoittaa myös kirjallisuuden ulkopuolisista teemoista, ja blogien päivitystahti vaihtelee päivittäisestä julkaisusta vuoden hiljaiseloon. (Jalkanen & Pudas 2013, 22, 26.) Kirjaseuranta-sivuston (2016) listauksessa oli

18.8.2016 linkki 229 kirjablogiin, ja Kotimaiset kirjablogit -sivulla (2016) Facebookissa oli luetteloituna 171 blogia. On kuitenkin muistettava, että kaikki bloggaajat eivät mainosta sivustojaan näillä kanavilla. Ennen tutkimusaineiston keräämistä blogien määrä oli kasvanut neljässä vuodessa, sillä huhtikuussa 2013 vastaavat luvut olivat 178 ja 104. Vuonna 2019 Kirjaseurantasivusto ei tarjoa enää linkkilistaa kirjablogeista, mutta Kotimaiset kirjablogit -sivulla Facebookissa 4.2.2019 oli listattuna 144 blogia. Kirjallisuusblogien suhteellisen suurta määrää voidaan perustella ainakin sillä, että sekä internetin käyttö että lukuharrastus ovat Suomessa yleisiä. (Jalkanen & Pudas 2013, 26, 30.) Kirjablogien sivutuotteina syntyy myös Facebook- ja Twitter-profiileja jatkamaan kirjallisuuskeskustelua (ks. Jalkanen & Pudas 2013, 38–40). Instagram-kuvapalveluun sekä YouTube-videopalveluun on luotu jopa blogeista itsenäisiä kirjoihin ja niiden arvioimiseen keskittyviä tilejä. Nämä sosiaalisen median ulottuvuudet jätetään tämän tarkastelun ulkopuolelle, jotta aineisto ei kasvaisi liian suureksi, mutta niitä sivutaan lyhyesti luvussa 3.4.

Jalkanen ja Pudas (2013, 15, 45–53) ovat kartoittaneet suomalaisten kirjabloggaajien profiilia kyselyn avulla. Tutkimukseen osallistui 61 bloggaajaa ja 14 kirjailijaa. Bloggaajien keski-ikä oli 36 vuotta, mutta heidän ikänsä vaihtelivat 20:stä aina 57 vuoteen. Tulos näyttää samalta Ruotsissa, jossa kirjabloggaajat ovat keskimäärin 30–40-vuotiaita, vaikka yleisesti bloggarien keski-ikä on 16–24 vuotta (Steiner 2010, 478). Kirjabloggaaminen näyttää myös olevan enemmän naisten harrastus, sillä Jalkasen ja Putaan kyselyyn vastanneista lähes 90 prosenttia oli naisia (Jalkanen & Pudas 2013, 51). Toisaalta naiset ovat lukijoina miehiä ahkerampia harrastajia (Tilastokeskus 2014, 55), mutta ero sukupuolten välillä ei suinkaan ole näin huima. Myös Ruotsissa naiset ovat aktiivisempia blogiskenessä kuin miehet, myös kirjablogien parissa (Findahl & Davidsson 2015, 47; Steiner 2010, 479). Suomalaiseen kyselyyn vastanneiden sijoittuminen työelämässä oli hyvin vaihtelevaa, mutta noin puolet työskenteli jollain tavalla kirjojen ja tekstin parissa. Bloggaajista noin kolmasosa oli opiskellut kirjallisuutta, ja 90 prosenttia oli opiskellut korkeakoulussa tai suorittanut sieltä tutkinnon. Osa kirjoittajista esiintyi blogeissa omalla nimellään, osa kätkeytyi nimimerkin taakse. (Jalkanen & Pudas 2013, 45–53, 56–58; Noppari & Hautakangas 2012, 14.) Myös ruotsalaiset kirjabloggaajat ovat muita bloggaajia useammin työelämässä ja korkeasti koulutettuja (Steiner 2010, 478–479).

3.3 Kirjallisuusblogit kritiikkien tarjoajina

> *"Blogiarviot ovat autenttisia, niissä kirjoittaja todella kertoo mitä ajattelee. Kirjallisuuskriitikot ovat usein liian jäyhiä kehumaan, jos pitävät."*
>
> – Katja Kettu (Jalkanen & Pudas 2013, 76).

Verkkojulkaisemisen helpottuminen on johtanut siihen, että kuka tahansa internetyhteyden äärellä oleva, aiheesta kiinnostunut henkilö voi ryhtyä julkaisemaan kirjallisuuskritiikkejä käyttäen omia arvostelukriteerejään, jotka saattavat poiketa perinteisten kriitikoiden ajatusmalleista (Rehberg Sedo 2011a, 7; Lang 2012, 8). Toisaalta on muistettava, että vaikka internet teoriassa antaa kenelle tahansa mahdollisuuden toimia kriitikkona, vaatii se käytännössä taloudellista ja ajallista mahdollisuutta päästä internetiin sekä ylipäänsä taustaa, jonka pohjalta kirjallisuuskeskustelu on mielekästä vapaa-ajan toimintaa (Pinder 2012, 85). Jalkasen ja Putaan (2013, 70–71) mukaan suurin osa kirjabloggaajista puhuu kirjoittamistaan teksteistä kirja-arvioina tai vinkkauksina eikä arvosteluina tai kritiikkeinä, ”sillä he ovat niin kutsuttuja tavallisia lukijoita – ainakin bloggaajan roolissaan” (Jalkanen & Pudas 2013, 71). On kuitenkin turha kiistää, etteivätkö kirjabloggaajat toimisi muissakin kuin lukijan roolissa. Blogia kirjoittamalla lukijan identiteetti venyy esimerkiksi tiedonvälittäjäksi tai arvostelijaksi kuin huomaamatta. (Vlieghe, Muls & Rutten 2016, 35.)

Kirja-arviot ovat blogien keskeinen tekstilaji. Arvioiden tyyli, pituus ja laatu vaihtelevat kirjoittajan mukaan. Eräs kirjabloggaaja vertasi perinteistä kirjallisuuskritiikkiä ja kirjablogien arvioita näin: ”Ehkä suurin ero perinteiseen kritiikkiin on kirjablogien kirjo ja sen mukanaan tuoma vapaus ja vallattomuus. – – Perinteiseen kirjallisuuskritiikkiin verrattuna kirjablogit antavat äänen ns. tavalliselle lukijalle.” (Jalkanen & Pudas 2013, 110.) Kirjoittajan mielestä blogit eivät uhkaa perinteisiä kritiikkejä, vaan luovat uusia keskustelukanavia kirjallisuuden ystäville. (Jalkanen & Pudas 2013, 110.) Gillieron ja Kilgarriff (2007, 10) maalailevat kirjabloggaajien arvostelevan teoksia puhtaasti rakkaudesta lukemiseen, joten pienetkin kustantajat voivat saada teoksensa esille sitä kautta, toisin kuin lehdissä, joiden arviointikriteereihin vaikuttavat myös palkinnot, verkostot ja yleinen kiinnostavuus.

Kirjabloggaajien merkitystä kirjamarkkinoilla ei sovi väheksyä, eivätkä kaikki kirjabloggaajat tee kritiikkivalintojaan enää täysin itsenäisesti. Domsch (2009, 221–222) huomauttaa, että verkkokritiikillä voi olla jopa suuremmat vaikutukset kirjamyyntiin kuin perinteisesti arvostetuilla kritiikin julkaisukanavilla. Vaikka bloggaajat olisivat itsenäisiä ja toimisivat ideologisin perustein, on heidän kirjoille antamansa huomio myös julkisuutta ja mainosta. Kaikkia julkais-

tuja niteitä ei ehditä arvioida lehdissä tai verkossa, joten bloggaajatkin arvioineen toimivat osana kirjamarkkinoiden julkisuuskoneistoa. Nuoria, urbaaneita lukijoita kosiskellessa blogit saattavat olla jopa sanomalehtiä hyödyllisempiä kriitikoita kirjojen markkinoijien näkökulmasta. ”Vaikka kirjablogien lukijamääriä ei ole mahdollista selvittää, voidaan olettaa, että ne tavoittavat osin aivan uutta yleisöä – ja suosituimmat blogit todennäköisesti jopa enemmän lukijoita kuin sanomalehtien kritiikit” (Ruohonen 2018a, 168). Yleisesti ottaen kirjallisuusblogit ovat vahvasti lukuharrastuksen puolestapuhujia. (Steiner 2010, 481–483.) Ylikangas (2013) rohkenee *Rivien välissä* -kirjan (Jalkanen & Pudas, 2013) innoittamana jopa sanomaan, että ”kirjablogit ovat synnyttäneet uudenlaisen lukemisen kulttuurin”. Hän jatkaa: ”He ovat pystyneet muodostamaan lukijoiden tekstuaalisen yhteisön – kenties ensimmäistä kertaa kirjallisuuden historiassa” (Ylikangas 2013).

Monet kirjabloggaajat vastaanottavat kustantamoilta kirjoja, joita he verkkosivuillaan arvioivat. Esimerkiksi Otava on lähettänyt bloggaajille arvostelukappaleita koko 2010-luvun ajan, blogit kun ovat kustantamoille uusi ja halpa markkinointikanava. Suuret kustantamot saattavat lähettää säännönmukaisesti julkaisemansa kirjat suosituille kirjabloggareille, vaikka nämä eivät teoksia erikseen pyytäisi. Suositut blogit ovatkin kustantamojen näkökulmasta usein samalla viivalla perinteisten medioiden kanssa. (Jalkanen & Pudas 2013, 81–83.) Kun kirjojen saama huomio perinteisissä kritiikkikanavissa vähenee, on etenkin vähemmän arvioitujen teosten saaminen kirjablogeihin tärkeää näkyvyystyötä kustantamoille. Blogeja voidaan käyttää hyväksi myös erinäisissä markkinointitempauksissa (ks. Steiner 2010, 483). Bloggaajien ja ammattikriitikoiden kirjoittamilla arvosteluilla on yksi perustavanlaatuinen ero. Bloggaajat valikoivat arvioimansa kirjat pääsääntöisesti oman kiinnostuksensa mukaan, sanomalehdissä puolestaan annetaan ainakin joitain rajoituksia kritiikeille. Bloggaajat etsivät kirjasta iloa, sillä kirja ja lukunautinto ovat heidän ainoat palkkionsa rahallisen korvauksen saaviin kriitikoihin verrattuna. Jo nämä lähtökohdat muokkaavat blogien arvioista erilaisia kuin sanomalehtien kritiikit. (Jalkanen & Pudas 2013, 11, 81–88, 108–111; Gillieron & Kilgarriff 2007, 10–11.) Toisaalta huonojen, bloggaajan omaan makuun sopimattomien ja jopa keskenjääneiden kirjojen analysointi voi olla myös kiinnostavaa sisältöä. Esimerkiksi Lumiomena-blogissa (Lumiomena 2016) teksti neljästä ”väärästä valinnasta” keräsi kommentteja moninkertaisen määrän samoihin aikoihin julkaistuihin positiivisiin kirja-arvioihin verrattuna.

Arviokappaleet ja kutsut erinäisiin tilaisuuksiin heijastelevat blogimaailman kaupallistumista, mikä on herättänyt jopa yleistä närkästystä. Aiemmin aidoiksi koetut sisällöt yhtenäistyvät ja niiden kiinnostavuus lopahtaa. (Rissanen 2014.) Samalla myös bloggaajan vastuut muuttuvat, sillä mainontaa harjoittavia bloggaajia koskee kuluttajansuojalaki. Yhteistyöpostaukset ja muut

mainonnan tapaiset sisällöt tulee blogissa merkitä niin, että tekstin konteksti selviää lukijalle. Toimituksellisen ja markkinointiin tähtäävän sisällön sekoittuminen on piilomainontaa. ”Harrastusbloggaajaa ei velvoita suoraan kuluttajalainsäädäntö tai Journalistin ohjeet, mutta mainostava yritys on siitä huolimatta vastuussa lainsäädännön noudattamisesta blogin kautta markkinoidessaan.” (Kilpailu- ja kuluttajavirasto 2013.) Kuluttaja-asiamiehen linjaus (Kilpailu- ja kuluttajavirasto 2013) koskee kaikkia blogeja niiden käsittelemistä teemoista riippumatta. Asiakkuusmarkkinointiliiton (2013) itsesääntelyohjeistus mainonnan tunnistettavuudesta mukailee pitkälti Kilpailu- ja kuluttajaviraston mietintöä. Ohjeistukset herättivät ilmestyessään keskustelua kirjabloggaajien keskuudessa, sillä niiden ei ajateltu istuvan yhtä hyvin kirjablogeihin kuin esimerkiksi muoti- tai kosmetiikkablogeihin. ”Kirjabloggaajat katsovat, että kirja-arvioiden laillinen asema teosarvostelmina on vankka ja eroaa tässä suhteessa kulutushyödykkeisiin liittyvistä tuotearvioista.” (Matilainen 2013.) Kolmenkymmenen kannanoton allekirjoittaneen bloggaajan ryhmä korostaa, etteivät heidän tekstinsä ole tuotearvioita vaan taidearvostelmia. He myös huomauttavat, että kirjallisuusblogeissa oli jo vuonna 2013 vakiintunut käytäntö kertoa lukijalle mahdollisesta ilmaisesta arvostelukappaleesta kirjoittamalla se tekstiin tai lisäämällä aiheesta kertova tunniste kirjoituksen yhteyteen. (Matilainen 2013.)

Monet kirjallisuusbloggaajat edustavat niin sanottua *pro-am*-joukkoa. He ovat amatöörejä, jotka toimivat ammattilaisten standardeilla uskaltaen kokeilla myös uusia työskentelyn muotoja. (Leadbeater & Miller 2004.) Kortesuon ja Kurvisen (2011, 98–99) mielestä harrastelija- ja ammattibloggaajan erottaminen toisistaan voi olla hankalaa. Bloggaaja voi heidän mukaansa kutsua itseään ammattimaiseksi, kun sivuston julkaisutahti on säännöllinen, bloggaaja suhtautuu tuotokseensa määrätietoisesti ollen myös mielipidevaikuttaja ja blogin lukijamäärät ovat kasvavia ja vahvoja. Kun ainakin osa näistä kriteereistä toteutuu, on mahdollista luoda tuottoisia verkostoja ja sopimuksia esimerkiksi mainostajien kanssa, jolloin kirjoittamisesta voi saada myös rahaa. Joka tapauksessa bloggaajien taidearvostelmat ovat nykyään osa tademaailman diskurssia siinä missä sanomalehdissäkin julkaistut kritiikit (Ylikangas 2013). Kaikki eivät kuitenkaan allekirjoita blogien ammattimaisuutta. ”Kirjabloggaajat taas ovat rehdisti amatöörejä, ja tämä vapauttaa valtavasti voimavaroja – ei tarvitse tuijotella keskittyneesti omaa uraa”, pohtii Ylikangas (2013).

Blogit tekevät kirjoittajistaan ja lukijoista aktiivisia toimijoita, jotka eivät tyydy vain hymistelemään muiden mielipiteille, vaan osallistuvat itsekin keskusteluun (Steiner 2010, 476; Noppari & Hautakangas 2012, 13–14). Koska blogien ansiosta kuka tahansa nettiyhteyden päähän pääsevä voi julkaista tekstejään, voidaan blogosfääriä pitää taidekritiikin käytäntöjä demokratisoivana. Etenkin ei-ammatilliset, yksittäisten kirjoittajien blogit antavat äänen niille, joilla sitä ei

ole aiemmin ollut julkisessa keskustelussa. Auktoriteettiasemaan nostetut kriitikot eivät ole enää ainoita kritiikin valtaistuimelle nousevia, vaan kuka tahansa voi asettua asiantuntijan rooliin. Osuvia ja sujuvia kritiikkejä kirjoittava bloggaaja voi saada laajankin yleisön. (Heikkilä 2012b, 236–237; Steiner 2010, 479; Ramonet 2012, 13–14; Vehkoo 2011, 12–13.) Jokinen (2013, 160) pohtii kehityssuuntaa näin: ”Vaikka kirja ympärillä käytävä julkinen keskustelu ei aina ole järin korkeatasoista, kirjallinen kulttuuri on kiistämättä demokratisoitunut ennennäkemättömällä tavalla. Ilmapiirin muutos on merkittävä, sillä kirjallista ajattelu- ja toimintakulttuuria ovat viimeisen sadan vuoden aikana leimanneet kirjailijantyön selittämättömyys ja kirjailijoiden etuoikeutettu asema kansakunnan kaapin päällä.” Kulttuuripuheen demokratisoiminen vaikuttaa myös ihmisten käsityksiin taidekritiikistä. Jos internethaku romaanista tarjoaa lukuisia huonosti perusteltuja ajatuksia teoksesta esimerkiksi blogitekstin muodossa, saattaa ihmisten kuva koko kritiikistä muokkautua, etenkin jos he eivät tutustu myös huolella laadittuun kritiikkiin. (Ahola 2015.) Toki perinteisissä kanavissa kritiikkejä julkaisevilla kriitikoilla on näiden instituutioiden mukanaan tuoma valta ja arvostus. On helppoa sanoa, että esimerkiksi Helsingin Sanomien kirjallisuuskriitikolla on vakaa asema kritiikin kentällä, muta samalla tavalla blogissa kritiikkejä julkaiseva ihminen voi olla ansiokas kriitikko, jonka tekstit ovat perusteltuja ja joita yleisö lukee. Esimerkiksi jos tarpeeksi moni bloggaaja kirjoittaa tietystä teoksesta kuin klassikosta, saattaa sen asema muuttua myös laajemmassa mittakaavassa.

Sanomalehtiin verrattuna kirjallisuusblogeilla on se selvä etu, että kritiikit voivat olla niin pitkiä kuin kirjoittaja haluaa ja niitä voidaan julkaista rajaton määrä. Verkkojulkaisuissa sivun tai palstan reuna ei tule vastaan vaan tilaa on loputtomasti. (Korhonen 2012, 81; Jalkanen ja Pudas 2013, 109.) Bloggaajalla on myös vapaus lukea mitä ikinä hän haluaa, joten arvioitavat kirjat voivat olla vanhoja tai uusia tai bloggaaja keskittyä vaikka johonkin tarkasti rajattuun alagenreen. Arvioimalla muitakin kuin vastajulkaistuja kirjoja bloggaajat pidentävät teoksen saaman huomion kestoa. (Jalkanen & Pudas 2013, 73–74; Steiner 2010, 484; Soikkeli 2007, 147; Takala 2017, 76–78). Ainakin Ruotsissa marginaalikirjallisuus ja runous jäävät kuitenkin marginaaliin myös blogeissa suurten kustantamojen uutuuskirjojen saadessa eniten huomiota. Esimerkiksi chic lit -kirjallisuus ja muutamat muut niin sanotun matalan kirjallisuuden genret saavat silti enemmän huomiota blogeissa kuin perinteisissä kritiikkikanavissa. (Steiner 2010, 480, 484.)

Yleisesti blogien sanotaan olevat journalismia henkilökohtaisempaa ja korostavan kirjoittajan omia mielipiteitä (Heinonen & Domingo 2011, 85). Näkyykö tämä myös kirjallisuusblogien kritiikeissä? Ainakin bloggaajien tyyli ja persoona voi olla päivälehtiä vapaammin esillä. Arvi-

oita voikin esittää esimerkiksi haiku-[1] tai kirjemuodossa. Kritiikkien laatu vaihtelee myös paljon, ja jotkut bloggaajat peilaavat kirjoja mielellään jopa omaan elämäänsä. (Jalkanen & Pudas 2013, 75–76; Steiner 2010, 480.) Blogien mahdollisuus linkittää arvioon muiden bloggaajien tekstejä, kirjailijahaastatteluja tai muita olennaisina pitäminään sisältöjä palvelee Elkinsin (2006, 10–12) toivetta muiden kritiikkien peilaamisesta. Lukijat yleensä suosivat bloggaajia, joiden kirjalliset mieltymykset vastaavat heidän omiaan. Näin lukija pystyy bloggarin suositusten avulla löytämään itseään miellyttävät kirjat kahlaamatta läpi joukkoa vähemmän kiinnostavia teoksia. (Gillieron ja Kilgarriff 2007, 29.) Tästä näkökulmasta katsottuna perinteiset laadukkaan kritiikin vaatimukset (ks. 2.6) eivät ole kirjallisuusblogien kannalta välttämättä kovin merkittäviä. Kirjavinkkejä kaipaavat yleisöt eivät aina etsi laadukasta kritiikkiä, vaan näppäriä arvioita siitä, mihin kirjaan heidän kannattaa seuraavaksi tarttua. Tältä osalta kirjablogit muistuttavat jonkin verran esimerkiksi kirjastoissa järjestettyä kirjavinkkausta. Vinkkaukset suunnataan usein lapsille ja nuorille, mutta myös aikuisille ja vanhuksille on kehitelty monenlaisia hankkeita, joiden tarkoitus on lisätä lukuintoa kirjavinkkien avulla. (Mäkelä 2015; Ullström 22012, 138–140; Lehto-Peippo 2008; Kotilainen 2016; Taulavuori 2017.) Aivan suoraan verrannollisia kirjablogit ja kirjavinkkaus eivät silti ole, sillä suurimmassa osassa blogeja lukuvinkit syntyvät kuin sivutuotteina. Harva bloggaaja kokoaa tekstejään pääosin lukijoiden mieltymyksiä ajatellen vinkkausmielessä, mutta omien lukukokemusten jakaminen saattaa hyvinkin herättää lukinnon myös blogin seuraajissa. Kommenteissa bloggaajallakin on toki mahdollista jakaa jopa personoituja lukuvinkkejä, jos niitä häneltä pyydetään. Vinkkaus on lisäksi kaksisuuntaista, sillä myös bloggaaja voi saada lukijoiltaan kirjavinkkejä.

Kirjallisuusblogien suosion ja määrän kasvu on huomattu myös perinteisissä kritiikki-instituutioissa, eivätkä kaikki ole kehityssuunnasta iloisia (esim. Gillieron ja Kilgarriff 2007, 169). Tuula-Liina Varis (2012) kirjoitti kolumnissaan: ”Netin blogi- ja peukutuskulttuurissa tilanne on pahin: tavaraa on paljon mutta laatua vähän, mielipiteitä rajattomasti, mutta asiantuntemusta niukasti. Taiteen tekijä, jolla on oikeus odottaa ammattikriitikon asiantuntevaa kommentaaria työstään, ei tästä mutuhutusta paljon kostu.” Kirjoitus aiheutti runsaasti keskustelua. Aleksis Salusjärvi (2012b) huomautti vastineessaan, että blogeissa julkaistut arviot eivät suinkaan ole ”mutuhuttua” eikä kritiikkiä kirjoiteta ensisijaisesti kirjailijoille vaan yleisölle. Bloggaajatkaan eivät koe syrjäyttävänsä kriitikoita vaan ennemmin innostavat ihmisiä lukuharrastuksen pariin perinteisen kritiikin rinnalla (Valkonen 2012, 46). Myös maailmalla kirjallisuusblogit on nähty jopa uhkana koko kritiikki-instituutiolle. Yhdysvalloissa The Campaign to Save Book Reviewing -kampanja pyrki tekemään tietoista eroa ammatti- ja harrastajakriitikoiden välille.

[1] Haikuarviot. http://haikuarviot.blogspot.fi/ [Viitattu 5.6.2017].

McDonald (2007, Steinerin 2010, 486 mukaan) meni jopa niin pitkälle, että väitti ainoastaan alaansa erikoistuneiden kriitikoiden painettujen kritiikkien houkuttelevan lukijoita kirjallisuuden äärellä. Sir Peter Stothardin mielestä kaikkien mielipiteet eivät ole yhtä arvokkaita. Hänestä kirjablogit ovat jopa haitaksi kirjallisuudelle, sillä ne saattavat johdattaa lukijoita myös huonojen kirjojen pariin. (Clark 2012.) Suomessakin blogit ovat haastaneet perinteiset mediatuotteet, kun jotkut lukijat ovat lopettaneet muotilehtien tilaukset muotiblogien tarjotessa samankaltaisia sisältöjä ilmaiseksi ja kiinnostavammassa muodossa (Noppari & Hautakangas 2012, 102), mutta monien mielestä kirjallisuusblogien ja perinteisten päivälehtiarvioiden asettaminen vastakkain on pelkkää ajanhukkaa (Gillieron ja Kilgarriff 2007, 174–175; Sarvas 2007).

3.4 Muut kirjallisuuskritiikin ympäristöt sosiaalisessa mediassa

Kirjablogit eivät ole suinkaan ainoita sosiaalisen median kanavia, jotka ovat kehittyneet kirja- ja lukuharrastuksen ympärille. Erinäisten Facebookissa ja Twitterissä toimivien kirjatilien, -tunnisteiden, -ryhmien ja -sivujen lisäksi kuvapalvelu Instagramissa on lukuisia kirjoihin keskittyviä bookstagram- eli kirjagram-tilejä. Videopalvelu YouTuben puolella toimii booktube- eli kirjatube-kanavia. Goodreads on puolestaan täysin kirjalistoihin ja kirja-arvioihin perustuva sivusto. Vaikka kanavien sisällöt eroavat tekniseltä toteutukseltaan kirjablogeissa julkaistuista arvioista, on niissä lukuisia yhdistäviä piirteitä.

Sosiaalisen median kanavat antavat yksittäiselle lukijalle mahdollisuuden keskustella kirjoista muiden kirjaharrastajien sekä kirjailijoiden itsensä kanssa. Tällaista mahdollisuutta ei ole aiemmin ollut ainakaan tässä mittakaavassa. Esimerkiksi Twitterissä voi perustaa kirjakerhon, joka levittäytyy maailman kaikille laidoille. (Gruzd & Rehberg Sedo 2012; Rehberg Sedo 2011a, 7.) Sosiaalisen median avulla toisinaan yksinäisenä pidetty lukuharrastus saa myös sosiaalisia puolia (Perkins 2017, 352), ja jopa syvien ystävyyssuhteiden luominen on mahdollista (Vespa 2018).

Booktube-yhteisö alkoi kasvaa YouTube-videopalvelussa 2010-luvun aikana vloggaamisen eli videoblogien yleistymisen mainingeissa. Aluksi sisältö koostui lähinnä kirja-arvioista, mutta pian mukaan tuli muitakin videotyyppejä kuten uusien kirjahankintojen esittely. Osa kirjallisuussisällön tuottajista on noussut jopa julkkisten asemaan. He toimivat ikään kuin välittäjinä kustantamoiden ja lukijoiden välillä. (Perkins 2017, 352–353.) Maailmalla kustantamot käyttävät suosituimpia kirjatubettajia hyväksi markkinoinnissaan, vaikka kehitys on kulkenut paljon hitaammin kuin esimerkiksi vaate- ja kosmetiikka-alalla (Daspin 2016; Albanese 2018).

Videoilla on mahdollisuus tavoittaa ja innostaa nuoria, jotka eivät välttämättä muuten tarttuisi kirjoihin (de León 2018). Videosisällöt saattavat innostaa nuoria kirjallisuuden ääreen virallisen opetuksen ulkopuolella, mutta ilmiöllä on myös negatiivinen puolensa. Booktube saattaa aiheuttaa etenkin nuorille paineita esimerkiksi siitä, miten videoilla tulee esiintyä tai kuinka suuri oman kirjakokoelman tulisi olla. Toisaalta samalla paine saattaa kannustaa nuoria kohti omaa luovaa tyyliä. (Ehret, Boegel & Manuel-Nekouei 2018, 151, 156, 159.)

Instagramissa kirjaharrastajien päivitykset löytyvät esimerkiksi tunnisteella #bookstagram. Kauniit kuvat ovat julkaisujen keskiössä, mutta usein kuvien yhteyteen kirjoitetaan myös kirja-arvioita. Bookstagramia kuvataan lämminhenkiseksi yhteisöksi. (Borrelli 2019). Tarkkaan sommiteltujen kuvien julkaiseminen Instagramissa on saanut osakseen myös sarkastista kritiikkiä. Maailmalla on muun muassa pohdittu, lukevatko bookstagrammaajat kuvaamiansa kirjoja ollenkaan. Myös keskittyminen visuaaliseen puoleen itse kirjojen sisällön sijaan on puhututtanut. (Kelly 2018; Pass notes 2018.) Bookstagram-ilmiöllä sanotaan olevan jopa vaikutusta kirjojen kansikuviin, sillä Instagramiin taltioidaan mieluummin tietyn näköisiä kirjoja (Connolly 2018). Bookstagramin arvosteleminen pinnalliseksi on herättänyt paljon reaktioita esimerkiksi kirjabloggaajien keskuudessa. He korostavat harrastuksen pohjana olevaa intohimoista suhtautumista kirjoihin. (Esim. The Bibliotheque 2018; The Lit Books 2018.)

Goodreads-palvelussa käyttäjät voivat muun muassa listata kirjoja, jotka haluavat lukea sekä kirjoittaa arvioita jo lukemistaan kirjoista. Palvelussa näyttävät painottuvan lukukokemukset sekä tunteet. Tutkimuksen mukaan 86 prosentissa arvioista kuvataan lukukokemusta ja 68 prosenttia kuvailee lukemisen aiheuttamia tunteita. (Driscoll & Rehberg Sedo 2019.) Tunteet ovat keskeisiä myös muissa sosiaalisen median kirjakanavissa.

Sekä bookstagram-tilit että booktube-kanavat rajautuvat tutkimuksen ulkopuolelle, sillä tutkimusta aloittaessa ne olivat Suomessa vasta suhteellisen pieni ilmiö. Kevääseen 2019 mennessä suomalaiset kirjatilit Instagramissa ovat kasvaneet jo tunnistettavaksi kentäksi (ks. Juusola 2018; Laakso 2018). Kirjallisuusvideoiden tekeminen asiaan vihkiytyneillä YouTube-kanavilla on edelleen Suomessa vasta alkuvaiheessa, eikä aktiivisia sisällöntuottajia ole kuin kourallinen. Vaikka myös muut sosiaalisen median kanavat tarjoavat uudenlaisia ympäristöjä kirjallisuuskritiikille, vastaavat kirjallisuusblogit muodoltaan eniten sanomalehtikritiikkiä, sillä niiden painopiste on tekstissä. Sen vuoksi tutkimuksen kohdentaminen kirjablogeihin on perusteltua.

4 TUTKIMUSMENETELMÄ JA AINEISTO

Tutkimus on kaksiosainen. Tutkielman kivijalan muodostaa pieni määrällinen tutkimus, jossa verrataan vuonna 2016 kirjablogeissa arvioitujen teosten perustietoja samana vuonna Helsingin Sanomissa arvioitujen kirjojen ominaispiirteisiin. Näin saadaan kuva siitä, millaisia kirjoja blogeissa arvioidaan ja kuinka tämä profiili eroaa Suomen suurimman sanomalehden kritiikkeihin valituista kirjoista.

Tutkimuksen toinen ja kattavampi osa on laadullinen analyysi itse kirjallisuusblogien ominaisuuksista kritiikin ympäristöinä. Tässä osiossa ei kiinnitetä huomiota itse arvioituihin kirjoihin vaan ennemmin niiden herättämään keskusteluun blogeissa sekä niiden kommenttiosiossa. Tämä osa tutkimuksesta on aineistolähtöistä analyysia (ks. Eskola 2018, 212).

Tutkimuksen tarkasteluajanjakso on vuosi 2016. Todellisen kuvan saamiseksi on kirjallisuuskritiikkejä tarkasteltava koko vuoden ajalta, sillä kirjamarkkinat elävät kalenterin mukaan. Kirjallisuuskentän kiireisin aika alkaa syksyn kirjamessuilta ja päättyy joulumyynnin loppumiseen (Soikkeli 2007, 144). Joulumyynnin kuumentaman ajanjakson jättäminen pois vääristäisi tulosta, samoin tutkimuksen rajaaminen vain vuoden kiireisimpään aikaan. Myös muut juhlat, kuten isänpäivä, vaikuttavat siihen, millaiset kirjat saavat enemmän huomiota, samoin ihmisten vuodenajoittain vaihteleva innostus aloittaa uusi harrastus ja tarttua kirjaan (Tulisalo 2004, 304–305). Siis keräämällä aineiston koko kalenterivuoden ajalta, pystyy tarkastelemaan niin hiljaisempia kuin virittyneempiäkin aikoja suomalaisella kirjallisuuden kentällä.

Koska kyseessä on suurimmaksi osaksi laadullinen tutkimus, koostuu aineisto teksteistä eli kirja-arvioista, jotka ovat olemassa riippumatta tästä tutkimuksesta (Eskola & Suoranta 2008, 15).

4.1 Tutkimuskysymykset

Aikaisemman tutkimuksen pohjalta on muodostettu seuraavat tutkimuskysymykset:

- Miten kirjallisuusblogeissa arvioitavat kirjat poikkeavat Helsingin Sanomien valinnoista?
- Mitä ulottuvuuksia kirjallisuusblogit ympäristöinä tarjoavat kirjallisuuskritiikeille sanomalehtiin verrattuna?

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen apukysymykset ovat:

- Mikä on arvioidun kirjojan tekijän/tekijöiden kotimaa?
- Minkä kustantamon kirja on arvioitu?
- Mikä kirjallisuuden genre on nostettu arvioitavaksi?
- Mikä on arvioidun kirjojan tekijän/tekijöiden sukupuoli?
- Kuinka paljon vuoden myydyimpiä kirjoja arvioidaan? Esiintyykö blogien ja Helsingin Sanomien arvioissa samoja kirjoja?
- Minä vuonna arvioitu kirja on julkaistu?

Toiseen tutkimuskysymykseen vastatessa nojataan aiempaan tutkimukseen sekä tutkimusaineistoon.

4.2 Kritiikin sisältöjen analysointi

Huotari (1980, 9) esittää kirjallisuuskritiikkien analyysin pohjaksi kahta keskeistä kysymystä: ”Mitkä ovat kirjallisuuskritiikin kohteet?” ja ”Mitä merkityksiä, sisältöjä, tästä kohteesta välitetään arvostelun vastaanottajille?”. Näin voidaan tarkastella joko kritiikkien sisältöä tai niiden avulla jotain laajempaa ilmiötä kuten tietynlaisten kirjailijoiden teosten nousemista kritiikkien kohteeksi.

Analyysin havaintoyksikkö on arvostelu, luokitusyksikkö on puolestaan virke. Koska analyysi on tältä osin kvalitatiivinen, ei luokitusyksiköiden sanamäärillä ole väliä. Virkkeet jaetaan sisältöluokkiin. Myös kritiikin otsikko otetaan mukaan analyysiin, ja sen painoarvo on muuta tekstiä suurempi, sillä se saa lukijalta enemmän huomiota kun leipätekstin yksittäinen virke. (Huotari 1980, 27–31.) Sisältöluokkien mukaan syntyivät luvun 6 alaluvut, joiden otsikkoja muokattiin tutkimusprosessin aikana aineistolähtöisesti. Keskeisenä ajatuksena oli nostaa aineistosta nimenomaan kirjablogien ominaisuuksiin liittyviä seikkoja, jotka vaikuttavat kirjallisuuskritiikkiin. Näin pystytään havainnoimaan sekä kritiikin kolmen ulottuvuuden esiintymistä arvioissa että muita tekstistä nousevia huomionarvioisia seikkoja, jotka muokkaavat käsitystä kirjallisuusblogeissa julkaistavien kritiikkien luonteesta.

Tutkimusmetodi on teoriaohjaava sisällönanalyysi. Tuomen ja Sarajärven (2018, 104–107, 109–110) ohjeiden mukaisesti aineisto käytiin läpi ja eroteltiin siitä tutkimuskysymysten kannalta olennaiset osat. Pyrkimyksenä oli päästä niin sanotusti tekstin sisälle. Nämä huomiot teemoiteltiin nostamalla esiin kirjablogien arvioiden ominaispiirteitä. Apuna teemoittelussa käy-

tettiin kritiikin kolmea ulottuvuutta sekä blogien erityispiirteitä suhteessa sanomalehtiin. Tällä tavoin analyysissa pystytään ottamaan huomioon aiemman tiedon vaikutus, nostamatta sitä kuitenkaan niin hallitsevaan asemaan, että se estäisi uusien ajatusten ja havaintojen syntymisen. Tutkimus siis ”etenee aineiston ehdoilla”. (Tuominen & Sarajärvi 2018, 133; Hannula 2008, 117; Metsämuuronen 2008, 50–51; Eskola & Suoranta 2008, 175–176.)

Kritiikkejä voidaan tarkastella myös arvosteltavien teosten näkökulmasta. Teosten ominaisuuksien luokittelu (luku 5) antaa tietoa valintaprosessista paljastamalla millaiset teokset saavat kritiikeissä huomiota. Monissa analyyseissa näitä tietoja verrataan kaikkien samana ajankohtana julkaistujen kirjojen profiileihin. (Huotari 1980, 15–18.) Tässä tutkielmassa tällaista vertailua kaikkiin vuoden aikana julkaistuihin kirjoihin ei kuitenkaan tehdä, sillä päivälehtikritiikistä poiketen bloggaajat ovat vapaita arvioimaan myös ennen kyseistä vuotta julkaistuja teoksia. Sen sijaan tutkimuksessa vertaillaan vuoden 2016 blogiarvioihin ja Helsingin Sanomien kirja-arvioihin poimittujen teosten profiileja keskenään.

Tämä osa tutkimusta on määrällistä eli kvantitatiivista tutkimusta, ainakin jossain määrin (ks. Alasuutari 2011, 193). Käytetty metodi on sisällön erittely, joka Tuomen ja Sarajärven (2018, 119) mukaan eroaa yllä mainitusta sisällönanalyysista numeraalisen lopputuloksen perusteella. Tämä osa tutkimusta tuottaa määrällistä tietoa kirja-arvioista, kun taas tutkimuksen laadullinen osa pyrkii sanallistamaan aineistoista nousevia piirteitä. Sisällön erittelyssä havainnot taulukoidaan. (Alasuutari 2011, 192–193; Eskola & Suoranta 2008, 165–168.)

Alasuutarin (2011, 231) mukaan kvalitatiivisen tutkimuksen täydentäminen kvantitatiivisella analyysilla parantaa lopputulosta. Vertaamalla kirjallisuusblogeissa julkaistuja kritiikkejä Helsingin Sanomien arvioimiin kirjoihin, saadaan tärkeää pohjatietoa kvalitatiivista tutkimusta varten. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa keskeistä on ”pyrkimys selittää ilmiö, tehdä se ymmärrettäväksi”, eikä varsinaisesti tilastollisen yleistettävyyden tavoitteleminen (Alasuutari 2011, 237; Eskola & Suoranta 2008, 61; Metsämuuronen 2008 60). Tutkimustulosten yleistettävyyttä edesauttaa se, että tarkastelun kohteena ovat tutkimusaikana Suomen kirjallisuusblogikentän kärkeä edustavat sivustot sekä Suomen suurin sanomalehti Helsingin Sanomat.

4.3 Kirjallisuusblogit tutkimuskohteena

Blogit ovat julkaisualustana hyviä aineistonkeruun kannalta, sillä niitä on paljon, ja ne ovat helposti ja avoimesti saatavilla. Koska blogitekstit ovat vapaasti kaikkien luettavissa, ei niiden käytössä tutkimustarkoituksiin pitäisi olla mitään eettisiä ongelmia. (Helavuo, Johansson &

Tanskanen 2014, 21–22.) Tutkimusten mukaan kaikki bloggaajat eivät kuitenkaan hahmota täysin, että heidän tekstinsä ovat kaikille julkisia. Monet pitävät sivustoaan jopa henkilökohtaisena tilana, vaikka blogien julkisuudesta on keskusteltu jo vuosia. (Viégas 2005.) Miten tällaista julkista, mutta silti hyvin henkilökohtaista aineistoa voi tutkia eettisesti?

Sosiaalisen media on noussut tärkeäksi aineistoksi tutkimuksissa, mutta siihen liittyvästä etiikasta on toistaiseksi kirjoitettu varsin rajallisesti. Yksi syy lienee se, että jokainen tutkimus aineistoineen on ainutlaatuinen, ja aineiston anonymisoinnin tarve on näin vaihteleva. Siksi usein painotetaankin tutkijan omaa vastuuta aineiston arkaluonteisuuden arvioinnissa. (Terkamo-Moisio, Halkoaho & Pietilä 2016, 141–142.) Internetissä julkisesti saatavilla olevaa blogia kirjoittava tekee ”tietoisesti ja motivoidusti” itsestään ja ajatuksistaan julkisia. Koska blogit ovat avoimia eivätkä esimerkiksi salasanan avulla rajattu vain tietylle lukijakunnalle, voidaan kirjablogeissa julkaistavat arviot rinnastaa esimerkiksi sanomalehtiarvioihin. Samalla niitä koskee tekijänoikeudellinen suoja, joten niihin tulee viitata asiaankuuluvalla tavalla. Kirjoittajilta ei kuitenkaan tarvitse erikseen pyytää lupaa aineistonkeruuseen. Koska blogeissa kirjoitetaan henkilökohtaisistakin asioista, on aineistonkeruuta tehtäessä syytä pohtia tapauskohtaisesti, tuleeko tutkimukseen liittää bloggaajien henkilötietoja. (Kuula 2011, 187–189, 195–196.) Tässä tutkimuksessa blogien anonymisointi olisi käytännössä mahdotonta, sillä tarkoituksena on tutkia Suomen suosituimpia kirjablogeja. Lisäksi kaikki suorat lainaukset voisi hakukoneen avulla jäljittää suoraan tutkittaville sivustoille. Lainauksien jättäminen kokonaan pois olisi haastavaa, sillä ne ovat tutkimuksen laadullisessa osassa tärkeässä roolissa. Tämän vuoksi tutkimuksessa käsitellään aineiston lähteenä toimivia viittä blogia niiden nimillä, mutta kirjabloggaajista ei paljasteta tietoja, joita he eivät ole itse sivuilleen ladanneen. Lisäksi bloggaajien nimet jätetään mainitsematta, vaikka ne olisivat blogissa julki, sillä heillä on tulevaisuudessa mahdollisuus muokata sivustoaan ja omaa profiiliaan anonyymiksi. Niinpä bloggaajia puhutellaan heidän blogiensa kautta. On myös huomioitava, että tutkimuskohteena ovat nimenomaan kirjallisuusblogit, eivät niiden kirjoittajat.

Koska bloggaajilla on mahdollisuus muokata sivustojaan jälkikäteen (Kuula 2011, 189), aineisto kerättiin ja analysoitiin ennen kuin bloggaajiin oltiin yhteydessä. Näin vältetään mahdollisuuden, että blogien kirjoittajat käyvät jälkikäteen muokkaamassa tekstejään tietäessään niiden olevan tutkivan silmän alla. Ennen tutkielman julkaisua bloggaajille kerrottiin sähköpostitse, että heidän kirjoittamiaan arvioita on käytetty tutkimusaineistona. Näin täytetään tutkijan informointivelvoite (ks. Kuula 2011, 193).

Harkinnanvarainen otanta parantaa tutkimuksen yleistettävyyttä. Tässä tapauksessa aineisto tulisi kerätä mahdollisimman laajan lukijakunnan keränneistä, laadukkaista, suomenkielisistä kirjablogeista. (Eskola & Suoranta 2008, 18.) Tutkimuksessa tarkasteltavien kirjablogien valikoiminen on haastavaa, sillä kirjallisuusblogeja ei ole listattu missään esimerkiksi kävijämäärien perusteella suuruusjärjestykseen. Jotta bloggaajien valintoja olisi mahdollista rinnastaa Helsingin Sanomien kritiikkeihin, tulisi blogien olla suomenkielisiä, mahdollisimman laajan lukijakunnan hankkineita, laadukkaina pidettyjä ja keskustelua herättäviä. Koska tällaiset kriteerit täyttävän blogijoukon nostaminen blogosfääristä olisi ollut mahdoton tehtävä pro gradu -tutkielmaan käytettävissä olevilla resursseilla, päädyttiin apuna käyttämään viestintäyritys Cisionin Suomen kirjallisuusblogien top 10 -listaa (Honkanen 2016), joka on julkaistu lokakuussa 2016. Cision määrittelee blogin seuraavalla tavalla: ”Sen sisältö on käänteisessä kronologisessa järjestyksessä, sisältöä luovat yksilöt tai tunnistettavien yksilöiden joukko ja sisältö on käyttäjien kommentoitavissa” (Honkanen 2016). Määritelmä on siis yhdenmukainen luvussa 3 esiteltävien blogien ominaisuuksien kanssa. Blogien kotimaa on paikannettu Cisionin listauksessa Suomeen esimerkiksi .fi-verkkotunnuksen tai kielen perusteella. Cision painottaa aktiivisuutta blogissa, sen kommenttikentässä sekä sosiaalisessa mediassa. Bloggaajan ja hänen lukijoidensa välistä kommunikaatiota tarkastellaan niin kommenttiosiossa kuin sosiaalisissa medioissa, joissa suosituimpiin blogeihin on runsaasti viittauksia. Myös päivitystiheys ja tekstien lukumäärä ovat arviointikriteerejä. (Honkanen 2016.) Vaikka ulkopuolisen tahon tuottaman listauksen käyttäminen aineiston rajaamisen apuna ei ole ihanteellista, on se tässä työssä järkevin vaihtoehto. Listan kärkeen nostetut blogit ovat aktiivisia, eikä Cisionilla näyttäisi olevan syytä listan manipulointiin, vaikka sen listauksien kriteereitä on myös kritisoitu (Kinnunen 2017).

Tutkielman mittakaavassa kymmenen blogia tuottaisi liian ison aineiston tarkasteltavaksi, joten aineisto rajataan viiteen blogiin. Viisi sivustoa tuottaa tarpeeksi laajan aineiston sen kulminaatiokohdan löytämiseksi, jonka jälkeen tulokset eivät tarkennu enää kuin marginaalisesti eli aineisto kylläänyy (ks. Clarkeburn & Mustajoki 2007, 82; Eskola & Suoranta 2008, 62–64). Nämä viisi listauksen parasta blogia ovat suomalaisen kirjallisuusblogikentän huippua, joten niiden arvioiden analysointi mahdollistaa laajempienkin yleistysten tekemisen.

Cisionin listalla (Honkanen 2016) viiden kärki on seuraava: Lumiomena (LO), Kirsin kirjanurkka (KK), P.S. Rakastan kirjoja (PSRK), Leena Lumi (LL) ja Ullan luetut kirjat (ULK).

Aineistosta rajataan pois kaikki ne postaukset, jotka eivät ole kirja-arvioita. Blogeissa julkaistaan kritiikkien ohella esimerkiksi kuulumisia kirjamessuilta, arvontoja, yleisiä tunnelmointeja

sekä teatterikritiikkejä. Nämä ovat tutkimuksen kannalta merkityksettömiä artikkeleita. Lisäksi aineisto rajataan koskemaan ainoastaan niitä tekstejä, joissa arvioidaan vain yksi kirja. Toisinaan bloggaajat julkaisevat samassa artikkelissa useamman lyhyen arvion tai arvostelevat kokonaisen kirjasarjan yhden otsikon alla. Monet näistä arvioista ovat todella suppeita, joten tutkimuksen toistettavuuden vuoksi jätän ne kaikki aineiston ulkopuolelle. Poikkeus on postaus, jossa on lyhyesti jotain muuta sisältöä yhden arvion lisäksi. Joissain kirjoituksissa arvion jälkeen saatetaan muistuttaa arvonnasta (ULK 10.5.2016) tai arvio saattaa olla lukuhaasteen jälkeen (esim. ULK, 10.1.2016).

Viidessä blogissa julkaistiin vuoden 2016 aikana yhteensä 448 kirja-arviota.

Blogin nimi	**Kirja-arvioiden määrä vuonna 2016**
Lumiomena	78
Kirsin kirjanurkka	100
P.S. Rakastan kirjoja	25
Leena Lumi	76
Ullan luetut kirjat	169

Taulukko 1. Blogeissa vuonna 2016 julkaistut, yhteen teokseen keskittyvät kirja-arviot.

4.4 Helsingin Sanomien kirjallisuuskritiikit

Helsingin Sanomat valikoitui tutkielman journalistiseksi esimerkiksi, sillä se on Suomen suurin seitsemänpäiväinen sanomalehti (Media Audit Finland 2018), minkä lisäksi sen tavoite on ”toimia Suomen johtavana päivälehtikritiikkien foorumina” (Hellman & Jaakkola 2009, 28).

Jotta Helsingin Sanomien aineisto olisi mahdollisimman hyvin vertailtavissa blogiaineiston kanssa, printtilehti rajattiin pois tarkastelusta. Aineisto kerättiin Helsingin Sanomien verkkosivuilta aikaväillä 13.–24.4.2017 sivuston hakukoneen avulla käyttäen hakusanaa kirja-arvio. Kuten blogien osalta journalistisistakin kritiikeistä rajattiin pois ne arviot, joissa käsitellään useampaa kuin yhtä kirjaa. Näin ollen aineistokseni kertyi 328 kirja-arviota. Näitä arvioita käy-

tetään verrokkiaineistona määrällisessä analyysissa, mutta ne jätetään tutkielman laadullisen osion ulkopuolelle.

Kun tarkastelluissa blogeissa ja Helsingin Sanomissa vuonna 2016 julkaistut arviot lasketaan yhteen, on aineisto siis yhteensä 776 kirja-arviota.

5 KOHDEANALYYSI HELSINGIN SANOMIEN JA BLOGIEN ARVIOISTA

Huotari (1980, 17–18) tarjoaa kirjallisuuskritiikin kohteiden eli arvioitavien teosten analyysin pohjaksi viisi kategoriaa. Tässä luvussa vertaillaan Helsingin Sanomien ja viiden kirjallisuusblogin kritiikkejä näistä luokista käsin. Huotarin kategorioita tutkitaan yleensä vertaamalla arvosteltavaksi valittuja kirjoja kaikkiin julkaistuihin niteisiin, mutta tämän tutkielman kannalta hedelmällisempi lähtökohta on vertailla perinteisen kritiikki-instituution eli sanomalehden sekä uuden kritiikkialustan eli blogien tekemiä arviointivalintoja.

Kohdeanalyysi on kvantitatiivinen, ja se perustuu vahvasti mekaaniselle laskemiselle. Jokaisen kategorian kohdalla taulukoidaan erikseen kirjallisuusblogien ja Helsingin Sanomien kritiikit ja vertaillaan saatuja tuloksia keskenään.

Kun analyysissa tarkastellaan kirjojen tekijöihin liittyviä tietoja, on kyseessä suurimmaksi osaksi kirjailija eli tekstin tuottaja. Joissain tapauksissa mukana on kirjoittajan lisäksi myös kuvittaja, valokuvaaja tai graafikko, jos hänen panoksensa kirjassa on niin suuri, että hänet on kirja-arvioissa nostettu tasa-arvoiseksi kirjailijan rinnalle. Tällaisia tapauksia on paljon etenkin valokuviltaan näyttävien ruokakirjojen tai lapsille suunnattujen kuvakirjojen kohdalla. Joillekin blogeissa tai Helsingin Sanomissa arvioiduille tieteellisille kirjoille on merkitty näkyviin toimittaja. Näistä monen kirjailijan teksteistä koostuvista teoksista tarkasteluun otetaan toimittaja tai toimittajat, sillä kirjat liikkuvat yleisesti heidän nimillään.

5.1 Kielialueet/maat

Ensimmäinen kategoria on näennäisesti hyvin selvärajainen. Kuinka suuri osuus arvioitavista kirjoista on käännöskirjallisuutta ja mistä maista tai kielialueilta ne tulevat? (Huotari 1980, 17.)

Tutkielmassa tarkastellaan arvioitujen kirjojen tekijöiden kotimaita. Teoksen alkuperäiskieltä ei oteta tässä huomioon, sillä lähes kaikki aineiston arviot on tehty suomenkielisen alkuperäisteoksen tai suomenkielisen käännöksen perusteella. Kirjailijan kotimaan määritteleminen on toki monissa tapauksissa vaikeaa, ja täysin yksiselitteisesti välillä jopa mahdoton tehtävä, sillä moni kirjailija on muuttanut elämänsä aikana maasta toiseen. Kirjailija saatetaan nykyisestä asuinpaikastaan huolimatta mieltää synnyinmaansa kirjailijaksi, mutta toisaalta synnyinmaalla ei välttämättä ole hänen identiteettinsä kanssa mitään tekemistä. Taulukoinnin apuna on käytetty kirja-arvioiden, kustantajien ja äärimmäisissä tapauksissa medialähteiden määritelmiä teoksen tekijöiden kotimaasta. Jotkin tulkinnat saattavat siis olla hieman epävarmoja, mutta

kokonaiskuvaan arvioitujen kirjojen kotimaista nämä tulkinnanvaraiset tapaukset eivät vaikuta suuremmin aineiston laajuuden ansiosta.

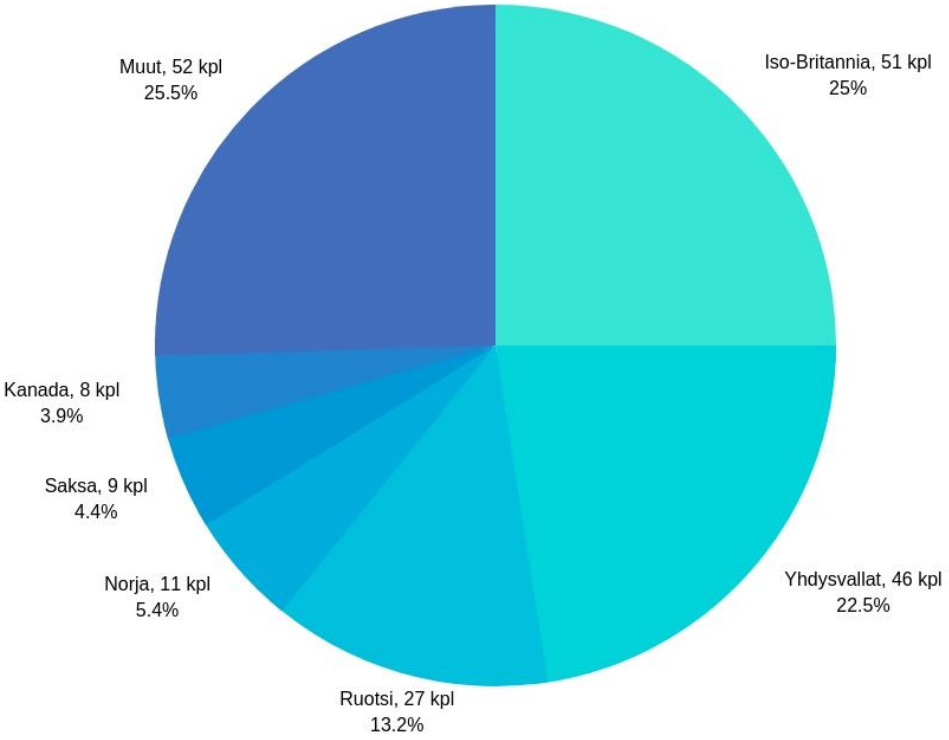

Kuvio 1. Kirjablogeissa arvioidut ulkomaalaiset kirjat teoksen tekijän kotimaan perusteella.

Aineiston 448:sta blogeissa julkaistusta kirja-arviosta 244 käsittelee kotimaista ja 204 ulkomaista kirjallisuutta. Yhteensä kotimaisia teoksia käsitellään siis yli puolessa arvioista, tarkemmin sanottuna 54,5 prosentissa.

Ulkomaalaisista kirjailijoista blogeissa eniten esillä ovat Iso-Britannia (51 kirjaa), Yhdysvallat (46), Ruotsi (27) ja Norja (11). Suomalaisten kirjailijoiden tuotannon lisäksi blogeissa esiintyi teoksia kirjailijoilta yhteensä 27 eri maasta.

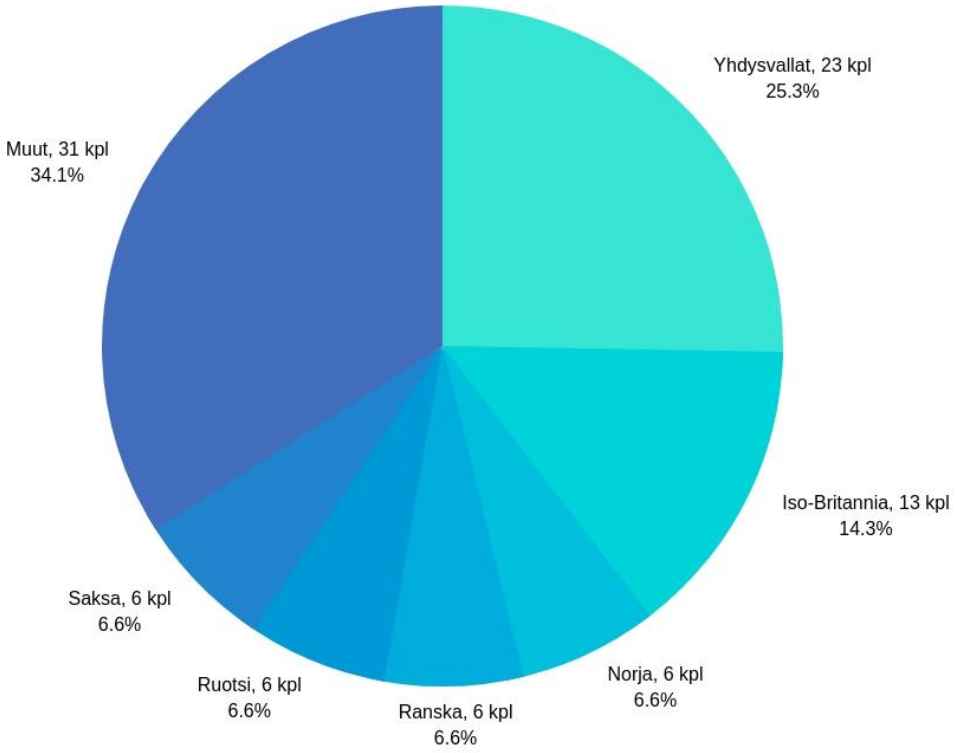

Kuvio 2. Helsingin Sanomissa arvioidut ulkomaalaiset kirjat teoksen tekijän kotimaan perusteella.

Helsingin Sanomista kerätyssä vertailuaineistossa (328 arviota) arvioidaan 91 käännöskirjaa ja 237 kotimaista teosta. Kotimaisuusprosentti lehden arvioissa on siis 72,3.

Suomen lisäksi arvioissa on edustettuna 25 maata, joista yleisimmät ovat Yhdysvallat (23 kirjaa), Iso-Britannia (13), Norja (6), Ranska (6), Ruotsi (6) ja Saksa (6).

Sekä tutkituissa kirjablogeissa että Helsingin Sanomissa suosituimmat käännöskirjallisuuden lähtömaat ovat lähes samat. Tämä johtuu siitä, että molemmissa kritiikin ympäristöissä ulkomaisten käännösten pääpaino on suomeksi käännetyissä teoksissa. Käännöksissä tietyt maat ovat paremmin edustettuina kuin toiset niiden kielen, kulttuurien yhtäläisyyden, läheisyyden sekä kiinnostavuuden perusteella. Yhdysvaltojen, Iso-Britannian, Norjan, Ruotsin ja Saksan nouseminen arvostelluimpien käännöskirjojen lähtömaiksi ei siis liene yllätys. Kirjablogeissa dekkareiden suosio on nostanut Ruotsia korkeammalle kuin Helsingin Sanomien aineistossa. Ranska puolestaan on huomattavasti paremmin edustettuna sanomalehden kuin blogien kritii-

keissä. Mikään tietty tyylilaji ei selitä ranskalaisen kirjallisuuden edustusta Helsingin Sanomien kritiikeissä, sillä arvioidut kirjat vaihtelevat lastenkirjasta sarjakuvaan ja romaaniin.

Sekä sanomalehden että blogien kirja-arvostelut painottuvat länsimaihin. Mukana on yksittäisiä teoksia myös Pohjois-Amerikan ja Euroopan ulkopuolelta, mutta Aasia, Afrikka, Oseania ja Etelä-Amerikka ovat vahvasti aliedustettuina. Kirjojen – etenkin suomeksi käännettyjen – saaminen noilta alueilta on toki haastavampaa kuin esimerkiksi Pohjoismaista, mutta edelleen vuonna 2016 kirja-arviot antavat varsin yksipuolisen kattauksen maailman kirjallisuudesta. Kirjablogit kattavat arvioillaan kaksi valtiota enemmän kuin Helsingin Sanomat, ja blogit vierailevat yksittäisten teosten verran jopa Saharan eteläpuolisessa Afrikassa. Toki suomalaisuus voi itsessään olla arvo, jota kritiikeillä halutaan vaalia, onhan Helsingin Sanomilla jopa oma, kotimaisten esikoiskirjojen kirjallisuuspalkinto (Kirjasampo 2017). Toisinkin päin voi silti olla. Esimerkiksi Kirja joka maasta -blogin[2] ideana oli nimensä mukaisesti esitellä vähintään yksi teos jokaisesta maailman maasta. Blogeissa kiertää usein myös haasteita, joiden tavoitteena on rohkaista lukemaan muidenkin kuin länsimaalaisten kirjoittajien kirjoja. Esimerkiksi aineistossa esiintyvä Kurjen siivellä -lukuhaaste (Pinon päällimmäinen, 2015) edustaa tällaista lukutottumusten monipuolistamiseen tähtäävää kampanjaa. Blogimaailma voi tarjota siis jossain tapauksissa laajempaa näkökulmaa maailman kirjallisuuteen kuin Suomen johtava sanomalehtikritiikin tarjoaja.

Helsingin Sanomien arviot keskittyvät selvästi enemmän kotimaiseen kirjallisuuteen kuin kirjablogit. Sanomalehti nostaa johdonmukaisesti esille suomalaisia esikoiskirjailijoita teoksineen. Kirjablogeissa arvosteltavat kirjat puolestaan valitaan ennemmin bloggaajien omien mieltymysten mukaan.

5.2 Kustantamot

Seuraavaksi tarkastellaan eri kustantajien teosten osuutta julkaistuissa kritiikeissä. Saavatko suuret ja pienet kustantajat teoksiaan yhtä helposti esille kritiikeissä? (Huotari 1980, 17.) Samalla kiinnitetään huomiota myös omakustannekirjoihin, jotka saavat yleensä varsin heikosti huomiota lehtikritiikissä (esim. Ihonen 1999).

[2] Kirja joka maasta. http://kirjajokamaasta.blogspot.fi/ [Viitattu 8.5.2017]

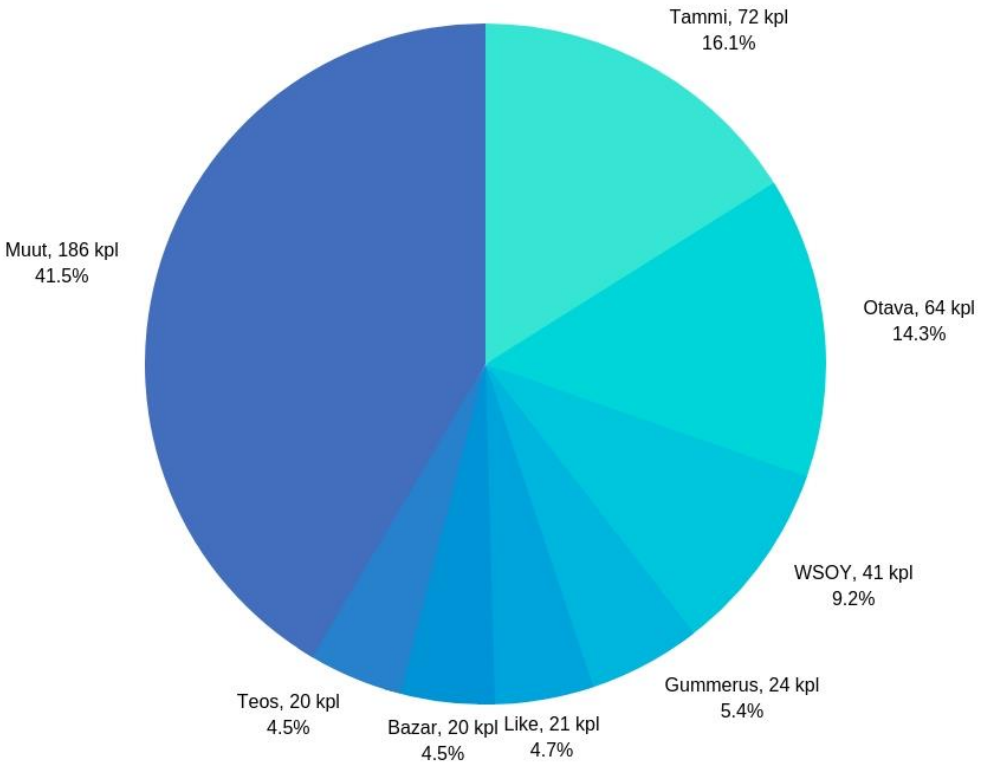

Kuvio 3. Kirjablogeissa arvioidut kirjat kustantajan perusteella.

Tarkastelun kohteena olevissa kirjablogeissa on arvioitu kirjoja yhteensä 56 kustantajalta. Lisäksi aineistossa on myös yksi omakustanteen arvio. Eniten arvioita on Tammen (72 arviota), Otavan (64), WSOY:n (41), Gummeruksen (24) ja Liken (21) kirjoista. Teos ja Bazar esiintyvät aineistossa kumpainenkin 20 kertaa. Siltalalta on arvioitu 18 kirjaa ja Minervalta sekä Karistolta kummaltakin 17. Kustantamoja, jotka esiintyivät aineistossa vain kerran, on 21.

Lumiomena-blogissa arvioitiin 3. joulukuuta *Lentäjäsankarit Poppis ja pikkuveli* -valokuvakirja, joka on Satu Malin omakustanne. Kirjablogeissa olisi mahdollista arvioida laajemminkin omakustanteita, joita ei muualla juuri markkinoida, mutta ainakaan vuonna 2016 tätä mahdollisuutta ei juuri käytetty hyväksi. Arvioinnin kohteeksi nostettu omakustanne oli saatu arvostelukappaleena. Voisiko tämä olla merkki siitä, että saadakseen huomiota suosituimmissa kirjablogeissa, täytyy omakustannekin lähettää blogien kirjoittajille ilmaisena arvostelukappaleena? Tosiasia on myös se, että koska kirjoja julkaistaan niin valtavia määriä, eivät aktiivisimmatkaan kirjaharrastajat ole aivan täysin perillä kaikista kirjoista, vaikka mukaan ei edes laskettaisi omakustanteita. Arvio blogissa saattaa tuoda omakustannekirjalle huomiota, joka voi

lisätä sen myyntiä. Helsingin Sanomien verkkosivuilta ei löydy arkistohaulla mainintaa kyseisestä kirjasta, vaikka sen käsittelemä lapsettomuus voisi aiheena lehteen sopiakin. Lumiomenan lisäksi kirja on kuitenkin saanut huomiota ainakin Luetaanko tämä? -blogissa[3].

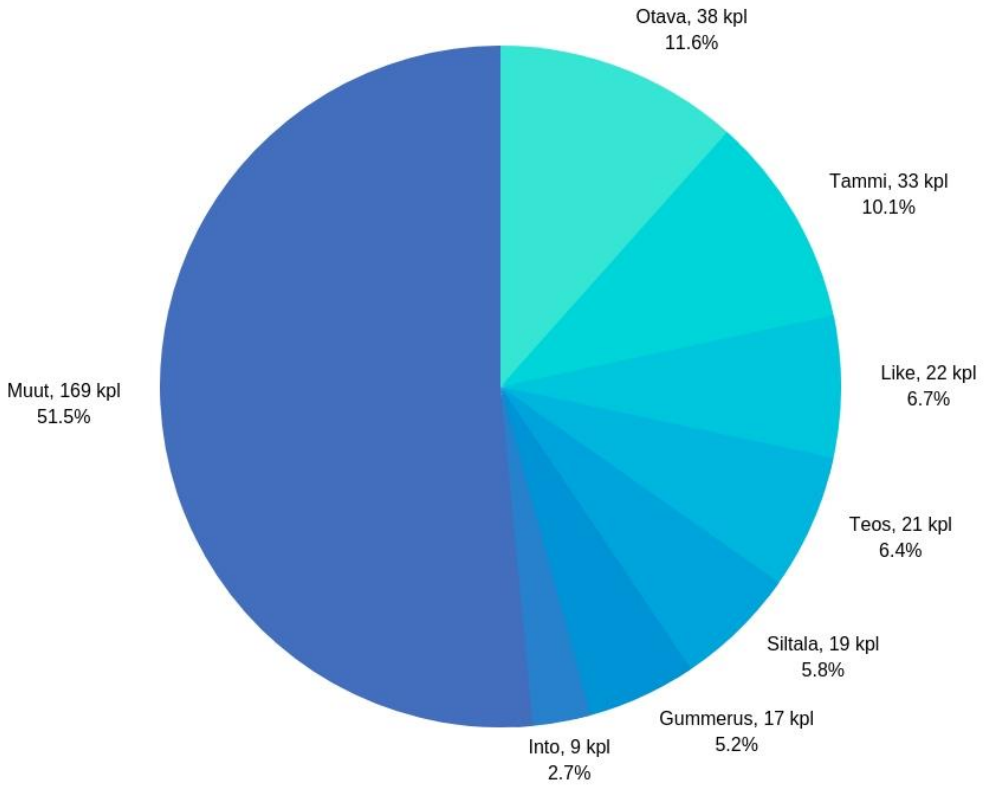

Kuvio 4. Helsingin Sanomissa arvioidut kirjat kustantajan perusteella.

Helsingin Sanomien kirja-arvioissa omakustanteet loistavat poissaolollaan. Sanomalehti julkaisi vuoden 2016 aikana arvioita 71 kustantamon kirjoista, mikä on selvästi enemmän kuin kirjablogeissa. Valtaosalta kustantamoista arvioitiin vain yksi tai kaksi kirjaa, mutta suurimmat kustantamot saivat teoksiaan lehden sivuille varsin usein. Parhaiten edustettuina Helsingin Sanomista kootussa aineistossa ovat Otava (38 kirjaa), Tammi (33), Like (22) ja Teos (21). Kustantamojen kokonaismäärä nousee korkeammaksi kuin kirjablogeissa esimerkiksi erinäisten sarjakuviin ja runoihin erikoistuneiden pienkustantamojen ansiosta. Tällaiset kustantamot saavat julkaisemiinsa kirjamääriin suhteutettuna paljon enemmän huomiota kuin suuremmat kus-

[3] Luetaanko tämä? Nuorten- ja lastenkirjablogi. 2016. *Valokuvakirja Lentäjäsankarit Poppis ja pikkuveli*. 16.11.2016. Saatavana: http://luetaankotama.blogspot.fi/2016/11/valokuvakirja-lentajasankarit-poppis-ja.html [Viitattu 8.5.2017].

tantamot. Esimerkiksi Aporia julkaisi vuonna 2016 vain kaksi teosta (Aporia 2017). Kun toinen niistä arvioitiin Helsingin Sanomissa, sai vuoden aikana julkaistuista kirjoista puolet kritiikin Suomen suurimmassa sanomalehdessä.

Helsingin Sanomien arvioiduimpien kustantamojen kärki on pääpiirteittäin sama kuin kirjablogeissa. Muutamia poikkeuksia kuitenkin on. Like ja Teos nousevat Helsingin Sanomissa arvosteluihin useammin kuin kirjablogeissa, kun taas blogeissa heti kärjen perässä olevat WSOY ja Gummerus ovat Helsingin Sanomien arvioissa harvemmin esillä. Tämä selittynee kirjablogien painotuksella sekä kotimaiseen että käännettyyn kertomakirjallisuuteen ja Helsingin Sanomien tietokirjoja sekä kotimaisia teoksia suosivalla linjalla. WSOY kuului Sanomakonserniin ennen kustantamon myymistä Bonnierille vuonna 2011 (Sanoma 2011). Pikainen johtopäätös voisi olla, että Helsingin Sanomat välttelee WSOY:n kirjojen arviointi niin sanotusti hygieniasyistä eli välttääkseen syytökset omaan pussiin pelaamisesta – vaikka toki WSOY ja Helsingin Sanomat eivät enää samaa konsernia olekaan. Kirjallisuuslehti Parnasson edesmennyt päätoimittaja Jarmo Papinniemi kielsi vuonna 2010 – ennen WSOY:n myyntiä – että Helsingin Sanomat suosisi oman talon kustantamoa. Saman hän sanoo koskeneen Suomen Kuvalehteä ja Otavaa. Syykin oli selvä. ”Kiinnijäämisen seuraukset olisivat liian vakavat.” (Mäkinen 2010.) WSOY:n nouseminen blogiaineiston kärkipaikoille lienee lähinnä osoitus dekkareiden ja romaanien saamasta huomiosta kirjablogeissa.

Kustantamot eivät julkaise selkeitä listoja kunkin vuoden julkaisuohjelmasta, eikä kustantamoiden katalogien tarkasteleminen yksityiskohtaisesti ole mahdollista tämän tutkielman puitteissa.

5.3 Lajit

Kirjallisuuskritiikki voi käsitellä niin kauno- kuin tietokirjallisuuttakin. Arvostelun kohteena voivat olla draama, lyriikka tai proosa ja yhtä hyvin aikuisten kuin nuorten- ja lastenkirjatkin. (Huotari 1980, 17.) Miten eri genret ovat esillä kirjallisuuskritiikissä?

Kirjallisuuden genret ovat rajoiltaan häilyviä, risteäviä ja jatkuvassa muutoksessa. Koska moni kirja on mahdollista sijoittaa useammankin tyylilajin lokeroon, on tutkielman jaottelu hyvin karkea. Taulukoinnissa käytetään hyväksi arvion – ja tarvittaessa kustantajan – kuvauksia kirjan tyylilajista, ja näitä yhdistelemällä on luotu sopivia yläluokkia. Esimerkiksi Kirsin kirjanurkka -blogissa (KK 11.10.2016) arvioitu Tuomas Rimpiläisen teos *Messukylän veriteko ja muita rikostarinoita Suomesta* voisi mahdollisesti olla ennemmin tietokirja kuin dekkari. Koska kustantamo on lähettänyt niteen Vuoden johtolanka 2016 -kilpailuun ja bloggaaja on lisännyt sen

osaksi muiden kilpailuteosten arvosteluketjua, kirja luokitellaan dekkariksi samoin kuin kaikki muutkin finalistit. Koska kyseessä ei ole kirjallisuuden tutkielma, tyylilajeihin ei paneuduta yksityiskohtaisesti, vaan tarkoituksena on luoda yleisluontoinen kuva siitä, millaisia kirjoja kirjablogeissa ja Helsingin Sanomissa arvioidaan. Äänikirja-kategoriaan teos päätyy tyylilajistaan huolimatta, jos arvio käsittelee enemmän teoksen luettua kuin kirjoitettua versiota. Äänikirja-luokassa on siis useiden genrejen edustajia.

Tutkielmassa käytetään seuraavia kategorioita:

- Elämäkerralliset kirjat
- Esseet ja kolumnit
- Fantasia
- Jännitys
- Lastenkirjat
- Lifestyle- ja matkaoppaat
- Novellit
- Nuortenkirjat
- Näytelmät
- Romaanit ja pienoisromaanit
- Runot
- Ruokakirjat
- Sarjakuvat
- Tietokirjat
- Valokuvakirjat
- Äänikirjat

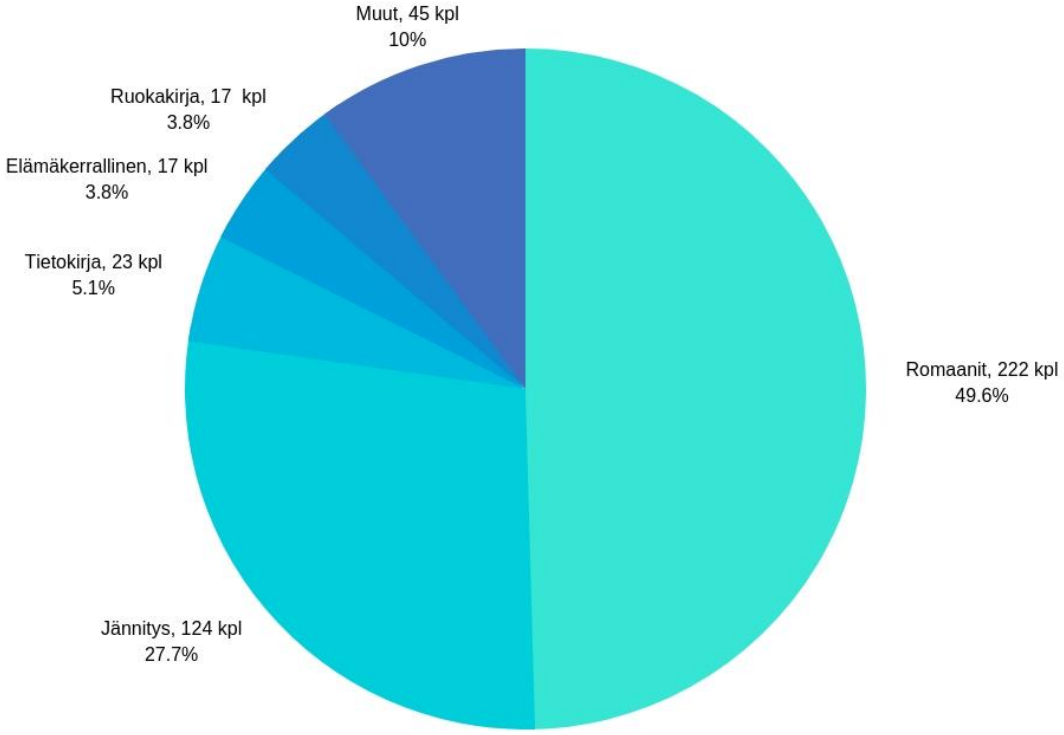

Kuvio 5. Kirjablogeissa arvioidut kirjat teoksen tyylilajin mukaan.

Suomen suosituimmissa kirjablogeissa arvioidaan selkeästi eniten kertomakirjallisuutta. Aikuisille suunnattuja, fiktiivisiä romaaneja ja kertomuksia arvioitiin vuonna 2016 yhteensä 363 tekstissä eli 81 prosenttia kritiikeistä käsitteli aikuisten kertomakirjallisuutta. Dekkarien runsasta esiintymistä aineistossa selittää osaltaan se, että Kirsin kirjanurkassa julkaistiin etenkin loppuvuonna 2016 lähes yksinomaan arvioita dekkareista. Blogin kirjoittaja oli mukana Vuoden johtolanka -kilpailun palkintoraadissa. Vuoden 2016 aikana hän julkaisi 71 arviota vuoden 2015 aikana julkaistuista dekkareista. Näistä arvioista 68 on osa aineiston jännitysluokkaa, sillä yksi arvioteksti keskittyi useampaan kuin yhteen teokseen ja kaksi arviota käsitteli puolestaan äänikirjoja. Vuoden johtolanka -finalistien arviot ovat 55 prosenttia koko dekkariluokan arvioista. Ilman paikkaa palkintoraadissa Kirsin kirjanurkassa ei luultavasti olisi julkaistu näin paljon kyseisen tyylilajin edustajien arvioita.

Tietokirjoja (23 kpl) arvioidaan viidessä suosituimmassa kirjablogissa varsin harvoin, samoin runoutta (4 kpl), näytelmiä (2 kpl) sekä lasten- (4 kpl) ja nuortenkirjoja (8 kpl). Edes vuoden runotapauksena (Majander 2016) pidetty Paperi T:n teos *post-alfa* ei saanut omaa kritiikkiä yhteenkään kirjablogissa.

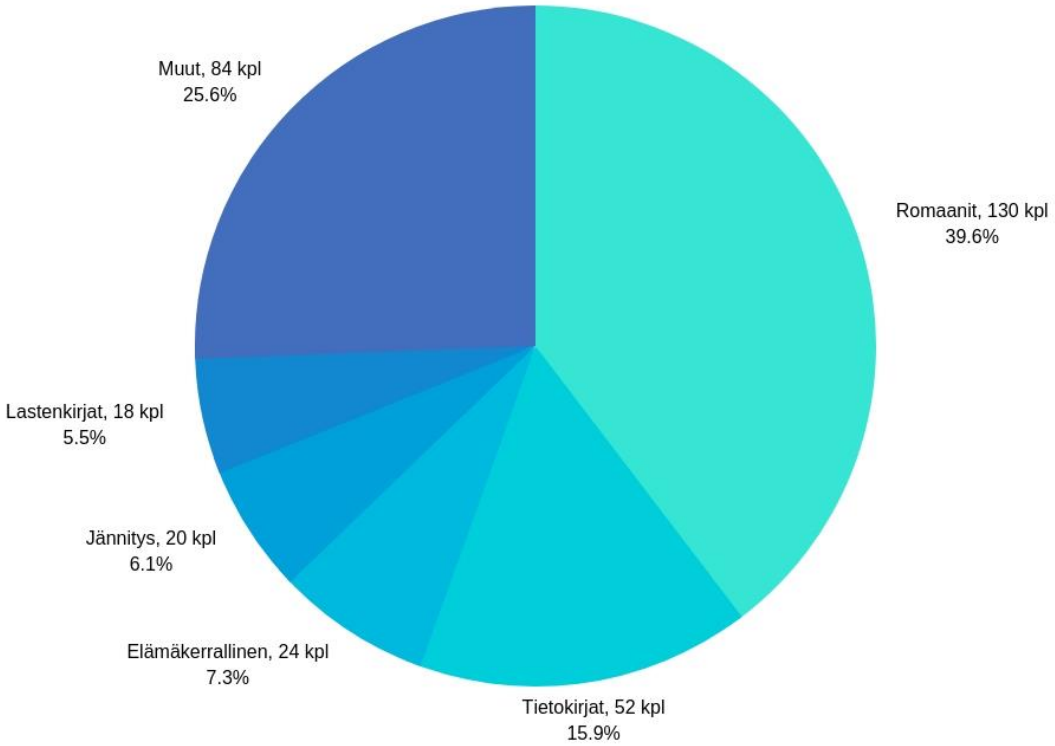

Kuvio 6. Helsingin Sanomissa arvioidut kirjat teoksen tyylilajin mukaan.

Kuten kirjallisuusblogeissa, myös Helsingin Sanomissa tarkemmin kategorisoimattomat romaanit ovat selvästi arvioiduin tyylilaji. Helsingin Sanomissa tyylilajeja arvosteltiin kuitenkin suhteessa hieman tasaisemmin kuin kirjablogeissa. Siinä missä Romaanit ja pienoisromaanit -kategoria kattoi noin puolet kirjablogien arvioista, on sen osuus Helsingin Sanomien arvioista noin 40 prosenttia. Sanomalehden kritiikeissä jännitys (20 kpl) on selvästi vähemmän edustettuina kuin kirjablogeissa, kun taas tietokirjat ja elämäkerralliset teokset ottavat toisen ja kolmannen sijan tyylilajien yleisyydessä. Myös lastenkirjoja (18 kpl) on esitelty suhteessa enemmän kuin kirjablogeissa, mutta nuortenkirjat (8 kpl) ovat lehdessä suhteessa vähemmällä huomiolla. Linja näyttää olevan suunnilleen sama kuin vuonna 2011 (Ruohonen 2018b, 183–184).

	Julkaistut teokset	**Kirjablogien arviot**	**Helsingin Sanomien arviot**
Kotimainen proosa	333 (10,0 %)	198 (44,2 %)	109 (33,2 %)
Kotimaiset runot ja näytelmät	36 (1,1 %)	3 (0,7 %)	14 (4,3 %)
Käännetty proosa	335 (10,1 %)	165 (36,4 %)	57 (17,4 %)
Käännetyt runot ja näytelmät	6 (0,2 %)	3 (0,7 %)	3 (0,9 %)
Sarjakuvat	157 (4,7 %)	0 (0 %)	14 (4,3 %)
Kotimaiset lastenkirjat	223 (6,7 %)	2 (0,4 %)	13 (4,0 %)
Kotimaiset nuortenkirjat	73 (2,2 %)	6 (1,3 %)	4 (1,2 %)
Käännetyt lastenkirjat	422 (12,7 %)	2 (0,4 %)	5 (1,5 %)
Käännetyt nuortenkirjat	74 (2,2 %)	2 (0,4 %)	5 (1,5 %)
Tietokirjat	1667 (50,1 %)	67 (15,0 %)	104 (31,7 %)
Yhteensä	3326	448	328

Taulukko 2. Vuonna 2016 julkaistut teokset sekä kirjablogeissa ja Helsingin Sanomissa samana vuonna arvioidut kirjat luokittain sekä luokan prosenttiosuus koko kirjamäärästä.

Suomen Kustannusyhdistyksen (2017a) mukaan sen jäsenkustantajat julkaisivat vuonna 2016 Suomessa yhtensä 710 kaunokirjallista teosta, 157 sarjakuvaa, 792 lasten- ja nuortenkirjaa sekä 1667 tietokirjaa. ”SKY:n jäsenenä on yli 100 kirjankustantajaa. Ne vastaavat noin 80 %:sta maan kaupallisesti kustannetuista kirjanimikkeistä ja yli 75 %:sta kirjamyynnistä.” (Suomen Kustannusyhdistys 2017b.) Tilasto ei siis kata aivan kaikkia Suomessa julkaistuja kirjoja, mutta antaa jo varsin kattavan kuvan kotimaan kirjamarkkinoista. Näin ollen Helsingin Sanomien ja kirjablogien arvioimien kirjojen vertaaminen näihin lukuihin antaa varsin hyvän kuvan kritiikki-instituutioiden tarjoamien arvioiden kattavuudesta suomalaisella kirjallisuuskentällä.

Kuten taulukko 1 osoittaa, kirjablogien arvosteluissa kotimainen ja käännetty proosa ovat yliedustettuina suhteessa vuonna 2016 julkaistuun kertomakirjallisuuteen. Tietokirjoja taas on blogeissa arvioitu suhteessa huomattavasti vähemmän kuin niitä on kyseisenä vuonna julkaistu. Sarjakuvia ei ole blogien puolella arvioitu lainkaan. Kirjabloggaajien käsittelemät käännetyt runot ja näytelmät nousevat kategorian pienuuden vuoksi hieman paremmin edustetuiksi kuin julkaistuissa teoksissa. Lasten- ja nuortenkirjat ovat puolestaan jääneet blogeissa todella vähäiselle huomiolle etenkin käännöskirjojen osalta.

Helsingin Sanomissa tietokirjat ovat nousseet huomattavasti näkyvämpään asemaan kuin kirjablogeissa. Kotimainen proosa on silti sanomalehdessäkin suhteellisesti yliedustettuna julkaistuihin kirjoihin verrattuna, mutta käännösproosan luvut ovat jo huomattavasti lähempänä Suomen Kustannusyhdistyksen tilastoja. Kotimainen runous on jopa suhteellisesti yliedustettu, mutta se johtunee pitkälti siitä, että monet runouteen keskittyvät kustantamot eivät kuulu Suomen Kustannusyhdistykseen. Myös arvioidut sarjakuvat ovat hyvin lähellä julkaistujen teosten suhdelukua, mutta sekin selittynee samoin kuin kotimaisen runouden edustavuus.

Yksi syy kaunokirjallisuuden niin sanottuun yliedustukseen kritiikeissä suhteutettuna julkaisumääriin on se, että kirjallisuuskritiikki toimii synonyyminä taidekritiikille. Kritiikki on toki laajentunut myös tietokirjallisuuden puolelle ja sen painoarvo on kasvanut journalistisen käännöksen (ks. Hellman & Jaakkola 2009), mutta kaunokirjallisuuden kritiikki kuitenkin seuraa tiiviimmin taidekritiikin perinteitä. (Korhonen 2012, 66–67.)

Kirjablogien arviot painottuvat mitä luultavimmin proosaan blogien kirjoittajien henkilökohtaisten mieltymysten vuoksi. Kaunokirjoihin on mahdollisesti helpompi tarttua, ne saavat usein suurempaa mediahuomiota ja niistä tilataan mielellään arvostelukappaleita. Myös kirjoittajien oma elämäntilanne vaikuttaa luettuihin kirjoihin. Ilmeisesti tarkastellut bloggarit eivät tunne lasten- ja nuortenkirjoja itselleen tai blogiinsa sopiviksi.

Helsingin Sanomien painotus kotimaiseen kaunokirjallisuuteen ja tietokirjoihin näkyy selvästi lehden arvioimissa kirjoissa. Sanomalehti julkaisee lisäksi runoista ja sarjakuvista suhteessa huomattavasti enemmän arvioita kuin suosituimmat kirjablogit. Helsingin Sanomien kritiikit näyttävät jakautuvan suhteessa tasaisemmin kirjallisuuden eri lajien kesken kuin kirjablogien arviot.

5.4 Kirjailijat

Kirjailijoiden suhteen tarkastelua voi harjoittaa monien parametrien kautta. Voidaan selvittää kirjailijoiden sukupuoli, ikä, vaikutusalue, kirjalliset ryhmittymät ja niin edelleen. Tässä tutkielmassa kirjailijan henkilökohtaisen taustan tarkastelemisen rajataan vain sukupuoleen, sillä kaikkien Huotarin (1980, 17–18) mainitsemien kriteerien tutkiminen ei ole tämän tutkielman puitteissa mahdollista eikä se tuottaisi tutkimuskysymysten kannalta merkittävästi lisäarvoa.

Kirjallisuuskritiikin sukupuolijakauma nousi yleiseen keskusteluun ainakin vuonna 2015, kun selvisi, että merkittävissä julkaisuissa käsitellään edelleen enemmän miesten kuin naisten kirjoittamia kirjoja, ja kritiikeistäkin vastaavat suurimmaksi osaksi miehet (Vida 2016). Helsingin Sanomien kirjallisuuskritiikeistä vuodesta 2000 lähtien vastannut Antti Majander (2015) kirjoitti myös aiheesta. Vuonna 2014 kulttuurisivuilla arvioiduista teoksista 64 prosenttia oli miesten ja 36 prosenttia naisten kirjoittamia. Kirjallisuuskriitikoiden sukupuolijakauma oli sitäkin vinoutuneempi: 72–28 miesten hyväksi. Myös Parnasson kirjallisuuskritiikin sukupuolijakaumat mukailivat samoja suhteita. Kaunokirjallisuuden suhteen kritiikkiä kirjoitetaan Majanderin mukaan varsin tasapuolisesti, vinouma syntyy hänen arvionsa mukaan suurimmaksi osaksi sivuilla arvioitujen tietokirjojen takia. ”Elämäkertojen ja muistelmien lisäksi kulttuuritoimitus keskittyy paljolti lähihistoriaan ja politiikkaan, koska ne ovat uutisellista aihepiiriä ja kiinnostavat siten lehden satojatuhansia lukijoita. Ahkerimpia kyseisten alojen teosten kriitikoita näillä palstoilla ovat Unto Hämäläinen ja Veli-Pekka Leppänen. – – Jos jompikumpi heistä sattuisi olemaan nainen, prosenttipylväikkö näyttäisi jo toisenlaiselta.” (Majander 2015.)

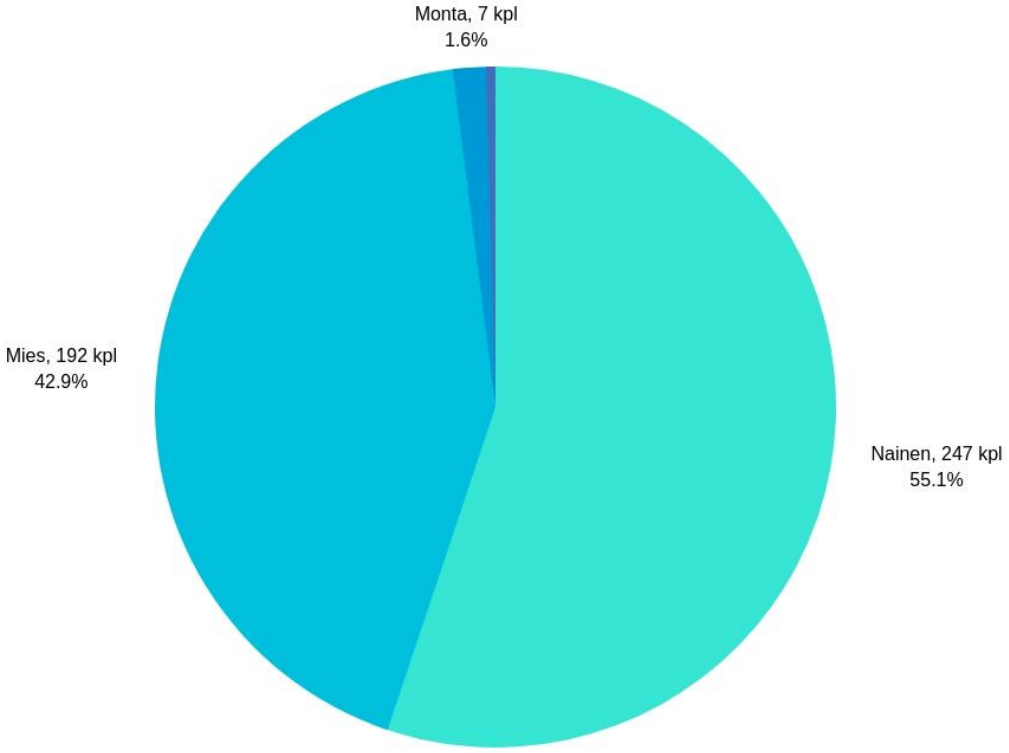

Kuvio 7. Kirjablogeissa arvioidut kirjat teoksen tekijän sukupuolen perusteella.

Kirjablogeissa arvioitiin vuoden 2016 aikana 248 naiskirjailijan ja 191 mieskirjailijan teosta sekä kuusi kirjaa, joille oli merkitty eri sukupuolia olevia tekijöitä. Tämän lisäksi kaksi arviota käsitteli salanimeä käyttävän Elena Ferranten kirjaa, eikä pseudonyymin takana olevasta kirjailijasta tai tämän sukupuolesta ole varmaa tietoa. Tutkielmassa ei käsitellä tarkemmin kriitikoita, mutta huomattakoon, että jokainen Suomen viidestä suosituimmasta kirjablogin pitäjästä esittelee itsensä naisena.

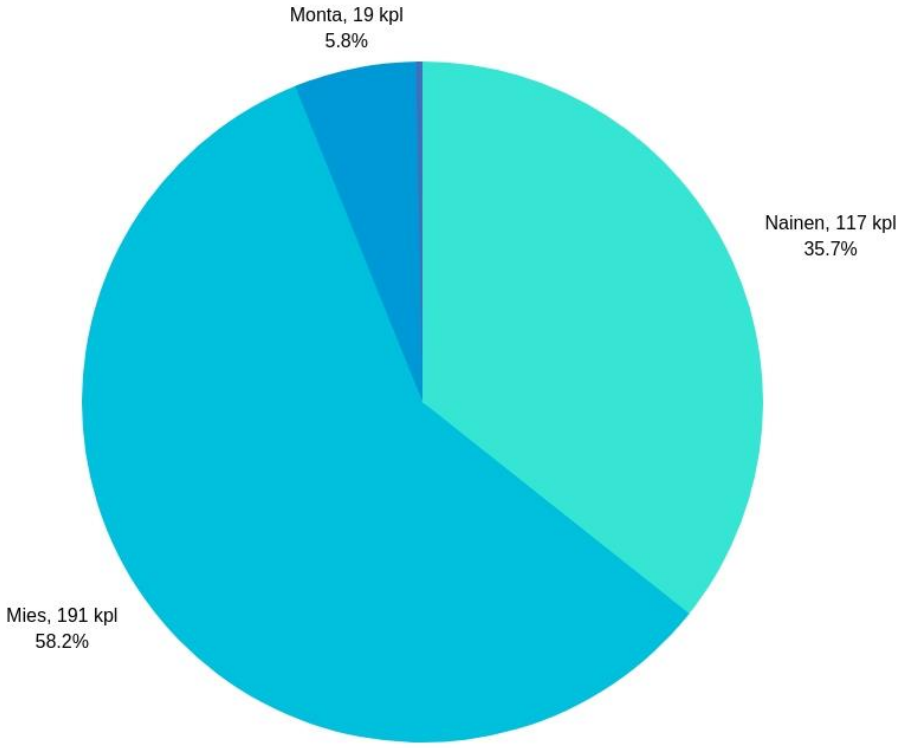

Kuvio 8. Helsingin Sanomissa arvioidut kirjat teoksen tekijän sukupuolen perusteella.

Helsingin Sanomissa julkaistuissa arvioista 117 oli naisten ja 191 miesten kirjoittamia. 19 teoksessa on eri sukupuolta olevia tekijöitä ja yhden kirjoittajan sukupuoli on tuntematon. Toisin kuin kirjablogien kritiikeissä saavat mieskirjailijat enemmän kriitikkojen huomiota kuin naispuoliset kollegansa.

Antti Majander (2015) päätti kirjallisuuskritiikin sukupuolittumista käsittelevän kommenttinsa sanoihin: ”Jos näistä laskelmista hakee jotain hyvää, niin ainakin vakiovalituksen, jonka mukaan Hesari aina vaan suosii naisia, voi nyt tyrmätä kaikin tuomariäänin: ei pidä paikkaansa. Mutta nyt olisi kyllä syytä ryhtyä suosimaan.” Aineiston perusteella ainakaan vuonna 2016 naisia ei ole vielä kovin ronskilla kädellä lähdetty suosimaan. Mukana aineistossa ovat toki muidenkin osastojen kirja-arviot, mutta naisten kirjoittamat kirjat jäävät selvästi alakynteen. Naisten aliedustus ei ole kuitenkaan vain kirjallisuuskritiikin ongelma. Vuonna 2018 Helsingin Sanomat lanseerasi laskurin, joka kertoo reaaliajassa naisten osuuden lehden verkkosivuilla julkaistuista jutuissa. Pienimmillään naisten osuus oli ensimmäisen kuukauden aikana 25 prosenttia eivätkä naiset päässeet kertaakaan yli 50 prosentin. Keskimäärin naisten osuus oli noin kol-

mannes. (Yläjärvi & Ubaud 2018.) Vuodessa naisten osuutta on onnistuttu osastokohtaisesti parantamaan, vaikka yleisluku ei ole kovin rohkaiseva. Nykyinen mittaristo tosin laskee vain esiintyneet nimet, eikä huomioi henkilöiden saamaa palstatilaa. (Ubaud 2019.) Uutissivuilla sukupuolijakauman vääristymistä perustellaan muun muassa sillä, että esimerkiksi tärkeimmät ministerisalkut ovat miesten hallinnassa, joten he luonnollisesti esiintyvät jutuissa tiuhaan (Yläjärvi & Ubaud 2018). Kirja-arvioissa yhteiskunnan rakenteiden ei kuitenkaan pitäisi vaikuttaa näin paljon, sillä naispuolisia kirjailijoita on runsaasti.

Naiskirjailijoiden valta kirjablogien arvioissa on kiinnostava piirre. Blogien kirjoittajien ei ole pakko tähdätä minkäänlaiseen tasapuolisuuteen arvioitavien kirjojen suhteen, joten he voivat suosia haluamiaan kirjailijoita. Ullan luetut kirjat -blogissa kirjoitetaan mieskirjailijasta, joka ei ole bloggaajalle entuudestaan tuttu edes nimeltä. ”En oikeastaan edes hämmästy tätä, sillä etenkin kotimaisten mieskirjailijoiden joukko on minulle harmaata massaa. Luen vähemmän kotimaista ja ennen blogia en juuri laisinkaan. Uudempi kotimainen nykykirjallisuus oli minulle varsin vieras alue.” (ULK 6.7.2016.)

Kirjailijoiden suhteen kirjablogit näyttäisivät toimivan perinteistä kritiikki-instituutiota ravistelevana ja haastavana alustana. Kirjallisuuskritiikin miesvaltaisuus on piirre, johon Helsingin Sanomat ei ole ainakaan vielä pystynyt puuttumaan, mutta jolle kirjablogit näyttävät tarjoavan vaihtoehdon. Kirjallisuuskritiikeillä muokataan kirjallisuuden kaanonia sekä vaikutetaan kirjallisuuskäsitykseen. Tämän vuoksi on tärkeää, että kirjallisuuskentän parrasvaloihin pääse monipuolisesti erilaisia teoksia erilaisilta kirjailijoilta.

5.5 Muut tiedotuskanavat

Kuten edellisessä kohdassa, myös muita tiedotuskanavia koskevassa kohdeanalyysissa joudutaan tyytymään Huotarin (1980, 18) esittelemää kriteeristöä suppeampaan tarkasteluun. Kirjallisuuskritiikin kohteiden saamaa huomiota mainonnassa ja tutkimuksessa olisi mahdollista tutkia, ja kirjallisuuspalkinnoillakin voi olla merkittävä vaikutus kirjailija uraan (Kantokorpi 2013, 201), mutta niiden tutkiminen vaatisi tätä tutkielmaa suuremmat resurssit. Suomessa on noin sata kirjallisuuspalkintoa (Harju 2015), eikä niiden vaikutusta arvioitaviin teoksiin ole tämän tutkimuksen puitteissa mahdollisuutta tarkastella. Rajaamisen nimissä tässä kohdeanalyysin osa-alueessa keskitytään vertailemaan vain Helsingin Sanomien ja kirjallisuusblogien kirjavalintoja keskenään ja suhteessa vuoden 2016 myydyimpiin kirjoihin.

Myydyimmät kotimaiset kaunokirjat	LL	LO	KK	PSRK	ULK	HS
Ilkka Remes: Kiirastuli						x
Tuomas Kyrö: Mielensäpahoittajan hiihtokirja						
Miika Nousiainen: Juurihoito						x
Jari Tervo: Matriarkka						x
Jukka Viikilä: Akvarelleja Engelin kaupungista		x		x	x	x
Laila Hirvisaari: Hiljaisuus						x
Tommi Kinnunen: Lopotti	x		x			x
Enni Mustonen: Ruokarouva			x			
Reijo Mäki: Hot dog						
Riikka Pulkkinen: Paras mahdollinen maailma		x				x

Taulukko 3. Vuoden 2016 kymmenen myydyintä kotimaista kaunokirjaa ja niistä tehdyt arviot blogeissa sekä Helsingin Sanomissa.

Myydyimmät käännetyt kaunokirjat	LL	LO	KK	PSRK	ULK	HS
Lars Kepler: Playground						
Patricia Cornwell: Riistetty						
Kristina Ohlsson: Mion blues						
Samuel Bjørk: Minä matkustan yksin			x		x	x
Donna Leon: Ansionsa mukaan						
Kristina Ohlsson: Lotus blues						
Jojo Moyes: Jos olisit tässä						
Mary Higgins Clark: Laulun loppu						
Mari Jugstedt: Kullan kallis					x	
Tess Gerritsen: Joka tulella leikkii						

Taulukko 4. Vuoden 2016 kymmenen myydyintä käännettyä kaunokirjaa ja niistä tehdyt arviot blogeissa sekä Helsingin Sanomissa.

Suomen Kustannusyhdistyksen (2017c) bestseller-listan vertaaminen Helsingin Sanomissa ja kirjablogeissa arvosteltuihin kirjoihin on valaisevaa. Kymmenestä myydyimmästä kotimaisesta kaunokirjasta seitsemän arvioidaan vähintään yhdellä sivustolla. Helsingin Sanomat on ahkerin parhaiten myyneiden kotimaisten kaunokirjojen arvioija. Kymmenestä myydyimmistä käännösproosakirjasta on arvioitu vain kolme, tietokirjoista puolestaan yksi. Myydyimpiä lasten- ja nuortenkirjoja tai sarjakuvia ei ole arvosteltu blogeisssa tai Helsingin Sanomissa lainkaan. Monesti kaupallisuuden ajatellaan vähentävän teoksen taiteellista arvoa, harvapa on lu-

kenut kirjallisuuskritiikkiä käännössarjakuvien listaa hallitsevista Aku Ankan Taskukirjoista. Kotimaisten romaanien kohdalla kriitikoiden sekä yleisön kiinnostus näyttävät kuitenkin kohtaavan. Sanomalehden arvioimat tietokirjat eivät puolestaan osu lainkaan yksiin kymmenen myydyimmän tietokirjan kanssa. Suomalaiset ovat valmiita käyttämään rahansa vuosittain ilmestyviin tietokirjoihin, oppaisiin ja julkkiselämäkertoihin. Helsingin Sanomissa puolestaan arvioidaan etenkin historiaan ja politiikkaan keskittyviä tietokirjoja, jotka eivät ole samanlaisia myyntihittejä. On myös syytä pohtia, kuinka suuri vaikutus kirja-arvioilla on myyntitilastoihin. Voiko Helsingin Sanomien tai kirjablogien kritiikeillä olla osuutta jonkin kirjan hyviin myyntilukuihin? Kirjallisuuskritiikki suuressa sanomalehdessä tai lempiblogissa saattaa herättää lukijassa halun ostaa arvioitu kirja.

Yhtäkään kirjaa ei ole vuonna 2016 arvioitu sekä kaikissa viidessä blogissa että Helsingin Sanomissa, mutta useat kirjat saavat siitä huolimatta laajaa huomiota halki kentän. Kuusitoista kirjaa on arvioitu yhteensä kolmessa ja kahdeksan neljässä julkaisussa. Kate Atkinsonin *Hävityksen jumala*, Leena Parkkisen *Säädyllinen ainesosa* ja Sadie Jonesin *Kotiinpaluu* on arvioitu sekä Helsingin Sanomissa että neljässä kirjablogissa eli yhteensä viidellä sivustolla. Kaikki vähintään kolmella sivustolla huomiota saaneet kirjat ovat proosaa, 15 käännettyä ja kaksitoista kotimaista. Kaunokirjallisuuden saralta on siis helpompi löytää laajasti huomiota kerääviä kirjoja kuin esimerkiksi tietokirjoista, sillä tietokirjojen laajalle levittäytyvät aiheet eivät houkuttele suuria joukkoja bloggaajia.

5.6 Myös blogeissa suositaan kirjauutuuksia

Aineiston suosituimmat kirjat ovat ilmestyneet vuona 2016. Aineiston muodostavista 776 kritiikistä 71,9 prosenttia on julkaistu Suomessa vuonna 2016 joko alkuperäiskielellä suomella tai suomeksi käännettynä. Kolme kritiikkiä käsittelee ennakkoon vuoden 2017 puolella julkaistavia kirjoja. Mitä vanhempia kirjat ovat, sitä vähemmän niitä esiintyy aineistossa. Helsingin Sanomissa julkaistuissa arvioissa on käsitelty vielä alkuvuonna 2016 edellisen vuoden puolella julkaistuja kirjoja, mutta sitä vanhempia teoksia ei sanomalehti ole kritiikeissään käsitellyt.

	Kirjablogit	Helsingin Sanomat
Julkaisuvuosi 2017	2 (0,4 %)	1 (0,3 %)
Julkaisuvuosi 2016	263 (58,7 %)	294 (89,6 %)
Julkaisuvuosi 2015	114 (25,4 %)	33 (10,1 %)
Julkaisuvuosi aiemmin 2010-luvulla	36 (8,0 %)	0 (0,0 %)
Julkaisuvuosi 2000-luvulla	17 (3,8 %)	0 (0,0 %)
Julkaisuvuosi 1999 tai aiemmin	16 (3,6 %)	0 (0,0 %)
Yhteensä	448	328

Taulukko 5. Kirjablogeissa ja Helsingin Sanomissa vuonna 2016 arvioitujen kirjojen ilmestymisvuodet joko ensimmäisenä painoksena tai suomeksi käännettynä.

Kirjojen tuoreus näyttää olevan arvioinnin kriteerinä sanomalehden lisäksi myös monessa suositussa kirjablogissa. Osa viidestä suosituimmasta kirjablogista kertoo avoimesti mistä ovat arvioimansa kirjat saaneet. Merkittävä osa arvioitavista kirjoista näyttää olevan arvostelukappaleita, joita bloggaajat tilaavat tai vastaanottavat samalla tavalla kuin perinteisten julkaisualustojen kriitikot. Arvostelukappaleiden vastaanottaminen yhdenmukaistaa blogien sisältöä, sillä blogien kirjoittajat tarttuvat itseään kiinnostaviin uutuuksiin, jotkut jopa mahdollisesti miettivät mitkä kirjat houkuttelisivat sivuille parhaiten kävijöitä. Pienemmän profiilin blogeissa arvioidaan usein vanhempia kirjoja, joita lainataan kirjastosta tai kaivetaan omasta kirjahyllystä. Toki sekä suurissa että pienissä kirjablogeissa käsitellään uutuuksia, sillä alaa seuraavat ihmiset ottavat innolla vastaan kirjat, jotka katalogeissa ja muussa kustantamojen mainonnassa nousevat esille kiinnostavina. Muidenkin kuin kuluvana vuonna ilmestyneiden teosten arvioiminen monipuolistaa kritiikin kenttää erityisesti kun lehdet keskittyvät arvioissaan lähes yksinomaan juuri julkaistuihin teoksiin.

Arvostelukappaleiden ulottaminen myös bloggaajille on tehnyt heistä uudella tavalla potentiaalisia kilpailijoita perinteiselle kritiikki-instituutiolle. Harvalla on omin avuin varaa ostaa

kaikki kiinnostavimmat uutuudet, joten ilman arvostelukappaleita blogien sisältö olisi hyvin erilaista kuin nyt, sillä uutuuksien saaminen kirjastosta välittömästi ilmestymispäivän jälkeen on haastavaa. Arvostelukappaleita sen sijaan voi saada jopa ennakkoon, niin että arvion voi julkaista vaikka heti kirjan ilmestymispäivänä.

Toisaalta koska tarkastelluilla kirjablogeilla on vain yksi kirjoittaja kullakin, eriytyy niiden sisältö sekä toisistaan että Helsingin Sanomista jo käytännönkin syistä. Yksittäisellä kirjoittajalla ei ole mahdollisuutta lukea niin paljon kuin sanomalehden laajalla kriitikkoringillä. Bloggaajat pitävät lisäksi hyvin tiukasti kiinni omista mieltymyksistään, onhan kyseessä harrastus. He näyttävät valikoivan arvosteltavia kirjoja oman mielensä mukaisesti, mikä tekee jokaisesta blogista omanlaisensa. Täysin yhtenäistä kritiikkikenttää arvostelukappaleet eivät siis luo, mutta on eittämättä selvää, että niiden avulla arvostelukappaleita auliisti jakavat kustantamot saavat blogimaailmassakin enemmän huomiota kuin mahdollisesti pienemmät kustantamot, joiden markkinointikanavat eivät ole yhtä kattavat.

5.7 Kirjallisuusblogit kritiikkikentän täydentäjinä

Vaikka kirjablogeissa ja Helsingin Sanomissa arvioidaan paljon myös samoja kirjoja, voidaan blogi- ja sanomalehtikritiikkien välillä nähdä myös jonkin verran eroavaisuuksia.

Kirjabloggaajat tuntuvat valitsevan arvioimansa kirjat yleistä kiinnostavuutta ajatellen, mikä on luonnollista, sillä sivustojen ylläpitäminen on bloggaajille ensisijaisesti mukava harrastus. Dekkarit, viihde ja niin sanotut lukuromaanit saavat kirjabloggaajien huomion helposti, kun taas tietokirjallisuus jää hieman sivuosaan. Lasten- ja nuortenkirjallisuus ei painotu viidessä suosituimmassa blogissa, mikä johtunee bloggaajien elämäntilanteesta. Kirjablogiverkostoon kuuluu kuitenkin myös aktiivisia lastenkirjabloggaajia, tässäkin tapauksessa painotus vaihtelee bloggaajan omien kiinnostuksenkohteiden mukaan. Etenkin nuortenkirjat ovat kuitenkin viime aikoina herättäneet keskustelua myös niin kutsuttujen yleiskirjabloggaajien keskuudessa. Vuonna 2018 Kirsin kirjanurkka -blogissa pyöri #nuortenkirjatorstai-juttusarja, jonka aikana bloggaaja julkaisi arvion uudesta nuorten- tai nuorten aikuisten kirjasta kerran viikossa. Sarjan taustalla oli juuri keskustelu nuortenkirjallisuuden saamasta vähäisestä mediahuomiosta. (Kirsin kirjanurkka 2019.) Jos bloggaajat valitsevat arvioitavakseen kirjoja, jotka heitä kiinnostavat, on Helsingin Sanomilla muitakin kriteerejä. Tietokirjat ja elämäkerrat painottuvat niiden yleisen kiinnostavuuden sekä arvioiden uutismaisuuden vuoksi (Majander 2015), mikä on osoitus kulttuuri-

sivujen journalistisesta käänteestä eli siirtymästä suurempien yleisöjen palvelemiseen uutismaisemmilla sisällöillä (Hellman & Jaakkola 2009).

Vaikka esimerkiksi sarjakuva, runous ja draama ovat edelleen kritiikin kentällä varsin aliedustettuja, voidaan hyvinkin sanoa, että kirjablogit täydentävät monella tavalla perinteistä sanomalehtikritiikkiä. Kirjablogeissa nousevat esille naiskirjailijat ja vetävät romaanit, kun taas Helsingin Sanomat on aktiivisempi tietokirjojen arvioimisessa. Myös käännöskirjallisuus on kirjabloggaajien teksteissä hyvin edustettu ja bloggaajat arvioivat huomattavasti enemmän naiskirjailijoiden tuotoksia Helsingin Sanomien arvioiden painottuessa mieskirjailijoiden tuotantoon. Helsingin Sanomien kritiikkitarjonnan ansioksi voi kuitenkin lukea lukusten pientenkin kustantamojen teosten arvioimisen. Toisaalta taas Helsingin Sanomat keskittyy vain uutuuskirjoihin, kun taas kirjabloggaajat hyödyntävät jonkin verran mahdollisuuttaan arvioida myös vanhempia teoksia.

Kritiikin katvealueelle jää yllämainittujen lajien lisäksi myös monia pieniä kustantamoja sekä omakustannekirjailijat lähes kokonaan. Kustantamojen katalogeistaan nostamat kauden ykkösteokset saavat huomattavasti enemmän vetoapua markkinoinnissa, mikä saattaa vaikuttaa ainakin siihen, nousevatko teokset bloggaajien tietoisuuteen. Etenkin Helsingin Sanomilla puolestaan on valtaa laajan levikkinsä ansiosta vaikuttaa ihmisten kiinnostuksenkohteisiin. Yksi Helsingin Sanomien kritiikki saattaa vaikuttaa kirjan myyntiin, mutta myös kirjablogikentällä – etenkin kokonaisuutena – on mahdollisuus vaikuttaa ihmisten lukuvalintoihin.

6 KIRJALLISUUSBLOGIT KRITIIKIN YMPÄRISTÖINÄ

Suomen suosituimpien kirjablogien kärkeen päässeet sivustot näyttävät olevan tyyliltään, ulkoasultaan ja kieliopiltaan varsin hyvätasoisia. Blogitekstienkin pitää olla mukaansatempaavia, pelkkä analyyttinen pohdiskelu ei suinkaan riitä. ”[V]angitset hienosti tähän kirjan hengen. Sanot sen, mitä en itse tahtonut oikein saada sanoiksi”, (LO, 24.1.2016) kehuu yksi lukija kommenttiosiossa.

Vaikka bloggaajilla on vapaus tehdä sivustoillaan millaisia ratkaisuja hyvänsä, ovat he valinneet arvioteksteihinsä varsin strukturoidun rakenteen. Kaikki viisi bloggaajaa nojaavat arvioidensa otsikoissa informatiiviseen ”Kirjailijan nimi: Kirjan nimi” -malliin. Tapa tuntuu olevan ainakin kotimaisten kirjablogien keskuudessa yleinen. Myös arvioiden sisältö noudattaa usein tiettyä kaavaa. Yleensä kirjasta luetellaan tietyt tiedot tutussa järjestyksessä, esimerkiksi kirjan ja kirjailijan nimi, mahdollinen suomentaja, kustantaja ja sivumäärä. Jokainen bloggaaja päättää missä kohtaa tekstiään nämä tiedot lukijoilleen välittää ja mitkä kirjan yksityiskohdat hän näkee tähdellisinä. Lumiomena-blogissa kirjan tiedoissa mainitaan myös kannen tekijän nimi. Tätä ei tehdä muissa blogeissa, ja harvoin sanomalehtikritiikitkään paneutuvat teosten kansitaiteeseen. Tiedon mainitseminen saattaa kiinnittää blogin lukijan huomion uudella tavalla kirjan kansiin, esimerkiksi Lumiomenan vuoden 2016 ensimmäisen arvion kommenttiosiossa (LO 3.1.2016) eräs lukija ihastelee kirjan kantta. Myös bloggaaja itse analysoi toisinaan kansitaidetta (esim. LO 23.2.2016).

Blogit antavat kirjoittajilleen vapauden luoda sisältöä haluamallaan tavalla. P.S. Rakastan kirjoja -blogissa ote on tuttavallinen, kirjoittaja puhuttelee kommentoijia näiden nimimerkillä ja viljelee sydämiä sekä kommenteissa että itse kirja-arvioissa. Omia henkilökohtaisia asioitaan hän livauttaa teksteihinsä kuitenkin hyvin maltillisesti, mutta mainitsee todella monen kirjailijan kohdalla tämän olevan hänen suosikkinsa.

6.1 Rajattomasti tilaa ja aikaa

> *”Pyrin pitämään huolen, että blogitekstini ei ylitä 500 sanan rajaa, sillä en itse lue pidempiä. Tämä kirja vaatii hieman pidemmän tekstin.”*
> (ULK 13.9.2016.)

Toisin kuin sanomalehdissä, on blogeissa lähes rajattomasti tilaa teksteille. Sanomalehden palstamillimetrit ja muiden juttutyyppien paine rajoittavat kritiikkien mittaa (Ihonen 2000;

Hellman & Jaakkola 2009, 31–32), mutta internetissä arvioon voi liittää niin paljon tekstiä ja kuvia kuin vaan haluaa. Blogiarviot voivat olla myös hyvin erilaisia niin sisällöltään kuin pituudeltaankin. Esimerkiksi monet arviot Ullan luetut kirjat -blogissa ovat varsin lyhyitä, mutta vaikkapa Seita Vuorelan *Lumi* on saanut pitkän arvion monine sitaatteineen ja pohdintoineen (ULK 16.11.2016). Bloggaaja voi siis kirjoittaa arvionsa omien tuntemustensa mukaan ulkopuolisista vaatimuksista piittaamatta.

Suorat sitaatit kirjasta antavat arvion lukijalle käsityksen siitä, millaista kieltä kirjassa käytetään (Korhonen 2012, 79). Nostojen avulla bloggaaja voi siis antaa lukijalle pieniä maistiaisia teoksesta, mikä helpottaa myös esimerkiksi kirjan kieleen liittyvien arvioiden tekemistä. Sitaatteja voi käyttää myös blogitekstin rytmittäjinä. P.S. Rakastan kirjoja blogissa arvio alkaa yleensä suoralla lainauksella kirjasta, ja pitkätkin kursivoidut sitaatit pilkkovat bloggaajan omia tekstejä pienemmiksi kokonaisuuksiksi (esim. PSRK 6.2.2016). Myös muissa blogeissa alun pitkä sitaatti johdattelee usein lukijaa arvioitavan kirjan maailmaan (esim. LL 14.1.2016; KK 30.3.2016; LO 24.3.2016). Lisäksi useampien lainausten upottaminen arvioon on mahdollista (esim. KK 4.1.2016; KK 6.11.2016; ULK 23.8.2016; ULK 31.12.2016). Etenkin runokirjan esittelyssä ja erittelyssä runsas lainausten käyttö on perusteltua, onhan teoksessa pitkälti kyse runoilijan valitsemista sanoista ja niiden leikistä (esim. PSRK 6.7.2016). Toisaalta bloggaajalla saattaa olla itseensäkin liittyviä syitä viljellä tekstissään runsaasti lainauksia: ”Joudun sirottelemaan tekstiini tavallista enemmän lainauksia, koska en halua unohtaa niitä” (ULK 6.6.2016). Pitkällä sitaatilla voi kommentoida myös jotain kirjallisuuteen liittyvää teemaa. Ullan luetut kirjat -blogissa julkaistiin yhden kirjan takakansiteksti esimerkkinä hyvin laaditusta mainospuheesta, sillä bloggaajan mielestä kirjan kansissa paljastetaan yleensä liikaa kirjan juonesta (ULK 26.6.2016).

Pitkä sitaatti voi olla myös muualta kuin arvioidusta kirjasta. Esimerkiksi kirjan genren määritelmän lainaaminen toisesta lähteestä saattaa tuoda arvioon uuden ulottuvuuden, jollaista ei muuten olisi tavoitettu (esim. KK 8.11.2016). Myös kirjailijan toisen kirjan saaman arvion lainaaminen on blogitekstissä mahdollista ja joskus perusteltuakin (KK 20.10.2016). Näin saadaan kirjailijan tuotantoa ja uraa tarkasteltua helposti pidemmälläkin aikavälillä. Toisaalta blogitekstissä voi myös lainata kyseisen kirjan aiemmin saamaa arviota (ULK 31.3.2016 B). Leena Lumi -blogissa (LL 25.1.2016) tietokirjaa esitellään puolestaan kirjoittamalla pitkä lista kirjan lukujen nimiä näin avaten kirjan todellista sisältöä. Ruokakirjojen kohdalla muutamien reseptien jakaminen lukijoille on myös perusteltua (esim. LL 4.2.2016). Aina sitaattien ei tarvitse edes olla suomenkielisiä (esim. LL 11.3.2016; LL 11.4.2016; ULK 6.4.2016). Kirjablogissa on halutessaan mahdollista esitellä myös kirjailijaa, erityisesti jos tämä on suurelle yleisölle tunte-

maton tai esimerkiksi alueelta, josta suomennetaan harvoin kirjoja (esim. ULK 12.10.2016). Tällaiset kirjoitukset ovat taidekentän ja esteettisen kommunikaation kannalta tärkeitä, sillä muuten teokset saattaisivat jäädä ilman minkäänlaista huomiota (Varpio 1980, 6; Berger 1998, 8).

Jokainen kirjabloggaaja päättää kuinka usein hän tekstejään julkaisee. Kirja-arvioilla ei myöskään ole kiire, sillä myös vanhempien kirjojen arvioiminen on hyväksyttävää. Tämä antaa kirjoittajalle mahdollisuuden myös pidempiin kirjoitus- ja miettimisprosesseihin. Esimerkiksi P.S. Rakastan kirjoja -blogin kirjoittaja kertoo lukeneensa Kalle Lähteen *Happotesti* -kirjan jo toukokuussa, mutta kirjoitti siitä vasta pari kuukautta myöhemmin saadakseen teokseen hieman etäisyyttä (PSRK 11.7.2016). Myös kirjan lukeminen hitaasti, kuin makustellen, on bloggaajalle mahdollista (esim. LO 17.8.2016). Tällaiseen ei välttämättä ole mahdollisuutta sanomalehtien kritiikkipalstoilla, sillä etenkin näin journalistisen käänteen (ks. Hellman ja Jaakkola 2009) jälkeen arvio halutaan usein julkaista mahdollisimman pian kirjan ilmestymisen jälkeen (Ihonen 1999). Kirsin kirjanurkka -blogissa puolestaan julkaistaan arviot kaikista Vuoden johtolanka 2016 -kilpailuun osallistuneista kirjoista, jotka ovat ilmestyneet jo edellisen vuoden puolella (KK 9.2.2016).

Käännöskirjallisuudessa suomentaja on merkittävässä, joskin usein näkymättömässä roolissa. Sanomalehtikritiikissä käännöstä arvioidaan varsin harvoin (Korhonen 2012, 79–81) ja sama käytäntö tuntuu jatkuvan kirjablogienkin puolella. Lähes jokaisesta käännöskirjan arviopostauksesta löytyy suomentajan nimi, mutta usein varsinaisessa tekstissä käännös unohtuu kokonaan. Tilanpuutteella tätä ei voi perustella, muta ehkä bloggaajat ovat haluttomia tekemään arvioita käännöksistä alkuperäistekstiä tuntematta. Lumiomena kommentoi välillä suomentajienkin työpanosta (esim. LO 30.1.2016) joskin varsin lyhytsanaisesti.

Perinteisiin kritiikin ympäristöihin nähden kirjablogeilla on siis muutamia selkeitä etuja. Verkkojulkaiseminen mahdollistaa aiheen syventämistä sekä tekstimassa että linkkien avulla. Bloggaajien ei myöskään tarvitse seurata uutiskriteerejä (ks. Kunelius 2003, 190–192), vaan he voivat julkaista arvion paljon kirjan ilmestymispäivän jälkeenkin. Blogi mahdollistaa aiheen perusteellisen käsittelyn lisäksi kielellä leikittelyn, jolle ei ole enää juuri tilaa sanomalehtien kulttuuriosastolla. ”Lehdessä toimitussihteeri olisi tästäkin kirjoituksesta karsinut jo suurimman osan pois, lyhentänyt lauseita, pilkkonut virkkeet ja kappaleet lyhyiksi ja iskeviksi” (Korhonen 2012, 80).

6.2 Uutuuksia ja vanhempaa tuotantoa

Kuten luvussa 5.6 todetaan, suositut kirjablogit keskittyvät muun muassa arvostelukappaleiden ja alan innokkaan seuraamisen ansiosta hyvin pitkälti varsin tuoreiden kirjojen arviointiin. Arvostelukappaleet saattavat jopa luoda tarpeen ja halun arvioida pääsääntöisesti uusia kirjoja ja jättää vanhemmat kirjat huomiotta. Tästä kertoo Ullan luetut kirjat -bloggaajan pohdinta:

> *”Useimmathan ovat lukeneet tämän jo minua aiemmin, joten mietin viitsinkö edes tehdä blogitekstiä. Mi[t]ä mieltä olet? Onko vanhemmilla fantasiakirjoilla mitään merkitystä blogeissa? Kirjablogeissa uutuudet korostuvat, mutta hei, minä luin vasta nyt tämän!”* (ULK 3.4.2016.)

Kaikki blogeissa arvioidut teokset eivät kuitenkaan ole viime vuosilta vaan mukana on vanhempaakin tuotantoa aina kirjallisuuden klassikkoteoksiin asti.

Vanha kirja voi olla monella tavalla ajankohtainen. Lumiomena-blogissa (LO 21.7.2016) arvioidaan Margaret Trudeaun omaelämänkerrallinen muistelmateos. Kirjoittaja on mediassa paljon esillä olleen Kanadan pääministeri Justin Trudeaun äiti. Minna Canthin päivä kannusti P.S. Rakastan kirjoja -blogin kirjoittajan arvioimaan Canthin teoksen *Köyhää kansaa* (PSRK 19.3.2016). Arvio edustaa tavallaan taidekritiikin neljättä lajia eli vieraannuttavaa kritiikkiä (ks. 2.1), mutta toisaalta se ei esittele uusia tietoja kirjasta tai sen taustoista. Kirjoittajan tavoite tuntuu olevan ennemminkin lukijoiden innostaminen vanhojen klassikoiden – ja etenkin Minna Canthin tuotannon – ääreen. Myös 95 vuoden kuluminen Eeva Joenpellon syntymästä saa bloggaajan tarttumaan jo vuosikymmeniä sitten julkaistuun kirjaan (PSRK 17.6.2016). Kirsin kirjanurkassa (KK 8.8.2016) puolestaan julkaistiin arvio Arne Nevanlinnan esikoisromaanista kirjailijan kuolemasta kertoneen uutisen saavutettua bloggaajan. P.S. Rakastan kirjoja -blogi saa paljon kehuja myös kirjoitettuaan kauniisti Volter Kilven *Alastalon salissa* -kirjasta, jota yleensä vain soimataan liian massiiviseksi ja pitkäveteiseksi (PSRK 31.7.2016). Sama teos arvioidaan myös Lumiomena-blogissa (LO 31.7.2016). Bloggaajien esimerkki voi auttaa myös lukijoita tarttumaan raskaina tai vaikeinakin pidettyihin klassikkokirjoihin: ”Voi että, kaikki nämä teidän ”tuttujen” Alastalo-tekstit houkuttavat kirjan pariin entistä enemmän.” ”Tekstisi on kuitenkin rohkaiseva, uskon että saattaisin pitää kirjasta.” (LO 31.7.2016.) Lukijan kommentissa lainausmerkeissä mainitut tutu viittaa blogosfäärissä syntyneeseen yhteisöllisyyteen (Seppänen & Väliverronen 2012, 36, 114–116; Rehberg Sedo 2011, 5). Näiden ”tuttujen” mielipiteillä on siis vaikutusta blogien lukijoihin, mahdollisesti jopa voimakkaammin kuin etäisempänä koetuilla sanomalehtikritiikeillä (Noppari & Hautakangas 2012, 100–101; Kontturi 2014).

Sanomalehtikritiikit käsittelevät lähes poikkeuksetta uusia kirjoja (ks. 5.6), minkä vuoksi blogeilla on mahdollisuus laajentaa kritiikin tarjontaa pureutumalla uudelleen myös vanhempiin teoksiin. Aikaperspektiivi saattaa tuoda teoksen tulkintaan uusia vivahteita (Heikkilä 2012a, 46). Jo jonkin aikaa sitten ilmestyneiden kirjojen arviointi saattaa olla myös lukuvinkkiä etsivien lukijoiden kannalta hedelmällisempää. ”Luen varmasti tämän, mutta jonkin ajan perästä (uudet kirjat ovat kalliita)”, kirjoittaa eräs lukija Kirsin kirjanurkan kommenttiosiossa (KK 27.8.2016). Vanhempien teosten saatavuus ilmaiseksi esimerkiksi kirjastosta on uutuuksia parempi. Blogit ovat siis kirjavinkkauksessa lukijoiden näkökulmasta tarkasteltuna hyviä vaihtoehtoja, sillä niistä voi saada vinkkejä kirjoista, jotka ovat helposti ja ilmaiseksi saatavilla.

Leena Lumi -blogissa pohditaan sitä, jos bloggaaja olisi lukenut Heidi Köngäksen *Dora, Dora* -teoksen sen ilmestymisvuonna. Bloggaaja luki kirjan vasta viisi vuotta sen ilmestymisen jälkeen todeten: ”Onneksi kirjojen ilmestymisvuosi ei ole niiden parasta ennen päivämäärä”. (LL 14.2.2016.) Myös bloggaajan iän ja elämäntilanteen muuttuminen saattaa vaikuttaa lukukokemukseen ja näin arvioon. ”Kun kirjan lukee eri-ikäisenä, sen myös voi kokea ihan eri painotuksilla kuin aikaisemmilla kerroilla” (LL 28.2.2016).

Muidenkin kuin vasta ilmestyneiden kirjojen arvioiminen antaa kirjabloggaajille mahdollisuuden kirjallisuuden kaanonin muokkaamiseen. Kirjallisuuden kaanoniin kuuluvien teosten määrittely on hankalaa, sillä kaanonin rajat ovat häilyväiset. Rikaman (2000, 83) mukaan kaanon on ”sellaisten kansallisesti merkittävien kaunokirjallisten teosten kokoelmaa, joiden tuntemisen voi katsoa kuuluvan kansalaisten yleissivistykseen”. Karkulehto (2007, 34) puolestaan sanoo kaanonin merkitsevän ”sopimuksenvaraista ’oikeiden’, arvostettujen ja merkittävien kirjallisten teosten kokonaisjoukkoa, jota rakennetaan kirjallisuusinstituutiossa ja joka halutaan säilyttää osana maan kirjallisuushistoriaa”. Ohessa mainituilla kirjallisuusinstituutioilla viitataan niin sanottuihin ”tärkeisiin lukijoihin”, joihin kuuluvat muun muassa kustantamot ja kriitikot, mutta myös tavalliset lukijat kirjojen lainaus- ja ostostottumuksineen. Kirjallisuuspalkinnot ovat yksi selvimmistä merkeistä kirjan matkasta kohti kaanonia, vaikka eivät toki kaikki palkitut kirjat kaanoniin pääse. Pienempiä merkkejä kanonisoinnista ovat muun maussa kritiikit, kirjan saama suosio kirjojen ostajien keskuudessa sekä kirjailijan nouseminen tunnetuksi. Myöhemmin kirja saatetaan nostaa esimerkiksi kirjallisuuden opiskelijoiden lukulistalle tai osaksi äidinkielen- ja kirjallisuuden opetusta. (Segers 1997, 121–122; Soikkeli 2002, 18–19; Korhonen 2012, 67–68.) Jos kanonisointiprosessi lähtee liikkeelle, se saattaa hyvinkin jatkaa matkaansa kuin alamäessä vierivä lumipallo, jonka massa ja vauhti kasvavat jatkuvasti. Jos kirjailija on esimerkiksi voittanut kirjallisuuspalkinnon, hän päätyy median haastateltavaksi. Hänen kirjojaan myydään mahdollisesti enemmän ja hänen teoksistaan julkaistaan arvioita. Kun kirjailija aikoo julkaista

seuraavan teoksen, on sillä pienempi kynnys päätyä kirjallisuuskritiikin kohteeksi. (Karkulehto 2007, 35.) Aina näin ei tietenkään käy. ”Klassikon asemaan pääsemiseksi tarvitaankin usean sukupolven lukijoita monilla kirjallisuuden eri alueilla, niin akateemisissa tutkijanhuoneissa kuin tavallisten lukijoiden yksinäisissä kammioissa” (Korhonen 2012, 67).

Stimpson (1990, 959) esittelee jopa ajatuksen ihmislähtöisestä kaanonista (*paracanon*). Kun ihmisjoukko rakastaa jotain tiettyä kirjaa, nousee kirja klassikon asemaan, vaikka se ei saisi virallisten instituutioiden hyväksyntää. Esimerkiksi afroamerikkalaisten keskuudessa tällaisia kirjoja on ollut runsaasti. (Stimpson 1990, 959.) Tällaisia rinnakkaisia kaanoneita on toki muitakin, mutta jossain tapauksessa niistäkin voi nousta teoksia niin sanottuun perustavanlaatuisimpaan kaanoniin. Kun moni bloggaaja arvioi kirjan, saattaa se nousta uudenlaiseen asemaan vaikka vuosiakin julkaisun jälkeen (Heikkilä 2012a, 46).

On selvää, että suurilla toimijoilla ja instituutioilla on enemmän sananvaltaa kanonisointiprosessissa. Koska lukijoiden suhtautuminen kirjaan esimerkiksi kirjaostojen kautta on yksi kanonisoinnin mekanismi, ovat kirjablogit arvioineen myös osa kanonisointia. Myös puhtaasti harrastuspohjalta pidetyt kirjablogit ovat osa kirjamarkkinoita, sillä niissä julkaistut tekstit luovat kirjalle näkyvyyttä ja mahdollisesti innostavat blogin lukijoita teoksen pariin (Steiner 2010, 481; Dahlbom 2019; Teir 2018). Internetissä käyty keskustelu voi vaikuttaa jonkin teoksen vastaanottoon hyvinkin laajasti. Verkkokeskustelussa pystytään myös käsittelemään syvällisesti kirjailijan ja tämän tuotannon asemaa kirjallisuuskentällä sekä lukijoiden suhdetta kyseisiin kirjoihin. Tietynlaisia tulkintoja voidaan korostaa ja toisia jopa hiljentää keskustelijoiden mielestä ”oikean” tulkinnan yleistymisen nimissä. (Rohas 2016, 15, 341–342.) Tällaista keskustelua voidaan käydä myös kirjablogien puolella. Kun jokin kirja herättää tulkintoja ja keskustelua blogeissa, voivat ajatukset levitä myös laajemmalle yhteiskuntaan. Kirjallisuuskeskusteluryhmää tutkinut Arpo (2005, 158) huomauttaa, että verkossa tapahtuva kirjallisuuskeskustelu voi hyvinkin olla jatkoa kirjojen kanonisoinnille. Jos opettajat pitävät tiettyä kirjailijaa merkittävänä, he antavat oppilailleen tähän liittyvä tehtäviä, mikä puolestaan johdattaa opiskelijat kyseistä kirjailijaa koskevan verkkokeskustelun pariin. ”Kirjallisuusjärjestelmässä keskusteluryhmä sijoittuu selkeimmin kirjallisuuden julkaisemisen jälkeiseen siunaamiseen ja kanonisointiin.” (Arpo 2005, 158.) Kouluissa tehdyt valinnat tärkeistä kirjoista ja kirjailijoista näkyvät myös kotimaisten kirjablogien puolella. Vuonna 2012 joukko kotimaisia kirjabloggaajia julkaisi vääristeltyjä kirja-arvioita kiinnittääkseen huomiota siihen, että osa oppilaista ja opiskelijoista kopioi kirjallisuusaiheisia koulutöitään suoraan kirjablogeista (Hakkarainen 2012).

Yksittäisen kirjablogin mahdollisuus nostaa kirja osaksi kaanonia on vain vähän parempi kuin että yksi niin sanottu tavallinen lukija pyrkisi samaan, mutta jos kirjablogikenttää tarkastellaan kokonaisuutena, on kirjablogeilla jo huomattavasti valtaa. Nostamalla vanhoja suosikkejaan keskusteluun yhä uudelleen ja uudelleen bloggaajat ovat vauhdittamassa kirjojen tietä kirjallisuuden kaanoniin. Suurimmilla kirjablogeilla on kohtalaisen isot seuraajakannat, ja koska tekstit jäävät verkkoon ilmaiseksi ja helposti saavutettaviksi, ne saattavat osua kirjallisuudenystävien silmiin kauan postauksen julkaisun jälkeenkin. Kirjabloggaajien yhteistempaukset kuten Blogistanian Finlandia ovat myös osa kanonisointiprosessia. Kirjablogit eivät ole siis kirjallisuuden kaanonin kirjoittajia, mutta ne voivat olla kirjallisuuskeskustelua alullepaneva, ylläpitävä ja voimistava taho.

6.3 Omakohtaisia kokemuksia

Kirjallisuuskritiikin perinteisiin ihanteisiin kuuluu objektiivisuuden tavoitteleminen (esim. Ihonen 1999), vaikka jo nykyään monet myöntävät täydellisen objektiivisuuden saavuttamisen olevan mahdotonta (esim. McEvilley 2006, 14; Brenson 1998, 105; Korhonen 2012, 55). Kriitikon mielipiteeseen arvioidusta kirjasta vaikuttavat väistämättäkin enemmän tai vähemmän oma tausta, mieltymykset sekä aiemmin luetut kirjat. Lisäksi myös väliaikaiset muuttujat saattavat vaikuttaa kritiikkiin. Näitä seikkoja ei kuitenkaan yleensä tuoda julki sanomalehtien kritiikeissä.

Kirjablogit ovat aina vahvasti kirjoittajansa oloisia, joten näennäinen objektiivisuus ei ole niissä niin suuri päämäärä kuin muissa kirjallisuuskritiikin ympäristöissä. Tämän vuoksi bloggaajalla on mahdollisuus asettaa lukijoiden nähtäville myös vaikuttimet, jotka ovat hänen kritiikkiensä taustalla. Esimerkiksi P.S. Rakastan kirjoja -blogissa kuvaillaan kirjoittajaa piinanneen flunssan vaikutukset dekkarin herättämiin tunteisiin (PSRK 16.2.2016). Kirsin kirjanurkassa bloggaaja pohtii puolestaan kesken lukuprosessin näkemänsä keskustelutilaisuuden vaikutusta omaan lukukokemukseensa: ”Kirjailijan ääni alkoi kuulua päässäni viimeistä viidennestä kirjasta lukiessani, eikä se vaikuttanut ainakaan negatiivisesti lukukokemukseen” (KK 29.5.2016). Myös kirjan lukeminen sen tapahtumapaikoilla samaan aikaan kulkien voi parantaa lukukokemusta, tosin arvion kommenttiosiossa eräs blogin lukija tyrmää tämän ajatuksen omalla kohdallaan kokonaan (LO 14.7.2016). Kun arvostelut eivät kuitenkaan koskaan ole objektiivisia, on lukijan kannalta läpinäkyvää kuvata mahdollisesti normaalista poikkeavia olosuhteita, jotka saattavat vaikuttaa arvioon. Myös teoksen muualla saaman huomion sulkeminen pois omasta mielestä voi olla bloggaajalle haaste, joka kannattaa tekstissä mainita (LL 31.1.2016).

Läpinäkyvyys on myös nykyjournalismin ihanne, ja toimitukset pyrkivät yhä enemmän avaamaan prosessejaan esimerkiksi aihe- ja haastatteluvalintojen taustalla (Kuutti 2015, 131–132). Johanna Vehkoo (2016) puhuu jopa ”radikaalista läpinäkyvyydestä”. Tämä läpinäkyvyyden ihanne näkyy kuitenkin hyvin vähän Helsingin Sanomien kirja-arvioiden yhteydessä. Tietokirjoja arvioivien, toimituksen ulkopuolisten kriitikoiden tausta saatetaan avata muutamalla sanalla. Esimerkiksi *Luokkavallan vahtikoirat* -teoksen arvioinutta Veli-Pekka Leppästä kuvataan historiantutkijaksi ja freelancetoimittajaksi (HS 25.5.2016). Suurimmassa osassa Helsingin Sanomien arvioista ei kuitenkaan mainita mitään kriitikon taustasta, vaikka hänellä voi olla hyvinkin voimakkaita yhteyksiä tarkastelemaansa kirjallisuuden alaan, sillä erityisesti niin pienessä maassa kuin Suomessa, taidekentällä operoidaan monissa rooleissa (Hellman & Jaakkola 2009, 27). Bloggaajat avaavat teksteissään jopa tiettyyn aikaan liittyviä, arvioihin vaikuttavia seikkoja, mutta sanomalehtikritiikissä kriitikon taustasta ei paljasteta yleensä mitään. Ehkä sanomalehtikriitikkojen ajatellaan nousevan oman taustansa yläpuolelle niin ettei se vaikuta lainkaan arvioon. Nykykäsityksen mukaan tuollainen täysi objektiivisuus on kuitenkin lähes mahdotonta (Korhonen 2012, 55).

Omakohtaisuus näkyy blogien kirja-arvioissa myös muilla tavoilla. Kokonainen kappale voi käsitellä sitä, kuinka kirja tempaisi bloggaajan mukaansa jättäen kaiken muun sivuun (PSRK 5.5.2016), millaisia muistoja matkakirja herättää bloggaajan omasta visiitistä kyseisessä kohteessa (PSRK 28.6.2016) tai millaisia etiäisiä bloggaaja on saanut kummituskirjan hengessä (LL 4.4.2016). Kirsin kirjanurkassa bloggaaja kertoo suhteestaan Katariina Sourin tuotantoon vuosien ajalta (KK 17.11.2016) ja dekkarin luomien uhkakuvien ajamaa tarvetta tarkistaa oman kodin muona- ja paristovarastot (KK 7.10.2016). Tarkastelluista blogeista Kirsin kirjanurkassa on kuitenkin kautta linjan varsin sanomalehtikritiikkimäinen tyyli, jossa oma elämä ja persoona häivytetään taustalle. Muissa blogeissa ylitetään usein ronskisti arvostelun ja henkilökohtaisten muisteluiden raja. Leena Lumi -blogissa reseptikirjaa koskeva arvio aloitetaan pohtimalla bloggaajan suhdetta kokkaamiseen ja leipomiseen sekä syvällisemmin juuri kirjan aiheina oleviin piirakoihin (LL 9.3.2016). Henkilökohtaiset tekstit ovat blogeille ominaisia ja ne luovat omalta osaltaan yhteisöllisyyttä (Seppänen & Väliverronen 2012, 36, 114–116; Rehberg Sedo 2011, 5). Toisaalta omakohtaiset kokemukset saattavat lisätä bloggaajan arvovaltaa teoksen uskottavuuden arvioimisessa. Lumiomena-blogissa (LO 12.4.2016) pohdiskellaan kirjan päähenkilön työtä kustannustoimittajana. Samaa alaa edustava bloggaaja pystyy arvioimaan kuvauksen osuvuuden paremmin kuin kustannustoimittamiseen perehtymätön kriitikko.

Bloggaajat joutuvat jatkuvasti käymään sisäistä keskustelua siitä, miten paljon he haluavat arvioihinsa omakohtaisuutta upottaa. Se saattaa johtaa jopa lukutapojen erkaantumiseen:

> ”*Miten samaa kirjaa voikin lukea sekä itsensä kaikesta etäännyttäen että antaen monen yksityiskohdan tulla ihan liki? Syy tähän kaksijakoiseen lukutapaan on tietenkin omakohtaisuus enkä tätä naputellessani ole ihan varma, miten selvitä tästä bloggauksesta tyylikkäästi. Ehkä näin: olen käynyt läpi todella vaikean synnytyksen, josta on jäänyt pysyviä seurauksia ja tiedän hyvin, että elämä – niin lapsen kuin äidin – on ihme. Enempää en sano, mutta minulla on ollut syyni vältellä synnytyskirjallisuutta. Toisaalta aihe vetää puoleensa magneetin lailla.*”
> (LO 12.8.2016.)

Bloggaajan omat mieltymykset ja harrastukset vaikuttavat vahvasti jo lähtökohtaisesti siihen, millaisia kirjoja sivustolla arvioidaan. Esimerkiksi Leena Lumi -blogissa esitellään runsaasti puutarhakirjoja, sillä bloggaaja on ollut jo vuosia intohimoinen puutarhaharrastaja (esim. LL 7.4.2016). Lisäksi bloggaaja kirjoittaa kommenttiosiossa näin: ”Puutarha on minunkin yksi intohimoistani ja tänä vuonna aion tuoda paljon puutarhakirjoja blogiini” (LL 4.2.2016). Toisaalta taas bloggaajan toipuessa leikkauksesta keskittyy hän pääasiassa dekkareihin ja ruokakirjoihin (LL 22.8.2016). Lumiomena-sivustolla bloggaaja puolestaan perustelee kirjavalintaansa ja teoksen herättämiä tunteita näin: ”Kaipasin jotain kaunista, surumielistä ja silti onnellista luettavaa kaiken kiireen ja pienen stressin keskelle ja siihen tarpeeseen Kirjeitä saarelle oli ihan täydellinen” (LO 30.1.2016). Bloggaajan koulutuksen tai työhistorian ansiosta arvioitavaksi voi nousta myös kirjoja, jotka ovat lähtökohtaisesti varsin pienelle lukijakunnalle suunnattuja, kuten *Talventörröttäjät*-tietokirja, joka auttaa kasvien tunnistamisessa talvella (ULK 12.2.2016). Ullan luetut kirjat -blogissa puolestaan on pitkä kirjoitus kasvioista sekä kasvien tunnistamisesta, sillä bloggaaja on opiskellut kasvitieteitä (ULK 8.4.2016). Vaikka postaus on luokiteltu tässäkin arvioksi, on se ennemmin kirjan aiheen esittelyä, sillä kritiikin kolmesta ulottuvuudesta ensimmäinen eli kuvaus on eniten edustettuna. Bloggaajan oma henkilöhistoria vaikuttaa kirjan herättämiin tunteisiin: ”Kampuselämä tulee likelle ja pidän siitä, koska olen käynyt itse kampusmaisen yliopiston. Muutenkin ajankuva kiehtoo, koska olen itse opiskellut 80- ja 90-lukujen vaihteessa.” (ULK 28.9.2016.) Kirjavalinnat ja -mieltymykset voivat vaihdella siis ajankohdan ja elämäntilanteen mukaan.

Usein bloggaaja valitsee arvosteltavat kirjat mieltymystensä lisäksi henkilöhistoriaansa nojaten. Leena Lumi -blogissa (LL 25.1.2016) on arvosteltu Leena Putkosen *Superhyvää suolistolle!* -kirja, sillä bloggaaja kertoo kärsivänsä ärtyvän suolen oireyhtymästä. Diagnoosin saamiseen liittyvät hyvin henkilökohtaiset ja raskaatkin elämäntilanteet aina ystävän kuolemasta lähtien. Bloggaaja ei revittele kokemuksiaan, mutta tarjoaa ne lukijalle arviota taustoittaviksi elementeiksi. Arvion edetessä hän avaa oman sairaushistoriansa lisäksi myös lapsensa yli-

herkkyyksiä. Tällaiset valinnat tekevät arviosta varmasti helpommin samaistuttavan. Omien kokemuksien korostaminen ja niiden avulla kirjan toimivuuden perusteleminen sopivat myös tähän aikaan, jolloin yksilön kokemuksille annetaan suuri painoarvo myös kulttuurijournalismin puolella (Hellman & Jaakkola 2009, 24). Bloggaajan avoimuus saa myös kommentoijat kertomaan omista terveyshuolistaan, kuten kävi esimerkiksi Ullan luetut kirjat -blogissa unettomuutta käsittelevän kirja-arvion yhteydessä (ULK18.8.2016).

P.S. Rakastan kirjoja -blogissa nähdään myös tapaus, jollaista ei ainakaan pitäisi esiintyä perinteisissä kritiikki-instituutioissa. Bloggaaja kirjoittaa hyvän ystävänsä esikoisteoksesta, jonka luomisprosessia hän on seurannut alusta lähtien (PSRK 20.7.2016). Myös Lumiomena-blogin kirjoittaja on mukana kyseisen kirjan käsikirjoitusvaiheessa, ja kirjoittaa postauksen ystävästään. Tekstin alussa bloggaaja pohtii suhdettaan kirjailijaan sekä kirjaan, ja pohtii niiden vaikutusta arvioonsa. (LO 13.6.2016.) Perinteisen kritiikin näkökulmasta katsoen bloggaajan olisi kannattanut jäävätä itsensä, mutta blogipiireissä henkilökohtainen kontakti kirjailijaan sekä kirjaan ovat vain lisämaustetta, jota ihaillaan myös kirjoitusten kommenttiosiossa.

Ehkä sanan objektiivisuus voisi tässä tapauksessa muuttaa muotoon asiantuntijuus. Kun on todettu, että objektiivisuus ei ole kritiikille täysin mahdollista (esim. McEvilley 2006, 14; Brenson 1998, 105; Korhonen 2012, 55), voidaan huomio keskittää ammattitaitoisuuteen. Mitä sillä sitten kirjallisuuskritiikin kontekstissa tarkoitetaan? Koska kriitikoilta ei vaadita tiettyä koulutusta (Heikkilä 2012b, 228), ei ammattilaisuutta voi rakentaa sen varaan. Tärkeintä kirjallisuuskriitikolle on kirjallisuuskentän sekä sen historian tunteminen. Apua saattaa toki olla esimerkiksi kirjallisuuden opinnoista, mutta myös aiheeseen omalla ajalla perehtyminen voi kasvattaa ammattitaitoa. Sanomalehtikritiikeissäkään ei yleensä nojata ainakaan suoraan kirjallisuuden teorioihin (Korhonen 2012, 73), tärkeämpää on kirjallisen tradition eli esimerkiksi klassikoiden tunteminen (Korhonen 2012, 67). Kritiikin kirjoittamisessa myös harjaantuu kirjoittamalla, ja tarkastelun kohteena olevat viisi blogia ovat toimineet sen verran pitkään, että niiden kirjoittajat ovat harjaantuneet kirjojen arvioijina. Bloggaajilla on myös muunlaista taustaa kirja-alalla. Lumiomena-blogin kirjoittajalla on taustaa kustannusalalta (LO 12.4.2016), kun taas Kirsin kirjanurkan bloggaajan kirjoittamia arvioita on julkaistu myös sanomalehdessä (KK 8.8.2016). Suosituimmat kirjabloggaajat näyttävät selvästi kuuluvan *pro-am*-määrittelyn (Leadbeater & Miller 2004) alle, sillä vaikka toiminta on harrastusmuotoista, he kirjoittavat päämäärätietoisesti ja ammattimaisesti. Toki bloggaajien oma elämä on läsnä kirjoituksissa enemmän kuin keskivertolehtikritiikissä, mutta itsensä kirjoittaminen arvioon ei ole enää tavatonta sanomalehtienkään puolella (ks. Järvenpää-Summanen 2019). Omakohtaisuus saattaa

jopa lisätä tekstin kiinnostavuutta lukijan silmissä, joten taidekritiikin tehtävä viihdyttämisestä ja lukuinnon kasvattamisesta täytyy hyvin.

6.4 Keskustelua kommenttiosiossa

> *”Tämä on blogien etuja: voin lukea arvioita kirjoista, joita en varmasti itse lue.”*
> (ULK 4.6.2016.)

Suurin osa kirjablogien kommenttiosion viesteistä ei sukella syvälle kirjallisuusanalyysiin vaan on ennemmin lyhytsanaista viestittelyä lukijoiden ja bloggaajan välillä. Yleisimmin viesteissä kerrotaan omasta mielenkiinnosta arvioitua teosta kohtaan tai omista kokemuksista, jos kirja on jo entuudestaan tuttu. Molemminpuolinen kannustus paksumpiinkin teoksiin tarttumiseen on myös yleistä. Lyhyiden kommenttien taustalla on luultavasti ainakin halu näyttää bloggaajalle, että hänen tekstejään luetaan. Toisaalta aktiivisuus kommenttiosiossa saattaa tuoda lukijoita myös kommentoijan omaan blogiin, valtaosalla keskustelijoista kun on tiedoissaan linkki omalle sivustolleen tai jopa blogin nimi osana nimimerkkiä. Bloggaaja ja lukijat saattavat olla myös tuttavia joko blogipiireissä tai niiden ulkopuolellakin. Kuulumisten vaihtaminen (esim. LL 17.4.2016) ja muunlainen jutustelu luo yhteisöllisyyttä. Bloggaajan ja lukijoiden välillä on myös keskinäistä avunantoa esimerkiksi kirjalahjoitusten ja jopa kirjojen ulkomaille postittamisen muodossa (ULK 26.8.2016 B).

Tarkastelluissa blogeista kommenttien osalta keskustelu on aktiivisinta Leena Lumi -blogissa. Syitä tähän on useita, mutta luultavasti blogin pitkä ikä, vahvat lukijasuhteet sekä bloggaajan oma aktiivisuus vaikuttavat kommenttien määrään. Bloggaaja vastaa jokaiseen kommenttiin ja yleensä vielä perusteellisesti ja pitkästi. Toki kommenttimäärä kasvaa myös sen vuoksi, että osa niistä on bloggaajan itsensä kirjoittamia (esim. LL 13.2.2016) ja toisinaan hän kirjoittaa lähes saman asian kaikkiin vastauksiin (esim. LL17.6.2016). Keskustelussa päästään kuitenkin myös syvemmälle kuin ”tuon kirjan haluan lukea” tai ”kiitos suosituksesta” -tyylisissä kommenteissa. Yksi kirja voi herättää keskustelua niin Finlandia-voittajista kuin historian käänteistä ja oikeudenmukaisuudestakin (LL10.1.2016). Tietokirja puolestaan saa sekä bloggaajan että blogin lukijan pohtimaan naisten alistettua asemaa sekä raiskausta vallankäytön välineenä (LL 19.5.2016). Poikkeuksellista on myös se, että useammat lukijat palaavat pitkänkin ajan päästä jatkamaan keskusteluketjua esimerkiksi luettuaan teoksen (esim. LL 22.1.2016; LL 31.1.2016; LL 13.2.2016; LL 5.4.2016). Tätä ilmiötä voi tosin havaita jonkin verran myös muissa blogeissa (esim. LO 25.7.2016; ULK 12.3.2016) joskaan ei niin usein.

Yleisin esimerkki hedelmällisestä kirjallisuuskeskustelusta blogin kommenttikentässä lienee bloggaajan tekemä keskustelunavaus, johon lukijat sitten tarttuvat. Esimerkiksi Kirsin kirjanurkassa (KK 12.4.2016) pohdiskellaan kustannuspäätöksiä sekä julkisuuden henkilöiden mahdollisesti helpotettuja reittejä kustannussopimusten ääreen. Tähän ajatukseen yhtyy kaksi kommentoijaa, joista toinen liittää keskusteluun vielä kaksi kiinnostavaa kirjaesimerkkiä. Tällä kertaa bloggaaja ei ole tosin vastannut kommentteihin. Myös kirjojen nimet herättävät keskustelua muutaman kommentoijan välille Ullan luetut kirjat -blogissa (ULK 10.2.2016). Myös erilaisten lukukokemusten vertailu on varsin yleistä. Esimerkiksi Tommi Kinnusen teosten herättämiä tunteita ja vastaanottoon vaikuttaneita ajatuksia ruoditaan Kirsin kirjanurkassa (KK 6.3.2016), Lumiomenassa (15.5.2016) puolestaan asetetaan paremmuusjärjestykseen John Irvingin kirjoja ja Ullan luetuissa kirjoissa luetellaan kultteja sivuavia kirjoja ja pohditaan miksi ne kiinnostavat (ULK 30.8.2016). Määrällisesti eniten lukijoiden kirjoittamia kommentteja näyttävät saavan muuallakin suuresta huomiosta nauttivien kirjojen arviot (esim. KK 21.2.2016; KK 6.11.2016; LL 5.6.2016; LO 10.5.2016; ULK 6.4.2016; ULK 21.1.2016).

Kommenttiosio antaa lukijalle mahdollisuuden tarkentaa bloggaajan käsityksiä kirjoista tai pyytää lisätietoa (esim. ULK 1.2.2016; ULK 13.4.2016; ULK 12.5.2016), mikä on osoitus siitä, että bloggaajat eivät kirjoita tekstejään norsunluutornissaan vaan ottavat vastaan myös palautetta (Jacobs 2006, 34). Koska kirjallisuus on monitulkintaista, voivat sitä arvioivat tekstitkin sitten olla monella tapaa ymmärrettävissä. ”Nauratti tämä kirjoituksesi mutta kirjaa ei liene tarkoitettu humoristiseksi...?” kysyy kommentoija Kirsin kirjanurkka -blogissa (KK 8.12.2016). Toisin kuin sanomalehtikritiikissä voi bloggaaja vastata helposti ja nopeasti hänelle esitettyyn kysymykseen. ”Huumori on tunnetusti vaikea laji, joten ihan varma en voi olla. Mutta itse tulkitsin, että ihan trilleriä oli kirjoitettu. Nehän eivät pääsääntöisesti ole kovin humoristisia. Mutta voihan tämä olla pastissikin. :D” Lumiomena-blogin kommenttiosiossa lukija puolestaan pyytää bloggaajaa selventämään tämän käyttämää maagisen realismin termiä (LO 20.6.2016).

Kommentoijat saattavat jopa kyseenalaistaa bloggaajan näkemyksen kirjasta tai tämän kirjoittamaa arviota sinänsä. ”Aika sekavaa, en oikein pysynyt kärryillä?” kommentoi eräs lukija (ULK 23.8.2016). Kirsin kirjablogissa (KK 6.9.2016) kommentoija epäilee, että arvioidun kirjan osuva kuvaus on synnyttänyt bloggaajassa torjuntareaktion, jonka seurauksena tämä on arvioinut kirjan huonoksi. Bloggari puolestaan kieltää tuominneensa kirjaa sinänsä, ennemminkin pohdiskelleensa miksei siitä itse pitänyt. Toisin kuin useimmissa muissa kommenttiketjuissa, keskustelu jatkuu vielä. Kommentoija osoittaa arviosta kohdan, joka on hänen mielestään pahimmanlaatuista lyttäystä ja rinnastaa sen Savonia-palkintoraadin ylistävien kommenttien kanssa. Hän kutsuu bloggaajan tekstiä ”arvosteluksi”, nimenomaan lainausmerkeissä. Blog-

gaaja kiittää aktiivisesta kommentoinnista, ja lisää arvionsa loppuun Savonia-palkintoraadin ylistävät kommentit. Sanomalehtikritiikissä päästään harvoin asettelemaan kirjan saamia arvioita näin rinnakkain. Arviot ovat aina subjektiivisia, ja kirjat voivat eri tahoilta saada hyvinkin erilaisen arvostelun. Yhdenkään tulkinnan ei teoriassa pitäisi olla toista arvokkaampi (vaikka arvioijan tausta sekä hänen taustallaan oleva instituutio saattaa lisätä kritiikin arvovaltaa), mutta kommentoija nostaa tässä ilmeisesti omaa mielipidettään mukailevan palkintoraadin arvion yksittäisen bloggaajan pohdintoja oikeammaksi. Sama kommentoija kyseenalaistaa bloggaajan arviointikriteerit ja -taidot myös toisen kritiikin yhteydessä. ”Mielestäni siis luet kaikkia kirjoja ja kaikkia dekkareita aivot narikassa” (KK 23.8.2016). Bloggaaja vastaa varsin aggressiivisiin kommentteihin rauhallisesti, ja samassa ketjussa eri kommentoija pohdiskelee lukemisen tarkoitusta ja vaatimuksia: ”Mä ainakin luen aivot narikassa ja tiukasti mukavuusalueen sisäpuolella aina, koska lukeminen on mulle rentoutumiskeino ja ajanvietettä eikä tapa kehittää itseäni.” Kirjabloggaajalta ei siis aina odotetakaan syvällistä ja analyyttista arviota kirjasta, jos lukemisen tarkoituksena on niin sanotusti ajatusten nollaaminen.

Osa potentiaalisista kirjallisuuskeskusteluista jää blogien kommenttiosioissa tyngiksi, kun lukijat kirjoittavat yksittäisiä kommentteja puuttumatta toisten kirjoituksiin. Suurin osa kommenttiosioista on täyttynyt yksittäisillä kommenteilla sekä bloggaajan vastauksilla. Esimerkiksi *Luoja lasta auttakoon* -kirjaa käsittelevän tekstin kommenteissa pohditaan kirjan teemaa. Lukija näkee sen olevan lapsien väärin kohtelemisen monet tavat, kun taas blogin kirjoittaja vastauskommentissaan pohtii pääteeman olevan kuitenkin vanhemman kokema inho omaa lastansa kohtaan. Keskustelu kirjan pääteemasta voisi jatkua hedelmällisenä, mutta kukaan ei enää vastaa bloggaajan kommenttiin. Muissakin yksittäisissä kommenteissa kuitenkin pohditaan samaa aihetta pääsemättä siinä sen syvemmälle. (PSRK 17.3.2016.) Lumiomena-blogissa (LO 6.11.2016) yksittäisistä kommenteista päästään jo hieman pidemmälle kulkevaan kirjallisuuskeskusteluun, kun pohditaan oikeista henkilöistä kirjoitettua fiktiota ja sen oikeutusta. Muutaman kommentin ketjuja syntyy ja kommentoijat tuntuvat lukeneen myös aiemmat vastaukset, vaikka olisivatkin lähettäneet itsenäisen kommentin. Jos kritiikin tärkeänä tehtävänä pidetään esteettisen kommunikaation lisäämistä, näissä tapauksissa bloggaajat ovat onnistuneet tehtävässään (Varpio 1980, 6; Berger 1998, 8).

Lukusuositusten löytäminen on monille lukijoille tärkeä syy vierailla kirjablogeissa. ”Kiva kun joku ehdottaa mitä kirjoja vois lukea, mä voisin lukea tän”, kirjoittaa eräs lukija P.S. Rakastan kirjoja -blogin kommenttiosassa (PSRK 16.2.2016). Lukuvinkeistä kiitetään monien muidenkin postausten yhteydessä (esim. KK 5.4.2016). ”Kiitos jälleen vinkistä – en varmaan olisi edes harkinnut tämän lukemista ilman tätä postaustasi”, kirjoittaa eräs lukija (LL 18.1.2016). Myös

arvion kirjoitustyylillä on vaikutusta lukuvinkin perillemenoon: ”Kerrot tarinaa taas kerran niin houkuttavasti, että laitankin kirjan nimen heti muistiin” (LL 17.2.2016). Negatiivinen arvio voi puolestaan vahvistaa lukijan ennakkoajatuksia teoksesta: ”En aikonut tätä kirjaa alun perinkään lukea, eli tämä nyt vain vahvisti käsityksiäni” (LL 1.3.2016). Toisaalta myös kirja-arvioiden itsensä tarjoama viihteellinen arvo voi joskus olla lukuvinkkejä tärkeämpää. ”Dekkareita lukemattomana en voi kommentoida genreä tai tätä erikseen, mutta sen sanon, että nämä purevat kritiikit ovat usein niin paljon hauskempia kuin kehuvat!” (KK 9.6.2016.) Viihdyttävyys onkin esimerkiksi Szántón (2002, 24) mielestä yksi kritiikin tehtävistä. Kehnohko arvio ei välttämättä toimi kovin hyvänä lukuvinkkinä, mutta teksti voi silti saada kiitosta blogin lukijoilta. Välillä bloggaaja voi tarttua kirjaan puolestaan lukijansa suosituksesta (esim. LL 3.1.2016; ULK 31.3.2016 A) eli viestintä on tässäkin suhteessa kaksisuuntaista. Toisaalta, jos bloggaajan lukukokemus on ollut lattea, voi se viedä myös muiden lukuintoa: ”Vähän tuo sinun lukukokemuksesi intoa latisti, mutta ehkä kokeilen jossain vaiheessa. Tai sitten katson elokuvan” (LO, 10.1.2016).

Välillä kirjallisuuskeskustelu sinkoilee myös blogien välillä. Muut bloggaajat vinkkaavat omalla sivustollaan julkaistusta arviosta, joita luvataan käydä myös lukemassa. Esimerkiksi P.S. Rakastan kirjoja -blogin kirjoittaja lupaa palata asiaan kanssabloggaajansa sivustolla kunhan ehtii (PSRK 8.7.2016). Toisaalta taas bloggaajakollega saattaa nostaa oman sivustonsa kommenttiosiossa käydyn keskustelun tiivistetysti esille kommentissaan. Tällä tavoin Leena Lumi -blogissa (LL 5.6.2016) aletaan pohtia erään kirjan onnistumista historiallisessa kuvauksessa sekä sitä, onko onnistuminen edes välttämätöntä. Ullan luetut kirjat -blogin kommenteissa toinen bloggaaja viittaa oman sivustonsa keskusteluun: ”En tiedä, oletko lukenut postaukseni kommenttiosiota. Sieltä löytyy tietoa, miten Ulitskajaa on kohdeltu viime aikoina” (ULK 13.5.2016). Toisaalta välillä kommenttikentässä eksytään kauas varsinaisista kirjoista. Bloggaaja saattaa päätyä keskustelemaan lukijoidensa kanssa vaikkapa iltasuunnitelmista ja elokuvista (esim. LL 3.1.2016).

Perinteisesti kirjailijoiden vastineita saamaansa kritiikkiin on pidetty tökeröinä (Hänninen & Hänninen 2012, 168), mutta toisaalta kirjailijan ajatukset voivat täydentää teoksesta saatua kuvaa jopa vahvistaen arvioijan ajatuksia ja näkökantoja. Kirsin kirjanurkka -blogin kommenttiosiossa bloggaaja julkaisee arvioimansa kirjan tekijältä saamansa palautteen tämän toiveesta.

> *”Raikuvat kiitokset Kirsi Hietaselle kirjani arvostelusta, joka oli ensimmäinen laatuaan ja ehkä viimeinenkin. Nauroin sitä lukiessani vedet silmissä, niin osuva se luonnehdinta on. – – Tästä monet ovat pitäneet, sillä suoraa palautetta olen toki saanut monenlaisilta*

> *ihmisiltä, vaikkei kirjaa ole noteerattu missään tiedotusvälineessä, ei edes kotipaikkakunnalla. – – Vielä kerran suuret kiitokset Kirsi Hietaselle arviosta, jo oli aikakin!"* (KK 13.12.2016.)

Bloggaaja vastaa kommenttiin vielä palautteesta kiittäen, ja vinkkaa kolmannessa kommentissa toiseen dekkarista kirjoitettuun arvioon. Tämä kirjailijan palaute kertoo karulla kielellä siitä, kuinka moni teos jää ilman kritiikkiä ja mikä on kirja-arvion – negatiivisenkin – arvo kirjailijalle (ks. Hänninen & Hänninen 2012, 168; 5.3). Kirjablogi saattaa olla joidenkin kirjojen ainoa mahdollisuus saada arvio. Näissä tapauksissa blogit totisesti rikastuttavat kritiikin kenttää. Leena Lumi -blogissa kirjailija kommentoi näin: "Voitte kuvitella ilmeeni, kun luin tämän... Tämä postaus on ensimmäinen virallinen arvio" (LL 11.3.2016). Myös Lumiomena-blogissa (LO 1.4.2016) arvioidun kirjan kirjoittaja käy kommenttiosiossa kiittämässä tekstistä. Lukijan kannalta kirjailijan viesti tarjoaa uutta näkökulmaa arvioituun teokseen sekä kiinnostavan keskustelunavauksen lasten tietokirjojen ikäsuosituksista, johon tarttuu tosin vain bloggaaja itse. Toista Lumiomena-blogin päivitystä (LO 15.5.2016) käy kommentoimassa arvioidun teoksen suomentaja, kolmatta (LO 28.7.2016) kirjailija itse kuten myös Ullan luetut kirjat -blogin arviota (ULK 26.12.2016 A). Toki etenkin nimettömällä tilillä esiintyvään kommentoijaan kannattaa suhtautua pienellä varauksella, voihan kuka tahansa esittää kääntäjää vaivattomasti. Eräässä arviossa (LO 12.8.2016) kommentoinut kirjailija jopa pohtii oikeuttaan kommentoida: "En tiedä, saako kirjoittaja itse osallistua keskusteluun, mutta pidin Katjan postauksesta niin paljon (ja liikutuinkin), että jos tämän kerran osallistun?"

Arpo (2005, 292) osoittaa, että kirjailija Joseph Conradiin keskittyvässä ryhmässä keskustelu keskittyy vahvasti "kirjallisuusaiheiset avunpyynnöt ja vastaukset näihin avunpyyntöihin". Yleensä tietoa tarvitaan kirjailijaa koskevien opiskelutöiden tekemiseen. Keskustelu on kysymyksineen ja vastauksineen varsin tavoitehakuista, eikä yhteisöllisyys ole järin vankalla pohjalla. Koko ryhmä rakentuu vahvasti vastakohtaparin tieto/ei-tieto varaan. Henkilökohtaisia asioita ryhmässä ei jaeta, eikä tarkoituksena ole luoda pitkiä ja syviä sosiaalisia suhteita, mistä osoituksena on myös keskustelijoiden anonymiteetti. (Arpo 2005, 156–159, 292.) Kirjablogeissa on nähtävissä jotain samanlaisia piirteitä kuin kyseisessä keskusteluryhmässä. Blogikommenteissa pyydetään usein apua tai vinkkejä kirjallisuuteen liittyen, mutta ne eivät suinkaan ole yleisimpiä keskustelunaiheita. Useimmiten keskustelijat kertovat omista lukukokemuksistaan, tai sanovat haluavansa itsekin tutustua arvioituun kirjaan. Kijablogimaailmassa vallitsee myös yhteisöllisyyden tuntu, mikä perustuu vahvasti siihen, että ihmiset muistavat toisensa blogiensa kautta. Vaikka bloggaajan nimi tai ulkonäkö ei olisi tiedossa, tuttu nimimerkki herättää usein jo mielikuvia kyseisestä ihmisestä. Koska blogeissa jaetaan myös

pieniä palasia arkipäiväisestä elämästä, tulee henkilöistä tutumpia ja helpommin lähestyttäviä, mikä on omiaan yhteisöllisyyden luomiseen.

Kommentointimahdollisuus ja bloggaajien aktiivinen osallistuminen keskusteluun terävöittää kritiikkiä. Useampi silmäpari saattaa huomata tulkinnoissa epäjohdonmukaisuuksia tai nostaa esille aivan uusia näkökulmia. Tämä demokratisoi kirjallisuuskeskustelua entisestään (Jokinen 2013, 160).

Kuten Cision mittaukset osoittavat, jatkuu kirjallisuuskeskustelu myös kauempana blogien kommenttilaatikoista, nimittäin sosiaalisessa mediassa. Tämän tutkielman puitteissa näiden keskustelujen ruotiminen on mahdotonta, mutta sosiaalisen median kanavat näkyvät myös blogeissa. P.S. Rakastan kirjoja ja Leena Lumi -blogien sivupalkissa on linkki blogin Facebook-sivulle, Kirsin kirjanurkassa Facebook-, Twitter- ja Instagram-profiileihin, Lumiomenassa Facebook- ja Twitter-tileille. Ullan luetut kirjat –blogissa on puolestaan linkattu Facebook, Twitter, Instagram ja Pinterest.

6.5 Kritiikin laaja verkko

Blogien ominaisuuksiin kuuluu olennaisesti mahdollisuus linkittää oma tekstinsä muihin aihetta käsitteleviin julkaisuihin (Heinonen & Domingo 2011, 70, 73; Helavuo, Johansson & Tanskanen 2014, 22; Koskinen 2014, 130; Noppari & Hautakangas 2012, 13–14.). Tavallista on lisätä tekstiin linkki omalla sivulla julkaistuun tekstiin, joka käsittelee kirjailijan muita teoksia (esim. LL 13.2.2016; PSRK 17.3.2016; LO 17.8.2016; ULK 1.10.2016; KK 28.12.2016). Etenkin mielikirjailijoidensa kohdalla kirjabloggaajat jäävät kuitenkin usein jumiin aiemmin lukemiinsa teoksiin. Kirja-arviot perustuvat vahvasti nykyisen kirjan vertailemiseen aiemmin luettuun, eikä se aina toimi kovin hedelmällisenä pohjana kritiikille. Näissä tapauksissa teosta ei nähdä varsinaisesti itsenäisenä kirjana vaan osana kirjailijan tuotantoa (esim. PSRK 17.3.2016).

Linkkien avulla blogin kirjoittajalla on mahdollisuus myös yhdistää arvioimaansa kirja jollain tavalla sitä muistuttaviin teoksiin. Se voi olla kerronnan lämpö ja lempeys (PSRK 9.1.2016), yhteiset teemat (ULK 5.6.2016) tai kirjailijoiden taustojen samankaltaisuus (KK 10.3.2016). Leena Lumi -blogissa (esim. LL 26.6.2016) tekstin loppuun on laitettu linkki, joka vie joukkoon saman kategorian kirjoja, esimerkiksi ”Dekkarit Leena Lumissa”. Tällaiset linkkaukset palvelevat erityisen hyvin uusia kirjasuosikkeja etsiviä blogin lukijoita. Tietynlaisten teosten kiehtoessa voi tällä tavalla saada useampiakin sopivia lukusuosituksia kerralla. Välillä yhteyksiä voi

löytää myös muualta kuin kirjallisuuden piirin sisältä. Kirja voi tuoda mieleen esimerkiksi musiikkikappaleen (PSRK 17.1.2016) joka pitää linkittää blogiin lukijoiden ihasteltavaksi.

Blogeille ominaiset tunnistesanat tekstien lopussa sekä samankaltaisia blogikirjoituksia automaattisesti suositteleva palkki saattavat johdattaa lukijan kiinnostavien sisältöjen ääreen. Toinen yleinen tapa on lisätä arvion loppuun linkki niihin toisten blogien kirjoituksiin, joissa kyseistä kirjaa on ruodittu. Näin tekevät P.S. Rakastan kirjoja, Leena Lumi, Lumiomena -blogit, Kirsin kirjanurkkakin satunnaisesti. Toisten bloggaajien arvioiden huomioimisen voi viedä myös pidemmälle. Kirsin kirjanurkassa (KK 1.4.2016) Leena Landerin *Kuka vartijoita vartioi* -kirjan arviossa bloggaaja on nostanut tekstiinsä lainaukset kaikista löytämistään kirjaa käsittelevistä blogiarvioista niitä samalla kommentoiden. Myös lehtien antamia arvosteluja voi lainata blogitekstissä tai linkata niihin (esim. LL 17.3.2016; LL 2.10.2016; LO 7.9.2016). Jälkimmäisen kirjoituksen kommenttiosiossa bloggaaja jopa päätyy arvioimaan Helsingin Sanomien kirjallisuuskritiikkiä. Lumiomena-blogissa yhdytään toisen bloggaajan mielipiteeseen arvioidun kirjan soveltumisesta lukupiirissä luettavaksi (LO 16.6.2016).

Linkkien avulla bloggaaja voi tarjota lukijoilleen myös lisätietoa arvioimastaan kirjasta tai sen kirjoittajasta. P.S. Rakastan kirjoja -blogissa vinkataan esimerkiksi Kodin Kuvalehden kirjailijahaastatteluun (PSRK 11.7.2016), Kirsin kirjanurkan linkin kautta pääsee puolestaan lukemaan lisätietoa kirjan kannalta keskeisestä tapahtumapaikasta (KK 31.5.2016). Leena Lumi -blogissa esitellään linkki kirjaa käsitelleen ihmisen haastattelutaltiointiin (LL 11.3.2016). Lumiomena-blogissa puolestaan viitataan kirjailijan tapaan nimetä kirjojensa keskushenkilö itsensä mukaan ja linkataan tämän aiheesta kirjoittamaan kolumniin (LO 24.8.2016). Kirjablogien teksteissä pääosassa on kuitenkin yleensä aina kirja ja lukukokemus, katsaukset kirjailijaan ovat vain kiinnostavaa lisätietoa. Tämä toimii vastapainona kulttuurijournalismin henkilöitymiselle, jonka seurauksena kirjailijat tuntuvat välillä nousevan jopa itse kirjoja tärkeämpään asemaan (Soikkeli 2002, 13; Tuominen 1998, 65).

Linkkien ongelma on se, että ne menevät helposti rikki esimerkiksi verkkosivujen sulkemisen vuoksi. Sen takia vähän vanhempaa blogitekstiä lukiessa osa tekstin linkeistä ei johdakaan oikeaan tekstiin. Tämän internetin hetkellisyyden ovat sisäistäneet myös bloggaajat: ”Linkitän myös toisen tekstin, vaikka en mielelläni etsi näitä, sillä lehtien tekstit ovat hetkellisiä ja sivulleni jää vain rikkinäinen linkki” (ULK 23.1.2016).

Sivulta toiselle vievien linkitysten lisäksi kirjablogit ovat yhteydessä toisiinsa myös muilla keinoilla. Esimerkiksi julkaisujen muotoilu on pitkälti samanlaista läpi tarkasteltujen blogien.

Myös sanonnat yhdistävät sivustoja. Lukuromaani on monien bloggaajien käyttämä termi, Lumiomena-blogissa (LO 21.2.2016) puolestaan kerrotaan toiselta bloggaajalta lainatusta luku-sukkula-termistä.

Elkins (2006, 10–12) toivoo, että kriitikot keskustelisivat teksteissään enemmän toistensa kanssa, niin etteivät kritiikit eristäytyisi toisistaan kuin pienille autiosaarille. Kritiikkikentän läpäisevä keskustelu auttaa koko alaa kehittymään. Tässä linkittyneisyydessä kirjablogit onnistuvat Helsingin Sanomia paremmin. Bloggaajat lainaavat toistensa tekstejä ja viljelevät linkkejä muiden sivuille. Tämä johtunee siitä, että bloggaajilla ei ole taloudellista painetta pitää lukijoita omilla sivuillaan toisin kuin mainosrahaa tavoittelevilla sanomalehtien verkkosivuilla.

6.6 Blogihaasteet monipuolistavat lukutottumuksia

> *”Juju on löytämisessä, itsensä ylittämisessä, unohduksen korjaamisessa, havahtumisessa.”*
> (ULK 11.11.2016)

Blogosfäärissä kiertävät haasteet ovat kirjabloggaajien keskuudessa erityisen suosittuja. Erilaisilla lukutempauksilla pyritään tarttumaan kirjoihin, jotka muuten jäisivät lukematta. Tällaiseen tuntuu olevan kiinnostusta: ”Minä usein mietin, että pitäisi lukea enemmän fantasiaa tai kauhua. Luen niitä harvoin, mutta usein virkistyn lukukokemuksesta” (LO 7.9.2016). ”Olen blogiaikana lukenut tarkoituksella kotimaisia, sillä aiemmin luin niitä vain harvakseltaan” (ULK 9.10.2016 B). Monien haasteiden tavoitteena on myös palauttaa tai kasvattaa lukuinnostusta. Bloggaajat tuntuvat myös vertaavan omia lukukokemuksiaan ja -tottumuksiaan toisiinsa. ”Olen varmaan Suomen ainoa kirjabloggaaja, joka ei ole ennen tätä lukenut ainoatakaan Sofi Oksasen kirjaa”, kirjoitetaan P.S. Rakastan kirjoja -blogissa (PSRK 28.2.2016). Tarttumalla lukuhaasteisiin kirjabloggaajat voivat monipuolistaa omaa lukulautastaan ja siinä samalla yleisöilleen tarjoamaa informaatiota. Aina haasteet eivät tietenkään ohjaa kirjablogin kirjoittajaa uusien kirjojen äärelle. Monissa tapauksissa bloggaaja lukee teoksen, jonka olisi lukenut joka tapauksessa, ja lisää sen tietyn haasteen osasuoritukseksi. Toisaalta vaikka bloggaaja ei näin rikastuttaisi omaa lukuharrastustaan, voi lukija tietyn haasteen tunnisteita seuraamalla löytää uutta innostusta itselleen. ”Klassikkohaaste on hieno tapa saada lukuvinkkejä”, kommentoi eräskin lukija (ULK 31.7.2106). Blogihaaste saattaa innostaa lukemaan loppuun kirjan, joka ei muuten vakuuta ja bloggaamaankin siitä: ”Olisin keskeyttänyt kirjan, jos en olisi ollut syyskirjan tarpeessa” (ULK 22.2.2016).

Monet lukuhaasteet keskittyvät tiettyyn teemaan. Pride-viikolla Kirsin kirjanurkassa (KK 28.6.2016; KK 30.6.2016) käsiteltiin jollain tavalla seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä sivuavia teoksia. Kesäkuussa vuorossa oli puolestaan dekkariviikko (KK 7.6.2016; KK 9.10.2016; KK 10.6.2016), joka tosin ei poikennut juuri blogin muusta, valtaosin Vuoden Johtolanka 2016 -finalisteista tuotetusta sisällöstä. Kirjabloggaajien klassikkohaaste puolestaan sai Lumiomena-blogin kirjoittajan arvioimaan Volter Kilven Alastalon salissa -teoksen (LO 31.7.2016).

P.S. Rakastan kirjoja -blogissa arvioitiin vuoden 2016 aikana kirjoja Kaunokirjallinen maailmanvalloitus, HelMet-lukuhaaste 2016, Eeva Joenpelto, naistenviikon sekä Kirjabloggaajien klassikkohaaste -haasteisiin. Myös Leena Lumi -blogissa tartuttiin Eeva Joenpelto -haasteeseen. Ullan luetut kirjat –blogissa kirjojen pariin innostivat puolestaan Helmet-lukuhaaste, Kirjabloggaajien klassikkohaaste, Shakespeare – 400 vuotta kuolemasta, Seitsemännen taiteen tarinat, Talven lukuhaaste, Leningrad – Ost-Berlin -haaste, Vappulukuhaaste, lukumaraton, naistenviikko, Marraskuun minihaaste, Marrasjännitystä, Kurjen siivellä ja New to you reading challenge. Myös lukuisat juhlapäivät ja -vuodet haastavat bloggajat lukemaan ja arvioimaan jotain ajankohtaista. Tällaisia innostavia ajankohtia ovat esimerkiksi Minna Canthin päivä (PSRK 19.3.2016) ja Eino Leinon päivä (PSRK 6.7.2016).

Kirsin kirjanurkka -blogin kirjoittajan toimiminen Vuoden johtolanka 2016 -kilpailun palkintoraadissa ei ole varsinaisesti lukuhaaste, mutta myös se monipuolistaa arvioitavien kirjojen valikoimaa, jos tarkastellaan koko kritiikkikenttää, sillä yksittäisen blogin monipuolisuuttahan se supistaa blogin keskittyessä lähes yksinomaan dekkareihin. Dekkarit jäävät perinteisessä sanomalehtikritiikissä helposti muiden tyylilajien jalkoihin (ks. luku 5.3), joten niiden huomioiminen blogien arvioissa on tasapuolistavaa. Palkintoraadin jäsenenä bloggaaja on joutunut todella lukemaan kaikki kilpailuun ilmoitetut 71 teosta (KK 9.2.2016). Bloggaaja itse kuvailee kilpailun vaikutusta sivustonsa sisältöön näin:

> *”Koska raatilaisena minulla oli velvollisuus lukea kaikki kilpailuun lähetetyt kirjat, ovat niistä kirjoittamani jututkin jonkin verran erilaisia kuin mitä lukijat ovat ehkä tottuneet täällä lukemaan. En enää lukenutkaan kirjoja pelkästään omaksi huvikseni, vaan tarkoitus oli oikeasti punnita niiden laatua ja tehdä myös vertailuja. Siksi joidenkin kirjojen kohdalla sanat voivat olla tämän vuoden kuluessa kovempia kuin ennen. Tarkoituksena ei kuitenkaan ole edelleenkään loukata ketään, vaan koettaa tarkastella teosten vahvuuksia ja heikkouksia rakentavasti. Joissakin teksteissä saattaa tietty turhautuminen kuitenkin paistaa aika selvästikin läpi. Mutta lukekaa itse kaikki vuoden dekkarit!”*
> (KK 9.2.2016.)

Yleensä bloggaajilla ei ole velvoitetta lukea mitään kirjaa loppuun, joten epämieluisat teokset jäävät usein kesken ja näin ilman kritiikkiä. ”Minäkään tuskin koskaan bloggaan ellen pidä kirjasta. Teilausta on tapahtunut näiden vuosien aikana vain muutaman kerran, sillä kovin huonoja kirjoja tosi harvoin edes luen loppuun”, kirjoittaa Leena Lumi -blogin ylläpitäjä (LL 17.2.2016). Toki blogeissa julkaistaan negatiivisiakin arvioita, mutta dekkarikilpailukirjoituksissa huonojen kirjojen arviot nousevat paremmin esiin (esim. KK 13.12.2016). Jos kirjallisuuskeskustelun kannalta on hedelmällistä ruotia sitä, miksi jokin teos on ansioitunut (Heikkilä 2012a, 32), lienee kannattavaa myös tarkastella miksi jotkin toiset kirjat ovat arvioijansa mielestä epäonnistuneet. ”Katiskalla hukutetun läpi kahlaaminen saa jälleen kerran miettimään kustantamista ja kirjoittamista. Miksi tämä kirja on julkaistu? Miksi se on haluttu julkaista?” (KK 13.12.2016.)

Blogihaasteet ovat kirjablogeille tyypillistä sisältöä. Vastaavia ilmiöitä ei sanomalehtikritiikin puolella ole, ellei lasketa mukaan esimerkiksi tietyn kirjailijan juhlavuotta, joka saattaa vaikuttaa paljonkin kulttuuriosaston sisältöihin. Parhaimmillaan blogihaasteet monipulistavat sivustojen tarjoamia kritiikkejä, minkä voi katsoa arvokkaaksi tehtäväksi (Korhonen 2012, 66–67).

6.7 Kuvien voima nostaa kirjan kirjailijan edelle

Tarkastelluissa blogeissa kuvia käytetään eri tavoin. P.S. Rakastan kirjoja -blogissa kirja on kuvattu asetelmassa mahdollisesti aiheeseen liittyvän rekvisiitan keskellä, kun taas Kirsin kirjanurkassa arvioita koristavat useimmiten pienet kuvat kirjan kannesta. Tosin poikkeuksiakin on. Esimerkiksi graffiteja kuhisevan kirjan arviota on väritetty kahdella pienellä graffiteja esittävällä kuvalla (KK 3.5.2016). Leena Lumi -blogissa kuvat keskittyvät myös hyvin tarkasti kirjojen kansiin. Välilä taustalla näkyy aavistus rekvisiittaa, mutta useimmiten kuvassa on vain etukansi. Bloggaaja myös kiinnittää ajoittain huomiota kanteen myös arviossaan. Hän on jopa useana vuonna valinnut kauneimmat kannet. (Esim. LL 18.1.2016.) Reseptikirjan kohdalla Leena Lumi -blogissa on julkaistu reilusti maistiaisia teoksen ruokakuvista (LL 4.2.2016; LL 19.2.2016). Lumiomena-blogissa kuvat on puolestaan rakennettu huolellisesti tukemaan kirjan teemaa tai henkeä. Rekvisiittana voi toimia esimerkiksi avoin vauvakirja ja synnytyslaitoksen rannekkeet (LO 12.8.2016). Ullan luetut kirja –blogissa suurin osa kuvista on kirjojen kansista, muta esimerkiksi Karl Ove Knausgårdin *Syksy*-teosta arvioivaan tekstiin on lisätty kuvia ruskan maalaamista lehdistä (ULK 21.9.2016).

P.S. Rakastan kirjoja -blogissa kuvat ovat kirjoittajan itsensä ottamia ja ne keskittyvät kirjan kanteen. Kirjan kantta ei ole aina edes yritetty saada kokonaisuudessaan kuviin, vaan tärkeämpää on esimerkiksi kukkasin luotu tunnelma (PSRK 6.2.2016). Kuvien rekvisiitta voi myös liittyä kirjan teemoihin kuten ruoanlaittoon (PSRK 5.5.2016) tai luonto (PSRK 15.8.2016). Myös Lumiomena-blogissa kirjojen kansien ympärille pyritään luomaan oikeanlaista tunnelmaa. Esimerkiksi *Kirjeitä saarelta* -teoksen arviossa taustalla näkyy epätarkka, käsinkirjoitettu kirje (LO 30.1.2016) ja *Naparetki* kirja on asetettu keskelle lumihankea (LO 9.4.2016).

Kukat, kahvikupit, viltit ja vastaavat esineet edustavat tyypillistä kirjablogien kuvien rekvisiittaa, mutta myös omalaatuisemmat asetelmat ovat mahdollisia. P.S. Rakastan kirjoja -blogissa Sofi Oksasen *Norma*-kirjan ympärillä kaksi naista esittelee palmikoituja tai muuten laitettuja hiuksiaan. Kuva herätti myös kommentoijan huomion: ”Sara, ensinnäkin todella osuva kuva sinulla! Upeita hiuksia ja kampauksia.” (PSRK 28.2.2016.) Pirkko Saision *Mies, ja hänen asiansa* on puolestaan kuvattu P. S. Rakastan kirjoja -blogissa sanomalehden kuolinilmoitusten päällä (PSRK 17.10.2016). Toisinaan bloggaaja kiinnittää lukijan huomion tarkoituksellisesti kuvan rekvisiittaan: ”P.S. Kirjankansikuvan taustalla uusimmassa Tekniikan maailmassa oleva Tšernobyl-juttu” (LO 16.4.2016). Ullan luetut kirjat -blogissa luonto ja sen elementit ovat usein kirjakuvien taustalla (esim. ULK 27.8.206; ULK 30.8.2016).

Koska blogeissa on käytännössä rajattomasti tilaa (ks. 6.1), voi arvioon liittää halutessaan useampia kuvia. Kuvakimara on perusteltua esimerkiksi, jos teoksessa on kiinnostavia piirroksia (PSRK 4.7.2016) tai teoksesta on tehty näytelmäversio, jota bloggaaja on myös päässyt katsomaan (KK 1.10.2016). Kirsin kirjanurkassa on nuortenkirjan arvion yhteyteen lisätty kuva teoksen takakannesta, joka paljastaa juonen surullisen päätepisteen tuoden näin lisäinformaatiota arvioon (KK 16.1.2016). Ullan luetut kirjat -blogissa vieraslajeja käsittelevää kirjaa arvioivassa postauksessa on runsaasti bloggaajan itsensä ottamia luontokuvia elävöittämässä muutenkin pitkää tekstiä (ULK 10.4.2016). Välillä boggaaja voi nostaa lukijoidensa vertailtavaksi suomenkielisen käännöksen kannen lisäksi vaikka alkuperäisteoksen kansikuvan (esim. ULK 11.3.2016).

Kirjablogien kuvauskäytännöt saavat pohtimaan kuinka tärkeä kirjan kansikuvan – puhumattakaan kirjailijan kuvasta – ymppääminen arvion yhteyteen on. Kansikuvan tunteminen saattaa toki helpottaa teoksen tunnistamista esimerkiksi kirjakaupassa tai kirjastossa palvellen näin blogin lukijaa. Siitäkin huolimatta kauniisti asetellut, visuaaliset kuvat kirjoista ovat blogin ulkonäölle armollisempia kuin kliiniset kansikuvat. Helsingin Sanomien verkkosivuilla julkaistuissa arvioissa puolestaan kuvien suhteen päärooliin nousevat ennemmin kirjailijat kuin kirjat.

Kulttuurijournalismin henkilöityminen (Hellman & Jaakkola 2009) ei näyttäisi palvelevan juuri mitään kritiikin tavoitteista (ks. luku 2.6). Valitessaan tekstiensä pääkuviksi kirjat kirjailijan sijaan bloggaajat siis pysyvät kritiikkien aiheessa paremmin kuin Helsingin Sanomat. Kirjallisuuskritiikin tavoitteenahan pitäisi olla kirjojen esittely, analysointi ja arviointi (ks. luku 2.1), eikä näissä asioissa kirjailijan ulkonäöllä pitäisi olla mitään vaikutusta.

Vielä pidemmälle kirjakuvaaminen on viety Instagram-kuvasovelluksessa. Niin kutsuttua bookstagramia sivutaan luvussa 3.4.

6.8 Vapaus kokeilla

Toisin kuin sanomalehtikritiikeissä blogien kirjoittajat voivat leikitellä teksteissään monilla tavoilla. P.S. Rakastan kirjoja -blogissa listataan neljä seikkaa, jotka ovat onnistuneet *Säädyllinen ainesosa* -kirjassa (PSRK 5.5.2016). Kirsin kirjanurkassa (KK 9.6.2016) luetellaan ne motiivit, jotka tuntuvat toistuvan kaikissa Leena Lehtolaisen *Maria Kallio* -kirjoissa. Lumiomena-blogissa (LO 21.2.2016) listataan asiat, joista bloggaaja pitää ja ei pidä romaaneissa. Myös koko arvion muoto voi olla tavallisesta poikkeava. Lumiomena-blogissa (LO 15.5.2016) yksi arvio on esimerkiksi kirjoitettu kirjemuotoon ja osoitettu arvioidun kirjan kirjoittajalle. Samalla sivulla bloggaaja myös ”itselleen tyypilliseen tapaan” haastattelee itseään kirjasta, jonka lukeminen loppuun asti onnistui vasta kolmannella tai neljännellä yrittämällä (LO 1.6.2016).

Jaakko Markus Seppälän *Lemen*-kirjan arvio Kirsin kirjanurkka -blogissa (KK 8.11.2016) pohjautuu toisesta blogista lainatulle teknotrillerin määritelmälle. ”Kun Lemeniä peilaa Nummelinin määritelmiin, paljastuu, että kyseessä on todellakin nykyaikainen teknotrilleri tieteistrillerimaustein. Joskus on mukavaa koettaa mahdollisimman tarkasti asettaa jokin teos genreluokitteluihin, vaikka mahdotonta ja turhaahan se toisaalta on. ” (KK 8.11.2016.) Blogi erittelee määritelmän neljä ulottuvuutta, ja tarkastelee dekkaria niiden valossa. Näin bloggaaja avaa keskustelun jatkuvasti moninaistuvammasta genrekentästä. (KK 8.11.2016.)

Vaikka kirjablogi on yleensä bloggaajan oman lukukokemuksen perkausta, on mahdollisuus välillä antaa ääni myös jollekulle muulle. Esimerkiksi Kirsin kirjanurkassa (KK 18.10.2016) erään arvion kirjoittaa bloggaajan sisko. ”Tällä kertaa sain puhuttua hänet ympäri kirjoittamaan jutun vaellusaiheisesta romaanista, koska hän itsekin harrastaa vaeltamista. Minä en.” Asiantuntijuuden hakeminen on yksi pätevä syy vierailevan kriitikon käyttämiseen. Vierailijakirjoittaja voi myös tarjota vaihtoehtoisen näkökulman, jos kirja ei vaikkapa aihealueensa vuoksi sovi bloggaajan elämäntilanteeseen (esim. KK 1.2.2016) tai poikkeaa tyyliltään bloggaajan mielty-

myksistä (esim. LL 4.10.2016). Samaa käyttävät myös sanomalehdet. Esimerkiksi Helsingin Sanomat on julkaissut niin tutkijan (HS 11.2.2016) kuin Alexander Stubbinkin (HS 29.9.2016) kirjoittaman kirja-arvion. Asiantuntevien avustajien käyttämisellä kirjallisuuskritiikkien tuottamisessa on pitkät perinteet sanomalehtipuolella, vaikka avustajamääriä on viime vuosina vähennetty (Korhonen 2012, 62–63).

Blogi- ja sanomalehtikritiikin raja voi joskus olla täysin olematon. Kirsin kirjanurkassa (KK 8.8.2016) julkaistiin kirjailija Arne Nevalinnan kuoleman johdosta tämän romaanin arvio, joka oli julkaistu Salon Seudun Sanomissa jo kahdeksan vuotta aikaisemmin. Näin bloggaajalla on mahdollisuus reagoida samana päivänä itseään koskettaneeseen uutiseen ilman kohtuuttomia ponnisteluja. Sanomalehdessä tuskin julkaistaan kovinkaan usein uusintana kirja-arvioita. Blogissa vanhemman materiaalin kierrättäminen sekä sivuston omista arkistoista että muista lähteistä on toisinaan oivallinen ratkaisu. Näin vähäisillä resursseilla pystytään reagoimaan uutistapahtumiin tai uudelleen ajankohtainen teksti saa uuden yleisön (esim. KK 10.6.2016; KK 28.6.2016; KK 30.6.2016). Ainakin yhdelle kirjoitusta kommentoineelle kirjablogi oli ensimmäinen lähde, josta tieto Nevanlinnan kuolemasta tuli (KK 8.8.2016). Myös tieto uusista kirjoista voi tavoittaa lukijan ensimmäisenä blogin kautta: ”Mä en tiennyt, että Katri Lipsonilta ilmestyy uusi kirja ennen kuin näin sulla tuossa sivupalkissa, ’tulossa’. Hyvä tietotoimisto.” (LL 24.3.2016.) Toisaalta sanomalehtikritiikkiin verrattuna bloggaajien tekstin ei välttämättä ole kovin huoliteltua. Puhekielisyys on hyväksyttävää, samoin normista poikkeavat muotoilut. Esimerkiksi Leena Lumi käyttää arvioissaan runsaasti tekstin lihavointia ja kursivointia (esim. LL 18.1.2016) ja etenkin hänen kirjoittamissaan kommenteissa on paljon kirjoitusvirheitä, mutta myös hymiöitä ja sydämiä (esim. LL 9.3.2016). Liialliset muotoilut saattavat johtaa siihen, että lukija ei tiedä mitkä osat arviosta ovat sitaatteja kirjasta, mitkä taas bloggaajan omaa pohdintaa. Yleisesti blogimaailmassa menestyvät nokkelat kirjoittajat, eikä puhekielisyyksiä katsota nenänvartta pitkin (Niemi-Pynttäri 2008, 131–132).

Uutta ja kokeellista voivat olla myös kirjablogien arvostelemien teosten muoto. Jalkanen ja Pudas (2013, 36) huomauttavat bloggaajien olevan sähköisten kirjojen eturintamassa. Myös tutkimusaineistossa näkyy jonkin verran blogiarvioita äänikirjoista, kun taas vastaavat näyttävät puuttuvan Helsingin Sanomien vertailuaineistosta. Kovin syvälle digitaalisen kirjallisuuden maailman ei blogeissakaan päästä, painetun sanan arvostus tuntuu olevan bloggaajien mielissä korkealla.

Moniin muihin blogimaailman alalajeihin verrattuna kirjallisuusblogit kulkevat kuitenkin hieman jäljessä. Blogibarometri 2016 (Manifesto 2016) julistaa pystyvideoformaatin ja live-vi-

deoiden kasvattaneen suosiotaan blogimaailmassa. Aineistoissa ei kuitenkaan mainita kertaakaan bloggaajan Snapchat-tiliä, Periscopea tai Facebookin live-lähetystä. Yleisesti videot eivät suositummissa kirjablogeissa esiinny, kirjabloggajat edustavat siis enemmän perinteistä tekstivetoista blogigenreä vloggaamisen eli videobloggaamisen sijaan. Blogibarometri huomauttaa lisäksi henkilöbrändien korostuneen blogimaailmassa. Yhtä vahvaa se ei kuitenkaan näyttäisi olevan kirjabloggaajien kuin esimerkiksi muotibloggaajien keskuudessa. Monet kirjabloggaajat kirjoittavat edelleen nimimerkin tai pelkän etunimen takaa ilman omaa kuvaansa. Tietty anonyymius ja oman itsensä häivyttäminen taustalle sopii toki, jos kirjablogeja ajatellaan osana taidekritiikin diskurssia. Näiden blogien sisällössä tärkeintä eivät ole tekstien kirjoittajat vaan niiden käsittelemät asiat.

Tekstivetoisten kirjablogien lisäksi Suomessakin on nykyään kirja-aiheisia booktube- tai kirjatube-kanavia, jotka mainitaan lyhyesti luvussa 3.4.

6.9 Mainokset sysäävät blogimaailman kohti kaupallisuutta

Toisin kuin esimerkiksi muoti- ja kosmetiikkablogeissa tässä tutkimuksessa tarkastelluissa kirjablogeissa on linkkejä verkkokauppoihin todella harvoin. ”Pistetään nyt poikkeuksellisesti vielä mainoskin” (KK 10.6.2016) kirjoitetaan Kirsin kirjanurkassa ja linkataan Adlibrikseen sekä Elisa Kirjaan.

Kaupallisuus on herättänyt keskustelua Kirsin kirjanurkassa jo vuonna 2011. Kirjoitus on saanut 19 kommenttia. Moni omaa blogiaan pyörittävä kommentoija olisi valmis kaupallistamaan bloginsa eli saamaan rahaa sen kirjoittamisesta, jos se ei veisi heiltä itsemääräämisoikeutta. Palkkion vastaanottaminen voisi kommentoijien mielestä olla ihan hyväksyttävää – saahan esimerkiksi Kirsi itsekin rahaa kirjoittaessaan arvioita muihin julkaisukanaviin – mutta blogin sisältöä ei pitäisi pystyä kontrolloimaan liikaa ulkopuolelta. Bloggaajalla täytyisi edelleen olla oikeus valita arvioimansa kirjat sekä kirjoittaa niistä rehellinen mielipiteensä. Blogiportaaliin siirtyminen voisi joidenkin kommentoijien mielestä lisäksi kasvattaa paineita niin että mukavasta harrastuksesta tulisi jopa stressaavaa. Kirjablogien paikkaa suomalaisen blogikentän reunamilla jopa ihaillaan, tarkoittaahan se sitä, että kirjablogeja ei perusteta pelkän julkisuuden ja helpon rahan toivossa vaan bloggaajat ovat aidosti kirjallisuudesta kiinnostuneita ja innostuneita. Myös nimimerkin takana kirjoittamisen ja palkkioiden saamisen yhdistämisen mahdollisuutta pohdituttaa. Osa kommentoijista ei lähtisi kaupallistamaan omaa blogiaan, mutta ymmärtää miksi muut siihen lähtisivät. (Kirsin kirjanurkka 2011.) Kirsin kirjanurkan pohdintojen

julkaisemisesta on kulunut aikaa kahdeksan vuotta. Kirjabloggaajien tulot herättävät edelleen aika ajoin keskustelua, ja Kirsin kirjanurkassa asiaa on käsitelty jälleen helmikuussa 2018 (Kirsin kirjanurkka 2018). Kommenttiosion keskustelusta päätellen kirjablogit ovat edelleen varsin kaukana kaupallistumisesta, yleisin yhteistyömuoto ovat kustantajilta saatavat ilmaiset arvostelukappaleet.

Kirjabloggaajat ymmärtävät oman vaikutusvaltansa kentällä. Riitta Jalosen teos *Kirkkaus* saa Leena Lumi -blogin (2.10.2016) kommenttiosassa heräämään toiveet Janet Framen tuotannon suomentamisesta. Bloggaaja kommentoi näin: ”Jos tästä tulisi bloggaajien vuoden 2016 paras kotimainen, eikö se olisi jo kustantajalle merkki, että alkavat suomennuttaa Framen teoksia. Minä lukisin kaikki!” Muutamaa kommenttia myöhemmin hän jatkaa vielä: ”Nyt olisi saatava Janet Framen kirjat suomeksi. Minä olen sen eteen jo osani tehnyt eli otin yhteyttä kustantajaan”. Toistaiseksi Framen teoksia ei ole ilmestynyt suomeksi, mutta teoriassa kirjabloggaajilla on kanavat ajaa tällaista asiaa suoraan kustantamoille.

Kirjablogit toimivat markkinoinnin väylinä silloinkin, kun bloggaajat eivät siihen varsinaisesti tähtää. Yleisen tavan mukaan kustantamot lähettävät ilmaisia arvostelukappaleita kriitikoille, ja monet suosituimmista bloggaajistakin ovat päässeet samaan jakeluun. Osa valitsee ja tilaa kirjat kustantamoilta itse, osa kirjoista lähetetään bloggaajille heiltä kysymättä. Bloggaajat eivät välttämättä saa mitään rahaa arvioistaan, mutta huomio blogeissa voi ruokkia ihmisten luku- ja ostohaluja. ”Voi mikä ihanuus – tämäkin menee ostoslistalle”, kommentoi eräskin lukija (LL 17.4.2016). Toki tällaiset taidearvostelmat eivät ole mainoksia sanan varsinaisessa merkityksessä, mutta joka tapauksessa ne antavat kirjoille huomiota, mikä on kustantamoille varmasti mieleen. Omaehtoisesti tehty blogiteksti tai journalistinen sanomalehtikritiikki voi olla kustantamoille jopa tärkeämpi kuin maksettu mainos, sillä kuluttajat pitävät journalistisia sisältäjä ja vertaismarkkinointia ilmoituksia luotettavampina (Karvonen 1997, 24).

Uutuuskirjojen vyöry kirjabloggaajille johtaa myös siihen, että bloggaajilla ei ole aikaa lukea kaikkia potentiaalisesti kiinnostavia kirjoja. Tämä johtaa priorisointiin, joka vaikutta toki myös arvioituihin kirjoihin: ”Kirjavuosi on ollut hieno, valintaa on tehtävä, eikä se ole edes helppoa. Tapojeni mukaan laistan kotimaisesta, esikoisteokset olen hyllyttänyt. Yritän lukea Keltaiset ja siniset sekä muiden kustantajien vastaavat. Tiiliskiviä kartan. On vaikea valita oikein, joten pelaan varman päälle. Blogeissa silmäilen kotimaisten nimiketulvaa, ne eivät aukene minulle mitenkään. Etenkin mieskirjailijoissa olen surkea.” (ULK 22.8.2016.) Kuten aineistosta näkee, ehtivät suosituimmat bloggaajat varsin harvoin kirjoittaa vanhemmista teoksista arvioiden painottuessa uutuuksiin (ks. luku 5.6). Ullan luetut kirjat -bloggaaja kirjoittaakin erään arvion

kommenteissa priorisoivansa arvostelukappaleet: ”Mieluusti toisin tuon Binet'n, mutta a-kappaleet menevät muun ohi, omat hankinnat kirjoittelen kun ehdin” (ULK 20.7.2016).

Blogien kaupallistuminen on herättänyt keskustelua muuallakin kuin kirjablogiyhteisössä. Itse asiassa aihe on usein polttavampi muihin aiheisiin keskittyvissä blogeissa, joissa kaupalliset yhteistyöt ja tuotetestaukset ovat jopa alkaneet ärsyttää ja karkottaa lukijoita (esim. Rissanen 2014). Mainontaa sosiaalisen median kautta hoitavien yritysten täytyy olla tarkkana, että sisällöntuottajat merkitsevät tarpeeksi näkyvästi, jos kyseessä on ilmoitus. Myös yleisöltä vaaditaan medianlukutaitoa. (Blomqvist 2012; K3 viestintä.) Vaikka blogissa julkaistu kirja-arvio antaa aina huomiota kyseiselle teokselle, sen kirjoittajalle ja kustantajalle, eivät suosituimpienkaan kirjabloggaajien arviot yleensä ole maksettuja mainoksia. Ylipäänsä taidekritiikki ei ole aivan täysin rinnastettava esimerkiksi meikkitestauksiin, jos ajatellaan, että taidekritiikki jo itsessään on taidemuoto (Oates 1998, 40). Kirja-arvioiden lisäksi bloggaajat pitkin kenttää kirjoittavat kritiikkejä esimerkiksi teatterista, kuvataiteesta ja musiikista. Oma lajinsa on pelikritiikki, joka on vuosien saatossa kehittynyt kuluttaja-arvioista hyvin laadittuna taidekritiikin vaatimukset täyttäväksi arvostelmaksi (Manzos 2017).

6.10 Entä kritiikin kolme ulottuvuutta?

Kuten olettaa saattaa, kritiikin kolmesta ulottuvuudesta – kuvailu, tulkinta, arvio – ensiksi mainittu saa kirjablogeissakin eniten huomiota (vrt. Kuivalahti 2013). Bloggaajat kuvaavat yleensä arvionsa alussa kirjan tapahtumia ja henkilöitä hyvinkin seikkaperäisesti (esim. PSRK 4.7.2016). Etenkin Kirsin kirjanurkan arviot ovat valtaosin juonen kuvailua arvottamisen jäädessä muutamaan virkkeeseen ja tulkinnan loistaessa lähes kokonaan poissaolollaan. Kiinnostavaa on se, että bloggaaja keskittyy toisinaan kuvailemaan ja analysoimaan kansikuvaa varsin tarkasti (esim. KK 29.11.2016). Leena Lumi -blogissa varotaan, ettei juonesta paljasteta liian suuria palasia. Yleensä arvioiden kuvailuosio on ennemminkin tunnelmointia, lukijan virittämistä kirjan taajuudelle (esim. LL 6.9.2016). Ullan luetut kirjat -blogissa erään tietokirjan arviossa esitellään kattavasti kirjan esittämää aikajanaa Suomen muinaisuudesta (ULK 26.12.2016 B).

Kuten sanomalehtien kirjallisuuskritiikeissä (Kuivalahti 2013) myös blogien arvioissa taidekritiikin toinen ulottuvuus eli tulkinta jää usein varsin vähälle tai puuttuu kokonaan. Kuitenkin myös blogien puolella tulkinnassa päästään kiinnostaville tasoille. P.S. Rakastan kirjoja -blogissa *Luoja lasta auttakoon* -kirjan päähenkilön muuttuva ihonväri ja siitä johtuva vanhempien

hylkääminen laajennetaan koskemaan myös muita lapsen ja aikuisen välisiä kiintymysongelmia (PSRK 17.3.2016). Kirsin kirjanurkassa (KK 23.8.2016) yhdistetään Mitä Suomi lukee -tilasto bloggaajan arvioon hyviin myyntilukuihin yltäneestä kirjasta sekä kirjojen myynnistä. Petri Vartiaisen *Miehen ryhti* -kirjan arvio (KK 15.8.2016) puolestaan nostattaa kommenttiosiossa keskustelun opettajien roolista ja koulumaailman ongelmista. Kirjan teeman tulkitseminen johtaa Leena Lumi -blogissa (LL 19.9.2016) suomalaisen yhteiskunnan nykytilan ja rasismin nousun arvioimiseen. Lumiomena-blogissa (LO 6.4.2016) nostetaan kirjan ilmeisimmän teeman lisäksi lukijan eteen myös tulkintoja muista tärkeistä teemoista. Teemoja ja kysymyksiä voidaan eritellä varsin pitkäänkin (esim. LO 11.12.2016).

Blogien arvosteluissa kritiikin kolmas ulottuvuus eli arvio esitetään usein aivan tekstin lopussa. Ullan luetut kirjat -blogissa mainitaan tähtiarviot (esim. ULK 16.11.2016; ULK 24.2.2016 A), mutta varsinaisesti kirjoille ei ole antanut tähtiä sivustollaan kukaan bloggaajista. Elokuvamaailmasta tutut tähtiarviot ovat kuitenkin yksinkertaisin ja tilan kannalta säästeliäin tapa tehdä arvioita, minkä vuoksi tähdet ovat käytössä monissa lehdissä, sosiaalisen median kanavissa ja myös joissain blogeissa. Toisaalta joskus tähdet voisivat selventää bloggaajan kantaa käsitellystä kirjasta. Ullan luetut kirjat -blogin kommenttiosiossa käydään keskustelua arviosta, jonka blogin lukija oli ymmärtänyt negatiiviseksi vaikkei sitä sellaiseksi ole tarkoitettu, bloggaajakin kun kertoi antaneensa toisella sivustolla kirjalle viisi tähteä (ULK 13.4.2016). Joskus arvio jää yhden virkkeen mittaiseksi: ”Näitä historiallisia poliisiromaaneja lukisin mielelläni vielä lisää” (KK 1.11.2016). Toisinaan johonkin kirjan epäkohtaan saatetaan puuttua perusteellisesti varsinaisen tekstin lisäksi vielä kommenttiosiossakin, kuten Ullan luetut kirjat -blogissa historiallisen romaanin epäjohdonmukaisuuksia ruodittaessa (ULK 9.9.2016). Koska kirjabloggaajalla ei ole velvoitetta lukea epämieluisaa kirjaa loppuun tai kirjoittaa siitä arviota, on suurin osa kritiikkien arvio-osuuksista jopa ylitsepursuavan positiivista. Bloggaaja voi arvioida kirjasta myös muita ominaisuuksia kuin itse tekstiä. ”Retkikunnan tai Uusman omat kuvat tuovat autenttisuuden tuntua, mattapintainen paksu paperi on laadukasta” (LO 9.4.2016).

Arvio-osioissa päästään toisinaan monitasoiseen laadun pohdintaan:

> *”Tässä vaiheessa blogitekstiä kaikille on takuulla selvää, ettei Lapsi nro 8 ole hyvä romaani niillä mittareilla, jotka minä hyväksi katson. Van Alkemaden teos ei sisällä mitään uutta teks[t]uaalisesti. Sisällöllisestikin se on jossain määrin epäuskottava. Kaikesta huolimatta Lapsi nro 8 puhuttelee. Se koskettaa ja saa eläytymään paitsi Rachelin hahmoon, myös muutamaan vuosikymmeneen Yhdysvaltain historiassa. Se on vetävä historiallinen viihderomaani ja hyvä niin. Se täyttää tehtävänsä mainiosti: otteessaan pitävää ajanvietekirjallisuutta, jonka jännittävä juoni ja rakkauskertomus*

> *sovittuvat hyvin yhteen. Rachelin rakastetun henkilöllisyyskin on eräänlainen arvoitus."* (LO 16.12.2016.)

Toisaalta bloggaajalla ei ole samanlaista vastuuta luoda vankkaa arviota kirjasta kuin perinteisten kritiikki-instituutioiden edustajilla. Blogin kirjoittaja saa myöntää, ettei osaa muodostaa mielipidettä arvioidusta teoksesta. "Vaikka lukemisesta on jo aikaa, en osaa vieläkään vastata edes yksinkertaisimpaan kysymykseen: pidinkö kirjasta vai en? En tiedä, mutta ei se minua ainakaan kylmäksi jättänyt." (PSRK 28.2.2016.)

Kuten päivälehtikritiikissä, myös kirjablogeissa teoksen arvioiminen korostuu ja tulkinta jää vähäisemmälle, vaikka kirjablogeissa ei pitäisi olla pulaa tilasta (ks. luku 6.1). Arviointiosuus korostuu joissain blogiteksteissä, kun taas toisissa julkaisuissa se jää hyvin pieneen osaan. Tämä kritiikin kolmen ulottuvuuden vertailu korostaa kirjabloggaajien roolia elämyspohjaisina lukijoina. Heillä ei ole perinteisen kritiikki-instituution asettamaa velvoiteta tehdä monitasoisia tulkintoja, vaan heille oma lukukokemus ja kirjan juoni ovat pääosassa. Se ei kuitenkaan vähennä bloggaajien ammattitaitoa, sillä monissa teksteissä he osoittavat hallitsevansa tulkinnan ja kirjallisuuskentän historian. Ennemminkin se on osoitus kirjablogeille tyypillisestä painotuksesta.

6.11 Harrastelijakriitikoita vai mukavia kirjavinkkareita?

On aiheellista pohtia, ovatko kirjablogit lähtökohtaisestikaan varsinaisia kirjallisuuskritiikin ympäristöjä. Suuri osa kirjabloggaajista ei pidä tekstejään kritiikkeinä (ks. luku 3.3), ja sama ajattelutapa välittyy myös aineistosta: "Tässä vaiheessa sanottakoon, että vaikken normaalistikaan halua ajatella omia blogijuttujani kirja-arvioina, vaan pikemminkin kuvauksina omasta lukukokemuksestani ja toivottavasti eräänlaisina kirjavinkkauksina, on tämä teksti jo lähtökohtaisesti kauempana arviosta kuin ehkä mikään muu" (PSRK 20.7.2016). P.S. Rakastan kirjoja blogissa keskitytään kieltämättä vahvasti juuri lukukokemusten kuvaamiseen:

> *"Kirjan loppuun päästyäni tuntui siltä kuin olisin ajanut kuvitteellisen autoni pesukaistalle, ottanut mukavan asennon pesuharjojen alettua vyöryä autoni yli, mutta hetkeä myöhemmin yllätyksekseni huomannut kuskin puolen ikkunan jääneen auki. Alma! on yllätys, se on kylmä suihku, joka ei oikeastaan tunnu hyvältä, mutta joka jättää jälkeensä hieman uupuneen ja kuitenkin samalla ihanasti virkistyneen olotilan."* (PSRK 6.10.2016.)

Miksi bloggaajat eivät sitten halua ajatella tekstejään kritiikkeinä? Ehkä kyse on kritiikki-sanan mukanaan tuomasta arvovallasta ja vakavuudesta? Ehkä bloggaajat eivät halua määritellä itseään koviksi kirjallisuuden asiantuntijoiksi, joilla on valtaa määrittää kirjojen ansioita? Ehkä he näkevät roolinsa niin sanottuina tavallisina lukijoina vahvasta harrastuneisuudestaan ja mahdollisesta ammattitaidostaan huolimatta? Sanoivat kirjoittajat itse mitä hyvänsä, mukailevat heidän tekstinsä kuitenkin pitkälti kritiikin kolmijakoista luonnetta. Arviot ovat toki paljon henkilökohtaisempia, maalailevampia ja tiukemmin lukukokemukseen keskittyviä kuin sanomalehdissä julkaistut kritiikit, mutta lopulta niiden päämäärät eivät kuitenkaan suuremmin eroa toisistaan: molemmat esittelevät ja analysoivat kirjoja pyrkimyksenä ylläpitää yleistä lukuharrastusta. On kuitenkin hyvä muistaa, että kriitikon ammattiin ei ole esimerkiksi koulutusvaatimuksia (Heikkilä 2012b, 228). Kirjallisuuteen perehtynyt bloggaaja saattaa siis kirjoittaa aivan yhtä laadukkaan ja analyyttisen arvion kuin sanomalehteen kirjoittava kriitikkokin. Joskus nämä roolit jopa sekoittuvat, kun ihmiset kirjoittavat työssään arvioita lehteen ja vapaa-ajalla blogiinsa. Koska Suomen arvostelijain liittokaan ei aseta kritiikkien julkaisukanavia arvojärjestykseen, ei muidenkaan pitäisi niin tehdä. Eli toisin sanoen bloggaaja voi aivan hyvin olla kirjallisuuskriitikko.

Vaikka kritiikkiä ei missään sen muodossa pitäisi ajatella lopullisena totuutena teoksen tulkinnasta tai sen laadusta, ovat kirjabloggaajat sanomalehtikriitikkoja vapaampia lopullisten mielipiteiden vetämisestä. Jos bloggaaja kuvailee vain kirjan juonta ja omaa lukukokemustaan, ei hänen ole välttämätöntä laatia tarkkaa tuomiota kirjan ansioista. Sen sijaan arvio voi toimia lähtöviivana ja innoittajana kirjallisuuskeskustelulle, joka käydään mahdollisesti blogin kommenttiosiossa, muualla sosiaalisessa mediassa tai ajatuksen jäätyä itämään lukijan mieleen, jopa todellisen elämän keskusteluna. Esittämällä kysymyksiä ilman vastauksia bloggaaja saattaa herättää ajatuksia ja keskusteluja, joita ei olisi muuten syntynyt.

> ”*Mietin jo, että onko ristiriitaisen lukukokemuksen tarjoavat kirjat niitä kiinnostavimpia ja miksi? Miksi kirjaa, jota lukee hetkittäin hampaat irvessä (ja suluissa huomautan, että olen yleensä hyvä jättämään itselleni väärät kirjat kesken), lukee niin, että se kuitenkin pyörii mielessä?”*
> (LO, 10.1.2016.)

Jos viihdekirjallisuus on sanomalehtikritiikissä aliedustettuna, on viihtyminen blogien puolella itseisarvo samoin kuin tavallisten lukijoiden maailmassa. ”Kriittinen silmä kyllä huomaa, millä keinoilla kirjoittaja pelaa koukuttaessaan lukijansa, mutta mitä sitten. Pääasiahan on viihtyä vetävän, hyytävän tarinan kyydissä.” (KK 7.10.2016.) Bloggaajat siis hyväksyvät sen, että kir-

joilla on myös viihdyttämiseen liittyvä tehtävä, eivätkä kirjalliset ja taiteelliset arvot ole kaikki kaikessa. Tämä tehnee blogien arvioista helpommin samaistuttavan myös vähemmän lukeville ihmisille.

Kirjablogit ovat yksi kehitysmuoto kirjallisuuskritiikin historiassa. Kritiikki muuttuu ajan ja ympäröivän yhteiskunnan mukaan, ja se, että niin moni suomenkielinen kirjabloggaaja jaksaa päivittää sivustoaan vuodesta toiseen, kertoo selvästi tällaisen kanavan tarpeellisuudesta. ”Kritiikin muutokset ovat dialogisia, eli niihin vaikuttavat yleisön odotukset ja tottumukset yhtä lailla kuin taiteen ilmiötkin” (Heikkilä 2012b, 232–233).

7 LOPUKSI

> *”Kirjoista ja kirjallisuudesta puhuminen ovat minulle elintärkeitä, samoin tämä kaikki blogiin liittyvä yhteisöllisyys. En tavoittele blogillani mitään taloudellista hyötyä, mainetta tai kunniaa, vaan se on kanava kertoa minulle tärkeistä asioista toisille samoista asioista kiinnostuneille.”*
> (Kirsin kirjanurkka 2016.)

Millaisen ympäristön suomenkieliset kirjallisuusblogit siis tarjoavat kirjallisuuskritiikeille? Tarkastelkaamme lopuksi blogiarvioita kirjallisuuskritiikin viiden tehtävän ja ominaisuuden (ks. luku 2.6) kautta.

1. Kritiikin kolme osa-aluetta. Kirjallisuusbogeissa kritiikin ulottuvuuksista kuvailu saa eniten huomiota tulkinnan jäädessä kaikkein vähäisimmäksi. Sama ilmiö näyttää kuitenkin toistuvan myös sanomalehtikritiikeissä (Kuivalahti 2013), etenkin jos arviolle on hyvin niukasti tilaa. Vaikka kirjabloggaajat eivät mielellään kutsu tekstejään kirjallisuuskritiikeiksi, suurin osa arvioista kuitenkin täyttää kritiikille asetetut vaatimukset. Kirjablogeissa julkaistuissa arvioissa bloggaaja on enemmän näkyvillä kuin ammattikriitikko sanomalehtikritiikissä. Koska nykykäsityksen mukaan ammattitaitoisinkaan kriitikko ei voi antaa kirjasta täysin lopullista arviota, on kriitikon hyvä olla tietoinen omasta taustastaan ja sen vaikutuksista kritiikkiin. Bloggaajien selvityksiä esimerkiksi lukukokemukseen vaikuttavista tekijöistä voi pitää siis avoimuutena ja läpinäkyvyytenä, jotka ovat myös journalistisia hyveitä.

2. Taiteen käsitteellistäminen. Lähtökohtaisesti kirjoitetussa muodossa julkaistu arvio joutuu käsitteellistämään taidetta. Monella tapaa blogikritiikki saattaa olla useille ihmisille helpommin saavutettavissa kuin sanomalehtikritiikki. Ainakin toistaiseksi kirjallisuusblogit tarjoavat sisältönsä ilmaiseksi, kun taas osa sanomalehtien kirjallisuussisällöistä on lehtien verkkosivuilla maksumuurin takana. Kirjablogien saavutettavuutta lisää myös se, että bloggaajat arvioivat teoksia tavallisen lukijan näkökulmasta eivätkä yleensä koe tarvetta analysoida kirjoja esimerkiksi kirjallisuustieteellisten termien kautta. Koska bloggaajilla ei ole myöskään tarvetta korostaa omaa osaamistaan kirjallisuuden kentällä, eivät arviot muutu turhan korkealentoisiksi ja vaikeatajuisiksi tavallisille lukijoille, mistä ammattimaisia kirjallisuuskriitikoita on joskus syytetty. Blogeissa arviot ovat tekstejä kirjaintoilijoilta muille kirjaintoilijoille. Kun kirjoittaja ja lukija ovat lähtökohtaisesti samassa asemassa (vrt. perinteinen, joskin stereotyyppinen kuva kriitikosta, joka norsunluutornista käsin kertoo maallikoille, mikä on hyvää taidetta), on viesti helpommin vastaanotettavissa ja ymmärrettävissä.

3. Kirjojen kanonisointi. Sanomalehtikritiikkiin verrattuna kirjablogien mahdollisuudet kirjojen kanonisointiin ovat erilaiset, sillä blogeissa arvioidaan huomattavasti useammin yli vuoden vanhoja kirjoja kuin sanomalehdissä. Toki sanomalehdet saattavat muissa juttutyypeissä nostaa esille kirjallisuuden kaanonista paikkansa ansaitsevia vanhempiakin kirjoja, mutta tämän tutkimuksen keskiössä ovat juuri kirjallisuuskritiikit. Kirjablogeissa klassikoista puhutaan erityisen paljon klassikkohaasteen aikana, jolloin pystytään nostamaan erityisen hyvin esille vanhempiakin kirjoja. Kirjablogeissa myös käsitellään runsaammin tiettyjä kirjallisuuden lajeja kuin sanomalehdissä, joten etenkin näiden lajien parissa blogeilla on mahdollisuus vaikuttaa hyvin suurestikin tiettyjen teosten kanonisointiin. Sanomalehdillä – etenkin kokonsa ja historiansa vuoksi vaikuttavalla Helsingin Sanomilla – on toki valmiiksi huomattavasti enemmän arvovaltaa, jonka ansiosta ne pystyvät nostamaan kirjoja tehokkaasti ihmisten tietoisuuteen. Uuden kirjan aikaikkuna päästä lehden sivuille on kuitenkin huomattavan pieni, kun edellisen vuoden kirjat alkavat olla jo helmikuussa turhan vanhoja kulttuuritoimituksen arvosteltaviksi. Kirjan nostaminen kirjallisuuden kaanoniin vaatii lukuisia toistokertoja, ja sen suhteen kirjablogeilla on valtaa, etenkin jos tarkastellaan koko kenttää yksittäisten blogien sijaan. Kirjabloggaajilla ja etenkin heidän yhdessä järjestämillään tempauksilla aina Blogistanian Finlandiasta alkaen on mahdollisuus kanonisoida kirjoja. Blogien voima ei ole yhtä suuri kuin Helsingin Sanomilla, mutta sen olemassaoloa ei voi kokonaan kieltääkään.

4. Taidekentän ja lukijoiden innostaminen. Lähtökohtaisesti harrastuksena pidetyt kirjablogit on perustettu rakkaudesta ja innostuksesta lukemiseen. Blogin pitäminen saattaa innostaa bloggaajaa itseään lukemaan enemmän tai monipuolisemmin, mutta samalla hän toimii innoittajana ja kirjavinkkaajana myös blogin lukijoille, mikä näkyy kommenttiosiossa. Myös kaksisuuntainen vuorovaikutus sekä bloggaajan ja blogin lukijoiden että koko kirjabloggareiden joukon kesken on omiaan lisäämään innostusta, kuten Kirsin kirjanurkka -blogista lainattu teksti luvun alussa antaa ymmärtää. Blogien kommenttiosioissa olisi periaatteessa mahdollista käydä hyvinkin syvällistä kirjallisuuskeskustelua, mutta aineistossa monet hyvätkin aloitukset kuivuvat yleensä nopeasti kokoon. Ehkäpä kommenttien avoin luonne tai sijainti yhden tekstin alla voi ensinnäkin rajata sitä mistä puhutaan ja toisekseen nostaa lukijan kynnystä kommenttien ääreen palaamiseen. Myös kirjailijat ja kustantamot seuraavat kirjablogeja, saattaahan blogiarvio olla ensimmäinen tai jopa ainoa, jonka kirjailija tietystä teoksestaan saa. Tässä mielessä bloggaajien on mahdollista innostaa myös koko taidekenttää.

5. Viihdyttäminen. Blogit ovat kirjabloggaajille harrastus samoin kuin niiden lukeminen on harrastus blogien yleisöille. Voidaan siis olettaa, että suosituimpien blogien sisältö on viihdyttävää, eiväthän blogit muuten olisi nousseet asemaansa. Harrastelijamaisuus ja liiallisen analysoinnin

sekä kirjallisuustieteellisten termien karsiminen pois voi myös olla omiaan viihdyttävyyden parantamisessa. Ei kuitenkaan pidä ajatella, että kirjallisuusblogit tarjoaisivat vain merkityksetöntä ”mutuhuttua” (ks. Varis 2012). Kirjabloggaajat ovat alan vannoutuneita harrastajia ja jotkut jopa siviiliammatiltaan kirja-alan ammattilaisia. Heidän näkemystensä aliarvioiminen on lyhytnäköistä ja naiivia.

Tutkimuksen määrällisessä osiossa selviää, että kirjablogien ja Helsingin Sanomien arvioimilla kirjoilla on jonkin verran eroavaisuuksia. Helsingin Sanomissa arvioidaan selvästi eniten mieskirjailijoiden teoksia, kun taas kirjablogeissa naiskirjailijoiden kirjat saavat enemmän huomiota. Helsingin Sanomien painotus on selkeästi kotimaisessa kirjallisuudessa ja tietokirjoja arvostellaan huomattavasti enemmän kuin kirjablogeissa. Kirjabloggaajien arvioimista kirjoista myös hitusen yli puolet edustaa kotimaista kirjallisuutta, mutta painopiste on selkeästi niin kutsutuissa lukuromaaneissa, viihteessä ja dekkareissa. Helsingin Sanomat kattaa suuremman joukon kustantamoja, kun taas kirjablogit tarkastelevat laajemmalla aikavälillä julkaistuja kirjoja. Kuvavalinnoillaan kirjabloggaajat pitävät fokuksen tarkasti kirjassa sekä sen käsittelemässä aiheessa, kun taas Helsingin Sanomien tapa kuvittaa kirja-arviot kirjailijan henkilökuvalla vie huomion teoksen sijasta kirjoittajaan.

Kirjablogit eivät ole perinteisten kritiikki-instituutioiden haastajia, vaikka joissain kritiikin tehtävissä niillä on mahdollisuus suoriutua jopa sanomalehtikritiikkiä paremmin. Turhan vastakkainasettelun sijaan blogi- ja sanomalehtikritiikit kannattaa nähdä toistensa täydentäjinä ja rinnallakulkijoina. Kirjablogeissa huomiota voivat saada ne kirjat, genret ja kirjailijat, jotka sanomalehdissä sivuutetaan joko pienenevien resurssien, rajallisen palstatilan tai tietynlaisten painotusten vuoksi. Perinteiset kritiikki-instituutiot eivät voi kuitenkaan tuudittautua sen varaan, että kirjallisuusblogit huolehtivat niistä kentistä, jotka syystä tai toisesta jäävät sanomalehtikritiikissä aliedustetuiksi. Perinteisillä kritiikki-instituutioilla on velvollisuus korjata sisäisiä vääristymiään.

Kirjablogeissa keskiössä on kirjallisuuden synnyttämä riemu ja voimakas rakkaus lukuharrastusta kohtaan. Kaupallisuutta enemmän kyse on harrastuksesta, yhteisöllisyydestä ja omien ajatusten järjestämisestä. Vaikka kirjabloggaajat voivat työskennellä vapaasti omien mieltymystensä mukaan, on hyvä muistaa, että sosiaalisen median merkityksen kasvaessa valtaa ja näkyvyyttä jaetaan uudelleen. Tietoa kirjauutuuksista saa jatkuvasti helpommin myös perinteisten viestintä-, markkinointi- ja kritiikkikanavien ulkopuolelta, ja etenkin suurimmilla kirjabloggaajilla on mahdollisuus vaikuttaa siihen, mitkä kirjat nousevat näyttävimmin esille. Toki kustantamot pystyvät vaikuttamaan tähän nostamalla tiettyjä kirjailijoita ja kirjoja esille

omassa viestinnässään, tapahtumissaan ja arvostelukappalelähetyksissään, mutta siitä huolimatta bloggaajilla on mahdollisuus valita itse arvioimansa kirjat. Koska harrastajamaisilla bloggaajilla ei ole myöskään velvollisuutta tuottaa tulosta ja kirjoittaa suuria yleisöjä houkuttelevia tekstejä, on heillä aina mahdollisuus nousta niin sanotusti kaupallisuutta vastaan nostamalla esiin esimerkiksi pienkustantamojen julkaisuja tai vaikka omakustanteita vanhoista kirjoista puhumattakaan.

7.1 Tutkimuksen arviointi

Tutkimuksen tarkoitus oli tutkia kotimaisten, suomenkielisten kirjablogien mahdollisuuksia kirjallisuuskritiikin ympäristöinä sekä kirjallisuusblogien suhdetta perinteisiin kritiikki-instituutioihin, joita tässä tutkimuksessa edustaa sanomalehti Helsingin Sanomat. Tutkimusaihe on perusteltu, sillä kirjallisuuden ja kulttuurijournalismin kentät ovat kokeneet suuria muutoksia viime vuosien aikana ja kirjablogeja on tutkittu vielä suhteellisen vähän. Yleinen huoli lukutaidon rapautumisesta ja kirjailijoiden toimeentulosta perustelevat myös aiheen keskeisyyttä.

Vertailuaineiston kerääminen Helsingin Sanomista on perusteltua, sillä kyseessä on Suomen suurin sanomalehti, jolla on pitkät perinteet myös kirjallisuuskritiikin julkaisemisessa. Suomen suosituimpien, suomenkielisten kirjablogien löytäminen oli puolestaan haastavampaa, kuten luvussa 4.3 todetaan. Cisonin tarjoama top 10 -kirjablogilistaus on paras mahdollinen tapa saada edustava valikoima kotimaisista kirjallisuusblogeista pro gradu -tutkielman puitteissa. Viidestä tutkitusta blogista neljä päivittyy aktiivisesti vielä keväällä 2019, ja kaiken kaikkiaan ne edustavat hyvin kotimaista kirjablogikenttää. Aineisto on myös hyvin laaja, joten sen perusteella tehtyjä johtopäätöksiä voidaan yleistää koskemaan kotimaisia, suomenkielisiä yleiskirjablogeja laajemminkin.

Olen tutkimusprosessin aika liittynyt itsekin osaksi kirjabloggaajien yhteisöä perustamalla oman kirjablogin lokakuussa 2016. Olen tutkimuksenteon aikana lisäksi kirjoittanut kirja-arvioita sanomalehteen. Kytkökseni aihealueeseen ei ole kuitenkaan vaikuttanut tutkimukseen tai tekemiini johtopäätelmiin, ennemminkin henkilökohtainen perehtyneisyyteni on tuonut syvempää ymmärrystä tutkimusaiheeseen. Tällainen kaksoisrooli kirjallisuuskentällä on myös hyvä osoitus kirjabloggaajien ja perinteisissä julkaisukanavissa operoivien kirjallisuuskriitikkojen vastakkainasettelun turhuudesta.

7.2 Jatkotutkimusaiheita

Kirjallisuusblogit ja muut kirjallisuuteen keskittyvät sosiaalisen median kanavat tarjoavat lukuisia aiheita jatkotutkimuksille. Ensinnäkin kotimaista kirjablogikenttää ei ole kartoitettu kunnolla sitten *Kirjablogikirjan* (Jalkane & Pudas 2013) julkaisemisen. Millaiset ihmiset kirjoittavat nykyään kirjablogeja Suomessa, minkä takia, millä tavoin ja ketkä heidän tuotoksiaan lukevat? Koska kirjablogien rinnalle on etenkin viime vuosina noussut lukuisia muitakin kirjallisuuteen keskittyviä kanavia, tutkimusta tulisi laajentaa myös niiden puolelle. Instagram-kuvapalvelussa toimivat bookstagram- tai kirjagram-tilit ovat Suomessakin jo kohtuullisen laajalle levinnyt ilmiö, kun taas videopalvelu YouTuben puolella toimivat booktube- eli kirjatube-kanavat ovat Suomessa vasta kehityskaarensa alkutaipaleella. Kirjapodcastejakin julkaistaan suomeksi jo jonkin verran, tosin yleensä niissä keskustellaan jostain kirjallisuuteen liittyvästä aiheesta varsinaisten kritiikkien esittämisen sijaan. Ketkä näitä kanavia päivittävät, mitkä ovat heidän motiivinsa ja millaisia sisältöjä kanaville tuotetaan? Entä millaiset ihmiset seuraavat näitä kanavia ja miten harrastus heihin vaikuttaa?

Sekä kirjamyynnin että lukuharrastuksen kannalta olennainen kysymys on se, vaikuttavatko kirjablogit ja muut kirjakanavat ihmisten osto- tai lukupäätöksiin? Millä perusteella suomalaiset ylipäänsä valitsevat ostamansa tai muulla tavoin hankkimansa kirjat? Millaiset sisällöt heitä kiinnostavat? Kirjakanavien vaikutusta yleisesti lukutottumuksiin- ja määriin olisi myös hyvä tutkia. Lisääkö kirjakanavan ylläpitäminen kirjoittajan omaa lukuinnostusta ja voiko kanavilla vaikuttaa niiden seuraajien lukutottumuksiin? Tällaisia tutkimustuloksia voitaisiin käyttää hyväksi esimerkiksi nuorten lukutaitoa edistävissä kampanjoissa.

LÄHTEET

Ahola, Suvi. 2013. *Lukupiirien aika*. Helsinki: Avain.

Ahola, Suvi. 2015. ”Kriitikot valittavat aina – ja joskus ihan syystä”. *Helsingin Sanomat*, 26.9.2015. Saatavana: https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000002855197.html [Viitattu 19.4.2019].

Aitamurto, Tanja. 2010. *Kymmenen väitettä journalismi tuhosta – ja miksi niistä ei kannata huolestua – Raportti journalismin trendeistä Yhdysvalloissa vuonna 2009*. Helsingin Sanomain Säätiö. Saatavana: http://www.hssaatio.fi/images/stories/tiedostot/raportti2_net.pdf [Viitattu 3.1.2018].

Aitamurto, Tanja, Heikka, Taneli, Kilpinen, Petteri & Posio, Matti. 2011. *Uusi kultakausi – Kuinka sosiaalinen media mullistaa kaiken*. Barrikadi-sarja, No 21. Helsinki: WSOY.

Alasilta, Anja. 2009. *Blogi tulee töihin*. Helsinki: Infor.

Alasuutari, Pertti. 2011. *Laadullinen tutkimus 2.0.* 4. uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.

Albanese, Andrew. 2018. ”Tapping the Power of Influencer”. *Publishers Weekly*, 265 (50), 5–6.

Aporia. 2017. *Kirjamme*. Saatavana: https://aporia.fi/kirjamme/ [Viitattu 10.5.2017].

Arpo, Robert. 2005. *Internetin keskustelukulttuurit – Tutkimus internet-keskusteluryhmien viesteissä rakentuvista puhetavoista, tulkinnoista ja tulkinnan kehyksistä kommunikaatioyhteiskunnassa*. Joensuun yliopisto. Saatavana: http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_952-458-705-X/urn_isbn_952-458-705-X.pdf [Viitattu 29.4.2019].

Asiakkuusmarkkinointiliitto. 2013. *Blogit ja mainonta – Itsesääntelyohjeistus mainonnan tunnistettavuudesta*. Luonnos 23.5.2013. Saatavana: https://www.asml.fi/wp-content/uploads/Blogimainonnan_ohjeistusluonnos.pdf [Viitattu 5.6.2017].

Autio, Raisa. 2015. *”Ja sit nää leikkis yhessä siellä somessa” – Tapaustutkimus kirjallisuuskritiikistä suomalaisissa sanoma- ja kulttuurilehdissä sekä blogeissa 2010-luvun taitteessa*. Jyväskylän yliopisto. Taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos. Pro gradu -tutkielma.

Barassi, Veronica & Treré, Emiliano. 2012. ”Does Web 3.0 come after Web 2.0? Deconstructing Theoretical Assumptions Trough Practice”. *New Media & Society* 14 (8), 1269–1285.

Barrett, Terry. 2000. *Criticizing Art – Understanding the Contemporary*. Mountain View: Mayfield.

Barthes, Roland. 1967. ”Mitä kritiikki on?”. Teoksessa I. Niemi (toim.) *Tekijät, tulkit, kokijat – Esseitä ja tutkimuksia taiteen tekemisestä, välittymisestä ja vastaanottamisesta.* Suom. M. Lehtonen. Helsinki: Tammi, 117–123.

Benigni, Minea & Virman, Ellen. 2011. ”Fan fiction”. Teoksessa S. Kiiskinen & P. Koivisto (toim.) *Kirjallisuus liikkeessä – Lajeja, käsitteitä, teorioita*. Helsinki: Äidinkielen opettajain liitto, 124–126.

Berger, Maurice. 1998. ”Introduction: The Crisis of Criticism”. Teoksessa M. Berger (toim.) *The Crisis of Criticism*. New York: The New Press, 1–14.

Blomqvist, Sarita. 2012. ”Verkko vaatii mainonnan lukutaitoa”. *Suomen Lehdistö*, 22.3.2012. Saatavana: https://suomenlehdisto.fi/jere-teutari-verkossa-tarvitaan-hyvaa-mainonnan-lukutaitoa/?highlight=sarita+blomqvist [Viitattu 30.4.2019].

Borrelli, Christopher. 2019. ”The bookstagram effect – A cup of coffee, a good book and a global audience”. *TCA Regional News*, 15.2.2019.

Bourdieu, Pierre. 1993. *The Field of Cultural Production – Essays on Art and Literature*. Cambridge: Polity Press.

Brenson, Michael. 1998. ”Resisting the Dangerous Journey: The Crisis of Journalistic Criticism”. Teoksessa M. Berger (toim.) *The Crisis of Criticism*. New York: The New Press, 100–131.

Charlesworth, JJ. 2006. ”The Dysfunction of Art Criticism.” Teoksessa R. Rubinstein (toim.) *Critical Mess – Art Critics on the State of Their Practice.* Lenox: Hard Press Editions, 75–81.

Clark, Nicks. 2012. ”The bionic book worm”. *Independent*, 25.9.2012. Saatavana: https://www.independent.co.uk/arts-entertainment/books/features/the-bionic-book-worm-8168123.html [Viitattu 4.2.2019].

Clarkeburn, Henriikka & Mustajoki, Arto. 2007. *Tutkijan arkipäivän etiikka*. Tampere: Vastapaino.

Connolly, Holly. 2018. ”Is social media influencing book cover design?”. *The Guardian*, 28.8.2018. Saatavana: https://www.theguardian.com/books/2018/aug/28/is-social-media-influencing-book-cover-design [Viitattu 20.3.2019].

Dagens bok. 2016. Saatavana: http://dagensbok.com/ [Viitattu 18.8.2016].

Dahlbom, Taika. 2019. Kulttuurijournalismi laajenee blogeihin. *Kritiikin uutiset*, 16.1.2019. Saatavana: https://www.kritiikinuutiset.fi/2019/01/16/kulttuurijournalismi-laajenee-blogeihin/ [Viitattu 29.4.2019].

Daspin, Eileen. 2016. ”Shelfies, BookTube videos court readers”. *USA Today*, 22.6.2016. Saatavana: https://eu.usatoday.com/story/life/books/2016/06/22/shelfies-booktube-publishers-embrace-video-vidcon/86146422/ [Viitattu 20.3.2019].

de León, Concepción. 2018. ”Meet the YouTube Stars Turning Viewers Into Readers”. *The New York Times*, 31.7.2018. Saatavana: https://www.nytimes.com/2018/07/31/books/booktubers-youtube.html [Viitattu 20.3.2019].

Dickie, George. 2009. *Estetiikka – Tutkimusalueita, käsitteitä ja ongelmia.* Suom. H. Kannisto. 3. painos. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Domsch, Sebastian. 2009. ”Critical Genres – Generic Changes of Literary Criticism in Computer-Mediated Communication”. Teoksessa J. Giltrow & D. Steiner (toim.) *Genres in the Internet – Issues in the Theory on Genre*. Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 221–238.

Driscoll, Beth & Rehberg Sedo, Denel. 2019. ”Faraway, So Close: Seeing the Intimacy in Goodreads Reviews”. *Qualitative Inquiry*, 25 (3), 248–259.

Ehret, Christian, Boegel, Jacy & Manuel-Nekouei, Roya. 2018. ”’The Role of Affect in Adolescents’ Online Literacies – Participatory Pressures in BookTube Culture”. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 62 (2), 151–161.

Eliot, T. S. 1965. *Selected Prose of T. S. Eliot*. Lontoo: Faber & Faber.

Elkins, James. 1996. ”Art Criticism”. Teoksessa J. Turner (toim.) *The Dictionary of Art 2 – Ancona to Azzolino*. New York: Grove, 517–519.

Elkins, James. 2006. ”What Happened to Art Criticism?” Teoksessa R. Rubinstein (toim.) *Critical Mess – Art Critics on the State of Their Practice.* Lenox: Hard Press Editions, 1–12.

Eskelinen, Markku. 2016. *Raukoilla rajoilla – Suomenkielisen proosakirjallisuuden historiaa*. Helsinki: Siltala.

Eskola, Jari. 2018. ”Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat: Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta”. Teoksessa R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2 – Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus, 209–231.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha. 2018. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. 8. painos. Tampere: Vastapaino.

Findahl, Olle & Davidsson, Pamela. 2015. *Svenskarna och internet – 2015 års undersökning av svenska folkets internetvanor*. Tukholma: Internetstiftelsen i Sverige. Saatavana: https://www.iis.se/docs/Svenskarna_och_internet_2015.pdf [Viitattu 23.8.2016].

Fuller, Danielle & Rehberg Sedo, DeNel. 2013. *Reading Beyond the Book – The Social Practices of Contemporary Literary Culture*. New York: Routledge.

Frye, Northrop. 1957. *Anatomy of Criticism – Four Essays*. Princeton University Press.

Gillieron, Rebecca & Kilgarriff, Catheryn. 2007. *Bookaholics' Guide to Book Blogs*. Lontoo & New York: Marion Boyars Publishers.

Giltrow, Janet & Stein, Dieter. 2009. ”Genres in the Internet – Innovation, evolution and genre theory”. Teoksessa J. Giltrow & D. Steiner (toim.) *Genres in the Internet – Issues in the Theory on Genre*. Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1–26.

Goldman, Alan H. 1995. *Aesthetic Value*. Boulder: Westview Press.

Gruzd, Anatoliy & Rehberg Sedo. DeNel. 2012. ”#1b1t – Investigating Reading Practices at the Turn of the Twenty-first Century”. *Mémoires du livre*, 3 (2).

Haapala, Arto. 1990. ”Taidekritiikki – tiedettä vai taidetta”. Teoksessa A. Haapala (toim.) *Taiteen kritiikki –Professori Aarne Kinnusen 60-vuotispäiväksi*. Helsinki: WSOY, 83–98.

Haaso, Stina. 2017a. ”Lastenkirja kaipaa näkyvyyttä”. *Maaseudun Tulevaisuus*, 27.3.2017, 11.

Haaso, Stina. 2017b. ”Kirjablogit löivät itsensä läpi”. *Maaseudun Tulevaisuus*, 18.10.2017, 11.

Hakkarainen, Kaisa. 2012. ”Kirjabloggaajat virittivät koululaisille plagiointiansan”. *Helsingin Sanomat*, 1.10.2012. Saatavana: https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000002563271.html [Viitattu 29.4.2019].

Hannula, Aino. 2009. ”Systemaattinen tekstianalyysi – Kohteena Paulo Freiren pedagogian klassikkoteokset”. Teoksessa E. Syrjäläinen, A. Eronen & V. Värri (toim.) *Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin*. 3. painos. Tampereen yliopisto, 111–125.

Harju, Hannu. 2015. ”Kun hyvä ei kelpaa.” *Kiiltomato*¸16.3.2015. Saatavana: http://www.kiiltomato.net/kun-hyva-ei-kelpaa/ [Viitattu 17.5.2018].

Heartney, Eleanor. 2006. ”The Crises in Art Criticism”. Teoksessa R. Rubinstein (toim.) *Critical Mess – Art Critics on the State of Their Practice.* Lenox: Hard Press Editions, 101–107.

Heikkilä, Martta. 2012a. ”Johdanto – Taiteesta puheeseen”. Teoksessa M. Heikkilä (toim.) *Taidekritiikin perusteet*. Helsinki: Gaudeamus, 11–54.

Heikkilä, Martta. 2012b. ”Kritiikin yleisö ja taidekritiikin monet kriteerit”. Teoksessa M. Heikkilä (toim.) *Taidekritiikin perusteet*. Helsinki: Gaudeamus, 227–249.

Heikkilä, Martta. 2014. ”Teoksen ja sanan välissä – mitä haluamme taidekritiikiltä?” Teoksessa S. Mononen (toim.) *Alaston totuus taiteesta*. Helsinki: Into, 113–132.

Heinonen, Ari & Domingo, David. 2011. ”Blogit journalismin muutoksen merkkinä”. Teoksessa E. Väliverronen (toim.) *Journalismi murroksessa*. Helsinki: Gaudeamus, 68–87.

Helasvuo, Marja-Liisa, Johansson, Marjut & Tanskanen, Sanna-Kaisa. 2014. ”Johdatus digitaaliseen vuorovaikutukseen”. Teoksessa M. Helasvuo, M. Johansson & S. Tanskanen (toim.) *Kieli verkossa – Näkökulmia digitaaliseen vuorovaikutukseen*. Helsinki: Suomen Kirjallisuuden Seura, 9–28.

Hellman, Heikki & Jaakkola, Maarit. 2009. ”Kulttuuritoimitus uutisopissa – Kulttuurijournalismin muutos Helsingin Sanomissa 1978–2008”. *Media & Viestintä* 32 (4–5). Helsinki: Media- ja viestintätieteellinen seura, 24–42. Saatavana: https://doi.org/10.23983/mv.62951 [Viitattu 17.4.2016].

Herring, Susan C., Scheidt, Lois Ann, Wright, Elijah & Bonus, Sabrina. 2005 ”Weblogs as a Bridging Genre”. *Information Technology & People* 18 (2), 142–171.

Holappa, Pentti. 1998. ”Tänä voitokkaana päivänä”. *Helsingin Sanomat*, 9.12.1998. Saatavana: https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000003764055.html [Viitattu 22.8.2016].

Holmberg, Pirkko. 2014a. ”Median murros ja kulttuurijournalismi”. Teoksessa S. Mononen (toim.) *Alaston totuus taiteesta.* Helsinki: Into, 103–112.

Holmberg, Pirkko. 2014b. ”Kommentti: Nippukriitikko nippukritiikin sijaan?” Teoksessa S. Mononen (toim.) *Alaston totuus taiteesta.* Helsinki: Into, 143–146.

Honkanen, Suvi. 2016. ”Kirjallisuusblogien top 10 -lista Suomessa lokakuussa 2016”. *Cision*, 27.10.2016. Saatavana: http://www.cision.fi/2016/10/kirjallisuusblogien-top-10-lista-suomessa-lokakuussa-2016/ [Viitattu 5.4.2017].

Hunt, Peter. 1992. ”Introduction”. Teoksessa P. Hunt (toim.) *Literature for children: Contemporary criticism*. Lontoo & New York: Routledge, 1–17.

Huotari, Markku. 1980. ”Mistä ja miten kriitikot kirjoittavat – Malli kirjallisuuskritiikin sisältöjen analysoimiseksi”. Teoksessa M. Huotari, L. Hurskainen & Y. Varpio (toim.) *Kirjallisuuskritiikki Suomessa – I Johdatus kirjallisuuskritiikin tutkimiseen*. Helsinki: Kirjastopalvelu oy, 8–66.

Huotari, Markku, Hurskainen, Leeni & Varpio, Yrjö. 1979. *Kirjallisuuskritiikki Suomessa – I Johdatusta kirjallisuuskritiikin tutkimiseen*. Monistesarja, No 17. Tampereen yliopisto: Kotimainen kirjallisuus.

Hurri, Merja. 1993. *Kulttuuriosasto – Symboliset taistelut, sukupolvikonflikti ja sananvapaus viidessä pääkaupunkilehden kulttuuritoimituksessa 1945–80.* Tampereen yliopisto.

Hämäläinen, Karo. 2009. ”Kritiikin paikka”. *Kiiltomato*, 8.6.2009. Saatavana: http://www.kiiltomato.net/kritiikin-paikka/ [Viitattu 17.8.2016].

Hänninen, Jera & Hänninen Jyri. 2012. *Haluatko todella kirjailijaksi? – Matkaopas kirjamaailmaan*. Helsinki: Helsinki-kirjat.

Ihonen, Markku. 1999. *Hyvä kritiikki*. Kesäpäivän kulttuuriyhdistyksen kritiikkiseminaari, 24.10.1999, Kangasala. Saatavana: http://people.uta.fi/~tlmaih/Jutut2/hyvakrit.htm [Viitattu 22.8.2016].

Ihonen, Markku. 2000. ”Mitä on hyvä kritiikki? ” Teoksessa A. Tapio (toim.) *Teatterikäräjät – Kangasala 26.–28.5.2000*. Tampereen yliopisto, 11–17. Saatavana: http://people.uta.fi/~tlmaih/Jutut2/krithyva.htm [Viitattu 22.8.2016].

Jaakkola, Maarit. 2013. ”Taidekritiikin muutos suomalaisissa sanomalehdissä 1978–2008”. *Kulttuurintutkimus* 30 (4), 31–45. Jyväskylän yliopisto.

Jacobs, Joanne. 2006. ”Publishing and Blogs”. Teoksessa A. Bruns & J. Jacobs (toim.) *Uses of Blogs*. New York: Peter Lang, 33–44.

Jalkanen, Katja & Pudas, Hanna. 2013. *Rivien välissä – Kirjablogikirja*. Helsinki: Avain.

Jokinen, Elina. 2013. ”Kirjailijoiden yhteiskunnallinen asema”. Teoksessa M. Hallila, Y. Hosiaisluoma, S. Karkulehto, L. Kirstinä & J. Ojajärvi (toim.) *Suomen nykykirjallisuus 2 – Kirjallinen elämä ja yhteiskunta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 159–164, 167–176.

Jokinen, Kimmo. 1997. *Suomalaisen lukemisen maisemaihanteet*. Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja 56. Jyväskylän yliopisto. Saatavana: http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-5901-2 [Viitattu 22.8.2016].

Juntunen, Leena. 1982. ”Suomen lehdistön kirjallisuusaineiston kehitys vuosina 1800–1980”. Teoksessa Y. Varpio (toim.) *Kirjallisuuskritiikki Suomessa – II Kirjallisuuskritiikin väyliä ja rakenteita*. Helsinki: Kirjastopalvelu Oy, 50–161.

Juusola, Anni. 2018. ”Sosiaalinen media mullistaa lukuharrastusta – Maailman suurimman lukupiirin jäseneksi pääsee kuka tahansa”. *Länsi-Savo*, 30.7.2018. Saatavana: https://lansi-savo.fi/uutiset/kulttuuri-ja-viihde/91a0186c-60e6-4364-bb90-ac0463b21fac [Viitattu 10.3.2019].

Järvenpää-Summanen, Anelma. 2019. ”Kirja-arvio: Trilleri teinitytön katoamisesta riipii – jokainen vanhempi osaa eläytyä painajaisista pahimpaan”. *Maaseudun Tulevaisuus*, 11.4.2019. Saatavana: https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/arvostelut/artikkeli-1.410539 [Viitattu 30.4.2019].

K3 viestintä. 2018. ”Miten ehkäistä blogien piilomainontaa – Mainonnan eettisen neuvoston lausunnoista löytyy vinkkejä”. *Keskuskauppakamari*, 13.8.2018. Saatavana: https://kauppakamari.fi/2018/08/13/miten-ehkaista-blogien-piilomainonta-mainonnan-eettisen-neuvoston-lausunnoista-loytyy-vinkkeja/ [Viitattu 30.4.2019].

Kansalliskirjasto. 2017. *Julkaisutilasto kirjat 2000–*. Saatavana: http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/123264/Julkaisutilasto%20Kirjat%202000-.pdf [Viitattu 20.1.2018]

Kantokorpi, Mervi. 2013. ”Kritiikki ja kirjallisuuspalkinnot osana kirjallista julkisuutta”. Teoksessa M. Hallila, Y. Hosiaisluoma, S. Karkulehto, L. Kirstinä & J. Ojajärvi (toim.) *Suomen nykykirjallisuus 2 – Kirjallinen elämä ja yhteiskunta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 194–207.

Kantokorpi, Otso. 2010. ”Onko kriitikko zombie vai elävässä todellisuudessa?” Teoksessa H. Jokinen (toim.) *Kritiikin kasvot*. Helsinki: Suomen arvostelijain liitto, 30–37.

Karila, Juhani. 2012. ”Älä usko kriitikkoa”. *Helsingin Sanomat*, 28.7.2012. Saatavana: http://www.hs.fi/kulttuuri/a1343362268904 [Viitattu 23.8.2016].

Karila, Juhani. 2014. ”Miten käy ammattikriitikkojen?”. *Helsingin Sanomat*, 4.9.2014. Saatavana: http://www.hs.fi/kulttuuri/a1409719632327 [Viitattu 23.8.2016].

Karila, Juhani. 2017. ”Kriitikko, jumalasta seuraava”. Teoksessa N. Vaarala (toim.) *Jotkut taas väittävät – Kirjoituksia kulttuurijournalismin mestareilta*. Helsinki: Suomen Kulttuurirahasto, 88.

Karkulehto, Sanna. 2007. *Kaapista kaanoniin ja takaisin – Johanna Sinisalon, Pirkko Saision ja Helena Sinervon teosten queer-poliittisia luentoja*. Oulun yliopisto. Taideaineiden ja antropologian laitos. Saatavana: http://jultika.oulu.fi/files/isbn9789514286117.pdf [Viitattu 29.4.2019].

Karvonen, Erkki. 1997. *Imagologia – Imagon teorioiden esittelyä, analyysiä, kritiikkiä*. Tampereen yliopisto.

Katajala, Elli. 2015. *”Romaani kuin albumi” – Esikoisromaanin Nainen katolla artikuloituminen osaksi Maija Vilkkumaa -ilmiötä vastaanottopuheessa*. Itä-Suomen yliopisto, Humanistinen osasto. Pro gradu -tutkielma.

Kelly, Hillary. 2018. ”Here’s an Annoying New Instagram Trend: Throwing Yourself on a pile of Open Books”. *Vulture*, 29.10.2018. Saatavana: https://www.vulture.com/2018/10/the-terrible-instagram-trend-of-piles-of-open-books.html [Viitattu 20.3.2019].

Kilpailu- ja kuluttajavirasto. 2013. *Kuluttaja-asiamiehen linjaus – Mainonnan tunnistettavuus blogeissa*. Saatavana: https://www.kkv.fi/ratkaisut-ja-julkaisut/julkaisut/kuluttaja-asiamiehen-linjaukset/aihekohtaiset/mainonnan-tunnistettavuus-blogeissa/ [Viitattu 5.6.2016].

Kilpi, Tuomas. 2006. *Blogit ja bloggaaminen*. Helsinki: Readme.fi.

Kilpi, Volter. 1916. ”Katsaus arvosteluoloihimme”. *Valvoja*, 37 (3), 210–216.

Kinnunen, Jani. 2017. ”Blogien suosiosta ja hölmöistä mittareista”. *Sivumakuja*, 15.4.2017. Saatavana: https://www.mtv.fi/lifestyle/makuja/sivumaku/blogi/blogien-suosiosta-ja-holmoista-mittareista/6391622#gs.=m=LViA [Viitattu 3.1.2018].

Kirjasampo. 2017. *Helsingin Sanomien kirjallisuuspalkinto*. Saatavana: http://www.kirjasampo.fi/fi/kulsa/kauno%253Apalkinto084171687268431#.WlMynN9l9PY [Viitattu 8.1.2018].

Kirjaseuranta. 2016. *Suomalaisia kirjablogeja, linkkilista*. Saatavana: http://www.kirjaseuranta.fi/kirjablogit/ [Viitattu 18.8.2016].

Kirjavinkit. 2016. *Kirjavinkit*. Saatavana: http://www.kirjavinkit.fi/ [Viitattu 18.8.2016].

Kirsin kirjanurkka. 2011. ”Kaupallisuuden peikko vaanii!” *Kirsin kirjanurkka*, 9.9.2011. Saatavana: http://www.kirsinkirjanurkka.fi/2011/09/kaupallisuuden-peikko-vaanii.html [Viitattu 5.6.2017].

Kirsin kirjanurkka. 2016. ”Kirsin kirjanurkka Cisionin listalla!” *Kirsin kirjanurkka*, 27.10.2016. Saatavana: http://www.kirsinkirjanurkka.fi/2016/10/kirsin-kirjanurkka-cisionin-listalla.html [Viitattu 10.3.2019].

Kirsin kirjanurkka. 2018. ”Blogin kulut ja tulot”. *Kirsin kirjanurkka*, 18.2.2018. Saatavana: http://www.kirsinkirjanurkka.fi/2018/02/kirjablogin-kulut-ja-tulot.html [Viitattu 10.3.2019].

Kirsin kirjanurkka. 2019. ”#-nuortenkirjatorstai-projektin yhteenveto”. *Kirsin kirjanurkka*, 6.1.2019. Saatavana: http://www.kirsinkirjanurkka.fi/2019/01/nuortenkirjatorstai-projektin-yhteenveto.html [Viitattu 28.4.2019].

Koestenbaum, Wayne. 1998. ”Why Bully Literature?”. Teoksessa M. Berger (toim.) *The Crisis of Criticism*. New York: The New Press, 90–99.

Kokkonen, Saara. 2012. ”Fanifiktio – Epäkaupallista kirjallisuutta, kirjallisuudentutkimusta vai kevyttä hömppäviihdettä?” *Libero*, 20.12.2012. Saatavana: http://liberolehti.fi/fanifiktio-epakaupallista-kirjallisuutta-kirjallisuudentutkimusta-vai-kevytta-homppaviihdetta/ [Viitattu 27.2.2019].

Kontturi, Tiina. 2014. *Blogeissa julkaistujen tuotearvioiden vaikutukset kuluttajan erä- ja retkeilytuotteiden ostopäätösprosessissa*. Jyväskylän yliopisto. Tietojenkäsittelytieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma.

Koppinen, Mari. 2017. ”Koululaiset lähettävät Anja Snellmanille ”luokattoman huonosti” kirjoitettuja ja ylimielisiä kirjeitä – kirjailijat huolestuivat nuorten lukutaidon romahtamisesta”. *Helsingin Sanomat*, 13.4.2017. Saatavana: http://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000005170459.html [Viitattu 13.4.2017].

Korhonen, Kuisma. 2012. ”Kirjallisuuskritiikki – Tekstejä teksteistä”. Teoksessa M. Heikkilä (toim.) *Taidekritiikin perusteet*. Helsinki: Gaudeamus, 55–83.

Korhonen, Suvi. 2015. ”Blogilista.fi lopettaa yllättäen”. *Tivi*, 24.4.2015. Saatavana: http://www.tivi.fi/Kaikki_uutiset/2015-04-24/Blogilista.fi-lopettaa-yll%C3%A4tt%C3%A4en-3220563.html [Viitattu 24.8.2016].

Kortesuo, Katleena & Kurvinen, Jarkko. 2011. *Blogimarkkinointi – Blogilla mainetta ja mammonaa*. Helsinki: Talentum.

Koskinen, Juha-Pekka. [jpkoskinen]. 2017. Tilannehan on se, että yhdestä romaanista saan enemmän kritiikkejä kuin olen saanut lanu-kirjoistani yhteensä. [twiitti] 6.8.2017. Saatavana: https://twitter.com/jpkoskinen/status/894094587383476224 [Viitattu 11.3.2019].

Koskinen, Kaisa. 2014. ”Tunteella ja tuttavallisesti – Margot Wallströmin blogi osana Euroopan komission viestintää”. Teoksessa M. Helasvuo, M. Johansson & S. Tanskanen (toim.) *Kieli verkossa – Näkökulmia digitaaliseen vuorovaikutukseen*. Helsinki: Suomen Kirjallisuuden Seura, 127–147.

Kotilainen, Isa. 2016. ”Lukuopas ohjaa kirjan luokse”. *Kaleva*, 8.2.2016. Saatavana: http://kirjastolinkit.ouka.fi/kaleva/helmi16/luku.htm [Viitattu 28.4.2019].

Kotimaiset kirjablogit. 2016. *Linkkejä kirjablogeihin*. Saatavana: https://www.facebook.com/Kotimaiset.kirjablogit/app/208195102528120/ [Viitattu 18.8.2016].

Krogerus, Tellervo. 1988. *Anna-Maria Tallgren – Tutkimus kriitikontyöstä ja sen taustoista*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Kuivalahti, Laura. 2013. *Laadukkaasta kritiikistä yhden tähden arvioksi? – Taidekritiikki Aamulehden, Etelä-Suomen Sanomien ja Hämeen Sanomien kulttuurisivuilla vuosina 2003 ja 2013*. Jyväskylän yliopisto. Viestintätieteiden laitos. Kandidaatin tutkielma.

Kunelius, Risto. 2003. *Viestinnän vallassa – Johdatus joukkoviestinnän kysymyksiin*. 5.–6. painos. Helsinki: WSOY.

Kuula, Arja. 2011. *Tutkimusetiikka – Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. 2. uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.

Kuutti, Heikki. 2015. *Todenmukainen journalismi*. Jyväskylän yliopisto. Viestintätieteiden laitos. Saatavana: https://www.hssaatio.fi/wp-content/uploads/2015/05/TODENMUKAINEN-JOURNALISMI_verkkojulkaisu.pdf [Viitattu 29.4.2019].

Laakso, Leena-Kaisa. 2018. ”Kun muu maailma on täynnä negatiivista, Bookstagramissa teekuppi höyryää kirjan äärellä ja kaikki ovat ystävällisiä”. *Turun Sanomat*, 23.11.2018. Saatavana: https://www.ts.fi/lukemisto/4163992/Kun+muu+maailma+on+taynna+negatiivista+Bookstagramissa+teekuppi+hoyryaa+kirjan+aarella+ja+kaikki+ovat+ystavallisia [Viitattu 10.3.2019].

Lang, Anouk. 2012. ”Introduction Transforming Reading.” Teoksessa A. Lang (toim.) *From Codex To Hypertext – Reading at the Turn of the Twenty-first Century*. Amherst: University of Massachusetts Press, 1–24.

Leadbeater, Charles & Miller, Paul. 2004. ”The Pro-Am Revolution. How enthusiasts are changing our economy and society”. *Demos*. Saatavana: http://www.demos.co.uk/files/proamrevolutionfinal.pdf [Viitattu 23.8.2016].

Lehtinen, Tuija. 2006a. *www.liisanblogi.net*. Helsinki: Otava.

Lehtinen, Tuija. 2006b. *www.liisanblogi.net*. Saatavana: http://www.liisanblogi.net/ [Viitattu 18.8.2016].

Lehto-Peippo, Liisa. 2008. ”Kirjastotädiltä saa punnitut kirjavinkit”. *Kaleva*, helmikuu 2008. Saatavana: http://kirjastolinkit.ouka.fi/kaleva/helmi08/7074661.xml [Viitattu 28.4.2019].

Lintulahti, Matti. 2005. ”Perustettujen blogien määrä ylitti 100 000 Suomessa”. *Mediablogi*, 7.6.2005. Saatavana: http://mattilintulahti.net/mediablogi/2005/06/07/perustettujen-blogien-maara-ylitti-100-000-suomessa/ [Viitattu 3.1.2018].

Lumiomena. 2016. ”Nuivasti luettua”. *Lumiomena*, 4.5.2016. Saatavana: http://luminenomena.blogspot.fi/2016/05/nuivasti-luettua.html [Viitattu 24.8.2017].

Lyas, Colin. 1992. ”The Evaluation of Art”. Teoksessa O. Hanfling (toim.) *Philosophical Aesthetics – An Introduction*. Oxford: Blackwell, 349–380.

Manifesto. 2016 ”Blogibarometri 2016: Bloggaajista ja videobloggaajista somevaikuttajiksi”. *Manifesto*, 19.9.2016. Saatavana: http://www.manifesto.fi/fi/uutta/blogibarometri-2016-bloggaajista-ja-videobloggaajista-somevaikuttajiksi [Viitattu 5.6.2016].

Majander, Antti. 2015. ”Miehet hallitsevat kirjallisuuskritiikkiä”. *Helsingin Sanomat*, Kulttuuri, 10.4.2015, B3.

Majander, Antti. 2016. ”Paperi T:n runokokoelma myi heti loppuun – ’Tähtitieteellinen määrä esikoisrunokokoelmalle’”. *Helsingin Sanomat*, 30.9.2016. Saatavana: https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000002923348.html [Viitattu 28.4.2019].

Makkonen, Teijo. 2004. ”Ideasta kirjaksi – Johdanto”. Teoksessa T. Makkonen (toim.) *Kustannustoimittajan kirja*. Tampere: Suomen Kustannusyhdistys & Vastapaino, 11–24.

Manzos, Aleksandr. 2017. ”Pelikritiikin muuttuvat kasvot”. *Kritiikin uutiset*, 30.8.2018. Saatavana: https://www.kritiikinuutiset.fi/2017/08/30/muuttuva-pelikritiikki/ [Viitattu 30.4.2019].

Matilainen, Hanna. 2013. ”Kommentti ASML:n blogimainonnan ohjeistusluonnokseen”. *Morren maailma*, 19.6.2013. Saatavana: http://morrenmaailma.blogspot.fi/2013/06/kommentti-asmln-blogimainonnan.html [Viitattu 5.6.2017].

Matinmikko, Maria. 2019a. Facebook-päivitys. 11.5.2019. Saatavana: https://www.facebook.com/maria.matinmikko/posts/2174491812587638 [Viitattu 17.5.2019].

Matinmikko, Maria. 2019b. Facebook-päivitys. 14.5.2019. Saatavana: https://www.facebook.com/photo.php?fbid=2178803505489802&set=a.448056931897810&type=3&theater [Viitattu 17.5.2019].

McDonald, Rónán. 2007. *The Death of the Critic*. London & New York: Continuum.

McEvilley, Thomas. 2006. ”The Thomb of the Zombies”. Teoksessa R. Rubinstein (toim.) *Critical Mess – Art Critics on the State of Their Practice.* Lenox: Hard Press Editions, 13–20.

Media Audit Finland. 2018. *LT ja JT tarkastustilasto 2017*. Saatavana: http://mediaauditfinland.fi/wp-content/uploads/2018/05/LTtilasto2017.pdf [Viitattu: 17.5.2018].

Mehr, Marissa. 2017. ”Itsesensuuria, klikkiotsikoita ja apurahoitusta”. *Kritiikin Uutiset*, 2.11.2017. Helsinki: Suomen arvostelijain liitto. Saatavana: https://www.kritiikinuutiset.fi/2017/11/02/itsesensuuria-klikkiotsikoita-ja-apurahoitusta/ [Viitattu 16.1.2019].

Metsämuuronen, Jari. *Laadullisen tutkimuksen perusteet*. Metodologia-sarja 4. 3. uudistettu painos. Helsinki: International Methelp.

Murray, Simone. 2015. ”Charting the Digital Literary Sphere”. *Contemporary Literature*, 54 (2), 311–339.

Mäkelä, Marja-Leena. 2015. *Kirjavinkkarin kirja*. Uudistettu laitos. Helsinki: Avain.

Mäkinen, Esa. 2008. ”Suomen blogeista tulikin viihdesivustoja”. *Helsingin Sanomat*, 16.3.2008. Saatavana: https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000004555588.html [Viitattu 4.2.2019].

Mäkinen, Esa. 2010. ”Käyntikorttikirjailijat rakentavat itsestään brändejä”. *Helsingin Sanomat*, 16.4.2010. Saatavana: https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000004724713.html [Viitattu 28.4.2019].

Niemi, Juhani. 2000. *Kirjallinen elämä – Kirjallisuuden yhteiskuntasuhteiden kartoitusta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Niemi-Pynttäri, Risto. 2008. ”Genre luovana muotona ja verkkoproosa”. Teoksessa J. Joensuu, N. Ekström, T. Lahdelma & R. Niemi-Pynttäri (toim.) *Luova laji – Näkökulmia kirjoittamisen tutkimukseen*. Jyväskylä: Atena, 130–148.

Noppari, Elina & Hautakangas, Mikko. 2012. *Kovaa työtä olla minä – Muotibloggaajat mediamarkkinoilla*. Tampere University Press.

Oates, Joyce Carol. 1998. ”Confronting Head-on the Face of the Afflicted”. Teoksessa M. Berger (toim.) *The Crisis of Criticism*. New York: The New Press, 30–40.

Otava. 2016. *Tuija Lehtinen*. Saatavana: http://otava.fi/kirjailijat/tuija-lehtinen/#.V7V64JiLS00 [Viitattu 18.8.2016].

Parvela, Timo. 2017. ”Kyllä hyviä lastenkirjoja on”. *Helsingin Sanomat*, 25.3.2017, C13.

Pass notes. 2018. ”Don’t have time to read books? Just pose with them on Instagram”. *The Guardian*, 30.10.2018. Saatavana: https://www.theguardian.com/books/shortcuts/2018/oct/30/beautifully-read-why-bookselfies-are-all-over-instagram [Viitattu 20.3.2019].

Pennanen, Tiiamari. 2017. ”Kriitikko, asiakaspalvelija”. Teoksessa N. Vaarala (toim.) *Jotkut taas väittävät – Kirjoituksia kulttuurijournalismin mestareilta*. Helsinki: Suomen Kulttuurirahasto, 89.

Perkins, Kathryn. 2017. ”The Boundaries of BookTube”. *The Serials Librarian*, 73 (3–4), 352–356.

Pinder, Julian. 2012. ”Online Literary Communities – A Case Study of LibraryThing”. Teoksessa A. Lang (toim.) *From Codex To Hypertext – Reading at the Turn of the Twenty-first Century*. Amherst: University of Massachusetts Press, 68–87.

Pinon päällimmäinen. 2015. ”Kurjen siivellä (Itä-Aasia lukuhaaste)”. *Pinon päällimmäinen*, 30.12.2015. Saatavana: http://sannascupoftea.blogspot.fi/2015/12/kurjen-siivella-ita-aasia-lukuhaaste.html [Viitattu 8.1.2018].

Princenthal, Nancy. 2006. ”Art Criticism, Bound to Fail”. Teoksessa R. Rubinstein (toim.) *Critical Mess : Art Critics on the State of Their Practice.* Lenox: Hard Press Editions, 83–90.

Puoskari, Bikka. 2012. *Blogitekstit kirjallisuuskritiikkinä – Reseptiotutkimus Anna-Leena Härkösen Onnen tunti -romaanin vastaanotosta kirjaharrastajien blogeissa*. Jyväskylän yliopisto. Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos. Pro gradu -tutkielma.

Pönkä, Harto. 2014. ”Blogien määrä Suomessa 2005–2014”. *Lehmätkin lentäis*, 21.7.2014. Saatavana: https://harto.wordpress.com/2014/07/21/blogien-maara-suomessa-2005-2014/ [Viitattu 24.8.2016].

Ramonet, Ignacio. 2012. *Mediaräjähdys – Journalismi hajonneen viestinnän aikakaudella.* Suom. H. Yli-Tepsa. Helsinki: Into.

Rehberg Sedo, DeNel. 2011a. ”An Introduction to Reading Communities: Processes and Formations.”. Teoksessa D. R. Sedo (toim.) *Reading Communities from Salons to Cyberspace*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 1–24.

Rehberg Sedo, DeNel. 2011b. ”’I Used to Read Anything that Caught My Eye, But…’: Cultural Authority and Intermediaries in a Virtual Young Adult Book Club”. Teoksessa D. R. Sedo (toim.) *Reading Communities from Salons to Cyberspace*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 101–122.

Rikama, Juha. 2000. *Kaanon ja reseptio – Kirjallisuudenopetuksen ulottuvuuksia*. Helsinki WSOY.

Rissanen, Hilkka. 2014. ”Bloggarista on tullut kaupparatsu”. *Markkinointi & Mainonta*, Kuningassisältöä, 19.3.2014. Saatavana: http://www.marmai.fi/blogit/kuningassisaltoa/bloggarista-on-tullut-kaupparatsu-6290385 [Viitattu 5.6.2017].

Rohas, Eeva. 2016. *Sylviasta, Sylvialle, Sylviana – retoriikka ja merkityksenmuodostus osoitteessa www.sylviaplathforum.com*. Jyväskylän yliopisto. Nykykulttuurin tutkimus.

Rubinstein, Raphael. 2006. ”A Quiet Crisis”. Teoksessa R. Rubinstein (toim.) *Critical Mess – Art Critics on the State of Their Practice.* Lenox: Hard Press Editions, 27–42.

Ruohonen, Voitto. 2018a. ”Kapitalismi, julkisuus, kirjallisuus ja web 2.0”. Teoksessa J. Ojajärvi, E. Sevänen & L. Steinby (toim.) *Kirjallisuus nykykapitalismissa – Suomalaisen kirjallisuuden ja kulttuurin näkökulma*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 144–174.

Ruohonen, Voitto. 2018b. ”Kulttuurijournalismin muodonmuutos – Kirjallisuus 2010-luvun alussa Helsingin Sanomien kulttuuriosastossa”. Teoksessa J. Ojajärvi, E. Sevänen & L. Steinby (toim.) *Kirjallisuus nykykapitalismissa – Suomalaisen kirjallisuuden ja kulttuurin näkökulma*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 175–198.

Sanoma. 2011. ”Sanoma ostaa oppimisen liiketoimintaa Suomessa ja Ruotsissa ja luopuu yleisen kirjallisuuden liiketoiminnastaan”. *Sanoma*, 29.4.20111. Saatavana: https://sanoma.com/fi/tiedote/sanoma-ostaa-oppimisen-liiketoimintaa-suomessa-ja-ruotsissa-ja-luopuu-yleisen-kirjallisuuden-liiketoiminnastaan/ [Viitattu 28.4.2019].

Saure, Salme. 1998. *Laila Hietamies läheltä*. Helsinki: Otava.

Saltz, Jerry. 2006. ”Seeign Out Loud”. Teoksessa R. Rubinstein (toim.) *Critical Mess – Art Critics on the State of Their Practice.* Lenox: Hard Press Editions, 21–26.

Salusjärvi, Aleksis. 2012a. ”Sanomalehden auringonlasku”. *Kritiikin uutiset*, 2/2012, 1.

Salusjärvi, Aleksis, 2012b. ”Vastaus Tuula-Liina Varikselle”. *Kritiikin uutiset*, 22.6.2012. Saatavana: http://www.kritiikinuutiset.fi/vastaus-tuula-liina-varikselle/ [Viitattu 18.8.2016].

Sarvas, Mark. 2007. ”What We Talk About When We Talk About Change? (Part 1) ”. *Critical Mass*, 16.5.2007. Saatavana: http://bookcritics.org/images/uploads/campaign.pdf [Viitattu 6.9.2016].

Schaffner, Becca. 2009. ”In Defense of Fanfiction”. *The Horn Book Magazine,* 85 (6), 613–618.

Sederholm, Helena. 2000. *Tämäkö taidetta?* Porvoo: WSOY.

Segers, Rien T. 1997. ”Läpimurto ja kanonisointi: uusi haaste kirjallisuushistorialle? Kuinka Virginia Woolfista tuli kuuluista”. Teoksessa M. Ihonen & Y. Varpio (toim.) *Helmi simpukka joki – Kirjallisuushistoria tänään*. Helsinki: SKS, 115–143.

Seppänen, Arttu. 2019. ”Maria Matinmikon feministinen runoromaani Kolkka syö omaa tehoaan vasemmistolaisella moraaliproosalla”. *Helsingin Sanomat*, 11.5.2019. Saatavana: https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000006102122.html [Viitattu 17.5.2019].

Seppänen, Janne & Väliverronen, Esa. 2012. *Mediayhteiskunta*. Tampere: Vastapaino.

Siegel, Katy. 2006. ”Everyone's a Critic”. Teoksessa R. Rubinstein (toim.) *Critical Mess – Art Critics on the State of Their Practice.* Lenox: Hard Press Editions, 43–47.

Soikkeli, Markku. 2002. ”Johdatus 1990-luvin kotimaiseen kirjallisuuteen”. Teoksessa M. Soikkeli (toim.) *Kurittomat kuvitelmat – Johdatus 1990-luvun kotimaiseen kirjallisuuteen*. Turun yliopisto, 9–25.

Soikkeli, Markku. 2007. ”Kirjallisuuskritiikki portinvartijana”. Teoksessa T. Hypén (toim.) *Kirjan matka tekijöiltä lukijoille*. Tampere University Press, 143–151.

Steiner, Ann. 2010. ”Personal Readings and Public Texts – Book Blogs and Online Writing about Literature”. *Culture Unbound*, 2 (4), 471–494. Saatavana: http://www.cultureunbound.ep.liu.se/v2/a28/cu10v2a28.pdf [Viitattu 18.8.2016].

Stevens, Andrew. 2007. ”The Rise of the Literary Blog”. *The Guardian*, 1.10.2007. Saatavana: https://www.theguardian.com/books/booksblog/2007/oct/01/evennowitiswith [Viitattu 22.8.2016].

Stimpson, Catharine R. 1990. ”Reading for Love: Canons, Paracanons, and Whistling Jo March”. *New Literary History*, 21 (4), 957–976.

Sulkunen, Sari & Malin, Antero. 2014. ”Aikuisten lukutaito tiedon käsittelyn ja hallinnan avaintaitona”. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 5(2). Saatavilla: https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-huhtikuu-2014/aikuisten-lukutaito-tiedon-kasittelyn-ja-hallinnan-avaintaitona [Viitattu 27.4.2019].

Suomen arvostelijan liitto. 2015. *Jäsenkriteerit*. Saatavana: http://www.sarv.fi/2010/index.php?p=jaseneksi [Viitattu 17.8.2016].

Suomen Kustannusyhdistys. 2017a. *Julkaistut uutuudet, painetut kirjat, kpl.* Saatavana: http://tilastointi.kustantajat.fi/PublicReporting/Yearly.aspx?reportName=FirstEditionsInPrint.txt&language=FIN [Viitattu 8.5.2017].

Suomen Kustannusyhdistys. 2017b. *Suomen Kustannusyhdistys ry*. Saatavana: http://kustantajat.fi/pages/k5/yhdistys/ [Viitattu 10.5.2017].

Suomen Kustannusyhdistys. 2017c. *Bestsellerit 2016*. Saatavana: http://kustantajat.fi/files/output/1503/bestsellerit+2016.pdf [Viitattu 10.5.2017].

Suomen virallinen tilasto. 2017. ”Liitetaulukko 22. Internetin käyttö median seuraamiseen ulkomaisen median seuraamiseen, blogien lukemiseen ja omaan blogiin kirjoittamiseen 2017, %-osuus väestöstä 1”. *Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö*, 22.11.2017. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavana: https://tilastokeskus.fi/til/sutivi/2017/13/sutivi_2017_13_2017-11-22_tau_022_fi.html [Viitattu 3.1.2018].

Szántó, András. 2002. *The Visual Art Critic – A Survey of Art Critics at General-Interest News Publications in America*. New York: National Arts Journalism Program.

Taiteen edistämiskeskus. 2016. *Valtakunnalliset apurahat ja avustukset*. Saatavana: http://www.taike.fi/fi/valtakunnalliset-apurahat-ja-avustukset [Viitattu 18.8.2016].

Takala, Tuija. 2017. ”Vanhat kirjat kirjablogeissa”. *Bibliophilos*, 76 (1–2), 76–78.

Tarkka, Pekka. 1994 [1984]. ”Kun kulttuuriosasto kasvoi isoksi”. Teoksessa P. Tarkka *Lause lauseesta – Arvosteluja ja kirjoituksia 1984–1994.*Helsinki: Otava, 24–30.

Taulavuori, Riitta. 2017. ”Kirjastometrosta löytyy oma linja jopa törpöille ja tunareille”. *Kaleva*, 2.6.2017. Saatavana: http://kirjastolinkit.ouka.fi/kaleva/kesa17/kirjametrosta.htm [Viitattu 28.4.2019].

Teir, Philip. 2018. ”Din granne kan vara influencer”. *Hufvudstadsbladet*, 18.6.2018. Saatavana: https://www.hbl.fi/artikel/din-granne-kan-vara-influencer-2/ [Viitattu 29.4.2019].

Terkamo-Moisio, Anja, Halkoaho, Arja & Pietilä, Anna-Maija. 2016. ”Sosiaalinen media tieteellisessä tutkimuksessa – Tutkimuseettisiä näkökulmia”. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti*, 53 (2), 141–143.

The Bibliotheque. 2018. ”Bookstagram, we have been unfairly attacked and here’s my reply to each and every one of the comments (reaction post to The Guardian’s article on book covers & social media)”. *The Bibliotheque*, 5.9.2018. Saatavana: http://www.thebibliothequeblog.com/bookstagram-we-have-been-unfairly-attacked-and-heres-my-reply-to-each-and-every-one-of-the-comments-reaction-post-to-the-guardians-article-on-book-covers-social-media/ [Viitattu 20.3.2019].

The Lit Books. 2018. ”In defence of bookstagram”. *The Lit Books*, 4.11.2018. Saatavana: https://thelitbooks.com/2018/11/04/in-defence-of-bookstagram/ [Viitattu 20.3.2019].

Tihinen, Juha-Heikki. 2012. ”Kuvan ja kielen välissä – Kuvataidekritiikin kirjoittamisesta”. Teoksessa M. Heikkilä (toim.) *Taidekritiikin perusteet*. Helsinki: Gaudeamus, 118–141.

Tilastokeskus. 2014. *Kulttuuritilasto 2013*. Helsinki: Kulttuuri ja viestintä. Saatavana: http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yklt_klt_201300_2014_10376_net.pdf [Viitattu 18.8.2016].

Toijonen, Siskotuulikki. 2018. ”Nuorissa piilee kirjallisuuskritiikin toivo”. *Kritiikin Uutiset*, 3.4.2018. Helsinki: Suomen arvostelijan liitto. Saatavana: https://www.kritiikinuutiset.fi/2018/04/03/nuorissa-piilee-kirjallisuuskritiikin-toivo/ [Viitattu 16.1.2019].

Toikkarinen, Miki & Kananen, Noora. 2014. *Blog by the book – Blogiopas*. Helsinki: Tammi.

Tulisalo, Timo. 2004. ”Kirjan myynti ja markkinointi”. Teoksessa T. Makkonen (toim.) *Kustannustoimittajan kirja*. Tampere: Suomen Kustannusyhdistys & Vastapaino, 295–318.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi.* Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Tuominen, Maila-Katariina. 2010. ”Kritiikkiä vai journalismia?” Teoksessa H. Jokinen (toim.) *Kritiikin kasvot*. Helsinki: Suomen arvostelijain liitto, 24–29.

Tuominen, Taija. 1998. *”Heillähän on jo kasvotkin” – Esikoiskirjailijatutkimus*. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta.

Turtiainen, Riikka. 2009. ”Tunne netissä”. Teoksessa P. Saarikoski, J. Suominen, R. Turtiainen & S. Östman (toim.) *Funetista Facebookiin – Internetin kulttuurihistoria*. Helsinki: Gaudeamus, 193–233.

Ubaud, Anu. 2019. ”Onko naisten määrä kasvanut Hesarissa vuoden aikana?” *Helsingin Sanomat*, 8.3.2019. Saatavana: https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006027043.html [Viitattu 28.4.2019].

Ullström, Margaretha. 2012. *Keskustaluja kirjastossa – Keskustelu kirjastotyön välineenä*. Suom. P. Jokitalo. Helsinki: Avain.

Vaarala, Noora. 2018. ”Nimi joka teki bestsellerin, eli näin kirjat otsikoidaan ja muita kertomuksia – Tunnistatko suomalaiset klassikkokirjat trendikkäästi nimettyinä?”. *Helsingin Sanomat*, 23.12.2018. Saatavana: https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000005944860.html [Viitattu 26.12.2018].

Valkonen, Noora. 2012. ”Blogit – kirjallisuuskentän uusi ääni”. *Kirjain*, syksy 2012, 44–46.

Varis, Tuula-Liina. 2012. ”Sukupuutto vai nälkäkuolema? ”. *Kansan Uutiset*, 18.6.2012. Saatavana: http://www.kansanuutiset.fi/artikkeli/2820085-sukupuutto-vai-nalkakuolema [Viitattu 18.8.2016].

Varpio, Yrjö. 1980. ”Kirjallisuuskritiikki tutkimuskohteena”. Teoksessa M. Huotari, L. Hurskainen & Y. Varpio (toim.) *Kirjallisuuskritiikki Suomessa – I Johdatus kirjallisuuskritiikin tutkimiseen*. Helsinki: Kirjastopalvelu oy, 5–7.

Vehkoo, Johanna. 2011. *Painokoneet seis – Kertomuksia uuden journalismin ajasta*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Teos.

Vehkoo, Johanna. 2016. ”Kerrotaan niille kaikki”. *Journalisti*, 28.4.2016. Saatavana: https://www.journalisti.fi/artikkelit/2016/6/kerrotaan-niille-kaikki/ [Viitattu 29.4.2019].

Vespa, Grace. 2018. ”The rice of bookstagram, bookTube, and book clubs”. *The Pace Press*, 11.11.2018. Saatavana: http://www.thepacepress.org/rise-bookstagram-booktube-book-clubs/ [Viitattu 20.3.2019].

Vida. 2016. ”The 2015 VIDA Count”. *Women in Literary Arts*, 30.3.2016. Saatavana: http://www.vidaweb.org/the-2015-vida-count/ [Viitattu 8.5.2017].

Viégas, Fernanda B. 2005. ”Bloggers' Expectations of Privacy and Accountability: An Initial Survey”. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 10 (3).

Vlieghe, Muls & Rutten. 2016. ”Everybody reads – Reader engagement with literature in social media environments”. *Poetics*, 2016 (54), 25–37.

Väliverronen, Esa. 2011. ”Journalismi kriisissä? ” Teoksessa E. Väliverronen (toim.) *Journalismi murroksessa*. Helsinki: Gaudeamus, 13–31.

Wolfe, Kristin Roeschenthaler. 2014. *Blogging*. Lanham: Lexington Books.

Ylikangas, Maaria. 2013. ”Kirjabloggaamisen ääriviivoja”. *Luutii*, 20.6.2013. Saatavana: http://www.luutii.ma-pe.net/kirjabloggaamisen-aariviivoja/ [Viitattu 5.6.2017].

Yläjärvi, Erja & Ubaud, Anu. 2018. ”Naisten osuus HS:n jutuissa on kolmannes, ja se on liian vähän – Sitoudumme edistämään tasa-arvoa, laskuri kertoo HS:n tilanteen reaaliajassa”. *Helsingin Sanomat*, 8.3.2018. Saatavana: https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005594582.html [Viitattu 28.4.2019].

Zaine, Tommie. 1988. ”Några synpunkter på litteraturkritikens olika funktioner”. *Nordisk estetisk tidskrift*, 2, 29–41.

Östman, Sari & Turtiainen, Riikka. 2016. ”From Research Ethics to Researching Ethics in an Online Specific Context”. *Media and Communication*, 4 (4), 66–74. Saatavana: https://www.cogitatiopress.com/mediaandcommunication/article/view/571/571 [Viitattu 21.1.2018].